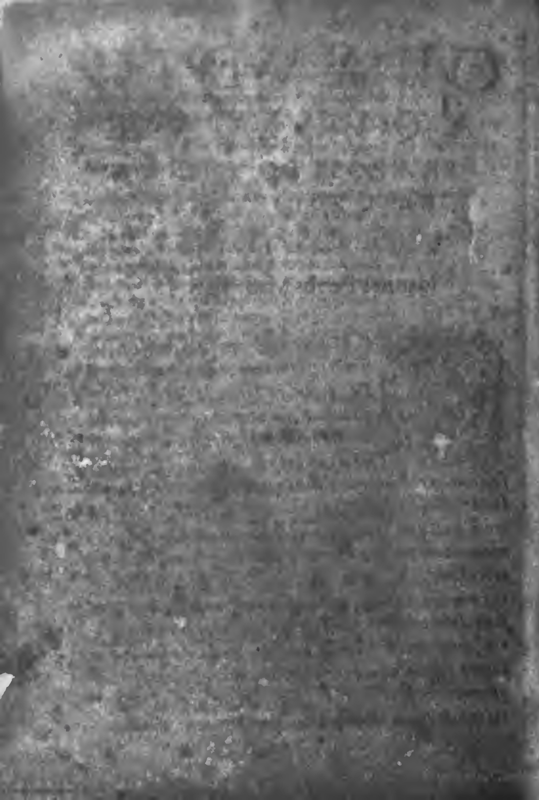
IGNATII LOIOLÆ VITA, POSTREMO RECOGNITA.

ANTVERPIÆ,
Ex Officina Martini Nutij, ad insigne duarum Ciconiarum,
ANNO M. DC. V.

CLAVDIO AQVAVIVÆ

PRÆPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

Ioannes Petrus Maffeius S. D.

VAE parens & conditor nostræ Societatis Ignatius, auctore ac duce Deo gessit in terris; ea profectò digna sunt, in quibus commendandis immortalitati, scriptorum omnium certet industria. Id scilicet fuit caussæ, cùm in eo munere alii non sine pietatis & ingenii laude versati sint, cur ego quoque, delatam olim ad me à Patre nostro Euerardo nonnullam huiusce prouinciæ partem, neque ita grauatè receperim; & receptam, si minus cum apparatu & copia, certè cum fide curaq́, Deo adiuuante confecerim. Nec sanè dubium, quin qui talem mihi laborem iniunxerat, huic potissimum laboris eius & operæ fructus ac prima libamina deberentur. Nunc, quando, priusquam in vulgus exirent lucubrationes meæ, ad beatos ipsius Ignatii complexus, vti speramus, ille decessit;

ſit; ei nempe, qui in vtriuſque Præpoſiti locum & curas nutu diuino ſucceſſit, optimo iure dicandæ fuerunt. Ac tibi quidem, Pater humaniſſime & optime, in præclarum illud exemplar dies noctéſque intuenti, minimè dubito quin opus hoc qualecunque gratum acceptumq; futurum ſit. Cæteris vt perinde iucundum ac fructuoſum accidat; nimirum ab IESV, tuis incenſis officio & caritate precibus & ſacrificiis, impetrabis.

IGNA-

IGNATII VITAE LIBER PRIMVS.

Ortus eius, & educatio.

CAPVT I.

N ea Hispaniæ regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, ac vulgi sermone Guipuzcoa nominatur, in primis clara est Loioleia familia. Eius familię princeps Bertramus, Ognis & Loiolæ dominus, quæ loca sunt in finibus vrbis Aspeithię, in matrimonium ducta Marina Sone, æquè clari generis femina, quinq, suscepit ex ea filias, filios octo: quorum minimus natu fuit Ignatius is, quem Societas IESV parentem agnoscit; cuius de vita & moribus, quæ nobis fuerint comperta, in vnius Dei gratiam gloriamque litteris mandare decreuimus. Hisce ergo parentibus natus Ignatius est anno post Virginis partum M.CD.XCI. regnantibus in Hispania Fernando & Elisabetha, cognomēto Catholicis. Ac de prima ipsius pueritia id vnum constat, haud ita seuera disciplina educatum à suis fuisse; atque ab ipsis incunabulis, vt in opulēta domo, profanos admodùm hausisse spiritus: deinde litteris vixdum à limine salutatis, cùm esset eximia & animi & corporis indole, continuò in Fernādi regiam à patre missum, veteri Hispaniæ more, quo in regno principum liberi ea ferè conditione ac iure nascuntur, vt maximus ætate dumtaxat in patrimonio imperioq; succedat; reliqui, siue ad acuendam gentis industriā, siue ad familiæ splendorem in vno capite retinendū, portiuncula quadā hæreditatis aspersi, quę tenuem in victum cultumque sit satis, vel studiis doctrinæ militiæve dant operam, vel aulæ regumque præsidio ad opes gloriāque nituntur. Hìc ille cùm honorarios inter ephebos aliquandiu apparuisset, aulicis imbutus moribus ad Antonium Manricum

ſeſe contulit Naiarenſiũ ducẽ, ex iis, quos in Hiſpania magnates appellant,; quo cũ Loioleiæ gẽti neceſſitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domi foriſque in honore habitus, rei militaris tyrocinia poſuit: & quod iis fermè vſu venit, qui nondum cęleſtes delicias deguſtarunt, id ipſum Ignatio contigit, vt ardenti laudis humanæ ſtudio & communis conſuetudinis impetu abreptus, cùm eſſet in corporis ornatu elegantiſſimus, equorumque & armorum vſu præcelleret; quod ſibi datum fuerat temporis ad negotiationem ſalutis æternæ, id ille miſerabiliter, vt pleriq; mortalium partim in factionum rixarumque periculis, partim in amatoria væſania, & cætera ſæculi vanitate cõſumeret. Verùmtamen inter eiuſmodi vitia, & cæcos errores, præclara quædam emicabant bonæ ac religioſæ mentis indicia. Primũ enim in tãta licentia militari, tamque corruptis hominũ moribus, quamuis ânnuo cõſternatus eſſet interdum, & multis vndiq; cinctus anguſtiis, nulla tamẽ ipſius atrocior vnquã audita vox eſt, quales multæ à nefariis hominibus in Deum, ac Dei prouidentiam vulgò iactãtur. Nec ſolũ ab omni verborũ impietate ſemper abhorruit, ſed etiã ſacra omnia ſacrorumq; antiſtites naturæ perpetuo inſtinctu admodum religioſè reueritus eſt. Erat præterea intactus ab auaritiæ ſordibus, & a lucri cupiditate vehementer alienus: quod cùm alias, tum verò in expugnatione vrbis Naiaræ, quæ in Cãtabriæ finibus eſt, perſpici potuit: quã iure belli cum dux militi diripiendã dediſſet; Ignatius, quãuis ad ipſum victoriæ pars nõ exigua pertineret; tamen neq; præſentis prędę dulcedine, nec cæterorum exemplo adduci potuit, vt ſeſe alienę rei cõtactu pollueret; nõ Chriſtiano ſolùm, ſed etiam ingenuo nomine id indignum exiſtimans. Quæ ipſius altitudo animi in priuatis quoque diſſidiis ac ſimultatibus eminebat, vt ſi quando ex certamine dignitatis (vt fit) ad manus pugnamque veniſſet, ſi locus reconciliationi daretur, illico vnà cũ armis odiũ omne deponeret, & cum inimicis in gratiã planè bona rediret fide. Neq; verò eidem in magnis arduiſq; negotiis capeſſendis alacritas, vel gerendis conſiliũ & cautio deerat; quocirca inter quoſdam Cãtabriæ populos graui orta ſeditione legatus ad eos a duce Naiarę, litem controuerſias omnes magno partis vtriuſque cõſenſu & approbatione diremit; ac licèt iuuenis admodum in cętera vita, in agendo tamẽ, tractandiſque hominum ingeniis, iã tum ſenilis quędam in eo maturitas apparebat; prorſus vt negotiũ nullũ fermè ſuſceperit, quod nõ ad optatum exitũ ſua lenitate ac virtute perduxerit. quãquã ob imperitiã rerũ diuinarũ, hæc tã egregia animi bona & quaſi talẽta non

optimè

optimè collocabat interdum: ad hominum videlicet gratiam, ac sui ipsius incrementa iis artibus vtens, quas ad vnius Dei honorē & gloriam omnino referri oportuerat.

CONVERSIO EIVS AD CHRISTVM.

CAPVT II.

VNc maximè in modum adolescentia atque ipso ætatis flore consumpto, cùm annum ageret iam nonum circiter & vigesimum, à miserabili errore certoque æternæ vitæ periculo in rectum salutis iter summo Dei beneficio reuocatus est. Tota autem conuersionis ratio fuit eiusmodi: Ardebat eo tempore Hispania intestini belli tumultibus; quam nactus occasionem Franciscus Galliæ Rex, Nauarrę Vasconum quę Guipuzcoam attingit, Henrico Alibreto cognato suo recuperādæ, cuius pater ex eo regno Fernandi Catholici armis olim exactus fuerat; Andreā Foxiū, cognomento Asparrotum, cū exercitu iussit in eas regiones impetum facere: qui celeritate vsus, cū aliquot loca improuiso aduentu cepisset; cumq; nobilitas Hērici cupida ad Gallum sese quotidie adiungeret; Naiaræ dux, qui Nauarræ summo cum imperio præerat, eius rei fama commotus, in vlteriorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profectus est, Ignatio paucisque præterea Pompelone custodiæ causa relictis. Ac cæteri quidem appropinquante Gallorū exercitu, magnitudine pedestrium & equestrium copiarum exterriti, & simul diffisi oppidanorum animis, tempori cedere & vrbem relinquere omnino decreuerāt: Ignatius verò, multis verbis homines ab eo cōsilio reuocare conatus, vbi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignauiam perfidiamque, spectantibus omnibus in arcem solus introiit, paratus illam cum aliquot in præsidio relictis omni ope tueri: quo virtutis exemplo permotus alius quidam Ignatii in studio bellicæ laudis æmulus, eandem aleam subiit: reliquis verò salus, quàm aut fides aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in consilium est à custodibus de summa rei: cùmque in tanta propugnatorū paucitate contra tantas hostiū copias negarent plerique locū obtineri posse diutius, ac seniorū præsertim sententiæ ad profectionem inclinarent; Ignatius, quo erat animi & corporis robore, quàm acerrimè sese rursus opposuit, remque diremit. Interea Galli, resistente nemine, propiùs ad vrbem accedunt, & magna ciuium voluntate admissi, castris ad arcem po-

sitis, præfectum præsidii ad colloquium euocant. Ille accepta fi-
de cũ tribus dumtaxit egreditur, in quibus erat Ignatius; qui cùm
ab hostibus proponi conditiones iniquiores vidisset, exarsit nimi-
rùm; easque conditiones tam acri ac vehementi oratione commi-
litonibus dissuasit, vt ad extrema omnia perpetienda potiùs, quàm
arcem deserendam cunctos accenderit. Nec mora: Galli omisso
colloquio acriùs instare, tormentis mœnia quatere, atque dirue-
re, vndique ascensum tentare: Hispani contra, Ignatii præsertim
exemplo atque adhortationibus incitati, fortiter sese defendere,
subeuntem hostem gladiis, telis, contis arcere; quoad Ignatio, an-
te alios dimicanti, globi vi excussus è muro lapis læuam haud ita
grauiter læsit tibiam; globus verò ipse quamquam impetu refra-
cto subsiliens, dextram adeò labefactauit atque confregit, vt è ve-
stigio semianimis alienata mente corruerit. Tum verò debilitati
animis cæteri, & deditio facta. Ignatium porrò stratũ, vel ad col-
ligendam clementiæ famam, vel etiam virtutem in hoste admira-
ti, Galli benignè suscipiunt, & in vrbem ex arce translatũ, in pri-
stino hospitio collocant, medicisque adhibitis, & rebus omnibus
necessariis diligenter curant. Huic Gallorum benignitati, pro
sua animi magnitudine, egregiè respondit Ignatius. quippe tan-
tum aberat, vt eos odisset, a quibus in illam calamitatem vitæq;
discrimen erat adductus, vt cùm in lecto decumberet, singulos blã-
dè comiterque compellans, omnia ferè sua in eos amoris causa
diuiserit; atque hunc clypeo, illum pugione, alium thorace dona-
rit. Interiectis deinde aliquot diebus, cùm grauiùs laboraret, quã
vt breui tempore sanari posse videretur, ad cæteram humanitatẽ
illud etiam additum a Gallis, vt Ignatium lectica Loiolam vsque
(neque enim longè aberat) deportãdum curarent. qui peraman-
ter à suis acceptus, cùm ingrauescente in dies morbo periculosius
ægrotaret, accersiti confestim vndique medici, crure inspecto, se-
uerè pronuntiant, ossa illa, siue id prioris chirurgi vitio siue iti-
neris agitatione contigerit, nequaquam esse bene locata: neque
verò, nisi ea coagmentatione denuo resoluta frustisque suo loco
repositis, posse vllo modo fieri vt coalescant. Qua tam acerba de-
nuntiatione Ignatius minimè exterritus, nõ modò statim æquo
animo sese paratum ostendit ad omnia subeunda, sed etiam per
ipsam curationem, quamuis esset asperrima, nullum aliud indi-
cium dedit doloris, nisi vt coactos in pugnum digitos valde con-
stringeret. Ex eo die morbus maiorem in modum est auctus, cùm-
que iam Ignatius omnes ferè cibos haustusque stomacho fasti-
diente respueret, aliaque in eo cernerentur lethalia signa; suorũ

admonitu sacris, quę ad expiandum animum pertinent, ritè procuratis, ipso B. Petri Apostoli peruigilio, cunctis mœrentibus, eò deductus est, vt medici prorsus actum affirmarent, nisi ante mediā eam noctem vis morbi remitteret. Venerabatur iamdudū Ignatius præcipuo quodam cultu principē Apostolorum: quin etiam eius laudes militariter olim carmine Hispanico celebrauerat: cuius profectò pietatis fructum non exiguum tulit: siquidem illa ipsa decretoria nocte per quietem videre sibi visus est eundem Apostolum, optatam sibi valetudinem diuinitus afferentem. nec sanè in irritum ea visio recidit: quippe continuò leuari doloribus, ciboque refici est cæptus. Iamque Dei beneficio periculum mortis euaserat, magnaque suorum gratulatione meliùs habebat in dies: cùm repetè animaduertit os quoddam genu sub ipso fœdiùs prominere: quod quoniam prętér cętera incommoda impedimento etiam sibi videbat fore, quominus graphicè, quam solerer ac vellet, ocreatus incederet, (vt erat idem & patientiæ militari, & vrbanæ munditiæ & elegantiæ apprime deditus) percontatus est medicos, possétne vllo pacto deformitas tolli. qui cùm respondissent posse vtique, sed dolore omnium, quos ad eam diē sensisset, maximo & acerbissimo, propterea quòd in eam sedem fragmenta iam firmiter coaluerant, non dubitauit Ignatius, ingenti omnium vel admiratione vel metu, concinnum ac decorū corporis habitum anteferre manifesto vitæ discrimini: secarique de sentētia medicorum os iussit, clariore etiam, quàm antea, fortitudinis ac patientiæ documento: quandoquidem in ea carnificina (quæ quo lentior, eo fuit horribilior) non modò ligari teneríve se non est passus, verùm etiam iis, qui aderant, pauore propemodum exsanguibus, ab omni prorsus querimonia gemituque se ipse continuit. Post hæc, doloribus magna iam ex parte mitigatis, nondum tamen gressu recuperato, nec pedibus ad insistendū idoneis, interea dum iacentis corpus terrestres medici persanare conantur, eiusdem animi vulnera curare medicus cœlestis aggreditur. Cùm enim affixus lectulo Ignatius, fallēdi temporis causa, prophanū quempiā librū poposcisset ex iis, quos antea per otiū lectitare cōsueuerat; diuino planè consilio factum est, nullus vt eo tempore domi liber esset eiusmodi: at verò longè meliores alii duo reperti sunt, Hispanico sermone conscripti; quorum alterius, Vita Christi, alterius (quo selecta virtutum exempla continebātur) Sanctorū flores, erat inscriptio. Ea videlicet lectio salutis initiū attulit homini. Dum enim oblatos sibi libros variis locis quasi aliud agens delibat, sensim capi cœptus est pulchritu-

dine eorũ, quę scripta reperiebat; atque adeò inter ipsã lectionẽ, vbi quidpiam insigne cognouerat, subsistere, secum ipse delibe-rans: Quid si præclarũ hoc sancti Dominici facinus, quid si hoc sancti Francisci, Deo fretus aggrediar? Neque verò, cùm hæc & alia sibi multa proponeret, res occurrebat vlla tam ardua, tamq; difficilis, quam non perficere sese posse generosa quadam alacri-tate confideret. Quæ cùm apud se diutius agitasset, emergebant rursus rerum inanium voluntates, & sæcularia desideria: quorum sese nonnullis adeò mancipabat, vt dum eorum vel adipiscendi rationem exquirit, vel potiundi spem animo cõcipit, plures inte-rim horas per imprudentiam in ea cogitatione defixus hæreret. Iamque priora illa propemodum exciderant, accensosque nuper igniculos pietatis, voluptatum illecebræ, & perniciosa rerum flu-xarum blandimenta restinxerant; cùm periclitanti seruulo diui-na bonitas opem celeriter afferebat, ex eorum videlicet recorda-tione, quæ legerat, meliorem ei mentem & consilia saniora sub-mittens: atque in hac item commentatione tamdiu morabatur, donec interuentu cuiuspiam aliò mentem animumque conuer-teret. Hac ille vicissitudine & quasi conflictu dies aliquot mirum in modum exagitatus, cùm in eius pectore voluptas & virtus pæ-nè ex æquo certarent; contrarias in partes magna sua perturba-tione distrahebatur, incertus animi, hanccine viam an illã, cùm primùm posset, insisteret. Veruntamen inter alternas fluctuantis animi propensiones illud intererat, quòd blandis illis rerum flu-xarum imaginibus, quamdiu præsentes obuersabantur, tamdiu titillabatur Ignatii mens: abeũtibus verò succedebat illico ama-rus quidam torpor, & ægritudo, & sibimet displicentis animi tæ-dium. At contrà, præclari illi ad Christianam laudem impetus, cogitationesque de adæquanda vigilantia & sobrietate Sancto-rum, de votiuis peregrinationibus, de victu cultuque in primis horrido & aspero; non modò cùm aderant animum insolita qua-dam iucunditate mulcebant, sed in recessu quoque, tristitia sub-eunte nulla, securum hilaremque præstabant. Sed enim tantùm hoc ille discrimen, sæculi tenebris occæcatus adhuc, hebesque ad subtiliora hominis interni iudicia, quasi ignotum quidpiam prætenibat, quoad clariore demum oborta sibi luce, mentis aciẽ accuratiùs in eam varietatem cœpit intendere, ac denique non sine admiratione quadam animaduertit, ab illis cogitationibus, vt erant inanes ipsæ, sic se ieiunum & aridum, ab his autem, ve-lut a pabulo salutari, lætum vegetumque discedere: liquido-que perspexit, fucata & insidiosa voluptas quantum à vero & solido

solido gaudio & suauitate distaret. Atque hanc primam de intimis animi sensibus motibusque ratiocinationem habuisse fertur Ignatius: ad quam vbi maior deinde rerum diuinarum vsus accessit, tantam in spirituum discretione (quæ consummatæ sapiētiæ virtus est) solertiam atque peritiam est consecutus, vt egregia etiam illius generis præcepta in eo libro, qui Exercitiorum appellatur, posteritati reliquerit. His ergo obseruationibus & assiduis librorum monitis è lethali animæ veterno excitatus, antéactæ vitæ peccata & infinitam in se Dei clementiam aliquando capit agnoscere; nec solùm de mutandis in posterum moribus, verùm etiam de expiandis omni ratione delictis, placandóque numine, seriò cogitare. Atque in hanc deliberationem ingressus, denuo sese ad Christi domini Sanctorumque sectanda vestigia occulto quodam instinctu acriter sentiebat impelli, & eorum præcipuè, qui in se ipsi quam maximè duri ac seueri extitissent; artium quippe spiritualium & Christianæ philosophiæ rudis & ignarus adhuc, omnem ferè sanctitatis & officii perfectionem in asperitate vitæ & in voluntaria corporis afflictatione statuerat. quocirca iam tum agitabat animo, simul atque per valetudinem liceret, nudis pedibus Hierosolymā petere, ac frequenti verberatione longoque ieiunio tantas peccatorum pœnas vltro suscipere, quantas videlicet ab excelso magnóq; animo, salutare odium sui. & ardens diuinæ gratiæ promerendæ studium exigebat. Iamque rectis euntem sensibus, & optima quæque expetentem, longè vehementiùs incitauit diuina visio. Etenim nocte quadam vigilanti, augustissima specie ac beatissimo lumine fulgens, MARIA virgo vnà cum paruulo IESV non modò sese palam ostendit, verùm etiam incredibili benignitate spectandam aliquamdiu præbuit: quo viso mirificè recreatus Ignatius, tantum repentè odium fastidiumque concepit eorum, quæ apud cæcos mortales prima putantur, ac præsertim quæ cum inhonesta voluptate coniuncta sunt, vt omnes rerum illarum quàm diuturno vsu ac vetustate corroboratas imagines ex hominis memoria confestim aspectus ille deterserit. Accessit ad hæc illud quoq; non leue Dei beneficium, quod ei in omnem deinde vitam proprium ac stabile mansit: vt quotiescunque sublatis in cœlum oculis astra suspiceret, (quod sane sæpe faciebat ac diu) mortalia cuncta illi repentè sordescerent; & miro quodam æternæ patriæ desiderio raperetur.

AD MONTEM-SERRATVM RELIGIONIS CAVSA PROFICISCITVR.

CAPVT III.

NTERIA simul & animo & corpore conualescens, è lectulo surgere, & intra cubiculi fines paulatim crura explicare atque ingredi cœperat; nihilque longius ei videbatur, quam vt de cognatione sua & de domo patris exire, & prateritæ vitæ peccata quam acerrimè vindicare sibi liceret. Sed quia nondum erat ad iter faciendum idoneus, constituit interim præclarissimas quasque Christi Domini Sanctorumque res gestas memoriæ causa describere: atque ad id ipsum exquisiti cuiusdam nitoris & elegantiæ codice comparato, quæ de virtutum exemplis præcipuè admirabatur, in eum codicem vario picturæ genere quam compositissimis & quã clarissimis litteris ordine referebat. Atque huic operi dum insistit ardentiùs, quamquam sua de instituendo nouo genere vitæ consilia mortalium nulli aperuerat; hæc tamen tanta scribendi ac legendi assiduitas, cõtemptus corporis, frugalitatis amor & parcimoniæ, sermo quotidianus non ad vrbanitatem, vel ad ambitionem, vt antea, sed ad modestiam pietatemque compositus: hęc igitur, & alia non obscura immutati animi indicia, celeriter illũ domesticis prodiderunt. In iis Martinus Garzia frater natu maximus, qui demortuo iampridem Bertramo in dominatu reique familiaris administratione successerat, suspicatus id quod erat, Ignatium vel morbi vexatione vel eorum quæ legerat admonitione compunctum, ac pertæsum vitæ prioris, nouum aliquid ac magnum moliri, atque etiam fortasse nuntium rebus humanis velle renuntiare, commotus animo vehementer, hominem seuocat, variisque interrogationibus blande pertentãs, ad extremum per communes parentes perque fortunas omnes obtestatur & obsecrat, videat etiam atque etiam quid agat, quò progrediatur, neu quid noui consilii capiat, quod vel ipsi munitum & exploratum ad gloriam & opes iter impediat, vel sempiternam Loioleæ familiæ dedecoris notam inurat. Ad quæ Ignatius breuiter, quo se quàm primùm a fratre expediret, satis memorem fore sese respõdit officii: & simul, quoniam de recuperata propemodum eius valetudine ad Najaræ ducem nuntii venerant, in oppido finitimo,

cui

cui Nauarreto nomen est, eo tempore commorantem; veniam à fratre petiit ducis pro amicitia reuisendi; ac per eam causam, duobus dumtaxat assumptis famulis, eques in viam se dedit, ac breui Nauarretum peruenit incolumis. Ibi duce amicisq; ita salutatis, vt arcana consiliorum suorum quàm accuratissimè tegeret, simul etiam certa pecuniæ summa in vsus pios insumpta, Barcinonem petere, vt Hierosolymas inde contenderet, famulosque dimittere statuit, quo liberiùs remotis arbitris in suum sęuire corpus, & debita vitæ licentiùs actæ supplicia à semetipso posset exigere. Solus ergo per summam dissimulationem Nauarreto profectus, primùm omnium religionis causa celeberrimam Beatæ Virginis ædem adire decreuit, quę in Monte-serrato a monachis Benedictinis incolitur, estque Barcinonem è Nauarra petentibus minimè deuia. Deinde reputans apud animum suum partim voluptates, quibus antea indulserat, partim etiam periculosum & graue bellum, quod sibi rursum à carnis illecebris atque ab inferioris animæ viribus imminebat; omni ratione se contra domestici hostis insidias muniendum est arbitratus. Ergo non solùm institutam, ex quo die Loiola discesserat, consuetudinem obfirmato retinuit animo, vt singulis noctibus pęnæ nomine se acerrimè verberaret; sed etiam ratus nullum continentiæ præsidium posse firmius inueniri, quàm Dei matris eiusdemque Virginis perpetuæ patrocinium, recenti præsertim illius in se clementia ac benignitate inuitatus; in eius maximè clientelam fidemque confugit, ac studio virtutis incensus, illico fecit vt eidem Virgini Beatissimæ sese irreuocabili voto castitatis obstringeret. Quod religiosi animi obsequium & sacrificium pro sua infinita bonitate ratum & gratum Deus ipse videtur habuisse: quandoquidem, ipsa Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum vsque diem Ignatius planè omni sensu libidinis caruit. Cæterùm quo faciliùs omnes intelligant, quam sit periculosum & anceps, in Christianæ philosophiæ curriculo sine rectore ac magistro versari; non omittā hoc loco quod ambulanti in feruore spiritus per eos ipsos dies Ignatio contigit. Erant eo tempore in Hispaniæ finibus, Maurorum multæ reliquiæ: quos nefariæ superstitioni Mahometis addictos, Fernandus Catholicus haud ita pridem è suo pepulerat regno. Ex ea igitur fæce quidam insidens mulo, Ignatium fortè assecutus, comitem sese illi adjunxit; ac nonnulla primùm (vt fit) de itinere sciscitantur, variis deinde sermonibus eò deuentum est, vt de singulari Mariæ virginitate dissererent, quam cùm nefarius ille ante partum quidem integram illibatamque fuisse fateretur,

à partu verò nequaquam; contra Ignatius ab ejuſmodi errore quibuſcunque poterat rationibus hominem reuocare contenderet; poſt multam altercationem magis magiſque obſtinatus impius ille, cùm oblatam ſibi veritatis lucem intueri nollet, repentè non ſine rabie quadam ſubditis mulo calcaribus anteceſſit, ſeque celeriter ex Ignatii conſpectu proripuit. Quo facto vehementiùs irritatus Ignatius, parum abfuit quin citato greſſu perſequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignum exiſtimans non tam contemptum relictumque ſuperbè ſe, quàm de ſumma caſtimonia & ſanctitate Reginæ Angelorum auſum fuiſſe viliſſimum caput ore polluto detrahere: cumque militari etiam tum ſpiritu religionis officiique momenta perpenderet, ſeſe vix pietati ſatisfacturum putabat, ſi tantas blaſphemias pateretur inultas, neque ab impuro dæmonis mancipio pœnas petulantis linguæ repoſceret. Verumtamen incitatum iam generoſi pectoris impetum retardabat ſuſpicio latentis in tam ſpecioſa cogitatione piaculi; metuſque probabilis, ne per hanc animaduerſionem, & cœleſte numen, & eam ipſam, quam defendere conabatur, Virginem offenderet. Cùm igitur multa ſecum agitaſſet, motu corporis pariter atque animo varius; ad extremum, ſanè quàm præcipiti conſilio ſtatuit ad biuium vſque procedere, vnde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum nouerat diuertiſſe, in eo biuio laxatis omnino mulæ, qua vehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, vt ſi beſtia ipſa per ſe Mauri veſtigiis inſiſteret, nõ dubitaret quin accepta futura eſſet vltio Majeſtati diuinæ: ſin minùs, pro certo putaret, nequaquã id à ſe officii Deum Beatamque Virginem poſtulare. Hac ille mente proceſſit ad biuium: cumque pagus ille, quem diximus, abeſſet diuerticulo paſſuum non ampliùs quadraginta, via facili ac ſpatioſa; planè diuinitus factum eſt, vt ſponte ſua iumentum anguſtiore via Barcinonem verſus iter arriperet. Atque hunc in modum Ignatius in re tam graui, nullo pia ipſius ſtu[illegible] periclitatus, lethalis noxæ crimẽ feliciùs effugit, quã ſapientiùs. Inde progreſſus ad vicum à Monteſerrato haud longè diſtantem, de peregrinatione Hieroſolymitana, deq; aſperiore vita quàm primũ ineundâ mirè ſolicitus, viatorum ibi communi ornatum, ſparteos videlicet calceos, talarem è ſacco tunicam, funemq; pro balteo, tornatilem baculum, & in vſum aquæ cucurbitam. Quæ omnia, vt Chriſti paupertatem non erubeſcere, & peruerſam iſtam verecundiam deponere paulatim aſſueſceret; ſuſpenſa propalam ex ephippiis ad montem vſque lætus aduexit.

ACTA

ACTA EIVS IN MONTE-SERRATO.

CAPVT IV.

QVò ſimulatque peruenit, templum ingreſſus, ac numine ſalutato, nihil antiquius habuit, quàm vt per ſacram totius anteactæ vitæ confeſſionem contractas animi ſordes elueret. qua confeſſione in primis fideliter atque accuratè de ſcripto peracta per triduum, ſumma deinde cum veneratione ad Sacramentum altaris acceſſit. Contulit etiam cum eodem patre, qui ſibi confitenti aures dederat, omnia ſua conſilia cogitationeſque de imitatione Sanctorum, quæ ad eam vſque diem prorſus nemini patefecerat. præterea, quicquid habuit pecuniæ, totum id in Chriſti Domini gratiam pauperibus benignè diuiſit. Dein ſilentio noctis eius, cui dies feſtus Angelicæ ſalutationis illuxit, pretioſa veſtimenta, quibus erat ornatus, quàm occultiſsimè potuit, pannoſo cuidam ex infima plebe largitus, confeſtim optato illo ſacco ſeſe alacer induit, ac fune præcinxit; dextro pedi, quòd ex reliquiis morbi ſingulis etiam tum noctibus intumeſceret, calceum induxit è ſparto; ſiniſtrum vtique nudum relinquere, & capite item nudo prorſus decreuit incedere. Sed quia non ignorabat plurimos pallio tenus eſſe philoſophos, veſtemque facilius multo mutari quàm mentem; omni ope ſibi enitẽdum exiſtimauit, vt illa exterioris amictus inſignia, ad intimos animi ſenſus occulta quadam affinitate pertingerent: Cumq; accepiſſet in more poſitum olim fuiſſe, vt nobiles equites, antequã in ordines referrentur, in ſacris ædibus noctem vnam armati excubarent, (quod in Hiſpania peruigilium armorum appellant) militarem illum ritum ad rudimenta Chriſtianæ perfectionis in ſemetipſo transferre conſtituit. Igitur gladio ac pugione, quibus antea in mundo meruerat, è tholo ſuſpenſis, nouo inſtructus armorum genere, totam eam noctem peruigil ante aram ſanctiſſimæ Virginis, modò ſtans, modò nixus genibus, præteritorum veniam demiſſe precari, diuino cultui deuouere ſeſe, ac beatam præcipuè Dei matrem intenta ſupplicatione propitiare non deſtitit. Atque hunc in modum Chriſtianæ militiæ nomen ex animo dedit Ignatius anno poſt Chriſtum natum M. D. XXII. quo ferme ipſo tempore, vt a multis non ſine admiratione quidem animaduerſum eſt, Martinus Luther infamis hæreſiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, iuſſus a Carolo V. Imperatore adeſſe Vormatiæ, [illegible] preſſum ad eam diem virus opinionum ſuarum effudit

effudit in illo conuentu palàm, Sedique Apostolicæ & Catholicę veritati nefarium atque impium bellum temulentus indixit; vt satis appareat, cùm maximè furiam illam contra omnia diuina & humana iura legésque sacratas obarmaret Satanas; tum ex altera parte, præter alia militantis Ecclesiæ robora, nouum etiam hunc ducem excitatum diuinæ prouidentiæ nutu, quem Christus Imperator & ipsum, & sectatores ipsius, obligatos religionis arctißimæ Sacramento, adactósque nominatim in verba Romani Pontificis, furori ac libidini hæreticæ prauitatis opponeret.

ARDORES EIVSDEM IN STVDIO POENITENTIÆ.

CAPVT V.

ACRA igitur vigilia, quemadmodum dicebamus, exacta, quo celebritatem hominum [illegible] anctitatis vitaret Ignatius, nondum certa [illegible], relicto monachis iumento, pedes ipse [illegible] etiam tum fasciis altero crure claudicans, per summum laborem a Monteserraro discessit, & [illegible] militari paulo pòst deflexit ad oppidum Barcinonensis agri Minorissam, (hodie Manresam vulgus appellat) nouem ferè millibus passuum à Monteserrato: vbi antequam longinquæ [illegible] peregrinationi Hierosolymitanę sese committeret, [illegible] te præsertim Barcinone per id tempus pestilentia, deuio & obscuro loco aliquandiu de itescere, & humilitatis Christianæ, quæ cæterarum est parens custósque virtutum, solida iácere fundamenta decreuerat. Interea mendicus ille, quem Ignatius pridie suis vestimentis induerat, cùm ex insolito ornatu in furti suspicionem venisset, illico a loci magistratibus comprehenditur, & [illegible] humanamque frustra implorans fidem in vincla [illegible]. Cumque inter quæstionem ea sibi a viro quodam nobili [illegible] iureiurando affirmaret, notasque corporis, ignarus nominis, ederet: conquiritur extemplo diligenter Ignatius [illegible] appareret, mittitur ad eum insequendum festinè [illegible] procedentē facilè consequutus, quærit ex eo, num cui [illegible] in Monteserrato donauerit. Ad eam vocem, id quod [illegible] tus Ignatius, substitit; coactúsque innocentis periculo, pauperi cuidam vestimenta sese pridie largitum esse confessus est [illegible] viator porrò instaret, quis tu, aut cuias? nullum [illegible]

[illegible]

verbum Ignatius reddidit.ſed itinere cœpto perrexit tacitus, caſum inſontis apud ſe miſerans, ac ſemetipſum incuſans, qui ne benefacere quidem ſine ipſius cui benefaceret damno, vel certè diſcrimine, didiciſſet. Vt igitur Minoreſſam acceſſit, oppidum ingreſſus quo dicebamus amictu, ad publicum infimę plebis hoſpitium precariò ſeſe contulit; ibique ſanctæ paupertatis ac pœnitentiæ ſtudio inter egentes ac ſordidos quam exſequemur vitam exorſus eſt. Victum oſtiatim precibus infimis emendicare quotidie: totam hebdomadam, excepto die Dominico, ieiunare; in ipſo cibatu ſimplici pane contentus, atque vbi ſitis vrgeret, aqua profluente; ſomni parciſſimus humo nuda cubare, auctoque ſupplicio, ſingulis diebus ter ſeſe flagellis quàm acerrimè cędere. Ad hæc, horas quotidie ſeptenas genibus nixus in oratione vocali perſiſtere; nam eius quæ mentalis dicitur, vſum & conſuetudinē adhuc ignorabat. Præterea ſacrificio matutino; Veſperarum & Completorii officiis attentiſſima cura ſemper intererat; obibat etiam octauo quoque die ſacra Confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria. Et quoniam ſuperioribus annis (vt diximus) & humanæ laudis famæque appetentior, & munditiarum ornatuſque fuerat ſtudioſior: vt vitium vtriuſque diligentiæ pari neglectu repēderet, natalium ſuorum generiſque ſplēdorem, ne quis illi honos haberetur, ſtudioſè celare; & capillū, quem pro eius ſeculi more promiſſum impenſiùs comere curareque conſueuerat, relinquere cœpit impexum & ſqualidum: quin etiam vngues ipſos excreſcere per diuturnam incuriam pati: atque in hoc tam aſpero tamque horrido vitæ inſtituto, conſtanter id omne refugere, quod vllam poſſet afflictæ carni delectationem aut leuamen afferre. Itaque cùm eſſet decoro vultu, & egregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor acerrimi bellatoris & forma viridis iuuentæ prorſus elanguit.

MOLESTIÆ SCRVPVLORVM, AC TENTATIONES EIVSDEM.

CAPVT VI.

EIVSMODI vitæ curſum aliquandiu ſecurus Ignatius magno animi fructu ſine vlla offenſione tenuerat, nondum grauiora prælia & occultas dæmonū artes expertus, quibus incauta mens hominum ad præclara tendentium, ſi præſertim ſuis viribus ipſi confidant, facilè in fraudem inducitur; cùm

repentè quædam illi objicitur species, cuius, quamuis identidem apparentis, formam & figuram satis explicare non posset, multis distincta luminibus, & grato quodam splendore collucens, quod spectrum diabolicum postea, vt dicemus, agnouit, iisdemque ferè diebus cùm se illuuie & squalore obsitum animaduerteret, atrox illa cogitatio nec opinantem inuasit: Quæ, malùm, ratio te, miser, impulit, vt relicta patria, cognatis, amicisque potentibus, pedore ac dira macie deformatus tristissimo & obsoletissimo vestitu, vel stipem in triuiis corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quisquilias latêres inglorius? nónne intermissa militiæ honoratæ stipendia, dulcissimosque æqualium conuictus, & pristinæ fortunæ cultum victumque, maiore cum tua tuique sanguinis dignitate repeteres? Hæc & alia id genus vbi animo vehemẽter obiecta; auctorem sensit Ignatius illico: & quãuis initio paulisper ea recordatione commotus, tamen vt se collegit, illam ita cõstanter ab se reiecit ac repulit, vt vltro etiam familiariùs, quã antea, sese cœtibus atque colloquiis egentium & mendicorum insereret; qua submissione victus princeps auctorque superbiæ, rursus Ignatio templum ingredienti ad officia diuina celebranda, quibus mira cum attentione ac perseuerantia quotidie dabat operam, vt diximus; incæpti operis molem ac difficultatem ita repræsentauit, quasi eius ærumnas & incommoda miserans diceret: Hem infelix Ignati, annis vtique septuaginta, quot ætas tua recipit, in tantis tibi laboribus in tanta vitæ asperitate degendũ est: quos tu præsertim vrgente senio tolerare quî poteris? Tũ ille fortiter, nec sine contemptu: Quasi verò, inquit, mihi tu vel vnius diei spatium præstare possis. Hæc duo prima post conuersionem Ignatius de summa rerum certamina subiit: quorũ vtroque turpiter superatus humani generis hostis, vbi se irruptione & aperta vi nihil proficere intelligit, longè diuersa bellandi ratione, dolo cuniculisque grassari constituit. Neque abnuit Christus, pugnarum eiusmodi iustissimus arbiter: qui vt neminem supra id quòd potest oppugnari permittit, sic militibus suis, quos gratiæ diuinæ præsidio & liberæ voluntatis arbitrio ad omnem virtutẽ exercet, ne parta semel victoria per otium torpeant, nouam in dies gloriosi triumphi materiam deesse non patitur. Est igitur in dæmonis artibus, quas ad bonorum perniciem assiduè meditatur, illa vel pessima; vt quos ita videt studio virtutis ac religionis addictos, vt inde terrestrium vel honorum spe vel commodorum & voluptatum illecebris auelli non possint, hos per speciem ipsiusmet honesti, quod adamarunt, ad immoderatam inediam & carnis

nis macerationem acrioribus incitamentis impellat, eosdemque præteriti temporis piacula reputantes, ac cælestis iræ seruili metu perculsos, in singula momenta misero quodam angore solicitet, id autem eo consilio, vt vel planè defecti viribus, per caussam recuperandæ valetudinis paulatim ad socordiam atque ad ignauiam delabantur; vel assidua scrupulorum agitati molestia, dum se ipsi calumniari non desinunt, si minùs inertia, certè defatigatione ac lassitudine ab incepto desistant; cuius vtriusque cladis vtinam ne tam multa nobis quotidie exempla suppeterent. Hæc igitur eadem fraus Ignatium quoque in discrimen adduxit. Obtinuerat ille, (quemadmodum dicebamus) ex quo sese ad Christū adiunxit, in summa vitæ austeritate perpetuam animi tranquillitatem atque lætitiam; quam ne ex quotidiana copia vilem duceret, neu suis ipse meritis per insolētiam adscriberet, ab iis, quas diximus, tentationibus cœpit illi Pater cælestis vniuersam repentè subtrahere, sic vt interdum, cùm maximè gaudens exultaret in Domino, tunc subitò nulla præcedente significatione, prorsus exui nudarique se omni gaudio & iucunditate sentiret: nec iā in precibus, neque in psalmis, neque in cæteris, quibus assueuerat, pietatis officiis vllam inueniret omnino delectationē aut requiē; idque cùm ei frequenter accideret, attonitus rei nouitate, animo suspenso ac mirè solicito, caussas eius varietatis & immutationis inquirere, ac dubitare apud se, rectène confessionem in Monteserrato, quam diximus, peregisset? quidquámne omisisset, quod ad integram criminum accusationem attineret? ac proinde num idcirco fortasse Deum adhuc iratum experiretur? Quæ ille dum anxius agitar, arrepta occasione diabolus perturbandi hominis, deq; suo statu deiiciendi, hanc ipsam suspicionem atque formidinem instititit illi vehementer etiam atque etiam incutere. Ex eo tempore tyro vanis agitari terroribus, dies noctésque fletibus iūgere, nullam capere partem quietis. Itaque dum amissam recuperare conscientiæ pacem, & hærentem visceribus pestem omni ratione conatur euellere; non satis habuit peccata vetera, quorū de confessione ambigebat, iterum iterumque apud sacerdotem exponere; sed etiam cuiusdam concionatoris monitu, qui Minoressæ per eos dies agebat, totius vitæ noxas, quotquot reuocare in memoriam potuit, in libellum relatas, quod ad Montemserratum antea fecerat, quàm accuratissimè rursus explicuit. Sed (quod sæpe contingit) quod sibi adiumento fore putabat, id erat ei contrarium maximè; si quidem ipsa commemoratione rerum, quas aliquando obliuisci oportuerat, fiebat vt, etiā si quid

ipſa die mitigatum fuerat, recrudeſceret. Nec iam tantummodo ſuperiorum annorum delicta occupatum animum amariſſima ſuperſtitione torquebant, ſed etiam præſentis temporis cura pauorque, ne inuiſa Chriſto ſua eſſent ſtudia, neu Dominum ſuis omnibus dictis, factis, cogitatis offenderet. Quocirca multis iam rebus fruſtra tentatis, vnum dumtaxat occurrebat illi remedium, nec ſanè ſpernendum; vt ſacerdos pro poteſtate omnino ſibi poſthac eiuſmodi ſuſpicionibus ac recordationibus interdiceret. Sed id ipſum cõſilii ad eum deferre non audebat, peruerſa videlicet ratiocinatione deluſus, ac veritus ne ſibi minùs ea medicina prodeſſet, cuius auctor ipſemet extitiſſet. Inter has ergo curas, graui preſſus mœſtitia, cùm ita iacêret, vt nulla iam res mitigare dolorem poſſe videretur; inuaſit hominem atrox & ſæua cogitatio, vti ad luctus miſeriaſque finiendas è feneſtra cubiculi (Dominicanorũ hoſpitio tum fortè vtebatur) ſemetipſe præcipitem daret. Quam ille cogitationem ope diuina cùm acerrimè repuliſſet, ſubiit animum firmitas & conſtantia cuiuſdam anachoretæ, quem in Patrum hiſtoria legerat, impetrandi gratia neſcio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tamdiu abſtinuiſſe, quoad per eam abſtinentiam, propitiato numine, voti compos exiſteret. & quamquam periculoſa admodum ea ratio videbatur, metuſque ſuberat, ne tam audaci incæpto Deum irritaret potiùs, quàm reconciliaret ſibi; tamen tota re apud ſe diu multumque agitata, ne quid omnino intentatum relinqueret, illum ipſum rigorem perſeuerantis inediæ ſine vlla dubitatione experiri conſtituit, atque ita experiri, vt nihil interea de quotidiana precatione, verberibus, & cætera corporis maceratione remitteret. Dies igitur vnus, duo, tres, quatuor, nec tamen aut linqui animo, aut moleſtia liberari. itaque ad ſeptimum vſque diem obfirmata mente ieiunium extendit, extendiſſetque porrò, ni ſacerdos idem, cui ſua non modò vitia, ſed etiam bona & intimos omnes animi receſſus ac latebras diuino quodam inſtinctu nudas & apertas habebat, pro imperio vetuiſſet eum longiùs progredi, minis inſuper additis, ni paruiſſet, illum à ſacra corporis Chriſti communione prohibendi. hac igitur tam ſeuera denuntiatione deterritus, cibum ſumpſit Ignatius, & illo quidem ac poſtero die fuit illi quies: tertio verò eadem illa peccata rurſum occurſare memoriæ. quarum cogitationum initia dum admittit incautiùs, ac ſpecies (vt fit) ſpeciem adducit; ſenſim in priſtinos fluctus æſtuſque ſolicitudinum reuolutus; cùm ex vna parte prorſus inſtaurandum Confeſſionis myſterium iudicaret,
ex

ex altera verò id sibi non modò non profuisse, verùm etiam nocuisse antea cerneret; ex vehementi fluctuatione tam graue tædium præsentis miseriæ mentem eius inuasit, non quidem vt de morte oppetenda, sed vt de abjicienda seueriore disciplina, & seculi commodis repetendis magno quodam impetu cogitauerit. Verùm in tantis tenebris ac procellis nutanti, & in magnum adducto periculum, peropportunè radius diuinæ bonitatis affulsit, cuius beneficio diabolica discussa caligine, totius tentationis exordia progressusque attentè considerans, liquidò comperit, omnes illos conscientiæ stimulos, vanasque suspiciones, à malo spiritu fraudulenter immissas; ac proinde sine vlla dubitatione constituit, præteritæ vitæ labes, quòd ad confessionem attineret, perpetua obliuione cõterere. Atque in hunc modum, singulari Dei beneficio, non modò infelicem illam sui calumniandi miseriam ac pœnam euasit ipse, verùm etiam alios curandi, qui eadem ægritudine laborarent, mirã à Patre luminum facultatem & scientiam est consecutus.

IGNATII PROFECTVS IN SPIRITV.

CAPVT VII.

HISCE igitur periculis perfunctus Ignatius, ac veluti auulsus ab vbere; majores quotidie efficiebat in solida virtute processus: & quo acrior ac diuturnior probatio fuerat, eo magis idoneus euasit ad noua omnipotentis Dei charismata capienda: in quibus fuit illud eximium. Cùm enim religionis causa ædem Pauli Apostoli extra oppidum peteret, & in ipso itinere ad Rubricatum amnem, qui Minoressam interfluit, constitisset; nec opinanti repentè diuina quædam oborta lux est tanta, tamque mirifica, vt momento penè temporis nullo magistro quàm plurima clarè perspexerit non solùm de fidei Christianæ mysteriis, verùm etiam de aliis vel subtilissimis philosophorũ quæstionibus atque decretis: quasi nitidissimo quodam in speculo perspicuè cerneret ea, quæ post multam accuratamque lectionem, maximosque labores ac vigilias, vix demum solet homines intelligentia comprehendere: atq; in eo cælesti prorsus intuitu, non sine summa animi voluptate, diutius acquieuit. Quo tãto tamque insigni accepto beneficio, cùm ad agendas Domino gratias accessisset ad Crucem in propinquo defixam; oranti sese denuo in aëre spectrum illud objecit, de quo diximus antea, sed

(quæ nimirum virtus ac potestas est Crucis) nequaquam pari splendore vel pulchritudine; itaque quod suspicatus pridie Ignatius fuerat, tum denique clarè perspexit esse dæmonium: eodemque deinde sæpius apparente, tantum abest vt moueretur, vt illud etiam baculo per contemptum abigeret. Atque eius ferè generis per id tempus planè diuinitus alia multa percepit. Quodam die, dum indicta publica supplicatione Minoresæ religiosum agmen instruitur; & Ignatius interim beatissimæ Virgini psallit, insistens gradibus templi Dominicani; subitò in Deum ita rapta mens eius est, quasi per apposita quædã, & maximè illustria symbola, Trinitatis ipsius numen augustissimum cerneret distinctũ personis, vnum essentia. Qua visione tanto gaudio est delibutus, vt neque in ipso mox agmine lacrymis & singultui crebrò temperare valuerit, neque verò totum eum diem alia vlla de re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianæ mysterio, disputare: idque tãtã similium & exemplorum varietate & copia, vt cuncti obstupescerent: quin etiam per eos ipsos dies non dubitauit homo, litterarum propemodum ignarus, librum de Trinitate conscribere quoquo potuit stylo: vsque adeò cœlestes typi, quos diximus, in eius memoria atque intelligentia diuinas illas rerum altissimarum notiones impresserant. Ac licèt antea quoque & monadem in triade, & in monade triadem sanctissimè coleret, suasque & naturæ diuinæ communiter, & separatim singulis personis preces hymnosque persolueret; ab hoc tamen raptu longè studiosior & ardentior euasit in eodem officio pietatis, eamque laudabilẽ cõsuetudinem ad extremum vsque vitæ retinuit, sic, vt præcipuam caperet voluptatem, & proprio quodam sensu rerum cælestium afficeretur, quotiescunque sanctissimæ Trinitati sacra perageret. Neque verò fuit hic finis mirabilium visionum: siquidem rursus per significationes arcanas, & mystica quædam exempla, oblatus est eius menti modus ipse, quem in huius vniuersitatis molitione summus ille rerum opifex tenuit: quas illustrationes atque doctrinas, vt omnino vires naturales excedunt, sic postea negabat Ignatius posse verbis adumbrari, nedum exprimi. Præterea cùm sacrificio Missæ in eodem templo Dominicano interesset, dum à sacerdote de more hostia salutaris attollitur, apertissimè vidit Ignatius illa specie Christum Deum eundem & hominẽ verissimè contineri. Factum est etiam aliquãdo, (idque ipsimet, qui interfuere, testati sunt) vt alienatus à sensibus, a Completorio Sabbati ad alterum vsque proximi Sabbati Completorium in altissimo quodam excessu perstiterit; qua ipsa hora, multis adstanti-

bus

bus qui rei totius euentu attentè exſpectabant, quaſi è profundo ſomno excitatus, repentè ſuſtulit oculos, Ieſum perquam ſuauiter inuocans; atque interim pii quidam homines mortuum rati, vrique terræ mandaſſent, niſi contemplati omnia diligentiùs, ac pertentato corpore, latentem in eo vitam ex tenui cordis palpitatione ſenſiſſent. Ad hæc, intento precationi, ſeſe non ſemel tũ Chriſtus Dominus tum Virgo mater oſtendit. quibus, & aliis id genus clementiæ diuinæ ſubſidiis, in recta fide vſque adeò cõfirmatus eſt, vt etiam ſi nulla exſtitiſſent Chriſtianæ religionis monumenta vel teſtimonia, nequaquam tamen dubitaſſet, ex iis tãtummodo quæ Deo ſibi aperiente cognorat, mortem pro defenſione catholicæ veritatis oppetere; & qui paulo antè vix vocalis noſſet orationis vſum, paucis menſibus tantam rerum ſpiritualiũ peritiam ac tantam Dei familiaritatem eſt nactus; vt quidam, eius omnia vel dicta vel facta curioſè obſeruantes, intẽpeſta nocte ſupplicantem animaduerterint (eleuante ſpiritu ſarcinã corporis) quatuor circiter cubitis a terra ſublimem: & quidem ex conſortio ſermonis Domini (quod de Moyſe ſcriptum legimus) tota facie mirum in modum radiante.

DE STVDIO COLLATO AD PROXIMOS ADIVVANDOS.

CAPVT VIII.

QVÆ omnia, quamquam egregia atque expetenda per ſe, tamen eo pluris erant in Ignatio facienda, quo magis erant cum aliorum fructu & vtilitate conjuncta. Nam in cæteris ornamentis ac beneficiis, quæ in eũ Deus plena manu congeſſit, illud equidẽ vel præcipuũ duxerim, quòd in tanto perfectionis ardore non dedit illi ſpiritum ſolitudinis, animũvé vni ſibi vacantem, ſed Chriſtianæ prodagandæ fidei cupidiſſimũ, ac mirè ſtudioſum diuinæ gloriæ ſaluiſque cõmunis. Cùm igitur acta eius in Monteſerrato (quamduam ea ipſe occultiſſima voluerat eſſe) inſtitutamque vitę aſperitatem ac ſanctimoniã vicinis locis fama vulgaret, ac nobilitatẽ viri præcipuè, rumor (vt fit) etiam in maius arrolleret; ingens hominum concurſus ad eũ fieri cæptus partim viſendi gratia, partim etiam cõſulendi; quos ille vt omni conatu quàm acerrimè ad Chriſtum adiungeret, neu ſqualor ille nimius & diutina illuuies ad ſe adeuntibus terrorem incuteret; primùm deponere ſordes, & externum cor-

poris habitum cæpit aliqua ex parte componere:deinde cùm intelligeret difficilem in primis & ancipitē esse curationē animorum;quo cautiùs rectiusq; in re tanta procederet,ope diuina suppliciter etiam atque etiā implorata, suæ conuersionis originem ac seriem,variasque tentationum procellas ac tenebras,& subsequutam mox tranquillitatē ac lucē,quàm accuratissimè secū expendens,demum ex iis quæ partim cælesti magistro dictante perceperat,partim etiam ipsemet experiendo cognorat,de fructuosa ratione meditandi orandique præclaras obseruationes & saluberrima præcepta conscripsit:qui liber(vt antea dictum est) Exercitiorum spiritualium titulo,tempore procedente deinceps ab eodem auctus atque recognitus, & Romani Pontificis iudicio ac testimonio comprobatus, ita multos omnis ætatis atque ordinis homines, tum in eligendo genere vitæ, tum in componendis moribus,perturbationibusque sedandis,ac præsertim in retinenda constantia salutari,mirum in modum iuuit, iuuatq; quotidie;vt iure optimo videatur hoc nō in postremis numerandum esse remediis, quæ diuina bonitas hac hominū ætate vel ad corrigenda sæculi vitia,vel ad renouandā veterem Ecclesiæ disciplinam clementet adhibuit.His ergo meditationibus, quos ad bonam perfectæ virtutis frugem Ignatius reperiebat idoneos, paulatim & quasi per gradus cæpit excolere: cæteros interim precibus monitisque,prout sese dabat occasio, a vitiorū fœditate detertens,atque ad studium ęternæ beatitudinis incitans:idque eo libentiùs atque securiùs,quòd communicandis iis, quę à Domino acceperat, nihil interim sibi religionis ac spiritus deperire sentiret.Nec solùm venientes ad se benigno excipiebat alloquio, sed etiam inuitatus interdum ab aliis ad prandium, minimè recusabat accedere;nimirū eo consilio,vt ex re & ex tempore sumpta occasione,qui se in Dei gratiam terrestri pauissent cibo, eosdem ipse vicissim spiritualibus epulis & opportuna quapiam adhortatione reficeret.Atque in hunc ferè modum adiuuante Domino permultos ad arctam salutis semitam à via lata & spatiosa traduxit.

E GRAVI MORBO PERICLITATVR.

CAPVT IX.

SED in eiusmodi curam dum incumbit ardentiùs, nec tamen interea ferè quidquam de assiduitate precādi ac de quotidiana vitæ asperitate diminuit, morbum ex ingenti labore cōtraxit

adeò

adeò periculoſum & grauem, vt ſæuiente atrociter febri proximè ad mortem acceſſerit; quo tẽpore & oppidi magiſtratus periculo viri permoti, publicè diuerſorium illi curarunt neceſſariis rebus inſtructum: & præter aliam amicorũ turbam, honeſtæ matronæ, quæ vitandæ peſtilentiæ cauſa Barcinone ſeſe eò receperant, certatim ægrotanti aſſidere, & nocturnas agere excubias, perinde quaſi in vnius vita ſalus omnium verteretur. Atque his populi officiis, ac pia ſedulitate bonorum, ereptus è præſenti vitæ diſcrimine, in id ipſum iterum ac tertiò recidit ob eam cauſſam, quòd nondum planè confirmatis viribus (blandimenta videlicet carnis & veteris hominis malitiã veritus) pręproperа feſtinatione ad priſtinas occupationes corporis animique redierat: quarum pondere oppreſſus, denique didicit ipſe, aliiſque deinde pręcipere ſolitus eſt, imbecilla valetudine minuendos labores, curandumque tali tempore, vt quantum de conſuetis exercitationibus infirmitas demat, tantum ad Dei gloriam & proximorum ædificationem æquitas animi & exemplum Chriſtianæ fortitudinis addat. Vetabat idem etiam corpus debito ſomno ciboque fraudari, multis eo tempore doctus experimentis, vt moderata ſobrietate vegetatur animus, ſic immoderata vigilia vel inedia vires adeò frangi ac debilitari, vt mens earum miniſterio deſtituta, vix munere ſuo fungi, aut ad contemplationẽ rerum diuinarum poſſit exſurgere. Vexatus igitur, vt dicebamus, diuturna & periculoſa ægrotatione, demum ita conualuit, vt ex reliquiis morbi dolore ſtomachi moleſtiſſimo ſubinde cruciaretur: quapropter calceos induere, & panni craſſioris tunica cinerea, & capitis tegumento contra ſæuitiam hyemis munire ſeſe piorum hominum benignitate precibuſque coactus eſt.

DE INANIS GLORIÆ VITIO SVPERATO.

CAPVT X.

ACCESSIT ad illa corporis ægrotantis incommoda, grauis etiam animi cruciatus, ab importuna quadam inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim ingraueſcente morbo conſcientiam ſuam diligentiùs excutit, ſeque ad extremũ comparat mortis agonem, ſubiit illi repentè, ſe iuſtum eſſe, neq; vllo pacto ſibi de ſempiterna beatitudine dubitandum. Cui ſuaſioni dum reſiſtere vi ſumma conatur, intelligens vt quiſque ſibi

maximè placet, ita Deo maximè displicere; diuturnum & anceps intra sese certamen tanta tentatione metuque sustinuit, vt miris modis quotidie torqueretur, majoremque ex offensionis diuinæ formidine, quam ex ipsa grassantis morbi vehementia, metum ac solicitudinem caperet. Versabat videlicet in omnes partes hominis animum dæmon callidus, Christi permissu; & quem desperationis jaculis paulo antè superare nequiuerat, eumdem rursus nimiæ confidentiæ ac vanitatis elatione supplantare & euertere nitebatur. Sed contra eiusmodi cogitationes Ignatius, & in ipso (vt diximus) morbo, & recuperata postmodum valetudine, cùm diutius dimicaret; partim agendis identidem Domino gratiis, partim naturæ humanæ fragilitatem apud se reputando; denique diuino præsidio detestabile hoc ingrati animi vitium ita debellauit, euulsitque radicitus, vt postea, quotiescunque salus animarum aut Dei gloria postularet, sua non minùs bona quam mala, sine vlla prorsus cenodoxiæ titillatione, palàm & ingenuè expromeret.

DE PROFECTIONE HIEROSOLYMITANA.

CAPVT XI.

NTER hæc anni ferè spatio exacto, partim spiritualium rerum scientia instructus, partim etiam arte quadam & consuetudine regendarum animarum imbutus, cùm nihil vulgare aut exiguum agitaret animo, sed egregia quædam & ardua in Dei gloriam ab ipso conuersionis initio concepisset; Hierosolymam, quod iamdudum habebat in votis, petere omnino constituit, non tam vt Christi Domini sacratissima incunabula cerneret, (tametsi idipsum vehementer optabat) quàm vt in conuertendis ad Euangelii lucem infidelibus, qui ea tenent loca, vel operæ pretium faceret; vel certè martyrii palmam, cuius auidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de prædicando Euangelio consilium, vitandæ scilicet humanæ laudis causa, nemini prorsus aperiebat: peregrinationis verò propositum, cùm necessariò amicis patefecisset, multi primùm id ei multis rationibus dissuadere, obtestari etiam & orare ne populum, ab se nuper è somno vitiorum excitatum ad studia virtutis pietatisque, repentè desereret, neu se ipse, affecta præsertim

valetu-

valetudine, itineri tam longinquo ac tam periculoso committeret. deinde cùm nec precibus nec suasionibus eum de sententia demouere possent, instare saltem & vrgere, ne incomitatus abiret; multa posse in tam remotis ignotisque sibi regionibus ac tanta rerum humanarum varietate contingere, quæ præsentem cuiuspiam fidelis opem solatiumque requirerent. Omnino probabilia videbantur afferre, & humano iudicio rem æstimantibus etiam necessaria: nec verò deerant homines impigri, peritique linguarum, qui sese illi comites laboris ac periculorum libenter offerrent. Verùm Ignatius, qua erat animi altitudine, in cœlum semper intentus, atque a diuina prouidentia vsquequaq; pendére mirabiliter cupiens, amicis omnia sua in eum studia profitentibus ita remisit, vt diceret, in præcipuis hominis Christiani virtutibus non modò fidem & charitatem esse, verùm etiam spē. Eius porrò comparandæ gratia certum sibi esse non modò sine viatico, sed etiam sine comite iter id ingredi; quòd clarè perspiceret, si, qualia multa possunt homini accidere, peregrinanti præsertim, sibi quidpiam euenisset, fieri non posse quin aliqua saltem ex parte comitis præsidio fideique confideret: proinde quidquid in eo spei locasset, id vtique ex ea detractum iri fiducia, quam totam in vno Deo clementissimo parente ac rectore vellet esse repositam.

NAVIGAT IN ITALIAM.

CAPVT XII.

HAc igitur mente sub initium anni M. D. XXIII. magno omnium dolore Minoressa profectus venit Barcinonem, vt in Italiam ex eo loco trajiceret. cumque peropportunè paratam ibi nauem offendisset, egit cum nauarcho suppliciter, vt se mendicū egentemque gratis admittere ac transportare ne grauaretur. cui naulum quidem ille se remissurum promisit; ea tamen conditione, vt nautici saltem panis, quod erat necessarium, secum inferret. Eo responso cùm vehementer angeretur Ignatius, quod commeatus copiam, quamuis exiguam, cerneret inopiæ illius, quam sibi summam proposuerat, legibus aduersari; post multas anxiasque cogitationes totam rem denique permittere statuit arbitrio Sacerdotis, quem sibi paucis illis diebus Barcinone tum suæ conscientiæ judicem tum interpreté diuinæ volūtatis elegerat. Ille re cognita, Ignatio respōdit, æqua postulare

nauar-

nauarchum: proinde non resistendum esse, nec verò timendum, ne si cibaria, tā vilia præsertim ac necessaria, sibi parauerit, quidquam idcirco contra consilium perfectæ paupertatis admittat. Tum Ignatius quamquam soluto vixdum religione animo, tamē partim sacerdotis impulsu, partim etiam metu occasionis eius amittendæ; emendicata de more pecunia, panes in nauem imposuit, & ne quid præterea secum inferret, paucos qui superfuerant nūmos reliquit in ipso littore: deinde solutis anchoris die quinta Caietam non minùs periculosa quàm celeri nauigatione delatus, Romā pedibus iter intendit, ac prima nocte diuertit ad villā militibus refertam; quibus nefaria quædam ac turpia molientibus tanto animi ardore ac vociferatione se objecit, vt illi partim verborum pondere, partim constantiæ miraculo obstupefacti, à flagitioso conatu destiterint. Inde laboribus maximis, cùm sæuiente per eos dies pestilentia luridus ipse ac macilentus tectis ferè atque oppidis arceretur, denique in vrbem Romam haud ita acriter custoditam, lassitudine ac fame penè confectus, introiit ipso Dominico die Palmarum. cumque venerabundus religiosissima quæque loca obiisset, Adriani VI. Pont. Max. pedes exosculatur. Mox paranti Venetias ire, vt in Palæstinam inde transmitteret; rursum Hispani amici nonnulli, qui Romæ eo ipso tempore versabantur, profectionem dissuasēre cùm aliis rationibus, tum præcipuè nauigationis longæ & infestæ periculis proponendis: quippe cùm paulo antè, per summum nominis Christiani æquè damnum ac dedecus, Turca Rhodum insulam expugnasset, quo nuntio videlicet omnis Italia cohorruerat. Sed cùm Ignatius ab instituta peregrinatione nullo terrore posset abduci; illud saltem hortari & orare instituerunt, ne se daret in iter eiusmodi sine pecunia, tum in alios vsus necessaria, tum vtique ad naulum pro trāsmissione soluendum. nam vt Venetias emendicato victu peruenisset, quæ deinde ratio quę spes homini externo & ignoto foret, in tam remotas regiones trajectum nanciscendi gratuitum? Proinde rectè amiceque suadentibus ne resisteret, iuuariq; se in Christi gratiam aliquo saltem viatico pateretur. Cùm hæc & alia eiusmodi asseuerantes pariter ac miserantes ingererent; sæpius eadē iterando, cunctantem ac tergiuersantē denique perpulerunt, vt in ipso discessu aureos aliquot nummos acciperet. quo ille subsidio oneratus veriùs quàm instructus, non multum processerat viæ, cùm rem totam attentè contemplans, seque ipse accusans grauiter, quòd de fiducia diuina humano metu se dejici, fixumq; paupertatis propositum oblato auro passus esset infringi; parum

abfuit

abfuit quin omnem pecuniam illico indignabundus abjiceret: ſed quia id prodigum ac Deo ingratum forè videbatur, decreuit certè in obuios pauperes paulatim inſumere. quod cùm alacriter præſtitiſſet, breui & nummis omnibus vacuus & ſtimulis cõſcientiæ liber euaſit. Pergentem porrò Venetias, eadem quæ ſuprà memorauimus incommoda & difficultates itinere pænè toto vexarunt. Sæuiebat etiam tum locis aliquot fœda lues atque contagio; diſpoſitique cuſtodes aditus oppidorum aſſiduè tuebãtur. Ignatium verò ex ipſo corporis habitu vel in ſumma cœli temperie metuiſſes. Obſita erat ſqualore veſtis & horrida; color exſanguis, cauum macie caput, conditi introrſum oculi, & inanes faucium ſinus. quocirca fiebat, non ſolùm vt excluſus à diuerſoriis omnibus pernoctare ſæpe cogeretur in publico, ſed etiam vt pallore & macie peremptum, rigentemque, prætereuntes aliquando nonnulli ceu monſtrum quoddam aut triſte ſimulacrum horrerent. Ipſe verò linguæ imperitus, ignarus itinerum, cùm præ defatigatione ſæpe deficeret; ad Foſſam tamen Clodiam Deo adjuuante peruenit, quo ex emporio breuis & quotidianus Venetias trajectus eſt. Ibi certior factus à viatoribus, obſeruari Venetiis omnia diligentiſſimè, & è ſuſpectis præſertim regionibus venientes acceſſu prohiberi; flexit inde itinere terreſtri Patauium, quorundam conſilium ſecutus, qui idipſum periculi metuentes, faciliorem ſibi ex ea vrbe Venetias trãſitum fore ſperabant: iidéque Ignatium adjunctum ſibi comitem, prę imbecillitate haud ita æquantem gradus, in campis circumpadanis repentè deſtituunt, vnius ope Chriſti ſubnixum: qui ſanè pro ſua infinita clemẽtia laboranti ſeruulo in tanta ſolitudine minimè defuit, ſed proxima nocte ſeſe illi, quemadmodum antea ſæpe fecerat, viſendum obtulit, recreatumque mirificè, intra ipſa Patauina mœnia primũ, deinde Venetias, ſine vllo errore aut difficultate perduxit. nemo quippe ex Patauinis cuſtodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad inſulas frequentiores appropinquantem (cùm nauim ingreſſi de more ſingulos vectores diligenter excuterent) Ignatium, nulla munitum valetudinis teſſera, ne appellauit quidem: mirantibus, cognita poſtmodum re, Clodianis deſertoribus illis; quibus per adulterata videlicet ſymbola introitus in vrbem vtramque non ſine magna vel ſolicitudine vel contentione patuerat. Venetiarum vrbis, in receſſu intimo ſinus Adriatici, ea regio ac ſitus eſt, vt leniter ſtagnantes ex alto aquæ illam ex omni parte circumluant. ea inclytæ vrbi & ad merces copiaſque inuehendas opportuna receptacula, & contra hoſtiles incurſus muni-

menta

menta firmissima sunt. Ex iis porrò æstuariis, majores minorésq; euripi totam vrbem intercursantes, variis mæandris ac flexibus ita distinguunt, vt, quot in partes pedibus, in totidem ferè mari aditus sit; egregio sanè vel artis vel naturæ miraculo. Inde vicorũ, insularum, ac pontium ingens numerus: vt qui diutius ibi versati non sunt, viarum locorumq; modò varietate modò similitudine sæpe fallantur. Sed contra eiusmodi ambages certũ paratumque remedium est maxima multitudo cymbarum, quæ vsquequaq; dispersæ, nominatim ad omnia & publica & priuata loca quẽlibet haud ita magna mercede trajiciant. Ignatius naui Patauina, ex iis quæ per Medoacũ flumen assiduè cõmeant, in area Marciana sub noctem expositus, cùm neque vias ad publica xenodochia nosset, nec portitori conducendo suppeterent nummi; assuetus longo iã vsu malè cubare, sub porticu Procuratoria, quam appellant, intendentibus iam se tenebris, vacuum opificis cuiusdam fulcrum elegit, in quo fessos artus vtcumque reficeret. Tenet fama, litterisque multorum est memoriæ traditum, dum ille ibi noctem exigit, vicinum senatorem M. Antonium Triuisanum (quẽ ipsi multo deinde pòst eiusdem ciuitatis principem vidimus) cœlesti voce excitatum, increpitumq; quòd in multa veste molliq; strato decumberet ipse, cùm interim Dei famulus peregrinus non longè à vestibulo illius ædium jacẽret in publico pauper, & omni humana ope ac solatio destitutus. itaque ingenti metu & horrore perfusum prosiliisse confestim, & quæsitum diligenter Ignatium excepisse perhonorificè. Sed ille postridie cùm in amicum veterem Cantabrum incidisset, à lautiore hospitio sese ad eum familiariter transtulit.

NAVIGAT IN PALÆSTINAM.

CAPVT XIII.

IBI cùm aliquamdiu moraretur, in omnem nauigandi occasionem intentus; ecce tibi nouæ amicorum pugnæ, (quos illi vbiuis breui conciliabat cognita viri virtus atque modestia) eũ variis terroribus ab instituta peregrinatione reuocare conantiũ; quibus ille, Deo fretus, ita resistebat, vt diceret, pro certo habere se, vt cætera cuncta deficerẽt, vel vna solummodo tabula quò cupiebat vtique peruenturum. Nec eum fefellit bonitatis diuinæ fiducia. Cùm enim eo anno formidine Turcarum, vt diximus, solito

fito minor esset in Iudæam peregrinãtium numerus,& quotquot erant,simul omnes paulo antè soluissent;desperata iam à cæteris re, Ignatius repentè fit certior,nauem in Cyprum parari patricio Veneto,prætori eiusdem insulæ designato: cumque inde non ignoraret breuem atque facilem esse trajectum in Palæstinam;nullo adhibito deprecatore, cùm tamen multi nec aspernandi suppeterent,ad Venetorum Ducem Andream Gritum adiit ipsemet, insigni non minùs humanitate quam prudentia principe:ac Deo fauente facilè ab eodem impetrauit, vt gratis in Cyprum vsque deueheretur.Sed interea dum prætoria ornatur nauis, in febrim Ignatius incidit,factum diuinitus est,probandæ scilicet eius constantiæ causa,vt quo die pharmacum hauserat, eo ipso nautæ signum profectionis ediderint. qua re minimè conturbatus Ignatius veniam petit ab hospite;qui pertinaciter ipsum etiam atque etiam retinere conatus,cùm nihil omnino proficeret, consulitur medicus. ille verò sine cunctatione respondet, hominem ad interitum ruere. Attamen Ignatius nihilo magis immutatus,& cælestis nimirum medici ductum sequutus,felici sanè cõsilio (quod tamen admirandum potiùs quàm imitandum aliis duxerim) fluctuante etiam tum in stomacho potione conscendit; factumque est Dei beneficio,vt ora soluta, inter nauigandum, ex ipsa maris agitatione tantam vim pestiferi ac vitiati humoris euomeret, vt morbo planè leuatum sese celeriter senserit. Recuperata valetudine institit suo more, quoscunque poterat factis dictisque ad virtutem & pietatem adhortari. cumque in eadem naui per summam impudentiam committi grauia quædam flagitia competisset,non dubitauit apertum dedecus detestari palàm; & impuros illos homines tanta orationis acrimonia reprehendere, vt ii facta cum nautis conjuratione molestum sibi monitorem in deserta quadam insula exponere,atque ab suo conspectu & consuetudine procul amouere decreuerint. quam rem odorati è vectoribus quidã Hispani ad Ignatium pro amicitia detulere, suadentes etiam atque etiam,vt in loquendo cautior esset, sibiq; cõsuleret. sed ille nihilominus turpiter peccantes objurgare perrexit,diuinæ prouidentiæ ope subnixus: cuius beneficio factum est, vt ad insulam sceleri destinatam appropinquantes nautæ, aduerso repentè vento rejecti,volentes nolentes Ignatium in Cyprum vsque peruexerint: vbi cùm stare ad salinas peregrinam nauem, de qua suprà diximus,audisset; illuc itinere terrestri se contulit: in eamque gratis admissus, nihilo plus viatici secum intulit, quã in priores intulerat;Christo vno videlicet fret⁹, qui tota illa

naui-

nauigatione ſeſe illi non ſemel oſtendit;eumque magnopere cõfirmauit;ac denique incolumem ad portum Palęſtinæ perduxit.

PALÆSTINÆ LOCA SANCTA PERLVSTRAT.

CAPVT XIV.

NDE cum cætera peregrinorum turba progreſſus, vt ad conſpectum ſacratiſsimæ vrbis eſt ventum, incredibilem ex ipſo illius intuitu cepit animo voluptatem;ac deinceps partim in comitatu,partim etiam ſolus,loca illa Chriſti Domini,MARIÆ virginis,& Apoſtolorum nobilitata veſtigiis, eximio quodam animi fructu venerabundus haud ſemel obiit: modò inclyti quōdam templi reliquias, modò ſepulchra Prophetarum intuens: hîc naſcentis & vagientis;illic docentis,& miracula patrantis filii Dei monimenta conſiderans. Vbi verò ad loca eiuſdē acerbiſsimis pœnis inſignia, & morientis in cruce ſanguine conſecrata, atque ad defuncti ſepulchrum accederet; effuſus in lacrymas,humo pia oſcula imprimere, immortales agere Domino gratias,incredibili quadam ſpiritus dulcedine & ſuauitate compleri.Ad hæc, antiquum beatiſsimæ Virginis domicilium, itemque locum inſtituto primùm Euchariſtiæ myſterio & ſancti Spiritus aduentu memorandum,&alia eiuſmodi quàm plurima,quę per otium deinde reuiſeret,à myſtagogo quàm accuratiſsimè addiſcere.Erat Ignatio iamdiu deliberatum, vt diximus, in anguſtis illis Iudææ ſedibus pedem figere, atque ad conuertendos ad Euangelii lucem infideles totò pectore incumbere;quòd non reperiret vel vbi ſanctiùs in terris vitam degeret, vel in quo munere fructuoſiùs operam collocaret.Neq;,plurimis iam experimentis diuinæ bonitati confidere, & in diem paruoque viuere aſſuetum,rerum,quæ ad corpus pertinēt,habebat cura vlla ſolicitum. Id verò laborabat vnum,fragilitatis humanæ videlicet conſcius, ne ſpiritui quotidie deficienti, & noxarum ſordes aliquas contrahenti,opportuna ſacræ pœnitentiæ ablutio & cœleſtis panis alimēta deeſſent. Quam ad rem idoneum ratus miniſterium fratrum è Franciſcana familia, qui loca illa religioſa tuentur, & peregrinis aduenientibus præſtò ſolent eſſe;adit ille ad cuſtodem cœnobii,ac litteras ei,quas ex Italia commendatitias attulerat, reddidit; &, quod ad conuerſionem infidelium attinet, nihil ei

ſuorum

ſuorum conſiliorum impertit; voluntatem verò ſuam in eiſdem ſedibus commorandi habitandique demonſtrat: rogat proinde, vti ſe fratres dumtaxat tecto recipiant, ſibique Cõfeſſionis & Euchariſtiæ ſacramenta miniſtrent: ſe, quæ ad victum cultumque ſpectent, nullo prorſus eorum incommodo curaturum. Cuſtos, partim commẽdatione amicorum, partim poſtulati moderatione permotus, bene ſperare iubet Ignatium, ita tamen, vt rem in aduentũ Prouincialis Miniſtri differret, qui per eos dies in Bethleem oppido verſabatur; nec dubitauit Ignatius, quin æquè facilem Prouincialem eſſet habiturus, atque cuſtodẽ habuerat; itaque cùm reditus iam peregrinorum inſtaret, litteras ad amicos in Occidentem ſcribere aggreſſus eſt, quibus eos de ſuo ſtatu faceret certiores. Cùm igitur maximè ſcriberet, quòd in poſterum diem peregrinis erat indicta profectio; ecce tibi à cuſtode nuntius, adeſſe Prouincialem, & Ignatium accerſere; ad quem bonæ ſpei plenus cùm extemplo adiiſſet, collaudat ille primò piã hominis voluntatem; ſed re apud ſe diligentiùs deliberata, videri ſibi ait ſatius, vt recedat; idq; cùm alias ob cauſſas, tum verò quòd ante id tempus nonnulli eodem ſtudio accenſi, dum ſecuriùs vagantur, à Turcis excepti, vel miſere periiſſent, vel certè in acerbę ſeruitutis calamitatem incidiſſent, quos deinde propter officium ac vicinitatem Franciſcani fratres non ſine magno cænobii detrimento redimere cogebantur; proinde ſe in diem inſequentem cum cæteris peregrinis ad iter accingeret. Ad quæ cùm ita reſpondiſſet Ignatius, vt ſibi certũ fixumque eſſe affirmaret, Hieroſolymis omnino reſtare; ſimulque modeſtè ſignificaret, ſe, quãuis aliter ſentiente Prouinciali, nequaquam, niſi aliqua oblata religione, à propoſito receſſurum: tum ille poteſtatem ſe a ſummo Pontifice habere ſubiunxit ſacris interdicendi, ſi quis inuito ſe ibidem remanere conatus eſſet: iamque poteſtatis eius diploma proferre paranti confeſtim Ignatius, vt omnia eccleſiaſtica iura & imperia valde reuerebatur, nihil prolato opus eſſe reſpõdit, credere ſe quæ diceret; & quoniam ita iuberet, dicto audientem fore. Dum igitur ad hoſpitium tendit mœrens, vt ſe ad reditum compararet; acris illum inceſſit repentè cupiditas montis Oliueti illius celeberrimi reuiſendi, quo in ſummo cernuntur adhuc IESV Chriſti aſcendentis in cælum expreſſa veſtigia: ac ne quis fortè in tantis temporis anguſtiis impedimento ſibi eſſet, re nemini patefacta, & (quod perículoſius eſt) nullo propter inopiã Turca ſecum adhibito ex iis, qui mercede conducti peregrinis in ea regione præſidio ſunt; ſolus ad montem excurrit: cumque a

C cuſto-

custodibus non admitteretur, cultellum è calamaria theca detractum mercedis loco iis dedit, sacri montis cacumen subiit alacer, & diuinorum pedum notas multa cū prece & ingenti gaudio veneratus, ad Bethphage properauit: vbi dum singula curiosè perlustrat, subiit illius animum subitò, minùs diligenter in Oliueti fastigio sese animaduertisse, vtra ex cæli plaga dextrum vtra sinistrum esset Christi vestigium: qua dubitatione quasi quibusdam calcaribus incitatus, illico ad montem recurrit, adnotauitque intentis oculis vel minutissima quæque sic, vt locus in posterum dubitationi non esset: vsque adeò inexplebile studium sacrosancta illa redemptionis humanæ monimenta & incunabula Christianæ religionis penitus etiam atque etiam cognoscēdi recolendique mentē eius inuaserat. Interea, cùm abesset diutius, nec in turba peregrinorum appareret, ad Franciscanos defertur desiderari ex eo numero Ignatium. Franciscani suspicati id quod erat, ac veriti ne per eā solitudinem Ignatius in aliquod vitæ vel seruitutis discrimen incurreret, Armenium quendam in eo cœnobio ministrantem ad illum perquirēdum celeriter mittunt; qui descendenti ex Olincto commodùm Ignatio factus obuiam, fuste primùm ac truci vultu acriter minitari, ac temeritatem aspere admodum increpare: deinde immissa manu & brachio ferociùs apprehensum, ad diuersorium trahere minimè sanè renitentem, quin etiam nouo cælestis gaudii rore perfusum, quòd inter eas contumelias Christum sibi præsentem, & vsque ad hospitium præeuntem, incredibili quodam genere consolationis aspiceret.

IN HISPANIAM REDIT.

CAPVT XV.

VT igitur postera dies illuxit, cùm reliquo peregrinorum agmine Ignatius abiit præ desiderio tristior, & relictam prouinciam sine fine respiciens: nec tamen, quoniā præsenti necessitate victus inde recederet, de muniendo in posterum sibi quandoque reditu ac mansione desperans. Cumq; primo traiectu Cyprum tenuisset incolumis, tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum vna erat Veneti mercatoris, maxima, & omnibus rebus instructa; altera minor, sed bene firma, Turcarum: tertia Christianorum, parua, & malè compacta. Ac cæteri peregrini, quòd tempus erat hybernum & obnoxium tempestatibus, pro se quisque tendere, ac certa mercede paciscei,

vt in primam aſcenderent: cumque Ignatius propter egeſtatem à nauarcho repudiaretur, iidem illum enixè precari, vt hominem ſibi notum, probū, atque adeò ſanctum ne recuſaret admittere; quibus ille non minùs amarè quam ineptè facetus: Atqui ſancto nihil opus eſt (inquit) naui; calcabit æquora multorum exemplo. neque vnquam exorari ſe paſſus eſt: ſed magno ei ſtetit cauillus & contumacia. Cùm enim Ignatius inde per contemptum excluſus, facilè obtinuiſſet iiſdem deprecatoribus, vt in illam debilem gratis admitteretur: cumque ſimul omnia nauigia vento ſecundo ſoluiſſent; repentè cooritur atrox adeò ac ſæua tempeſtas, vt Turcica nauis in omnium conſpectu miſerandum in modum fluctibus hauſta, nullo prorſus euadente perierit; Veneta verò in ſcopulos illiſa naufragium fecerit, ſaluis tamen hominibus: tertia tantùm, qua vehebatur Ignatius, minimè valida, ventis ac fluctibus diu multumque agitata, altero denique menſe in Apuliam lacera ac valde feſſa peruenit: quo ex loco ipſe deinde Venetias petiit, tam longa & perículoſa nauigatione mirè vexatus. Etenim ſtudio paupertatis, quæ fuit illi ſemper omnibus commodis & emolumentis antiquior, nudis cruribus hyeme ſæuiente conſcenderat, femoralibus tantùm è tela, conciſaque ad humeros aploide, ac ſciſſili tunica breuiore ſemiamictus, cùm è cælo denſa caderet nix, ac triſti gelu cuncta inhorreſcerent; atque ad has cæli iniurias accedebant quotidiana vitæ diſcrimina, vigiliæque, & cætera maris incommoda: quibus ille pænè confectus cùm Venetias perueniſſet Ianuario menſe anni M. D. XXIV. ab hoſpite Cantabro clementer acceptus, nummiſque aliquot ad iter faciendum, atque ad fouendum ſtomachum nimio frigore languentem panni quodam fruſto donatus, Ferrariam venit; ibi maximum vrbis templum ingreſſus, dum religioſè numen adorat, mendicus quidam ex iis qui ſacrarum ædium veſtibula conterunt, precationi apprime intentum intuitus, confeſtim ad illum accedit, manumque ad ſtipem porrigit ſupplex: cui cùm Ignatius ex ea quam habebat pecunia nummulum hilari vultu dediſſet, atque is (vt fit) rem ad cæteros pauperes detuliſſet. alius aliuſque deinceps ad Ignatium accurrere: quos ille cùm ſe per Chriſtū obſecrantes fruſtrari fas eſſe vix duceret, à minoribus nummis ad maiores paulatim progreſſus, breui totam crumenam ita penitus exhauſit, vt ſibi deinde ad cibum illo die capiendum oſtiatim emendicare neceſſe fuerit; quam rem pauperes iidem mox conſpicati, & maxima quadam admiratione correpti, ſanctum, ſanctum illico exclamant; quibus plauſibus

vocibusque nequaquam inflatus ipse, cùm vno bonæ conscientię testimonio niteretur, Genuam inde sine vlla cunctatione profectus est. Graue per id tẽpus inter Christianos Reges vigebat bellum; & præcipua quæque Cisalpinæ Galliæ loca vel Hispanicis vel Gallicis præsidiis tenebantur: cũque ob id ipsum valde infesta cædibus ac latrociniis itinera esse constaret; admonitus à bonis quibusdam viris Ignatius est, vt per occultos tramites à via regia declinaret, ni cum ingenti vitæ periculo in manus militum vellet incidere. At ille, quem ardens odium sui & amor imitandę Christi patientiæ intrepidum redderet, rectà nihilominus ire perrexit; neque ita multum viæ processerat, cùm ad oppidum nescio quod in stationes circũsidentium Hispanorum incurrit, qui tam periculoso ac suspicioso tempore exploratorẽ sine dubio rati, comprehensum Ignatium, & in domunculam quandam seductum, blandè primùm interrogant; deinde omni vestimento, & ipsis denique calceis crudeliter exuunt, singulas partes proteruè simul & curiosè pertractant, numquid ad obsessos vel nuntii vel litterarum afferat, diligenter exquirunt; cùm nihil eorum quæ putauerant, neque percunctando elicerent, neque perscrutando inuenirent; ira commoti: Atqui te Præfecto sistemus, inquiunt, & confessionem, quam pertinaciter supprimis, exprimemus: cùm nihil recusaret Ignatius, ac tantummodo peteret, vt sua se tunica tectum incedere paterentur; illi verò, ludibrii & ignominiæ caussa, brachatum per media castra vulgo inspectante atque irridente perducunt; quam ille tam insignẽ contumeliam excepit ac subiit alacer, cùm aliis nominibus, tum præcipuè quòd interea sibi species quædam est obiecta Christi Domini, cùm a Pilato per mediã vrbem ad Herodis tribunalia missus esset, ab eo per summam iniuriam atque indignitatem spreti & illusi; & vniuerso irridente ac sibilante populo, per hominum ora semel iterumque traducti: cuius opprobrii se quoque factum esse vtcumque participem, mirificè lætabatur: sed vbi ad Præfecti diuersorium appropinquauit, repentino quodam timore perfusus, cæpit subitò cogitare apud se, quonam modo ipsum alloqueretur. Etenim Ignatius, quòd olim in regia, sermonis flosculos & verborum elegantiam nimium studiosè captasset, ad eam vanitatem expiandam, consultò post conuersionem instituerat rudi & agresti sermone cum ipsis quoque dynastis ac principibus agere; & quo magis vulgo contemneretur, omne liberalioris educationis & nobilitatis indicium studiosè cælare; tum igitur subiit illius animum, expeditne tali tempore quidpiam de suscepta seu tarditate seu rusticitate

citate deponere. Sed cùm rem totam accuratiùs intuens, ab humano timore profectam animaduertisset; vsque adeò in semetipsum animo concitatus est, vt nulla habita ratione periculi, non modò mutata consuetudine, ad orationis lenocinia non descendere, sed nullum prorsus neque gestus neque verborum honorē habere Præfecto decreuerit. Quæ res cuipiam fortasse temeritatis potiùs quàm consilii videatur esse: sed vtique seruorum Dei, præsertim in ipso feruore pœnitentiæ, facta vel dicta ad cõmunem sensum ac normam exigenda non sunt. Cùm igitur coram illo stetisset; vt erat seminudus & squalidus, ne aperto quidē capite, oculos humi defigit; multa ac varia sciscitanti nullam omnino reddit vocem, tantùm ad illam interrogationem: Es ne speculator? non esse, respõdit; idque ob eam caussam, ne si nihil cõtradixisset, silentio ipso, quòd aiunt, rem affirmasse, & meritò quæsitorem in suam perniciem efferasse videretur. Tum ille insanum ratus Ignatium, acriter milites increpat, quòd in cõspectum suum, non bene cognita re, dementem adduxerint; & simul, Abigite hunc, inquit, liberumque dimittite; qua reprehensione magis magisque irritati, cùm aduersus Ducem hiscere non auderent, sui doloris pœnas ab innocente Ignatio repetunt; nec modò iurgia & probra certatim ingerere, sed etiam impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus hominis latera faciemque contundere, mirabiliter in ipso verberum dolore lætantis, quòd aliquid innoxio sibi ad Christi exemplum perpeti contigisset. Cumque verberando & conuitiando fessi denique destitissent, miseratus alius quidam miles excepit exanimem, ac fouit, ciboque recreatum insequenti luce tutum abire permisit. Sed antequam Genuā accederet, rursus in statiua Gallorum incidit, verùm euentu admodum dispari, siquidem Dux, vt eum in Guipuzcoa natum audiuit Vasco ipse eidem regioni finitimus, quasi popularem clementer agnouit, ac benignè tractari à militibus iussum postridie dimisit incolumem. Inde cùm Genuam peruenisset, Rhotericum Portundum ibi offendit Cantabrum, Hispaniensi classi præpositum, in Fernandi quondam regia sibi notum; cuius beneficio dū Barcinonem trajicitur, nihilo pacatiori vsus est mari, quàm terra paulo antè vsus fuerat. Etenim à piratis conspecta nauis, qui valida per eos dies classe infestum habebant mare Ligusticum, ingenti nautarum labore metuque manus insectantium effugit.

BARCINONE AD STVDIA LITTERARVM AGGREDITVR.

CAPVT XVI.

INTEREA Ignatium, Hierosolymitana commoratione prohibitum, grauis coquebat cura, quid ageret, quodnam potissimum vitæ genus eligeret; ac multa secum agitanti venerat illi dudum in mentem, cœnobium aliquod ingredi maximè dissolutum, vt ibi, dum lapsam religionis disciplinam & verbo & exemplo conatur ad veterum instituta reuocare; & cæteris aliqua re prodesset, & ipse interea (quod necessariò futurum videbat) ab iis, qui restringi se nollent, multa pro Christi nomine pateretur. Sed incertus num id maximè ad Dei gloriam pertineret, quam videlicet vnam in omni actione spectare consueuerat; multa ac diligenti prece & ieiunio explorat numinis voluntatem: ac diu perplexus, in eam denique mentem sese diuinitus planè sensit impelli, vt sine dubitatione statueret, primùm operam suam, qualis qualis esset, nequaquam intra vnius familiæ cancellos includere: deinde, quo latiùs pateret vtilitas ac fructus animorum, eiusdem consilii ac propositi idoneos aliquot adlegere socios atque adiutores: postremò, vt sine hominum admiratione versari in adiuuandis hominibus posset ad sancti Spiritus vnctionem, doctrinæ quoque subsidium ac litterarum cognitionem adiungere, præsertim quòd ea commédatione facultatem etiam repetendæ atque obtinendæ Hierosolymitanæ prouinciæ (cuius illi cura viuebat in pectore) facilè se ab ecclesiasticis magistratibus aliquando impetraturum sperabat. Et quidem quod ad litterarum studia pertinet, cùm nédum intelligeret quã illa sibi totum hominem ferè vindicent, ratus posse interim se animis quoque adiuuandis vacare, Minoressam ad gregem illum suum reuerti decreuerat, vbi & sparsa in hominum métibus pietatis virtutisque semina ad bonam frugem perducere, & Cisterciensis cuiusdam monachi, spectatæ sanctitatis ac doctrinæ viri, tum consuetudine perfrui, tum industria erudiri magnopere cupiebat. Sed cùm illum, contrà quam putarat, demortuum reperisset; Barcinonem sibi studiorum idoneam sedem putauit fore, propter eam maximè caussam, quòd cùm paupertatem perpetuò colere, nihilque ab domo sua & cognatis accipere decreuisset; in ea vrbe multos habebat spirituali necessitudine sibi coniunctos: in iis Ardebalum quendam peritum, vt locis ac téporibus illis, ludimagistrum; & Elisabetham Rosellam primariam feminam,

quorum

quorum alter operam illi gratuitam in docendo, altera in quo-
tidianos vſus quidquid opus eſſet benignè detulerat. Vt igitur
Barcinonem reuertit, ſeque Ardebalo dedit in diſciplinam, re-
puerafcere in gratiam Chriſti matura iam ætate vir (quippe ter-
tium circiter ac trigeſimum agebat annum) & elementarius pro-
pemodum fieri non erubuit. Cæterùm ad illa ſpinoſa rudimenta
grammaticæ capienda, ediſcendaſque verborum inflexiones &
nominum, cùm alia erant ei impedimento, tùm illud præcipuè,
quòd animum ad rerum cæleſtium ſenſa concipienda longo iam
vſu promptum & agilem, ſi amandi vocabulum vel alia quæpiam
eiuſmodi vox admonuiſſet eorum, quæ piè ac religioſè cogitare
& commentari conſueuerat, ſubitò pænè abſtractus à ſenſibus,
in contemplationem diuinæ caritatis ac ſempiternæ beatitudi-
nis tota mente raperetur. Ex quo fiebat, non ſolùm vt nihil noui
mandare memoriæ poſſet, ſed etiam vt ſi quid anteà impreſſum
eſſet, id ipſum concurſu nouarum & præſtantiorum imaginum
illico deleretur, quā ipſam rem, quaſi futura præſagiens, pro ſua
parte adiuuabat etiam vafer humani generis inimicus, eo maxi-
mè tempore crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & re-
condita patefaciens ſcripturæ ſacrę myſteria. Quod ille cùm cer-
neret, cumque adhibito ſæpe conatu euagationem hanc fruſtra
cohibere tentaſſet; pro ea diſcretione ſpirituum quā diuturna ex-
ercitatione parauerat, facilè ſenſit diaboli fraudem ſeſe a littera-
rum ſtudio reuocare conantis, ac, quo conſilio Barçinonem ſeſe
contulerat, id ipſum labore ac diligentia conſequi maiorē in mo-
dum exoptans, hanc iniit rationem eius abigendæ moleſtiæ. Tē-
plum erat beatæ Virginis, cui a Mari cognomen eſt, gymnaſio
proximum; in id templum fuſis ritè ad Deum eandemque Vir-
ginem precibus, Ardebalum pro amicitia acceſſit; rem illi totā,
vt erat, exponit; deinde ſe ad pedes abjicit homini, etiam atque
etiam obteſtans, ne ab incæpto deſiſtat, ſe vtique, modò ſibi pa-
nis & aqua nō deſit, in proximu biennium & eo ampliùs, ſi opus
fierit, ad ſcholas frequentem eſſe venturum, ſeduloq; daturū o-
peram litteris: petere & rogare, vt ab ſe quotidie non minus quā
a cæteris penſum exigat; ceſſantem, quaſi quemlibet vnum è gre-
ge puerorum, arbitratu ſuo & verbis & plagis accipiat. Miratus
vir humilitatem ac probitatem Ardebalus, bonum animum iu-
bet habere, ſuamque illi operam denuò pollicetur. Atque hac
ſubmiſſione victus denique dæmō abſceſſit, & importunis illuſtra-
tionibus Dei beneficio recederib⁹, operæ pretiū Ignatius facere,
& liberiùs in grāmaticę cognitione cœpit excurrere. Interea diſ-

cendi

cendi mirabiliter auido, & omnia ſtudiorum compendia perquirenti, ſuaſere nonnulli, ad pietatem videlicet cum elegantiore doctrina jungendam, vt Eraſmi Roterodami, qui ea tempeſtate Latinitatis auctor idoneus habebatur, Enchiridion militis Chriſtiani ſtudiosè perlegeret; quod ille facere cùm cæpiſſet, celeriter ſenſit ea lectione ſpiritus feruorem in ſe quaſi frigida ſuperfuſa reſtingui: conſultoque per preces Deo ita librum illum abiecit, vt neque in manus poſtea ſumpſerit ipſe, & multo pòſt, Generalis creatus, omnia ſcriptoris illius opera in Societate IESV legi vetuerit, nō quòd ſingula hæretico veneno infecta putaret; ſed ne quis fortè captus facetiis ac dicacitate viri, ſenſim, vt fit, ab incorruptis ad vitioſa deſcenderet. Nec tamen eo tempore Ignatius, quamquam ſtudio litterarum adeò intentus, conſueta caritatis officia & ſtudium pœnitentiæ omiſit, quin immo cùm Barcinonem valentiore, quàm inde abierat, ſtomacho reuertiſſet, nō ille quidem ad ſaccum rediit, neque orationi ita multum temporis tribuit; ſed tamen veſtitu admodum vili vſus eſt, & calceos ad oſtentationem vitandam ita perforauit, vt ſoleis paulatim magis magiſque diſcerptis, hyeme iam ſæuiente, nudis humi plantis incederet: atque etiam ſubſeciuis operis, erepto è ſcholaſticis exercitationibus tempore, inſtitit pia paſſim colloquia ſerere; plebē infimam doctrinæ Chriſtianæ præceptis imbuere; quoſdam etiā ſpiritualibus exercitiis ad virtutem ac perfectionem informare. Quarum rerum admiratione permoti præ cæteris viri quattuor, ſeſe ad Ignatii ductum atque inſtitutum aggregarūt, (quibus tamen, vt ſuo loco videbimus, in propoſito conſtantia defuit) Calliſtus quidam, qui auctore Ignatio peregrinationem Hieroſolymitanam nuper obierat; alterum Artiagā cognomento appellabant; tertius fuit è Gotholaniæ Proregis familia, nomine Cazeres; ad quos vltimo loco Ioannes adoleſcens natione Gallus acceſſit. His ille ſociis auctus; tametſi ſtudiorum metam quamprimum attingere optabat, quo liberiùs omnem curam atque operam in hominum ſalute conſumeret; tamen quòd ſibi nōdum ſat firma grammaticæ fundamenta jeciſſe videbatur, numquam adduci potuit, vt ab Ardebali diſciplina diſcederet, (quāuis ad ſuperiores artes vulgò idoneus haberetur) quoad inſignis quidam Theologiæ doctor, cui ſeſe excutiendum examinandumque tradiderat, facto periculo, ad reliquorum ſententiam acceſſit. Cuius auctoritatem & iudicium ne contemnere videretur, licèt ipſi ſibi haud ſanè placeret, ad grauiora ſtudia Complutum vnà cum ſociis abiit.

EIVS-

EIVSDEM COMMORATIO COMPLVTENSIS.

CAPVT XVII.

IBI cùm ad publicum xenodochium suo more diuertisset: artium, vt appellant, curriculum iniit non admodum felici successu: quippe qui eadem illa præpropera festinatione incitatus, nullo pænè seruato vel ordine vel discrimine disciplinæ, multa & varia vno eodemque tempore aggressus est; & in logicis terminos, quos appellant, in physicis Albertum, in Theologia Magistrum sententiarum (qui maximè libri tum in Hispania terebantur) euoluere, & plures quotidie in scholis audire cœpit interpretes; quæ res in speciem vtilis & compendiaria vel maximo ei in id ipsum, quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis ferè fit, cùm auidè sequeretur omnia, nihil propemodum assequebatur: & ipsa varietas ac multitudo rerum tum intelligentiæ tenebras tum verò memoriæ perturbationem & confusionem afferebat. Ad hæc illud etiam accedebat incommodi, quòd in summa paupertate non solùm ex emendicato viuebat ipse cum suis, verùm etiam aliorum inopiam ac difficultates, conquisitis vndique eleemosynis, magno labore & corporis & animi subleuabat. Præterea, quod eius cursum vel maximè retardauit in litteris, tanta cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem atque ad legem Euangelicam reuocandi, vt se, quamuis alieno tum tempore, continere non posset, quo minùs & in scholasticorum circulis de vera virtute ac pietate sermones injiceret, & in triuiis pueros plebemque fidei Christianæ præceptionibus erudiret, & omnium ordinum homines passim ad cultum Dei studiumque religionis acri ac vehementi oratione incitaret. Quibus adhortationibus cõmoti multi cùm ad sanitatem & officium redirent, & crebris altisque suspiriis veram cordis contritionem ac pœnitentiam testarentur; ab imperitis quibusdam Ignatius in suspicionem & crimen veneficii vocari est ceptus: quasi homines oratione sua cardiacos redderet. Præterea cùm insignes quædam in populo repentè morum ac vitæ mutationes existerent, & major in dies hominum concursus ad Ignatium fieret; breui rem ad sacros Inquisitores Toletũ pertulit rumor. Gliscebat eo maximè tempore apud Germanos Lutheriana pestis, manabatque malum quotidie latiùs. Quin etiam

in Hiſpania ipſa, inſani conatus eorum qui ſeſe illuminatos ferebant, paulo antè magiſtratuum diligentia oppreſſi fuerant. Quocirca ſacri Quæſitores in omne eiuſmodi contagionis periculum excubantes animo, atque ex hac hominum frequentia & inuſitato agendi genere veriti ne quod nouum incendium exiſteret, Complutum celeriter aduolant, in Ignatii doctrinam ac mores diligenter æquè ac diſſimulanter inquirunt. cùm nihil neque in dictis neque in factis à recta fide alienum inuenirent, Ignatium ne appellant quidem; tota re delegata Vicario Archiepiſcopi, Ioanni Figheroæ, qui deinde Regio conſilio præfuit, Toletū ipſi ad ſua tribunalia reuertuntur. Neque ita multo poſt Vicarius ipſe, magis vſurpandi iuris cauſa, quam quòd rem vlla animaduerſione dignam putaret, ad Ignatii diuerſorium adit quietè, & pauca quædam ab eo percunctatus, ad extremum exponit, inquiſitū in ipſius & ſociorum vitam eſſe acriter, neque inuentum quidpiā vitioſum; proinde more ſuo animarum ſaluti operam darēt, cum eo tamen, vt non vno eodemque omnes habitu incederent, ne tali tempore nouam aliquam ſectam inducere viderentur. Natiui coloris lanea veſte cuncti vtebantur. juſſit ille Ignatium & Artiagam nigro, Calliſtum & Cazerem ruſo colore diſtingui, adoleſcētem Gallum nihil mutare. nec recuſauit Ignatius, vt erat magiſtratibus apprime obediens. Interjecto deinde quattuor ferè mēſium ſpatio, cùm nihil de inſtituta docendi ratione remitterent, nec perſuadere ſibi Vicarius poſſet, homines idiotas, in iis tractādis quæ ad Chriſtianæ fidei dogmata pertinent, nuſquā labi; ruſſus in eos clàm inſtitit quærere. ſed cùm nihilominus ſana cuncta reperiſſet, rem totam ſine vllo judicii tumultu ſuppreſſit. Nec tamen ita multo pòſt Vicarius idem tertiam in Ignatium quæſtionem exercuit, quorundam calumniis ac ſuſpicione compulſus. Confluebat ad nouum doctorem audiendum, vt diximus, populi turba promiſcua, in iis feminæ duæ honeſto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti. hæ publicis Ignatii adhortationibus incitatæ, vt eſt ſexus ad pietatem propenſus, adeò exarſere, vt cuncta Hiſpaniæ valetudinaria peragrare, & in Chriſti Domini gratiā toto vitæ ſuæ tempore pauperibus miniſtrare decreuerint. Hoc animi propoſitū Ignatio cùm aperuiſſent, diſſuaſit ille magnopere cū alias ob cauſas, tū ne cuius oculos animūq; ſolicitaret aſpectus adoleſcentulæ; non deeſſe Compluti pauperes, quos officii cauſa, ſi vellent, inuiſerent; poſſe etiam operā dare ſacro Euchariſtiæ ferculo proſequēdo, & alia id genus obire permulta, vtriuſque ſexui, alteri us etiam ætati magis congruentia.

Quibus

Quibus rationibus & simul auctoritate viri deterritæ, cogitatam quidem illæ deposuere prouinciam; verùm tamẽ eadem agitatæ spiritus vi, temperare sibi postea nequiuerunt, quo minùs incõsulto atque inscio prorsus Ignatio, pedibus ac mendicantium specie aliud genus peregrinationis longæ difficilisque susciperent. Giennium in Bætica est vrbs, quam nonnulli Mentesam Oretanorum falsò putarunt, sacro Sudario in primis visenda, in quo crucem sibimet bajulantis expressa Christi Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium venerãdum, pedibus, vt dictum est, paucis admodum consciis profectæ, duodecim ferme dierum itinere, cùm in vrbe non apparerent, admiratio primùm affinium ac vicinorum orta: deinde vbi a familiaribus cognitu est peregrinãtiũ habitu petiisse Giennium, variè pro suoquisque sensu rem interpretari. nõnulli probare factum, pleriq; reprehẽdere quòd eo loco feminæ sine comitibus nullo apparatu se in iter periculosum dedissent. Doctor verò Cirolius, cuius in tutela erant mulieres, auctorem eius cõsilii suspicatus Ignatium, vehementer excanduit, facinus indignũ exclamans, hominẽ externũ & ignotum in aliena patria suis concionibus cuncta miscere, & ipsas matresfamilias a cura domesticarũ rerũ auocare, nubiles verò puellas in pudicitiæ discrimen adducere. Atque his querimoniis Vicarium perpulit, vt Ignatium in carcerem, misso repentè viatore, conjiceret. Erat æstiuum anni tempus, & satis laxa custodia. itaq; ad eum, totis iam illis finibus celebrẽ, vel spectandi vel audiendi causa plurimi ventitabant. quibus ille securitate mirabili tum Christianæ doctrinę rudimẽta, tũ etiã, vbi res exigeret, spiritualium exercitationum præcepta more suo tradebat. Georgius quidẽ Nauerius, insignis ea tẽpestate doctor, & magna apud Carolũ Cæsarem gratia, cùm ad eũ visendũ accessisset; animi magnitudinem & dicendi vim admiratus, vt primũ ad suos domũ reuertit. Hodierna die vidi Paulum (inquit) in vinculis. Iámq; septimumdecimum diem ibi transegerat non solùm innoxius, verùm etiam prorsus ignarus cuius criminis nomine accerseretur; cùm eius interrogãdi gratia (multa quippe ad eum ab iniquis delata fuerant) Vicarius ipse cum scriba publico in carcerem venit. At primũ (vt fit) variis quæstionibus versat in omnes partes Ignatii animum: dein sciscitatur ex eodem, obseruet ne Sabbata. cui ille: Vtique, in honorem beatæ MARIÆ Virginis (inquit.) nã cæteroquin & Iudaicos ritus ignoro, & verò Iudæum patria mea fert nullum. Postremò, nostin', ait, mulieres quasdã duas matrem & filiam? Cùm Ignatius annuisset, Numquid auctor illis fuisti (adjungit) peregrinandi Giennium?

Nihil

Nihil verò minùs, ait Ignatius: quinimmo credas mihi iurato verùm, eiusmodi concursationes & itinera in vniuersum vtrique dissuasisse me: &, si profectę sunt, me ignaro atq; adeò inuito profectas. Tum hilari vultu Vicarius, humerôs Ignatii leniter apprehendens: Atqui ob id ipsum, inquit, in custodiam te scito fuisse cōjectum. His ita peractis, ac tota serie quæstionis per scribam in commentarios relata, Vicarius abiit. Interea peregrinatione confecta, secundo & quadragesimo denique die mulieres reuertuntur. è quibus Ignatii innocentia clarè perspecta, venit in carcerem scriba, & Vicarii sententiam Ignatio recitat: qua primùm jubebatur ipse cum sociis cæterorum scholasticorum habitu incedere, deinde quadriennii perfiniebatur spatium sacræ Theologiæ cognoscendæ, ante quod exactum spatium, de fidei Christianę mysteriis ad populū verba ne facerent. Quibus auditis, quod ad habitum pertinet, nihil sanè recusabat Ignatius, dummodo in idipsum egenti sibi necessaria præberentur: illam verò temporis finitionem ægre admodum tulit, quòd ea re sibi viam ad procurandam animorum salutem obstrui cerneret. Itaque sine vlla dubitatione Salmanticam ad sua prosequenda studia migrare constituit, cùm sesquiānum circiter Compluti moratus, inter eas ipsas difficultates & occupationes, non nihil tamen è logicis, physicisque, & ex ipsis Theologiæ fontibus degustasset. Sed interim, ad gloriam Dei, ne quid in doctrina moribusque suis resideret infamiæ, Toletanum Archiepiscopum (cuius in diœcesi Complutum est) sibi ex itinere adeundum, totamque ei rem gestam & omnem consiliorum suorum rationem explicandam existimauit. Is erat Alfonsus Fonseca, morabaturque eo tempore Pintiæ: à quo benignè acceptus, animatusq; ad cœpta strenuè promouenda, nec non instructus viatico, Salmanticam venit, quò comites iam antè præcesserant; quorum ille diuersorium ignorans, primū omnium sacram ædem ingreditur, vbi orantem conspicata pia quædam mulier, instinctu videlicet numinis, vltro ad eū accessit, & sciscitata nomen, ad socios iam sibi notos lęta perduxit. Verùm Ignatio ne Salmanticę quidem quietòe sse diutius licuit. Cùm enim quod supererat à studiis otii, in cohortādis ad virtutē ac pietatē & priuatim & publicè nō modò plebeiis, verū etiā principibus viris insumeret; neq; verò, adjuuante Domino, frustra operā collocaret; omnium in se oculos repentè conuertit, vrbemq, totam celeriter eius nominis fama peruasit. Erat omnino inusitata res, & ipsa nouitate valde mirabilis; laicos homines, & externa re nulla differentes à cæteris, (etenim eos Figheroa suo sumptu Cōpluti

pluri scholasticorum vestimentis ornarat) Apostolico ac pastorali propemodum munere fungi palàm, & sacerdotes ipsos ad partes suas ritè obeundas accendere. Et cùm eiusmodi vitæ genus valde probarent, suspicerentque permulti; tum verò non deerant, qui totam rem secus interpretarentur, ac diligentiùs cautiusque examinandam putarent. In iis Dominicani fratres è diui Stephani præclaro cœnobio, quamquam eorum pro potestate non erat eiusmodi quæstio, tamen, quo erant caritatis ardore, sat suum rati quod communem ad rem totius Ecclesiæ pertineret; Ignatium noscere, spiritumque ipsius, & doctrinæ genus, & vitæ institutum expendere omnino constituunt. Interim ignarus huiusce consilii Ignatius confessarium ex ipso cœnobio sibi delegerat. Is igitur confessarius aduenam jussu Vicarii (nam Prior seu cœnobiarcha tum aberat) in proximum Dominicum diem ad prandium inuitat, nec renuenti, Fac (inquit) paratus accedas; quærenda ex te nō pauca. Ac nihilominus, vbi dies aduenit, sine cunctatione promissa fecit Ignatius. Exceptus est cum vno è comitibus Callisto comiter. Sublatis deinde mensis, vtrumque Vicarius cum eodē confessario & alio è fratribus in sacellum quoddam seducit, cōsident omnes. Tum blando vultu Vicarius Ignatium intuens, gaudere se admodum inquit, ac valde probare, quòd ille cum sociis Apostolicum in morem peregrinando populos doceat, atque ad cultum Dei ac studium pietatis impellat. verumtamen auere se nosse quibus maximè litteris operam dederint. Cùm id quod erat, Ignatius, minimè doctos fateretur esse: Quid igitur, inquit, expertes doctrinæ, conciones de rebus diuinis habetis? Nos verò nequaquam concionamur, ait Ignatius; verùm de virtutis pulchritudine, de vitii fœditate, cùm occasio sese dat, familiariter & ex æquo loco disserimus, atque homines ad odium peccatorum amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: Sed vtique de virtutibus vitiisque sine liberalium artium cognitione disputari nō potest, vel à magistris & libris accepta, vel infusa diuinitus: vos verò neque litteris neque doctoribus operam dedistis, vt ipsi fateamini: restat igitur vt Spiritu sancto vobis hæc tradita sint. atqui hoc ipsum est de Spiritu sancto, quod maximè quærimus. Tum Ignatius vt peti se vidit repentino dilemmate, cùm aliquantulum substitisset: De his, inquit, hactenus. Cùm nihilominus instaret ille, ac Spiritus sancti verbo hominem vrgeret, oppressus Ignatius tā perseueranti interrogatione, in eodem tamen gradu constantiæ perstitit, séque nihil preterea responsurum affirmauit, nisi quibus legitimè interrogandi jus esset. Quo loco Vicarius: Itáne verò? inquit.

inquit. Cùm nouæ impostorum sectæ quotidie pullulent, & in errorem ac fraudem ita multos inducant; vos in reddenda vestræ doctrinæ ratione tergiuersamini? Atqui efficiam vt omnino reddatis. Triduum deinde in sacros cœnobii fines detinentur, atque humanissimè tractantur à fratribus. Eo spatio exacto, ecce tibi à Baccalaureo Fria, Vicario Salmanticensis Episcopi, notarius ambos perducit in carcerem, includitque separato à reliqua reorum turba conclaui, mirum in modum squalido ac peruetusto, odorisque deterrimi; cuius tectum medium stipes ligneus fulciebat; ac stipiti ferrea catena erat affixa dodrantium longitudine circiter nouem, bifida ad extremū serie. huic ergo catenæ alterò vtrumque pede adstringunt, sic, vt nusquam alter sine altero progredi aut loco penè mouere se posset. Igitur tota ea nocte, per sūmū corporis incōmodū nulla capta quiete, in hymnis & canticis perstitere. postridie vt per vrbē vulgata res est, continuò boni viri complures cum stragulis, culcitrisque, & ciborū apparatu adfuerunt, quorum benignitate recreatus Ignatius, ac paulo clemētiùs haberi deinde in ea custodia cœptus est. Itaq; vt antè Compluti, sic eo tempore cōcursus ingēs hominum ad eum fieri. ad quos ille admirabili tranquillitate de contemptu rerum humanarū, de futuro extremo judicio, deq; sempiternis præmiis atq; suppliciis disserebat. In iis Frācisco Mendozæ (qui postea S.R.E. Cardinalis & Episcopus Burgensis est mortuus) miseranti casum ipsius, & amicè ex eo quærenti, grauiter ne ferret custodiam & vincula: Tāt'ùmne malum tibi videtur esse carcer? inquit Ignatius. atqui, scito, vrbe Salmantica tota non ita multas esse cōpedes, manicásve; quin ego plures Christi Domini causa vehementer exoptem. Interea Baccalaureus Frias ad carcerem accedit, Ignatiū & Callistū diuersos interrogat, ac variis percontationibus, quales haberi à judicibus solent, vtriusque sensus & animum diligenter explorat. Cùm illi congruentia respondērent, nec modò sibi, sed etiam inter se mirè constarent; denique librum Exercitiorum, de quo inaudierat, poscit: nec recusat Ignatius: quin etiam sibi præterea esse tres in eadem vrbe socios aperit, editque diuersorii nomen, ac notas, quibus inueniri sine errore possint: neq; verò supersedit ille missis lictoribus eos in carcerem tradere inferiorem; ne quod iis colloquium cum Ignatio neu qua communicatio consiliorum esset. Post hæc, ablatum Exercitiorum librum & ipsemet accuratè perlegit, & examinandum præterea tradidit tribus Theologiæ doctoribus: qui dum singula diligenter expendunt, accidit interea res ad innocentiam Ignatii & Sociorum declarandam

tandam non leuis momenti. Cùm enim cæteri, qui in vinculis tenebantur, per negligentiam custodum effracto carcere omnes repentè dilapsi essent; Ignatius comitésque soli in summa fugiendi licentia postridie ibidem inuenti sunt, & cunctis admirantibus, approbantibusque, confestim in amplam domum & commodam inde magistratuum jussu traducti. Citatus præterea Ignatius ad Baccalaureum & reliquos libri sui recognitores, cùm & de Exercitiorum ratione & de præcipuis fidei Christianæ mysteriis multa ex eo quærerentur, paucis ac demissè præfatus, neque se vacasse admodum litteris; & quæcumque sentiret, diceretve, Ecclesiastico judicio & censuræ cuncta submittere; ad singulas quæstiones de sanctissima Trinitate, de Incarnatione Domini, de Sacramento Eucharistiæ, aliásque complures ita respondit, vt iudices ipsi pænè obstupescerent. Præterea è iure canonico proponitur ei difficilis quidam nodus, quem ipse, cùm item responsa Doctorum se ignorare dixisset, illico soluit egregiè. Postremò jussus primum Decalogi præceptum, vti consueuerant ad populum, sic ibidem repentè explicare; in eam sententiam vsque adeò variè & copiosè dixit, vt omnem illis præterea interrogandi cupiditatem exemerit. His rebus ita peractis, cùm dies vinculorum esset secundus iam & vigesimus, vnà cum sociis euocatur ad iudicum sententiam audiendam. cuius erat summa, innoxios eos & ab omni hæretica labe intactos videri, ac proinde posse arbitratu suo in adjuuandos homines ac plebem erudiendam incumbere: tantùm ne intra quadriennium in Theologiæ studio exactum, quæ cogitatio lethali quæ veniali crimine teneretur (qui locus in toto pęnè iure Pontificio ac Theologia difficillimus est) auderent ipsi per se definire atque statuere: id autem propterea quòd in Exercitiorum libro signa quædam tradita viderant judices ad peccata capitalia à venialibus dignoscenda: quæ tamen, quòd nihil continerent à recta fide alienum, nominatim improbare nō audebāt. Recitata sentētia; cùm honorificè tractatum ab se Ignatium putarent iudices; ille verò suis rebus è conscientia apprime confidens, vehementer indoluit, ab iis quos veræ & Catholicæ fidei tutores ac præsides agnoscebat, nullo in suis neque dictis neque scriptis deprehenso vitio, tamen in re tanta támque necessaria sibi silentium imponi; atque iter ad excolendos ac pro viribus adjuuandos homines impediri. Quę ipsa res inclinatū iam antè animū eius impulit, vti satius judicaret ex hisce difficultatibus, quas in Hispania objici sibi subinde videbat, ad scholas Parisiēses in Galliā vltro sese trāsferre:

vbi tũ ob ſuam nouitatem & eius linguæ inſcitiã ſibi minùs interim negotii putabat fore, tum propter illius academiæ celebritatem atque frequentiam non defuturos deinde, quos ad ſuum inſtitutum atque ad Apoſtolica veſtigia ſectanda perliceret.

LVTETIAM PROFICISCITVR.

CAPVT XVIII.

ET quoniam ad iter adeò longinquum & anceps non idem erat ſociis animus: atque etiam, vt maximè incolumes eò perueniſſent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in ſtudiis litterarum degendi eſſent habituri; communicato cum iis conſilio ſtatuit Ignatius antecedere ſolus ipſe Lutetiam: & ſiquidem res facultatem habitura videretur, vt eos ibidẽ alere poſſet, ipſos euocare per litteras; ſin minùs, tota de re facere certiores; vt quamquam diuerſis locis, eadem tamen conjunctione animorum, emenſo interim Philoſophiæ ac Theologiæ curriculo, intermiſſam ad tempus conſuetudinem Deo volente deinde repeterent. Rebus igitur ita compoſitis, quãquam è præcipua Salmãticenſi nobilitate multis ægre ferentibus, ac majorem in modum renitentibus, vigeſimo circiter die quàm è cuſtodia exierat, in viam ſe dedit Ignatius, onuſtum libris aſellum præ ſe agẽs; ac Barcinonem deuenit. Hic verò, vt inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, vt ſe à lachrymis atque à complexu carorum auelleret, etiam atque etiam deprecantium ne patriam cum externa regione mutaret, neu ſe tali tempore in manifeſtum vitæ periculum vltro demitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hiſpanos Galloſque, & circa regni vtriuſque præcipuè limites infeſta latrociniis loca, & recentes multorum cædes ad metum proponebantur. Sed ille nec terrore nec precibus de ſuſcepto conſilio demoueri ſe paſſus, certè illud recuſare nõ potuit, quominus tum ad ſumptus itineris, tum ad neceſſaria Pariſiis cõparanda, nummorum aliquid partim in numerato, partim in nominibus ab Eliſabetha Roſella & aliis quibuſdam amicis acciperet. Quibus ille ſubſidiis ac præcipuè diuinæ bonitatis ope munitus, hyeme ſumma, pedibus, vt ſolebat, nullo duce vel comite inde profectus eſt ſub initium anni M. D. XXVIII. cumque Ianuarium totum in itinere poſuiſſet, Februario menſe Lutetiam ſoſpes introiit. ibi quod ad ſtudia pertinet, reſpiciens perexiguum præteriti temporis fructum, rationibus ſuis accuratè ſubductis,

ductis, ad Dei gloriam statuit in litteras toto pectore incumbere; cumque experiendo iam cognouisset, eam esse humanæ mentis imbecillitatem, vt in plura vno eodemque tempore vix atq; ægre sufficiat, damnata priore festinatione, in posterum, cōpendiis omissis, regia via procedere, & studiorum suorum nouum initium ordiri decreuit. Igitur ad Montis acuti collegium itare quotidie, ibique inter procacium puerorum greges, matura iam ætate vir, grammaticæ rudimenta repetere non dedignatus est. Simul etiam de stato precationis tempore, & vexatione corpusculi, quo plus otij ac virium studio superesset, multū imminuit, sic tamen, vt illa præcipuè tria nunquam omiserit: primum, vt quotidie sacrificio Missæ religiosè interesset: alterum, vt octauo quoque die post pœnitentiæ sacramentum cælesti pane sese reficeret: extremum, vt bis quotidie sua eius diei dicta, facta, cogitata quam diligentissimè recognosceret; conferensque hodiernū cum hesterno die, hebdomadam cum hebdomada, mensemque cum mense, suos in spiritu vel progressus vel regressus perquam accuratè exploraret atque perpenderet. Procurationem quoque alienæ salutis, & institutam consuetudinem agendi cum proximis, tantisper dum litteris ac præsertim philosophiæ vacaret, aliqua ex parte remisit, nunquam tamen omnino deposuit.

EXTREMÆ INOPIÆ INCOMMODA SVPERAT.

CAPVT XIX.

IAM verò satis vsu ipso edoctus, quantum detrimentum studiis afferat mendicitas, & cura tolerandæ in singulos dies vitæ; & nihilominus optans Christi Domini & Apostolorum exemplo nihil prorsus in hoc sæculo possidere; piorum benignitate ac facultatibus totam rem ita moderari constituit, vt neque in diem, vt antea, precario victitaret, & nihil idcirco de voluntariæ paupertatis proposito meritoque deperderet. Sed ea res primis vtique mensibus minimè cessit illi è sententia. Cùm enim sese in Hispanorum aliquot contubernium contulisset, qui plurimi Parisiis ipso belli tempore versabantur, & exactam è syngrapha Barcinonensi pecuniam cuidam ex eadem natione custodiēdam dedisset, eam ille clā suos in vsus non optima fide conuertit; cumque postea reddendo nō esset, reliquis iam nūmis insumptis Ignatius, & à locupletibus amicis, quorū ope adiuuari posset, lō-

go interuallo disiunctus, tanta subitò rerũ omnium inopia oppressus est, vt ei cibum ostiatim quæritare quotidie, & in hospitalem sancti Iacobi domum, infimis precibus exorato eius loci præfecto, demigrare necesse fuerit graui sanè incõmodo. Quippe Lutetia Parisiorum, vrbs in primis Europæ totius & magnitudine & celebritate visenda, trifariam est diuisa, partem vnam, quam Sequana fluuius insulam efficit, regia vetere, foro, & tribunalibus nobilem, vulgò Ciuitatem appellant; altera, quæ nouam regiam continet, Oppidum dicitur; tertia pars, iam inde à Carolo Magno dicata Musis, Vniuersitas nominatur; in hac, præter cæteram incolarum turbam, scholastici maximè inhabitant; ac numerantur ibi collegia permulta libero aditu, cum suis vnumquodque liberalium artium discipulis & doctoribus, & præfecto collegii, quem Primarium vocant. Igitur ex ea vicinitate in sancti Iacobi hospitium, quod procul inde est in suburbio, extrema necessitate compulsus Ignatius, in tanto locorũ interuallo, cùm aliis affligebatur incommodis; tum verò quòd cùm ante lucem in academia inciperent scholæ, nec nisi nocte desinerent; ipse, illius hospitij legibus, nec manè ante solis ortum egredi poterat, & vespere ante occasum regredi cogebatur, sic vt inter eundum & redeundum, quamuis industrio ac vigilanti discipulo, multum & de magistri dictatis & de tota scholarum exercitatione deperiret. Cui tanto detrimento cùm in præsentia nullum aliud remedium occurreret, consilium cepit more scholasticorum egentium ea conditione locandi operam suam alicui ex academiæ Primariis, doctoribúsve; vt quod sibi à rebus domesticis otij superesset, id totum in scholastica disciplina studiisque doctrinæ consumeret. Sed magis magisque probante Deo constantiam & patientiam viri, conditionem eiusmodi, quãuis magna adhibita diligentia, nactus est nullam. Itaque deiectus hac spe, cùm id ærumnosæ vitæ genus aliquamdiu tolerasset; & quos in Hispania reliquerat socios, de statu rerum suarum per litteras monuisset, hortatus vt ibidem ex condicto circulum studiorum absoluerent; rationem iniit multo cõmodiorẽ, vt indictis vacationum feriis, in Belgium, atque interdum etiam in Angliã siue Britanniam, ad Hispanos negotiatores excurreret: quorum benignitate cùm facilè obtinuisset annuam pecuniæ summam Lutetiæ toto studiorum tempore certis pensionibus exigendam, cõmodius multo cœpit in liberalium disciplinarum cognitione versari. Cumque octodecim ferè menses Latinæ linguæ tribuisset in Mõtis acuti collegio, in collegiũ cui à sancta Barbara nomen

est, ad Philosophiæ studia transiit alacritate mirabili: ac primùm occursantes denuo rerum cælestium importunas imagines, quãquam eximia cum animi delectatione coniunctas, eadem spiritus constantia, qua superiores illas, iterum ab se reiecit ac repulit; deinde magistris attentè audiendis, multa ac diligenti eorum quæ audierat cõmentatione, quotidianis denique gymnasii exercitationibus, triennio & mensibus sex (quod spatium temporis curriculo philosophiæ in academia illa tribuitur) ita profecit, vt honorifico magistri iudicio ac testimonio, (is erat Ioannes Pẽna philosophus) post consueta certamina, ritu solẽni, laurea cæterisque doctrinæ insignibus decoratus sit. Post hæc in cœnobii Dominicani gymnasio sacram Theologiam aggressus est, ingẽti sanè labore & industria, cùm præter cæteras lucubrationes, hyeme sæuiente, quotidie manè ante lucem ad scholas, quæ illa circiter hora ibi habebantur, accederet; atque ex eo studio tantum Deo adiuuante percepit, quod satis esset ad fidei doctrinæque suæ rationem, sine suspicione vlla nouitatis, ex Patrũ decretis atque auctoritate reddendam.

VARIE PROPTER CHRISTVM EXERCETVR.

CAPVT XX.

NEQVAE verò, quamuis interim à plebis catechesi atque à publicis actionibus abstineret, idcirco tamen, quoad per scholas licitum est, ab adiungendis ad Christum hominibus animandisque ad studium veræ laudis & gloriæ destitit; quapropter multi nec infimæ sortis viri, priuatis ipsius colloquiis ac monitis incitati, partim castigato vetere luxu, Christianæ disciplinæ seueritatem induerunt; partim etiam solenni voto varia religiosorum instituta professi sunt; partim denique, ingẽti academiæ totius admiratione, in Christi gratiam pecunia egentibus distributa, pauperem vitam agere, atque adeò ad conculcandum penitus omnem sæculi fastum, & expianda superbiæ crimina, palàm per vicos & compita manum ad stipem ipsi porrigere, victumque palàm emendicare cœperunt; quos tamen amici, rem indignè ferentes, cùm neque precibus neque minis à proposito reuocare valuissent, facta manu denique ab hospitali domo sancti Iacobi, quò sese cõtulerãt, vi atmisq; in pristinum academiæ diuersorium ad sua prosequenda studia retraxerint. Ignatius verò tantam eiusmodi rerum inuidiam subiit, vt præter cæteras iniuria

iurias & maledicta, falsis etiam criminationibus ad sacrum Inquisitorem semel iterum delatus sit. Is erat ea tempestate Matthæus Ori, ex Dominicana familia Theologiæ magister, tum eruditione tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, Ignatium non absoluit modo, sed etiã miris ornauit laudibus, ipsumque Exercitiorum librum, qui præcipuè in suspicionem crimenque vocabatur, tantum abfuit vt damnaret, vt sibi etiam eiusdem exemplum Ignatii permissu desumpserit; præterea absolutionis ac sententiæ formulam, publici scribæ chirographo & signo munitam, quam contra iniquorum calumnias, quandocunque opus esset, proferret, tametsi minus gratum id potentibus quibusdam viris fore videbat, Ignatio petenti cõcessit. Neq; verò pro Christi nomine solùm hac falsæ accusationis procella defunctus Ignatius est; sed eorum ipsorum opera, qui illum deinde vel maximè dilexerunt, virgarum quoque publicè periculum adiit. Mos est Parisiis in scholasticos improbos ac seditiosos, ad sanciendam academiæ disciplinam, in hunc ferè modũ animaduertere: Dissimulato consilio, ad condictam diem in aulam collegii Primarius magistrique nodosa instructi virga cõueniunt, comprehensumque repentè noxium, & in medio consessu nudatum, certo plagarum numero singuli afficiunt. Id supplicii genus cùm ad sensum corporis peracerbum est, tum verò ad ignominiam ac dedecus longè turpissimum, deque ipsius loci nomine aula vulgò appellatur. Hunc igitur cruciatum ac notam maleficis constitutam, Ignatio insonti, quòd condiscipulos festis præcipuè diebus à schola ad oratorium & sacra mysteria Cõfessionis Altarisque traduceret, vehementer iratus magister ipse Ioannes Penna parauerat, Iacobo Gouea Lusitano Collegii Primario in suam sententiam facilè adducto, quippe qui iam antè priuatim erat infensus Ignatio, quòd familiarem quendam suũ, Amatorem nomine, seuerioris vitæ præceptionibus imbuisset, atque (vt pietatem ferè interpretantur homines) infatuasset abductum à curis inanibus, & iucundo conuictu amicorum, atque à pristina consuetudine. Vt igitur dicta supplicio dies illuxit; aduentans iam ad scholas ab amico fideli maturè monetur Ignatius, ne intra collegii septa vtique illo die inferat pedem; cõcitatos in eũ esse omniũ animos; pœnas aulæ daturũ extẽplo, ni caueat. Ad cuius rei nuntiũ ancipiti deliberatione distractus Ignatius, quòd & pro Christi nomine verbera & contumelias perpeti mirificè optabat, & supplicii apud homines adeò turpis infamia metuebat, ne complures è iuuentute, ipsius opera iã ad meliora

liora conuersos, nec dum in bono stabiles, à sua cõsuetudine atque auctoritate auocaret, iterque sibi ad alios etiam deinceps Christo lucrifaciendos abrumperet, totam rem ad ipsius Goueæ arbitrium iudiciumque rejicere statuit: quod ille re cognita decreuisset, id ex diuina maximè gloria & voluntate futurum; neq; de eiusmodi sententia vllis amici denuntiationibus precibúsve demoueri se passus, quamquam horrenti pœnæ imminẽtis acerbitatem & reniteṅti carni vim fortiter intulit: ingressusque collegium, & rectà Goueam petens nondum è cubiculo egressum, placido ac sereno vultu, & altam animi pacem ac securitatem indicare: Si meæ mihi (inquit) existimationis & incolumitatis, quã „ diuinæ gloriæ salutisque animorũ cura prior esset ac potior, ne- „ quaquam hodierno die pedẽ intra fines huiusce collegii posuis- „ sem; neque enim antequam huc venirem, ignarus eram Gouea, „ quantum è vestra omnium indignatione dedecoris, quã acerba, „ tormenta me maneant. Sed quoniam nihil omnino mihi vel ad „ meritum optabilius vel ad veram dignitatem præclarius duco, „ quàm Christi Domini caussa, tam grauia tãq; multa pro me per- „ functi, vicissim probra, plagas, mortem denique perpeti; idcirco, „ nimirum ad scholas accessi, & vltro memet in tantum & corpo „ ris & famę discrimen obieci. Verùm enim verò mihi non modò, „ quid votis meis ac desiderio, sed etiam quid proximorum ratio- „ nibus & sempiternæ saluti conducat, caritatis lege consideran- „ dum est. Multos habeo adolescentes Dei beneficio nuper è cœno, „ flagitiorum emersos, ac vix dum auulsos ab improborum pesti- „ lenti consortio; hos ego vereor, ne si me in tam honesto conuen- „ tu publicè vapulasse constiterit, à meo sermone congressuque, „ protinus auocet infamię metus; ac proinde, vt sunt flexibiles ho- „ minum voluntates, ad eadem illa saxa, quibus paulo antè adhæ „ serant, ingenti dæmonum gaudio, & feruor ætatis, & prauæ con „ suetudinis æstus abripiat. Simul etiam (verum vt fatear) tui me, „ Gouea doctorisque mei Pennæ me miseret, qui Christianam pie- „ tatem ac fidem sacramento professi, cæterisque ad exemplũ iu „ stitiæ virtutisque præpositi; CHRISTI famulum, CHRISTI, „ caussam agentem, adeò acerbè insectamini; & qui, qua pœna lex, „ affici iubet eos, qui scholasticos deprauare, magistris illudere, se „ ditiones conflare voluerint; eadẽ dignũ iudicatis eum, qui iuuẽ „ tutẽ à vitiis, doctores à iurgiis, academiam à tumultibus vindica- „ re conatur: quæ quoniam mecum ipse reputans, non leuis mo- „ menti ducebã esse, quamquam cupidus inimicorũ odii vel meo, „ sanguine explendi, tamen pro nostra necessitudine deesse nolui, „

 quominus

"quominus eadem tibi quoque, integra etiamnum re, consideran-
"da proponerem. Mihi, vt dixi, pro Christi nomine vexari ac tor-
"queri optatissimum est: iamque si videtur, sponte ad patibulum
"pergo; tu, Lutetiæ Parisiorum, à sanctæ Barbaræ collegio, in eius-
"modi caussa tale documentum vel pietatis vel æquitatis dari an
"expediat, pro tua sapientia ac religione constitue. Vixdum Ignatius dixerat, cùm Gouea, vir &, ni concitaretur aliunde, suopte mitis ingenio & tum instinctu diuino valde compunctus, illico cæpta damnauit, ac maiorem in modum detestatus est, apprehẽsumque amicissimè Ignatium deduxit in aulam, quò iam collegæ cum reliqua turba parati conuenerant. Ibi silentio indicto, repentè contra omnium exspectationem de Ignatij laudibus orationem instituit; viri fortitudinem, innocentiam, caritatẽ extollens; se ipsum & cæteros, qui innoxio periculum struxerant, vehementer accusans; quam in sententiam cùm multa dolenter grauiterque dixisset, ad extremum obortis lacrymis, ad Ignatii genua procidit, precatusque delicti veniam, & apud cæteros illũ in admirationem gratiamque restituit, & ipse in omni deinde vita Ignatium & socios præcipuo amore studioque complexus est.

DE SOCIIS AD IGNATIVM ADIVNCTIS.

CAPVT XXI.

HASCE igitur aliasque eiusmodi insectationes atque pericula Ignatius Christi caussa contraxit, attamen idem plurimorum quoque sibi gratiam ac beneuolentiam optimis artibus peperit. Fuit enim in illo, præter diuinitus infusa charismata, mirum etiam atque efficax ingenium & studium ad animos hominum demerendos. In principum amicitias opportunè insinuare sese, easdemque obsequio & submissione tueri; pares facilitate ac suauitate morum allicere; inferioribus & egentibus auctoritate, opera, necnon è suis angustiis etiam pecunia præstò esse; morbo aliquo laborantes vel cum valetudinis & cõtagionis periculo adire, solarique amantissimè; eorum quibus cum viueret, agerétve, vel difficultatem naturæ & arrogantiam perpeti; vel ineptias ac stultitiam, quoad ita res ferret, exsorbere, dissimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium ac voluntatẽ, quibuscunque rebus honestè posset, semper accommodare se ac flectere; omnibus denique in Christi gratiam omnia fieri: vbi penitus in hominum sensus ac voluntates irrepserat, tum demũ offi-

ciis ac beneuolentia comprehensos occupatosque, pro suo quęque captu, sensim & cautè progrediens, Christianæ religionis & officii præceptionibus excolebat. Atque his ferme artibus, & simul sanctimoniæ ac frugalitatis exemplo, multos, vt diximus, a turpi ac flagitiosa vita non modò ad sobrietatem & continentiã, sed etiam ad contemptum rerum mortalium, atque ad salutaria consilia Christi conuertit. Complures præterea hæreticos, grassante iam tum peste Luteriana, tempestiuis disputationibus monitisque conuictos, ad sacra Quæsitorum tribunalia volentes adduxit; & cum sancta Romana Ecclesia in gratiam secreta abiuratione restituit. Iã verò, quod ei vel in primis propositum initio fuerat, vt aliquos ingenio doctrinaque præstantes ad suum institutum ac vitæ rationem aggregaret; in id ipsum per Theologiæ maximè tempus incubuit: adiunxitque sibi, Deo bene iuuante, iuuenes nouem ex academia vniuersa lectissimos, quorum primus fuit Petrus Faber Allobrox, pago Villareto Gebennensis diœcesis humili natus loco, sed egregiè pius, quippe qui duodecimo ætatis anno per summum sanctimoniæ studium virginitatẽ Deo vouerat; idemq; ad litteras à vita pastorali traductus, tãtum ingenio industriaque profecerat, vt eum in locis Aristotelis difficilioribus magister ipse Penna consuleret. Hunc igitur Ignatius & studiorum & contubernii communione sibi conjunctum, licèt socium gloriosi operis ipso initio destinasset, non tamen cõtinuò illi rem aperuit, neque ad tantam perfectionem impellere confestim aggressus est; sed conscientiam excutere, & in se ipsum quotidie diligenter inquirere primùm edocuit, deinde ad totius antè actæ vitæ noxas per sacrã Cõfessionẽ expiãdas adduxit, postremò, cùm iam philosophiæ curriculum exegisset, spiritualibus exercitationibus perpoliuit; adeò propensum ad pœnitentiam, tantoq; animi ardore succẽsum, vt hyeme summa, cõcretũ glacie flumẽ Sequanã plaustris impunè premẽtibus, in separata Iacobęi vici domuncula propositas meditationes, & quidem insidẽs niui, sub dio peregerit, sexque ipsos dies omni prorsus cibo potuque abstinuerit, inediam longiùs vtique protracturus, nisi eum, re animaduersa, cõsultoq; suppliciter Deo, vetuisset Ignatius; & sanè respõdit operi fructus. Cũ enim antea in eligẽdo certo vitæ genere Faber mira animi solicitudine variisq; scrupulorũ molestiis adeò torqueretur, vt prę nimio angore sese in auias abdere solitudines, ibiq; radicibus herbarũ victitare pęnè decerneret; ex hac spirituali exercitatione vocari se vnà cũ Ignatio ad animorũ subsidium non dubiè sentiens, tantã ipse pacem ac trãquillitatẽ

conſcientiæ conſequutus, vt ex vehementiſsima tanquam agitatione ac ſalo placidum tutumque portum ſe denique nactum eſſe profiteretur. Ex eodem contubernio Franciſcus quoque Xauerius nobilis Cantaber, idemque non vulgari eruditione, quippe qui laurea magiſtrali donatus Lutetiæ poſtmodū publicus Ariſtotelis interpres exſtiterit; quamquam principio ita non ſtudioſus Ignatii, vt eius pietatem (vt fit) etiam procaciter irrideret; tamen viri tum patientia tum obſequiis adeò delinitus eſt, vt ad illius ductum arbitriumque ſeſe omnino contulerit. Hūc & diuitiarū affluentia, & viuido ingenio, & viribus corporis præferocem, admirabili prudētia ac lenitate manſuefecit Ignatius, in eamque rerum humanarum deſpicientiam & caritatis ardorem paulatim adduxit, vt inter ipſa Exercitia ſpiritualia, tum ad carnis macerationem quattuor dies ieiunus omnino tranſegerit; tū verò, quòd inter iuuenum greges deſultor eximius, corporis agilitate ſibi nimium placuiſſet; ad eius piaculum vanitatis, membris valido fune perſtrictis, non ſine acri ſenſu doloris dies aliquot in commentandi orandique labore atque attentione perſtiterit. Hic eſt Xauerius ille, qui non multo deinde pòſt, Ioannis Luſitaniæ regis rogatu, ex auctoritate Pontificis Romani miſſus in Orientem, plenus Apoſtolico ſpiritu, tota India maritima ſummis laboribus ac periculis peragrata, in vltimas Iaponiorum terras Euangelii lumen primus intulit, atque ingenti infidelium numero ad CHRISTVM adiuncto; multis clarus miraculis, in ipſo aditu Sinarum exceſſit è vita. Porrò Xauerium & Fabrum imitati ſunt Iacobus Laines Seguntinus, qui deinde Societate noſtræ proximus ab Ignatio præfuit, vir de Chriſtiana republ. in primis optimè meritus; & Alfonſus Salmeron Toletanus, Græcis & Latinis litteris admodum eruditus: vterque confecto Compluti philoſophiæ curriculo, Pariſioſque partim Theologiæ cauſſa partim etiam Ignatii noſcendi gratia profecti, cuius de laudibus iam tum in Hiſpania, conſtanti hominum ſermone, multa cognouerant. Acceſſit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palentinus, doctus iuuenis, & philoſophiam publicè profeſſus in oppido Hiſpaniæ Pintia: itemque præſtanti indole Simon Roderigius Luſitanus; & pòſt aliquanto Claudius Iaius Gebennenſis, & Ioannes Codurius Ebredunenſis, Paſchaſiuſque Broetus Ambianenſis, Fabri præcipuè (cuius iam erat nomen Pariſiis celebre) monitis & exemplo permoti. Hi omnes, impulſu planè diuino, cùm alter alterius conſilium ignorarent, poſt exactiſsimā

totius

totius vitæ confeſſionem ſpiritualibus exercitiis ab Ignatio perquàm diligenter exculti, vehementi quadam ſpiritus motione ſeſe non quidem in vmbram ac ſolitudinem, ſed in ſolem ac puluerem euocari ad prælia Domini prælianda ſenſerunt. nec fuit è nouem vllus ferè, quin ad propitiandum celeſte numen, eiuſque voluntatem ſuppliciter exquirendam, præter cæteram abſtinentiam & incommoda voluntaria, tridui, vt minimum, totius inediam ſponte pertulerit, nimis audaci fortaſſe conſilio; niſi eos & multorum exẽpla & feruor ſimul ætatis ac pietatis excuſet. Hoſce igitur ſocios Dei beneficio nactus Ignatius, (quorum tres erãt ſuperſtites hæc ſcribente me, Salmeron, Roterigius, & Bobadilla) quod iam diu moliebatur & agitabat animo, re ipſa aggredi primo quoque tempore ſtatuit; vt Hieroſolymam Pontificis maximi permiſſu repeteret, genteſque finitimas Chriſtiana quondam religione prꝺſtantes, deinde Mahometis nefaria ſuperſtitione deceptas, vel à miſerabili errore ad veritatem Euangelii reuocaret, vel certè (quod erat proximum) ſanguinem ac vitam in cauſa tã pia tamque glorioſa profunderet. Neque ſanè difficile fuit, cęteros iam ſponte currentes, & Dei amore incenſos, in eandem ſententiam & propoſitum adducere. & quia pleríque Theologiæ ſtudia nondum abſoluerant; ne interim conceptus ardor animi refrigeſceret, & ſimul vt ipſorum eo gratiùs diuinæ majeſtati obſequium eſſet, quo majorem ſibimet ipſi neceſſitatem ſeruiruti ac religionis impoſuiſſent; implorato beatiſſimæ Virginis patrocinio, ac ſancti Dionyſii Areopagitæ, cuius in tutela Pariſii ſunt; in æde ſuburbana, quę mons martyrum dicitur, ſub Confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria ſeſe voto obſtrinxère ſinguli, emenſis Theologiæ ſpatiis continuò mortalibus rebus nuntium remittendi, atque in paupertate perpetua ſeruiendi gloriæ diuinæ ſalutique animorum: ac nominatim, ad conſtitutam diem Hieroſolymam eo cõſilio nauigandi, vt in conuerſionem infidelium toto pectore incumberent; palmamque martyrii ſtudiosè captarent, id conſilium ſi qua re impediretur, anni circumacto ſpatio denique Romam adirent, ſuamque operam ſummo Pontifici Chriſti Vicario ad ſpirituale proximorum auxilium ſine vlla vel præmii pactione vel temporum aut locorum exceptione deferrent. id votum in eo templo vouère ingenti conſenſu & alacritate, anno poſt Chriſtum natum M. D. XXXIV. decimo-octauo Kal. Septembris, quo die Aſſumptionis Mariæ Virginis anniuerſaria gratulatio celebratur. idemque votum eodem loco dieque pariter anno proximo ac tertio renouarunt, atque ea res tum ad con-

ſpirationem ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in ſuſcepto conſilio mentes omnium, mirificè valuit. Incendebant præterea ſtudium alter alterius omni genere officii & caritatis, duce ac moderatore ſimul Ignatio, quem omnes vt parentem eundem & vnicè diligebant, & valde reuerebantur. ac primū ſpirituales modò apud hunc modò apud illud agitare cœtus; ibiq; ſuauiſſima de rebus diuinis habere colloquia, & ſeſe mutuò ad Chriſtianam laudem & decus hortari; deinde in ſtudiorum difficultatibus locisq́ue obſcurioribus adjuuare inter ſe; & lucubrationes quiſque ſuas, lumenq́ue doctrinæ & ingenii, cùm res exigeret, in commune conferre: præterea inuicem ſibi omnibus in rebus adeſſe certatim: denique à frequenti Sacramentorum vſu, & aſſiduitate precandi meditandiq́ue, nullo pacto recedere. quibus rebus & varias dæmonum inſidias tentationeſq́ue, conātū eos ab incæpto reuocare, vicerunt: & breui tanta coaluére cōcordia, vt quamquam è diuerſis nec non infenſis inter ſe orti nationibus, gratia tamen ſuperante naturam, intra eoſdem alti parietes, atque adeò ex vno propemodum omnes vtero in lucem editi viderentur.

LIBRI PRIMI FINIS.

IGNA-

IGNATII VITÆ LIBER SECVNDVS.

Aeger Hiſpaniam repetit.

CAPVT I.

INTEREA Ignatius graui morbo, partim è maximis laboribus vigiliiſq;, partim etiam è Pariſienſis cœli grauitate contracto; vexatuſque ſubinde ſtomachi iampridem affecti doloribus acerbiſſimis; poſt multa remedia incaſſum adhibita, jubetur à medicis ad patrium ſolum & incunabula ſe referre; quod vnum ad inueteratas corporis ægritudines certiſſimum perfugium vulgò arbitrantur. Nec recuſauit ille, nō tam valetudinis ratione, vel deſiderio ſuorum adductus, quā duabus aliis maximè cauſis: primùm, vt quibus olim in regionibus, malo publico, juuenilis licentiæ ac vanitatis ipſemet ſpecimen exſtitiſſet, ibidem ad ſpiritualem ædificationem viciſſim aliqua Chriſtianæ humilitatis atque modeſtiæ documēta præberet; populareſque ſuos & verbo & exemplo ad ſtudium pœnitentiæ ſalutaris accenderet. deinde, vt, quoniam ſociis aliquæ erant in Hiſpania rei familiaris tricæ; eas eodem itinere atque opera ipſe expediret; neque per eam cauſam illi vel auocarentur à ſtudiis, vel recenti etiam tum vocatione, & expeditionis tam arduæ tamque laborioſæ conſilio, patriæ dulcedinis ac domeſticæ tentationis, qua nulla ferè perículoſior eſt, aleam ſubire cogerentur. Simul etiam, è relictis olim in Hiſpania ſociis, cogitabat, ſi quem in propoſito conſtantem inueniret; ſecum in eandem expeditionem educere. Cæterùm ne quid è ſuo diſceſſu res Pariſienſis caperet detrimenti, primùm commilitones ad perſeuerantiam ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum, & annis & vocatione antiquiſſimum, illis præpoſuit; cui interim obtemperarent, quem parenti

rentis ducerent loco:deinde tempus certum edixit iisdem approbantibus, quo tempore cuncti, rebus omnibus præter viaticum & necessaria scripta ex voto abdicatis, nauigaturi Hierosolymas Italiam peterent, seque iam antegressum Venetias conuenirent. Dicta profectioni dies est viij. Kal. Februarii, anno M.D.XXXVII. ineunte, qua die Apostoli Pauli conuersio beata recolitur. His ita constitutis, anno M. D. XXXV. per autumni tempus ipse non sine lacrymis mutuique amoris magna significatione singulos in digressu complexus, cùm vellet de more pedibus quāquam ægro corpore proficisci; coëmpto à sociis equo vti coactus est: breuiq; partim ex ipsa vectatione locorumque mutatione, partim etiam è studiorū intermissione morbo leuatus, Pyreneo superato Guipuzcoam prouinciam attigit. Eius de aduentu propinqui festinè præmoniti ab iis qui hominem ad Aquas Augustas, quam hodie Baionam appellant, in transitu agnorant; extemplo, quòd regni limes latrociniis infestus esset, armatos homines ad eum excipiēdum tuendumque dimiserant: atque hos primū Ignatius in Guipuzcoæ finibus, deinde etiam, quæ iam tum erat fama de sanctitate viri, clericos omnes agmine composito ad oppidum Asphei-tiam honoris causa obuios habuit. cumque ab iis & ab ingenti præterea gratulantium turba deduceretur ad ædes paternas; ille, vt ostenderet quantopere ab eiusmodi fastu pompaque abhorreret; vt primùm potuit, ex eo comitatu sese proripiens, ad publicā hospitalem domum diuertit, victumque continuò emendicare ostiatim cæpit; frementibus videlicet cognatis, eámque rem (vt ferè deprauata sunt Christianorum quoque iudicia, & pauci ex animo crucem amplexantur) summi dedecoris atque ignominiæ loco sibi ducentibus. Deinde, quamquam inuitis iisdem, instiit plebem Christianæ doctrinæ rudimentis imbuere, priuatisque colloquiis eos qui ad se ventitabant, è peccatorum veterno excitare; festis verò diebus etiam conciones habere tāta hominum frequentia, vt cùm eos templa non caperent, in agrum prodire necessariò cogeretur, vulgoque arbores audiendi causa conscenderent. Et sanè operæ fructus egregius Dei beneficio constitit. Cōplures ad virtutem ac Dei cultum à vitæ prauitate cōuersi, multæ sublatæ discordiæ, & odia inueterata restincta, contra aleatores lata publicè lex, pœnæque propositæ: institutum præterea, vt preces pro salute quotidie funderentur eorum omnium, quibus lethalis noxæ piaculo obstrictis, in singula momēta exitialis exitus immineret: itemque vt ex Ecclesiæ Romanę consuetudine salutationis Angelicæ signum daretur manè, meridie, & vespere.

iam

iam verò gratia quædam vitia, quæ non in populum modò sed etiam in sacerdotes irrepserant, magna ex parte correcta. deniq; morbo incurabili affectis, & extrema pressis inopia, ne vel oppido errarent, vel strati passim in compitis cælum miserabili questu complerent, publico sumptu consultum. Atque hasce leges moresque custodiendi, ne (quod ferè fit) bene cæpta propediem obsolescerent, curam & munus Loioleia familia, placata postmodũ Ignatio, sibi desumpsit. qui cùm in eo xenodochio aliquãdiu ita versatus esset, vt satis appareret ipsum exemplo Christi Domini laboribus & paupertate multo magis, quàm otio & rerum affluentia delectari; ad extremum quotidianis propinquorum precibus exoratus, ne cognationi aut nihil omnino dedisse, aut etiã inimicitias palàm denuntiasse videretur, in paternam domum ex hospitali se transtulit; ibique aliquot moratus dies, restituta domestica disciplina, cunctis ad officium ac pietatem animatis; valentior multo quàm Lutetia discesserat, ad sociorum expedienda negotia proficisci constituit. Atque hîc nouum ecce tibi certamẽ Ignatium inter & cognatos exoritur; cùm ille pauperis habitu prorsus & pedes iter facere destinasset animo: illi contrà, quoniã quidem eum apud se diutius retinere non possent, certè non nisi bene comitatum & pecunia instructum abire permitterent. Verùm certaminis denique is fuit exitus, vt Ignatius ne frustra diutius tenderet, ad viæ modicum in speciem deduci se passus, breui domum & famulos & cætera cuncta remiserit, pedibusque porrò perrexerit; Gallicano equo ministris valetudinarii iam antè relicto, quem illi deinde in Ignatii memoriam, veluti sacrum & immunem ab opere, vagari in pascuis ad extremum vsque senium permisère. Ignatius igitur Nauarra primùm, deinde Castella peragrata, mandatisque recentium sociorum exhaustis, de veterum statu ac voluntate cognoscere nequaquam omisit: verùm illi partim exspectationis ac moræ tædio victi, partim etiam aspero virtutis itinere fatigati, in alia ferè omnia dudum abierant. Ioannes tantùm Gallus, ne de animi salute periclitaretur, monasticæ se addixerat vitæ. Callistus ab animorum cura ad pecuniæ lucrum studio repentè conuerso, in Indiam nauigauerat, vnde aliquanto pòst benenummatus ingenti omnium admiratione, qui eum antea norant, Salmanticam rediit. Cazares cùm Segouiam patriam petiisset, mollioris vitæ commodis & domesticorum consuetudine delinitus, otio ac voluptati sese dediderat. Artiaga verò, curriculum honoris & ambitionis ingressus, & è Commendatorio factus Episcopus, cùm aliquandiu in eo dignitatis gradu vixisset, ad extre-

extremum ægrotus, epota per imprudentiam veneni lagunculа; (cùm duæ ſtarent, altera ſalubris aquæ, altera ſublimati, quod appellatur, medicamenti) miſerabili genere leti defunctus eſt.

VENETIAS INGENTI LABORE CONTENDIT.

CAPVT II.

IGnatius ergo cùm in Italiam properaret, & hoſce quos dixi ſocios tam longè lateque diſperſos in vnum redigendi atque ad priſtina reuocandi conſilia ſpes nulla ſe oſtenderet; occulta Dei judicia ſecum expendens, fuſis pro ipſorum ſalute ad ſuperos precibus, Valentiam venit, vbi videlicet nauem ſtare paratam audierat. ibi diſſuadentibus multis ne ſe tali tempore mari committeret, quòd præter cæteras difficultates etiam nobilis archipirata Aenobarbus loca opportuna & littorum flexus valida obſideret claſſe; nullis terroribus de ſententia deceſſit Ignatius. & nauis prædones quidem effugit, veruntamẽ fœdiſſima tempeſtate coorta, clauo defracto, fuſiſque armamentis, cùm iam de ſalute vectores nautæque omnino deſperaſſent, lacera & quaſſata fluctibus Genuenſem portum ægerrimè tenuit. Atque hæc tãta maris incommoda non ſanè leuius terreſtris itineris diſcrimẽ excepit. Cùm enim ſolus ignaruſque regionum Ignatius per Apennini tramites Æmiliam peteret, viam ingreſſus initio ſpatioſam, ſed in arctum deinde magis magiſque coëuntem; ſtudio procedendi ſenſim in eas penetrauit anguſtias, vnde ſeſe expedire humana ope vix poſſet. Primò igitur ſolicitè veſtigiũ facere, deinde cùm neque progredi neque iam regredi tutum eſſet, in exilitate ſalebroſa & horrenda crepidine, torrente rapido minaciter ſuperfluente, hæſit aliquantiſper ſtupenti ſimilis, vbi repentè ſeſe tot periculis cinctum animaduertit. Sed ad extremum fidenter implorato diuino auxilio, quod vnum reliquum eſſe videbatur, humi procubuit; & genibus manibuſque reptando, quadrupedis inſtar, ac prominentia modò ſaxa modò à ſaxis enata virgulta prenſando, tandem euaſit labore, quos ad eam diem pertuliſſet, omnium maximo. Inde per immenſæ altitudinis inuias rupes ac ſolitudines diu errabundus, cùm ad radices montium denique deueniſſet, omnia rurſus offendit partim niuium tabe partim etiam hybernis imbribus impedita. Cumque nihilominus vrgeret progrediendi neceſſitas, via teterrima

rima (& est mollis & cretosus ager, ac semitæ per horum temporum incuriam exiguo munimento, nec vllis, vt olim, stratæ lapidibus) cum profundo ac tenaci limo diu multumque luctatus, ad Bononiæ portas tandem aliquando peruenit. Atque hîc, ne quid deesset ad probandam æquitatem ac patientiam viri, ad cæteras miserias illud etiam ludibrium accessit; vt in ipso vrbis introitu, è ponticulo in fossam, limo cœnoso margine lubricante, decideret, emersusque luto deformatus ac madidus, ab iis qui tum aderant, non sine ioco & facetiis (vt sunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum identidem exerceri se à Patre cœlesti prudenter intelligens, & in gratiarum actione persistens, sole siccatis vtcumque vestibus, lassitudine ac fame confectus, cùm vrbis magnam partem frustra emendicando perambulasset, in collegium Hispanicæ nationis demum exceptus, ibique dies aliquot clementer est habitus. Inde cùm itinere iam facili & certo Venetias peruenisset, exacta pecunia quam illi per trapezitas eadem Elizabetha Rosella benignè curauerat; interea dum socios è Gallia præstolatur, in varia pietatis opera ex instituto cœpit incumbere. Nec sanè frustra: siquidem complures omnium ordinum homines partim Christianæ doctrinæ præceptionibus imbuit, partim ab impura & flagitiosa vita ad castum Dei timorem studiumque virtutis eodem Deo adjuuante conuertit. Quibusdam etiam primariis viris, tum patritiis indidem tum externis, praua animi affectione ac vitio laborantibus, non sine copioso fructu, spiritualium exercitiorum expertæ virtutis medicinam adhibuit. In iis Didacum Guiam & Stephanum germanos fratres è præcipua nobilitate Cantabriæ, sibi quondam Compluti familiariter notos, ac tum Hierosolymis redeuntes, earumdem commentationum beneficio tantam ad rerum diuinarum intelligentiam & humanarum contemptum adduxit, vt omnibus diuitiis & honoribus abdicatis, CHRISTI consilia omnino sequi decreuerint. Atque hos imitatus est postmodum Baccalaureus Hozius, item Hispanus, Theologiæ peritus: qui cùm ad easdem commentationes peragendas valde propensus esset, verumtamen ex quibusdam iniquorum sermonibus haberet suspectam Ignatii doctrinam ac dogmata; demum se Ignatio exercendum atque colendum ita commisit, vt multos in cubiculum, quò secessit, secum afferret libros, quibus Ignatii dicta scriptaque ad sanctorum patrum & conciliorum trutinam expenderet. Sed vbi appositas ab Ignatio

epulas

epulas degustauit; tantum abfuit, vt in iis veneni deprehenderit quidquam, vt etiam ardenti quodam rerum cœlestium amore inflammatus, mortalibus commodis nuntium sponte remiserit, atque vltro ad Ignatii voluntatem & vitæ rationes adhæserit. Ex Veneta verò nobilitate in primis eo secessu ac meditatione profecit Petrus Cõtarenus Zachariæ filius, is qui multò pòst, magna cum integritate ac sanctimoniæ laude, Paphensem Episcopatum administrauit. Sed & aliorum ex Ignatii consuetudine insignis vitæ morumque mutatio est consecuta. Quę quoniam nec ab obscuris hominibus & incolis celeberrimæ ciuitatis fiebant, breui, vt aliis locis antea, sic tum Venetiis Ignatii pietas in crimen inuidiamque vocari cœpta, non ferente diabolo, tantam sibi prædam è faucibus eripi: statimque vulgatum ab eiusdem emissariis est, Ignatium prauitatis hæreticæ semel iterumque conuictum in Hispania elapsum è custodia, in Galliam profugisse; ac proinde eius effigiem ab Hispanis Inquisitoribus ignominiæ causa publicè concrematam. eundem Parisiis nouas molientem res, inficiẽtemque perniciosæ doctrinæ labe scholasticos: vbi delatum suum nomen ad sacra tribunalia odoratus fuisset, fuga præuertisse lictorum manus & consilia magistratuum. Quas criminationes Ignatius cùm non modò in vulgus, iniquorum opera sparsas, verùm etiam ad Legatum Apostolicum Hieronymum Verallum, qui deinde S. R. E. Cardinalis fuit, delatas inaudisset; non tam de sua, quàm de Sociorum existimatione solicitus, vltro ad Legatũ adiit, & acriter institit, vt eorum criminum quæstio exerceretur. quod ita factum, & veritate comperta, honorificè à Legato est absolutus, incumbente in eius causæ cognitionem Gaspare Docto legati assecla; qui ex eo tempore Ignatium vnicè dilexit, ac sacratissimæ domui Lauretanæ deinde præpositus, in Societatem vniuersam plurima egregiæ voluntatis officia contulit.

VENETIAS AD IGNATIVM SOCII VENIVNT.

CAPVT III.

DVM hæc in Italia gerit Ignatius, interim bello inter Christianos ingrauescente Reges, cum exercitu formidabili Cæsar per Insubrum & Allobrogum fines in Galliam irruperat. Ea fuit sociis Ignatii causa & profectionis maturandæ, & itineris per Thuringiam, seu Lothoringiam atque Germaniam,

maniam, sanè incommodo anni tempore faciēdi. Igitur pecunia rebusque omnibus, præter viaticum & scripta, in Christi Domini gratiam distributis, mense Nouēbri anno circiter post discessum Ignatii, suo quisque baculo innixi pedites viam capessunt, & quidem tanta cum alacritate ac feruore spiritus, vt ne a Iacobo quidē Laine, viribus nondum è recenti morbo recuperatis, extorqueri potuerit, quominus & pedibus ambularet vt reliqui, & inter ambulandum insuper inualida membra discruciaret hispido in primis & horrenti cilicio. Vestitus erat omnium, vt peregrinorum & pauperum, nequaquam elaboratus, & ad modestiā submissionemque compositus; pendebat è scapulis mantica ex corio, in qua sacra Biblia & breuiarium asseruabantur, & scripta, quæ diximus. Rosaria verò, ad catholicam fidem vel inter ipsos hæreticos profitendam, palàm gestabant è collo suspensa. Hospitium ingressi, primùm omnium, nullo adstantium respectu, nixi omnes genibus Deo gratias agebant; eundem in egressu pariter sibi propitium precabantur. Sobria & frugalis erat mensa; oratio ac meditatio non solùm in diuersoriis, verùm etiā in ipso itinere plurima; sacerdotibus, qui tres erant, sacrificantibus, cæteri quotidie cælesti reficiebātur pane, sermo nisi de rebus diuinis aut necessariis ferè nullus; in decernendo, si quid in deliberationem incideret, mira concordia: in superandis viarum difficultatibus periculisque, summa constantia & æquitas animi. Autumnales pluuias tota ferè Gallia pertulerunt: occurrēre mox Alpes pænè obstructæ niuibus: multa fuere subinde famis, frigoris, defatigationis incōmoda subeunda: nihil se illis obiecit tam arduum aut tam extimescendū, quod eorū quemquā à concepta religione officioq; deduceret. Atque hac disciplinæ pacisq; custodia, cùm omnibus, per quorum fines transierant, populis bonus odor in Christo fuissent; cunctis nō catholicis modò, sed etiā hæreticis nouum ac religiosum agmē magna cum approbatione mirantibus, ad tercium Idus Ianuarias anni MDXXXVII. Venetias ingenti omniū gaudio & mutua gratulatione sospites ad Ignatiū peruenerūt. Atque vbi paululū è longa contentione ac lassitudine quietis est captum, statim Hierosolymitanæ prouinciæ consilia renouantur; primùm omnium, rati gratiora superis fore sua studia, si ad ea summi totius Ecclesiæ Pastoris auctoritas & consensus accederet, simul atque hyems remitteret, tunc vel maximè sæua, Romam ire constituūnt; & à Pontifice maximo ius tum ad sacros ordines, titulo voluntariæ paupertatis; tum ad mansionem Hierosolymitanam, & prædicationem Euangelii,

sine vllo interdicti metu suppliciter petere. Interea Venetiis ne cessarent, atque adeò vt quædam quasi rudimenta futuræ militiæ ponerent; publicis valetudinariis inter se distributis, ægrotos ac pauperes omni ope adiuuare instituerunt: Confessionis & Eucharistiæ sacramenta gratis ministrare, qui per sacerdotium poterant: cæteri solari iacentes, afflictos mœrentesque spe cælestium bonorum erigere, adesse animam agentibus, cunctos denique ad patientiam fidemque adhortari: nec modò spiritualibus officiis fungi certatim, sed ne vilissima quidem ac seruilia corporibus pauperum curandis defugere ministeria; sternere lectulos; euerrere sordes; purgare scaphia; cadauera defunctorum ritè curata humi condere, interdiu pariter noctuque omnibus præstò esse tāta cū alacritate ac diligentia; vt cuncti obstupescerēt, vulgatoque rumore, principes etiā viri ad spectaculu cōuenirent. Quibus in officiis cùm aliorū omniū, tū Xauerii præcipuè caritas ac virtus enituit. Is cùm in quendā incidisset morbo Gallico misere deformatum, atque ad eius aspectū exhorruisset, vt ea re infringi ac debilitari sensit caritatē in proximum, ita repētè in semetipsum excanduit egregius Christi miles, vt manantem saniem ex vlceribus purulentis, (cuius rei vel mētionem aures delicatæ refugiant) obfirmato animo, semel iterūque nō dubitarit exsugere; qua re nō modò se ipsum in præsentia præclarè vicit, sed etiam in omne tēpus propriam quandam atque perpetuā in elephantiacos atque vlcerosos clementiam & misericordiā est consecutus; quam deinde, vbicumque terrarum fuit, quotiescumque se dedit occasio, diligenter exercuit. Quidā etiam è sociorum numero, pauperē lepra toto corpore coopertum, cùm præfectus nosocomii non admitteret, in suum lectum accepit ipse cumque manè surrexisset cunctis ingemiscentibus eadem ipse quoque morbi fœditate correptus, postridie non sine miraculo prorsus illæsus atque intactus apparuit. Hæc & alia eiusmodi veræ pietatis & officii documenta cùm in ea vrbe dedissent, (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria viguit) appetente iam vere, vti condixerant, Romam cuncti ferè, præter Ignatium, discessere. Ipse tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda quæ ad nauigationem pertinerent, ibidem interea substitit. Atque illi quidem eadē ferè disciplina, quam suprà diximus, iisdemque imbrium difficultatibus, iter ingressi, ad superiorem parcimoniam ac frugalitatem illud etiam addidere, vt neque vllo prorsus viatico, diuinæ tantùm prouidētiæ bonitatisque fiducia, Romā vsque contenderent; & quia tum

Ciueralium seu Quadragesimæ tempus erat, quotidie, quamquā in tātis laboribus, ritu catholico ieiunarent. Nec sanè defuit illis & exercendæ spei, & Christi Domini inopiam ac perseuerantiam aliqua saltem ex parte imitandi materies: acciditque aliquando, vt cùm panis dumtaxat frustulum singuli manè sumpsissent, imbre densissimo stagnantibus latè campis, vt alicubi pectore tenus aqua pertingeret, nullo præterea cibo, millia passuum ferme triginta nudis pedibus vno die peregerint, & quidē incredibili non modò tranquillitate animi, sed etiam hilaritate psallentes. Diuersoriis verò cùm propter inopiā excluderentur, & ad publica xenodochia de more confugerent, quamuis oppidò lassi, tamen iis, quę suprà diximus, caritatis muneribus fungebantur: seque ipsi domare ac vincere magis magisque nitebantur in dies. Sanè Rauennæ quidā ex iis cùm hospitalis lectuli sordes ac manātia tabe stragula nauseabūdus vitasset, quæ prima deinde occasio data est suimet puniēdi, nō prętermisit. In pago nescio quo pauper phthiriasi consumptus è vita migrauerat; cùm in eū pagum nostri venissent, distributisque cubilibus nullum iam superesset, nisi quod phthiriacum fouerat, Pater ille amissam nuper palmam recuperare vehementer exoptans, nudus illico per summum animi ardorem easdem subiit lodices, ibique sese identidē versans, cū ingentes animaliū greges ea tota pauisset nocte, ad sudorem vsque defatigatus, non leues ab se prioris fastidii ac deliciarum pœnas exegit. Denique sanctam Vrbē ingressi, vt sacra Apostolorum limina & præcipuæ religionis templa castè obierunt, à Petro Ortizio Hispano Cæsaris procuratore ad Pontificem maximum introducuntur. Is erat eo tēpore Paulus III. è gente Farnesia, cuius nomini plurimum vtique nostra Societas debet. Consueuerat autē super mensam non fabulatores aut mimos inducere, sed præstātes philosophos atque Theologos; & ipsemet, veritatis indagandæ atque illustrandæ caussa, ponere de quo inter se disputarēt. ea erat grauissimi senis & prudentissimi Principis oblectatio. Ad has ergo disputationes post pedū oscula Patres adhibiti, cū egregiū qua Christianæ humilitatis atq; modestię, qua eruditionis & ingenii specimen præbuissent; nō modò, quę volebant de sacerdotio, déque Hierosolymitana prouincia, libēte atque approbāte Pōtifice impetrarūt, sed insuper pecunia ab eodē instructi & fausta cū prece dimissi sunt. Ad quam deinde pecuniā, cùm è nationis maximè Hispanicę collatione accessisset, quod aureorum ampliùs ducētorum summam expleret, socii, ne quid ex eo viatico præterquam in vsum votiuæ nauigationis

attingerent, apud menſarios pecunia omni depoſita, & Romæ victum emendicantes, admirabile dedêre ſpectaculum iis, qui coram Pontifice diſſerentes illos audierant: & deinde quemadmodum venerant, ſic Venetias prorſus egentes ac vacui reuerterũt.

SACRIS INITIATVR IGNATIVS: ET DE REBVS AB EODEM ET SOCIIS IN Veneta ditione geſtis.

CAPVT IV.

POST hæc, diligenti adhibita præparatione, cùm ad eiuſdē Legati Veralli pedes perpetuæ paupertatis & caſtimoniæ nuncupaſſent vota, diuini amoris igne ſuccenſi, mirãte ac maiorem in modum approbante populo, ſeſe denuo ad priſtinos illos labores & aſſidua pauperũ miniſteria retulerunt. Deinde in exitu mẽſis Iunii, diui Ioan. Baptiſtę die natali, Ignatius & reliqui laici per omnes ordinum gradus ad apicẽ ſacerdotii à Vincentio Negoſantio Fanenſi, Arbenſiũ Epiſcopo, euecti ſunt, tanta nõ modò ipſorum, ſed etiã ipſius Epiſcopi lætitia & animi voluptate, vt ſeſe inter eiuſmodi cæremonias nihil vnquam ſimile ſenſiſſe affirmaret. Interea Patribus neq; in eã diem vlla fuerat in Paleſtinam tranſmittendi facultas; & eo ipſo tempore, cũ graue bellum ex fœdere Chriſtianorum principum Venetos inter & Solymanum Turcam exarſiſſet, ſublato repẽtè commercio, omnis non modò peregrinorum, ſed etiam inſtitorũ nauigatio conquieuit; vt ſatis appareat, cæleſte numen iratum gẽtibus iis, quæ creditum ſibi regnũ Dei per ſummum olim ſcelus negligentiamque amiſere, Apoſtolicum hunc deuotũque ſibi manipulũ in alias longè nationes atque prouincias, iuſto iã antè iudicio deſtinaſſe. Itaque propter eam quã dixi cauſam, ſpe trajiciendi ſublata, quamquã voti religione ſoluti videri propemodum poterant, tamen ne quis omnino ſcrupulus animis inſideret, ſinẽ anni vertentis, vti Pariſiis antè decreuerant, prorſus exſpectare, ſeque interim tum ad ſacerdotii primitias diuinæ maieſtati libãdas omni diligentia cõparare; tum etiã poſt multam precationem & abſtinentiã proximis operam ex inſtituto nauare conſtituunt. Id quo liberius atque commodius facerent, è tantæ vrbis celebritate ac frequentia in finitima eiuſdẽ ditionis oppida aliò atque aliò recepêre ſeſe: vt ſi fortè (quod tamen in præſentia vix fieri poterat) bello ſedato præter opinionem tranſitus patuiſſet, è propinquo Venetias, cuncti ſimul accurrerent. Franciſcus ergo Xauerius &

Sal-

Salmeron ad mōtē Celsum (id vico nomen, ab vrbe Patauio millibus passuum ferè quindecim) secessēre: Ioannes Codurius, & Hozius, Taruisium: Claudius Iaius, & Simon Roterigius Bassanum, oppidum agri Patauini; Paschasius & Bobadilla, Veronam; Ignatius verò, Faber, & Laines cùm Vicetiam petiissent, hanc vitæ rationē iniēre: Erat extra vrbē domuncula ruinosa & deserta, nullis foribus aut fenestrarum obicibus, vento cuilibet peruia. id sibi diuersorium, ne cui molestiam exhiberent, atque vt ab vrbano strepitū remoti liberiùs vni Deo vacarent, memores insuper stabuli quod Regem ipsum Angelorum nostra caussa nascentem olim exceperat, vnanimes delegerūt, quotidianis muneribus ita inter se distributis; vt vnus ad custodiam diuersorii & paucula victus ministeria remaneret, (qui ferme erat Ignatius, quòd propter nimiam lacrymarum copiam grauiter ex oculis laboraret) reliqui duo vrbem ingressi, cibum in singulos dies emēdicarent: quod ab ea functione superesset otii, totum id omnes cœlestium rerum contemplationi tribuerent. In hoc vitæ genere cùm quadraginta iam dies non minori cælestium donorum copia, & animorum voluptate, quam corporum vexatione & carnis incommodo perstitissent, quanto nimirum spatio temporis Christum ipsum Dominum ac magistrum, antè quàm turbæ sese committeret, abstinuisse cibo & in eremo cum bestiis latitasse meminerant; ad eos reuisendos Taruisio repentè Codurius affuit, cuius accessu læti, cùm spiritus vehementiam ex ea solitudine, assiduitate precandi, ieiuniisque conceptam diutius cohibere non possent; ad CHRISTI gloriam ex vmbra in arenam prodire, & quæ diuinitus acceperant bona, cum proximis communicare constituunt. Nec mora: Vicetiam ingressi, descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus, eadem omnes hora de rebus diuinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsus aut loci apparatu aut pōpa verborum. In triuiis plateisve, prout cuique locus obtigerat, desumpto ex aliqua fortè officina scamno pro suggestu vtebantur; populum elata voce, & in gyrum acto supra verticem pileo, ad concionem inuitabant; sermo, vt peregrinorum & hospitum, ex variis linguis ferè mistus, ac minimè proprius. Verumtamen is erat orationis impetus, adeò graues ac veræ sententiæ, tanta in omni gestu atque habitu pietas, denique is ardor in oculis emicabat, vt peritissimus quisque rerum æstimator hos demum esse Christianos concionatores germanosque præcones Euangelii dictitaret: multi etiam, qui rei nouitate illecti cum cæteris initio per iocum lasciuiamque ludibundi confluxerant, prudentissimis

eorum præceptis & dicendi grauitate permoti, deposita paulatim petulantia, longè alii atque accesserant dimissa concione recederent. Quòd si quis deinde seorsum ad Patres adiret, veritatis & officii studiosior, hunc verò humanissimè acceptum, pro ipsius ingenio priuatis institutionibus ad omnem virtutem ac religionem informabant. Illud verò præcipuè rē adiuuabat, quòd neque inanes plausus, vt diximus, fucata oratione captarent; neque inter ipsam concionem, aut vbi peroratum esset, quamquam in summa rerum omnium inopia, quidquam à circumfusa multitudine vel peterent ipsi, vel etiam vltro delatum acciperent; breuique constare cœpit, paupere tecto ciboque cōtentos, & ab omni auaritia & vanitate abhorrentes, non aures populi scalpere, sed vulneribus omni ratione mederi; nec suum potiùs, quàm Dei proximorumque negotiū agere. Atque haud sanè dissimilis fuit cæterorum Patrum in sua cuiusque prouincia probitas & industria; vt etiam aliqui ex magnis laboribus & incommodis extremum adierint vitæ discrimen. Neque ita multo pòst, cùm, euocati ab Ignatio vt de rebus communibus agerent, cuncti Vicetiam conuenissent; tanta animorum inclinatio ac beneuolentia populi Vicetini erga peregrinos apparuit, vt qua nuper in vrbe, tribus duntaxat, cibarii panis, ac ferè mucidi, quotidiana vix circuitione colligebatur, quod satis esset ad vitam ægerrimè tolerandam; in eadem, ipsis iam vndecim, ex voluntariis ciuium eleemosynis omnia ad victū cultumque necessaria largè ac benignè suppeterent. Ibidem igitur primas diuinæ maiestati hostias immolauere noui sacerdotes, vno Ignatio excepto, quippe qui ad se comparandum ampliùs adhuc tēporis sibi sumpserat, & Romæ postea sacrificandi fecit initium ad ipsum Præsepe & incunabula Christi Domini, quę in æde sacratissima beatæ Mariæ ad Niues religiosè coluntur.

IGNATIO ROMAM APPROPINQVANTI CHRISTVS APPARET: ET VNDE SOCIETATI IESV nomen inditum fuerit.

CAPVT V.

Et quoniam expeditioni transmarinę pręfinitū anni spatiū erat in exitu; & infestū adhuc classibus mare, quid proinde agendū esset, Patres inter se deliberā t: nec dubiū fuit, quin, vti Lutetię vouerāt, cuncti sese ad fidei Catholicę propagationē, & animarum

harum auxilium, Sedis Apostolicæ cultui, & Romani Pontificis obsequio manciparent. Cuius officii procuratio (quoniam satis id esse videbatur) Ignatio & duobus primariis patribus Fabro & Laini mandata est, Romam adirent, & (quod bene verteret) CHRISTI Vicario hæc sociorum studia ac vota quàm primùm exponerent. Interea reliqui, ne conceptus è diuturna meditatione & sacrificiis feruor ac spiritus euanesceret, non modò se ipsi diligentissimè custodire, sed etiã præsidii diuini fiducia proximis omni ratione opitulari decernunt. ac præcipuis vrbibus inter se descriptis, præsertim in quibus litterarũ studia florere & frequẽtissimã iuuentutẽ versari cognouerant; Godurius Hoziusq; Patauiũ, Rotterigius & Iaius Ferrariam, Xauerius & Bobadilla Bononiã, Paschasius & Salmeron Senas profecti, eadem ferme ratione quam paulo antè Vicetiæ adhibitam diximus, & priuatim & publicè cũ hominibus agere, eosq; è lethali flagitiorũ veterno excitare, atque ad contemptum rerũ mortaliũ & cogitationẽ futuri sæculi omni conatu atque artificio impellere atque adhortari cæperunt. Cumque ipsa nouitate rei omnium in se oculos atque ora vertissent, paucis mensibus, Deo aspirante, non modo id effecère, quod maximè optabant, vt magni animorum motus & insignes ad Christum conuersiones existerent; sed etiam, quod minimè laborabant, vt ipsorum nomen ac fama Italiam ferè totam ingenti cum admurmuratione peruaderet. At Ignatius Romam duobus quos dixi comitibus rectã contendens, & ab eorum altero quotidie corpus CHRISTI religiosè casteque suscipiens; MARIA virgine potissimùm præside atque adiutrice, sese ad sacrum suo tempore faciendum, ac multa pro Christi nomine subeunda, dies noctesque simul intenta quadam animi cura, simul inæstimabili spiritus dulcedine, & noua diuini luminis copia præparabat. Etenim ex quo primùm Hierosolymis rediens ad litterarum studia in Christi gratiam animum adiecerat, de rerum cœlestium contemplatione, vt diximus, non sine magna difficultate remiserat multum, seque ipse Domini caritate, spirituali consolationi deliciisque sponte subduxerat. Sed studiorum exacto curriculo, deinceps & Venetiis, & in Vicetino secessu, & in hoc de quo dicebamus itinere, tã crebra diuinitus lumina, tam liquidas animi voluptates, eadem scilicet Virgine fauente percepit, vt in antiquum statum illum Minoressanum (quem postea ob singularem & eximiam illius temporis in se Dei benignitatem religioso ioco primitiuam suam Ecclesiam appellare consueuerat) non solùm ex integro, sed etiam cum fœnore sibi restitutus esse videre-
 tur.

tur. Sed præter cætera, quæ, quòd mortalem naturam exsuperant, verbis exsequi difficillimum est; quo die Romam accessit, res ei contigit vel ad memoriam posteritatis insignis, vel ad confirmãdum in proposito Ignatium cæterosque haud mediocriter efficax. Etenim orandi causa non longè ab Vrbe templum ingresso, qualia passim imposita militari viæ cernuntur, statimque, vt sæpe solebat, abstracto a sensibus, atque alta quadam animi contẽplatione defixo, clarissima in luce per speciẽ illi sese Deus pater ostẽdit, Iesu filio baiulanti crucem, & crudelissimis affecto suppliciis, præsentẽ Ignatiũ sociosq; cõmendans, quos ille cùm in fidem ac patrocinium libentissimè recepisset, ad Ignatium placido & sereno vultu conuersus, hæc ipsa effari verba dignatus est: EGO VOBIS ROMÆ PROPITIVS ERO. Quo tanto tamque diuino solatio mirum in modum erectus & confirmatus Ignatius, ac socios deinde compellans: Quid nobis, ait, Romæ futurum sit, fratres; in crucem ne an in rotam agi nos velit Deus, ignoro. vnum scio, quidquid eueniat, Iesum Christum nobis propitium fore, ac simul totius visionis ordinem exposuit. Quæ res non in præsentia tantùm illos insolita quadam lætitia & voluptate perfudit, sed etiam in posterum contra omnes difficultates atque pericula magnopere corroborauit ac muniit: atque idipsum vel in primis fuit causæ, cur Ignatius confirmatæ post modum Societati salutare potissimùm Iesu nomen indiderit. quam tamen deinde verbo scriptoque minimam vocare solitus est, quòd reliquis religiosorum familiis (quas item societates Iesu licet optimo iure appellare) cunctis omnino tum de splendore tũ de antiquitate concederet.

IGNATIVS ROMÆ CHRISTIANÆ REI DAT OPERAM: IN CASINATI MONTE ANImam Hozii cælum intrantem videt.

CAPVT VI.

IGITVR tam secunda numinis voluntate tamque liberali promisso mirum in modum læti, sic tamen vt non sine mysterio Christum Dominum crucifixi maximè habitu apparuisse apud se reputarent, cum gratiarum actione ac prece sanctam Vrbem ingressi, nihil antiquius habuere, quam vt viatici nomine sibi numeratam anno priore pecuniam, quoniam quidem nauigationis consilia in irritum cecidissent, prorsus ad nummum iisdem a quibus acceperant, redderent; quæ, vtpote sacra, in alios pieta-

tis

tis vsus & opera expenderetur. Deinde, quemadmodum antè cōuenerat, suam & reliquorum operam Pontifici maximo in Apostolicis præcipuè functionibus, citra honoris titulos & dignitatis insignia, detulêre. Neque aspernatus est pia Patrum studia Christi Vicarius: atque in præsentia, donec eiusmodi aliqua sese offerret occasio, iussi Faber & Laines in almo Sapientiæ Gymnasio sacras litteras profiteri. quo munere dum alter in bibliis explicandis, alter in scholastica Theologia, vt appellant, pari cum eruditionis ac pietatis laude perfunguntur, atque etiam sæpe coram ipso Pontifice de grauibus rerum diuinarum quæstionibus disputant; interim Ignatius proximorum saluti de more operam nauabat cùm aliis artibus, tum verò spiritualibus præsertim exercitationibus, quippe ad curandas perturbationes admodum efficaci virtutisque iam pridem expertæ remedio: quibus ille per eos dies, præter cæteram turbam, insignes aliquot viros diligenter excoluit. in iis Gasparem Contarenum Cardinalem, grauissimum Senatorem, eundemque temporibus illis (quod eius varia monimenta præclarè testantur) ingenii & doctrinæ facilè principem. Is Ignatii prudentia & consuetudine vsque adeò captus est, tantumque eius præceptis consiliisque profecit, vt qualem dudum optauerat animi regendi moderandique magistrum, denique sese Dei beneficio nactum esse affirmaret. idemque tradita sibi Exercitia (quod exemplum apud hæredes hodieque asseruari perhibent) sua ipse manu perquam accuratè descripsit. Hunc imitatus Cæsaris procurator, (de quo suprà dictum est) Petrus Ortizius Theologiæ doctor insignis, easdem exercitationes ad Christi Domini gloriam & suam salutem omnino experiri constituit. Id quo liberiùs simul & fructuosiùs faceret, procuratione interim vicariis delegata, cum paucis quotidianæ vitæ administris & Ignatio præceptore in montem Casinatem secessit, quo in monte antiquissimum & nobilissimum cernitur sancti Benedicti cœnobium. Ibi, remotis arbitris, maxima diligentia dies ipsos quadraginta piæ meditationi ex Ignatii præscripto vacauit; idque tanto cum animi fructu, tantaque accessione virtutis, vt quamquam Christianam philosophiam multo antè professus, tamen se tum demũ verè philosophari cœpisse fateretur. ac parum abfuit, quin grãdis iam natu vir, & Imperatoris legatus, illico mortalibus rebus abiectis magno animo sese ad laboriosum Ignatii vitæ genus adiũgeret. sed cùm id neq; per ætatem liceret, neque per suscepta negotia; certè quod proximum fuit, egregiè præstitit, vt & sanctimoniæ ac pietatis exemplo in posterũ sui ordinis hominibus per-

luceret,& Societatem deinde nostram,quibuscumque posset rebus, perquam studiosè ornaret atque defenderet. Non omittenda videtur hoc loco res memorabilis,quæ Ignatio in illa Casinati commoratione diuinitus accidit.Dum enim pro salute Baccalaurei Hozii,quem grauiter ægrotare cognorat,Domino supplicat, repentè vidit in spiritu (quod ipsum ibidem D. Benedicto fertur olim in obitu Germani Episcopi contigisse) animam socii luce clarissima radiantem deducentibus Angelis in sublime ferri,atq; ipsa demum cæli beatissima regna conscendere. eidémque Ignatio,paulo pòst,dum ad rem diuinam accedit,in ipso Missæ introitu,Sanctis omnibus ritè appellandis, lucidissimũ cęlestiũ agmen subitò apparuit,sic,vt in iis Hozium eximio fulgore micantem sine vlla dubitatione dignosceret. Qua ex vtraque visione tantò est gaudio delibutus,vt multos dies prę dulcedine lacrymis temperare nequiuerit. Huic Hozio Patauium (vt diximus) prouincia nuper obtigerat.vbi dum in officio,singulari cum industria & fide versatur,ex ipsa rei nouitate suspectus, & coniectus in carcerem ab Antistite Patauino, moxque ab eodem dimissus perhonorificè fuerat.cumque acriùs denuo in proximorum salutẽ incubuisset,è magnis diurnis nocturnisque laboribus lethali morbo correptus,ex hac vita migrauerat, cùm aliis miræ cuiusdã sanctimoniæ relictis indiciis, tũ verò quòd qui ante obitum subniger fuisset,ac vultu deformior,in eiusdem demortui facie tantus repentè nitor ac venustas apparuit,vt eo spectaculo Codurius cõsors prouinciæ animum exsaturare & præ lætitia fletum cohibere non posset.Huius igitur tam felici exitu maiorem in modum gauisus Ignatius,è Casinate Romam vnà cum Ortizio peracta commentatione regrediens,obuium habuit in itinere Franciscum Stratã Hispanum,præclaræ indolis iuuenẽ,sibi antea non ignotum:qui cùm è cuiusdam principis viri familia,pertæsus aulicæ vitæ,militandi causa Neapolim peteret, vno Ignatii cõgressu atq; sermone(quæ hominis erat in dicẽdo vis) à sæculi stipẽdiis ad Christi vexilla facili negotio traduci se passus est: ac variis deinde locis,eiusdẽ Ignatii missu,& Societati nostræ & rei Christianæ vniuersæ cõcionator egregius haud mediocriter profuit. Hoc igitur auctus commilitone Romam Ignatius reuertit: ad quem deinceps aliquot etiam alii rebus gerendis idonei diuino impulsu paucis diebus adiuncti sunt.

ROMAM PATRES VNIVERSI CONVENIVNT: VEterem plebis erudiendæ morem & frequentem vsum Confessionis & Eucharistiæ restituunt.

CAPVT VII.

QVæ dum ardens Christi amore diligenter agit Ignatius, interim Patres cæteri, sua quisque prouincia bene gesta, Romam (vti decreuerant) circa mediam Quadragesimam conuenêre. Is fuit annus post Christum natum M. D. XXXVIII. Tecto recepti sunt à Quitino Garzonio ciue Romano, ad villam Minimorum fratrum cœnobio proximam. Ibi in summa omnes egestate precario victitantes, communi cõsilio ad rem Christianam pro viribus adjuuandam aggressi, permissuque Antistitum varia Vrbis templa sortiti, concionibus primũ ciuitatem ad omne officium atque virtutem vehementer accendere; deinde etiam veteri Ecclesiæ instituto plebem puerósq; Christiana catechesi (quę iamdiu obsoleuerat) vicatim erudire institerũt. Ac licèt piis eorum studiis dæmon omni conatu se opponeret; tamen partim exemplo vitæ, partim assiduitate dicendi hortandique cũ alia multa propediem assecuti sunt, tum verò pręcipuè, vt sacræ Confessionis & Eucharistiæ frequens vsus (quo nihil est humano generi salutarius) diaboli fraude iampridem extinctus, magno vtique Christianæ Reipub. commodo in principe magistráque orbis terrarum Ecclesia reuiuisceret. ex quo deinde paulatim effectum est, iisdem scilicet adjutoribus, non solùm vt in Italia, Gallia, Hispania, cæterísq; Catholicis Europę regionibus, verùm etiã vt in ipsa India, atque adeò in vltimis terris, vbi paulo antè ferales dæmonum dapes & nefaria sacra viguerant, iam nunc, ingenti bonorũ gaudio, per pœnitentię Sacramentum frequenter elutis animi sordibus, diuina passim cõuiuia celebrẽtur.

FALSIS CRIMINIBVS CIRCVMVENITVR IGNATIVS, ET ABSOLVITVR.

CAPVT VIII.

QVæ nimirum satanas futura præsagiens, ipsis rerum initiis per se suósque satellites obuiam ire non distulit. Augustinus quidam erat ex Eremitana familia concionator; prorsus indignus eo nomine atque ordine. Is Lutheris impii sectator occultus, per ambages identidẽ perniciosa dogmata spergebat è pulpito: ac miris artib[9] auditores à recta in Deũ fide atq; à Rom. Põtificis auctoritate sensim abducere conabatur. Id autẽ eo fidẽtiùs, ꝙ per eos fortè dies Põtifex aberat, maximis de rebus,

rebus, quæ ad salutem Ecclesiæ pertinebant, in fines Galliæ Narbonensis Nicæam vsque profectus. Hanc rem odorati è Patribus quidam; ne ad perniciem animorum latiùs manaret; communi consilio totam ipsi cognoscere atque inuestigare non dubitant. ad eum concionatorem audiendum cùm cætera multitudine semel iterumque conueniunt; quæ ratio disputandi sit, qui scopus totius orationis diligenter attendunt. neq; verò peritos dogmatum, quæ per id tempus in controuersiam vocabantur, diabolici ministri fefellit astus, ac latens lupi sub ouis pelle rapacitas. Itaque satis iam comperta atque explorata re, primùm ex Euangelii præceptis priuatim ad hominem adeunt; quid ad se delatū, quid auribus ipsimet suis deinde perceperint, iis potissimùm verbis exponunt, quibus non de populi modò salute sese, verùm etiam de ipsius qui populum pestifera contagione inficeret, pro Christiana caritate solicitos esse demonstrent: rogant, hortantur, denuntiant, praua dogmata corrigat, ambiguè dicta, quæque ad contemptum Sedis Apostolicæ & Ecclesiasticarum traditionum ac rituum facilè trahi possint, ad conciliorum decreta normamque sinceræ fidei quamprimum interpretetur: vtique à deprauanda Romana ciuitate atque à perturbādo ipso veritatis fonte in posterum abstineat. Ille (qui fastus hæreticorum est) homines nimirum idiotas ex habitu ratus, eorum dicta primò eleuare & eludere; deinde vbi se variis vrgeri ac premi argumētis & rationibus vidit, versante animum simul ira metuque, pauca præfatus quæ ad occultandam in præsentia improbitatem valerent; cum inanibus promissis Dei famulos ab se dimisit. Deinde vt se è timore collegit; diabolicis actus furiis, & amicorum opibus fretus, quos ille sibi multos potentesque parauerat, ad institutam agendi cōsuetudinem pari scelere atque impudentia rediit. Quod vbi sensère Patres, in re tam atroci tamque periculosa nequaquam lenibus rati opus esse remediis; consilium cepère dignum hominibus diuinæ gloriæ studiosis, dignum sacræ Theologiæ doctoribus; vt improbi concionatoris mendacia palam & ex superiore loco suis ipsi concionibus refutarent. Id ergo cùm facere instituissent, bonis majorem in modum approbantibus, cognita re Lutherianus vehementer excanduit; vocatisque ad se confestim amicis rabiem doloremque suum impertiit; etiam atque etiam obtestans, ne tantam ac tam insignem injuriam inultam esse paterentur. Illi, & eadem laborantes opinionum insania & magistri ignominia valde commoti, facta conspiratione, Ignatium & socios omni dolo per fas ac nefas euertere, nec modo fama, sed etiam, si res procedat,

procedat, vita spoliare constituunt. Primùm igitur tota Vrbe fictis criminibus dissipant, Ignatium sociosque omni scelerum genere coopertos, tum in Hispania, tũ in Gallia, quin etiam nuper Venetiis, falsæ religionis & probri flagitiique dãnatos; & elapsos è judicum manibus, ad corrumpendam juuentutem specie pietatis Romam se contulisse; ibi, quod bonis artibus nequeant, id, alios criminando accusandoque, per summam injuriam quærere, vt sibi apud imperitum vulgus famam sanctitatis eruditionisque concilient. Cùm, aures nacti secundas, hæc & alia id genus quàm appositissimè ad veritatis imaginẽ & per se ipsi & per emissarios oppido fererent; tantam in inuidiam & odium breui seruos Dei adduxerũt, vt eos multi iam quasi facinorosos ac fugitiuos horrerent; ipsorumque congressum & consuetudinem vulgò refugerent. Cũque iã res è sententia flueret, lęti successu aduersarii, pręterea promissis ingentibus onerant subornantque, qui iisdẽ ferè nominibus, quæ sparsa in vulgus fuerant, apud Vrbis Præfectum insontes accuset. Has verò partes inexpiabili scelere sibi desũpsit Michaël Hispanus quidam, qui iam antè Parisiis in Ignatiũ debacchatus, ac deinde singularibus ab eodem Ignatio lucrãdi fratris mirabiliter cupido prouocatus officiis, egregiam viri beneficentiã (vt ferè fit) minimè vulgari perfidia atq; impietate repẽdit; atq; vt Ignatiũ & socios familiariter nouerat, cõfictis quã maximè ad similitudinem veri criminibus, apud Præfectum sanè magnã in suspicionẽ cunctos adduxit. Omnino res erat insigni infamia; nec modò in vrbe vulgi sermonibus terebatur, sed apud exteras quoq; nationes atq; prouincias aduersariorũ nuntiis ac litteris percrebuerat, Ignatianos cũ suo capite deniq; manifestorũ scelerũ hæresisq; conuictos teneri: videlicet, vt quas noxii variis locis effugissent pœnas, eas justo Dei judicio Romæ in celeberrimo totius orbis terræ theatro persoluerent. Interea Ignatius totius machinationis nequaquã ignarus, fretusq; tũ præclaro conscientiæ testimonio, tũ etiã Christi promissis, qui se illi Romę propitium spopõderat fore; omnes inimicorũ impetus totãque belli procellam inuicto animo sustinebat, Deũmq; vnà cum sociis pro aduersariorum salute precabatur assiduè. Iamque causæ dicendæ tempus appropinquabat; cùm incidit in eius manus epistola, quã antea Michaël, recentibus quibusdam Ignatii meritis delinitus, (quippe vel ferrea pectora interdũ patiẽtia & caritate flectũtur) ad amicum nescio quem summa cum Ignatii & sociorum laude perscripserat. Ea videlicet epistola delatoris causam jugulauit. Nãque vbi judicii aduenit dies; citatò ad tribunal Ignatio, multa in eius

in eius vitam ac mores improbè mentitus est Michael. ad quæ cùm Ignatius admodum sedatè respondisset, prolata ad extremũ epistola ac recitata, institit ab aduersario quærere, nunquid earũ rerum meminisset? num chirographum agnosceret? Tum ille re inopinata perculsus, victusque conscientia, repentè pallescere, titubare, frigido sudore perfluere. quod vbi animaduertit Præfectus (is erat Benedictus Cõuersinus, vir prudens, & in causis cognoscendis apprime versatus) confestim suspicatus coitionem ac dolum, data opera Michaëlem diligenter interrogat; cũmque nõ obscuris vestigiis ad ipsa fraudis cubilia peruenisset, seuerum calumniæ vindicem sese præbuit: ac multis verbis increpitum calumniatorem (quamquam Ignatio pro ipsius periculo deprecãte) insuper multauit exsilio. Post hæc Ignatius flagitare & vrgere, vti conspirationis nefariæ principes, quæ priuatim in circulis cœtibúsque iactarant, eadem coram Præfecto palàm ac legitimè exponerent, vt sibi diluendi crimina & se sociósque purgandi copia fieret. Misso igitur viatore, vadimonium obire coguntur. At illi, veteratores & callidi, & cùm in foro iudiciísque diu multúmque versati, tum etiam recenti Michaëlis malo facti cautiores, vbi ad tribunal adfuère, per summam dissimulationem se de Ignatio ac socijs & sentire quàm optimè, & ad eam diẽ sensisse respõdent: neque vllum esse crimen, quod ipsi quidem in eorum vitam morésque conjiciant. Atque hæc & alia eiusmodi coram iudice: rati nimirum fore, vt Ignatius præclarè secum actum existimans, quòd imminens calumniæ periculum euasisset; tam elustri præsertim accepta satisfactione proinde quiesceret. At ille multa ac magna, quæ ad iuuandam Ecclesiam pertinerent, mente ac cogitatione complexus; veritúsque ne si quid suspicionis incommodæ, aut si qua dedecoris nota nascenti Societati adhæresceret, vel omnes in posterum ipsius conatus irritos redderet, vel certè magnum rebus gerendis impedimentũ afferret, à Præfecto etiã atq; etiã postulare, ne fictæ aduersariorũ palinodiæ fidẽ haberet: eos quippe alia tũ sermonibus tum per epistolas longè latéq; vulgasse, ac quæ tunc ad tẽpus accõmodata, iudicii metu perterriti, dixerint. quæ nisi à magistratibus ritè cognita & quæsita publicè coarguantur, malo videlicet publico per summum nefas hæsuram in Societate magnam infamiam. proinde iure se postulare, vt in sua dicta vitámque omnem diligenter inquirat; se suósque ad causam vsque cognitam in vinculis habeat; ac prout re ipsa cõpererit, ita pronuntiet. Hæc igitur, & alia id genus, Ignatius. Contrà, aduersarii, veriti ne si quæstio peragererur, ingenti suo pericu

periculo ac damno paterent ipsorum artes atq; mendacia, per se suósque omni ope contendere ac niti, vt Præfectus ab instituta cognitione desisteret. Iamque, vtpote qui plurimum opibus & gratia poterant; in suam sententiam non modò Præfectum, sed Legatum etiam, qui Vrbi pro Pótifice summo cum imperio præerat, Cardinalem Neapolitanum adduxerant. quinetiam ex ipsismet Ignatii sociis non deerant, qui, aduersarijs iam à suscepta actione deterritis, & sponte cedentibus, non vltra instandum, vitandas lites, paci & quieti consulendum esse censerent. At verò Ignatius in posterum longè prospiciens, eóque iudicio non tam suam, quã Christi Domini caussam agi prudẽter animaduertens; nullis neq; minis neq; promissis nec suasionibus de sẽtẽtia deduci se passus est. cúmque omni ad eã rẽ conatu nõ semel adhibito, propter aduersariorũ gratiã atque potẽtiã nihil planè proficeret, nõ dubitauit, cõsulto per sacrificia precésque Deo, ad ipsiusmet Põtificis maximi fidẽ opémque cõfugere, qui Nicæa per eos dies, adulta iam ætate, redierat, & in Tusculano secessu valetudinis causa morabatur. Facili ergo ad principem aditu, quo die venit, admissus Ignatius, Latino sermone (quippe qui nondum satis Italicè nosset) eidem ex fide retulit, quo consilio à militari vita sese ad animorum auxilium atque ad litterarum studia trãstulisset: ac dum rem Christianam pro virili parte administrat, quoties, quot locis, quibúsve nominibus accusatus & absolutus fuisset. Nuper etiam ab Hierosolymitana peregrinatione bello prohibitum (quod Pontifex ipse non ignoraret) se, ceterósque eiusdem instituti laborísque socios, qui se vitámque suam ad Christianæ religionis amplificationem Sedi Apostolicæ mancipassent, cùm maximè in vrbe Roma populũ docere insistunt, paratique in omnẽ quamuis arduam atque longinquam expeditionem, eiusdem Pontificis reditum nutúmque auidè prẽstolantur; circumuentos repentè iniquorum insidiis, & summam in inuidiã non modò in vrbe, sed etiam apud remotas nationes adductós, ne id quidem à magistratibus obtinere posse, vt iacta in suos mores vitámque crimina in cognitionem vocentur. Sibi quidem propriæ vtilitatis & nominis rationem (quamuis ea per se negligenda non sit) minùs antiquam esse: sed quoniam eodem iudicio & ipsorum existimatio & animarum salus agatur, (omnium enim qui ad rem publicam accedant rationes, non veritate solùm, sed etiam fama niti) petere se & orare, ne grauetur pro sua sapientia ac potestate perficere, vt Præfectus Vrbis inchoatam quæstionem primo quoque tempore peragat, ne in Vrbe

totius æquitatis parente, contra paucorum factionem opesque nullum inopiæ ac solitudini præsidium fuisse videatur. Sub hæc audita Pontifex bono esse animo iubet Ignatium; & collaudata (quod antea fecerat) ipsius & sociorum industria & pietate, Præfecto per codicillos imperat, iudicium vtique reddat Ignatio, causam ritè cognoscat, feratque pro veritate sententiam. Et quidem hoc loco adesse mihi animis velim eos, qui Deum res humanas negligentem circa cæli cardines otiari non minùs ineptè quàm impiè fabulantur; ex iis quippe quę consequuta sunt, nemo sanus paternam cælestis numinis curam ac prouidẽtiam in suos non clarè perspiciat. Cùm enim tota aduersariorum actio ea maximè calumnia niteretur; Ignatium sociosque variis locis iure damnatos, ambustosque iudicii, flamma per dolum effugisse; cũque longum & operosum esset, nemine præsertim necessaria in eam rem impendia subeunte, ex tam remotis disiunctisque prouinciis rei gestæ seriem litteris consignatam testibusque firmatam ex forẽsi formula petere; planè diuinitus factum est, vt quotquot in Italia, Gallia, Hispania Ignatii iudices extitissent, sub ipsum ferendæ sententiæ tempus Romam ferè omnes alius alia de causa conuenerint. Ioannes Figheroa, quondam Archiepiscopi Toletani Vicarius, is qui Compluti primùm de Ignatii fama capiteque cognorat, grauibus de causis Neapolim à Cæsare missus, in reditu cõmodùm Romæ substiterat. Venerat eòdem è Gallia Parisiensis Inquisitor Matthæus Ori, Dominicanus, apud quẽ Ignatius, vt suprà dictum est, semel iterũmque ab improbis fuerat accusatus. Denique in tempore Gaspar etiam Doctus à Venetiis adfuit, qui habitæ in ea vrbe in Ignatium quæstioni præfuerat. Hi omnes in iudicium adducti, aduersariorum commenta detexêre, cum summa testificatione virtutis ac pietatis Ignatii. Præterea litteræ ciuitatum, apud quas Italia tota Patres aliquandiu vixerant, per idem tempus allatæ, magnũ pondus ad illustrãda ipsorum merita & refellendas iniquorum calumnias attulêre. Iam verò Hercules quoque, secundus hoc nomine Dux Ferrariẽsium, qui Patribus familiariter vsus, iisdémque peccata ritu Christiano confessus, ex eorum etiam manibus corpus Domini sumpserat; libentissimè fecit non modò vt per epistolam, sed etiam vt per legatum, perspectæ ipsorum innocentiæ ac sanctitati debitũ testimonium laudésque tribueret. Quibus rebus adductus Vrbis Præfectus, vrgente præsertim Pontificis iussu, quamquam aduersariis omni studio contrà nitentibus, denique sua sententia Ignatium & socios omni non modò culpa, sed etiam culpæ suspicione libera-

liberauit verbis amplissimis, eiusque sententiæ, ad vindicandam insontium famam, varias in prouincias testato descripta exempla dimissa: quibus ex rebus dici vix potest quantum Patribus vbique honoris & existimationis accesserit. Atque hac maximè ratione diu suppressa atque occultata veritas extulit aliquando sese, ac malitia superata, processit in mediū: quæque machinamēta diabolus ad teneram adhuc Societatem deformandam atque adeò præfocandam artificiosè parauerat, ea ipsa, moderante rē numine, in eius maximè decus & incrementa cessere. At verò insidiatorum longè dissimilis fuit exitus. Namque administer cōsceleratæ calumniæ Michaël, fraude patefacta (quemadmodum dicebamus) in exilium actus est: E ducibus verò (quos nominare hoc loco necesse non est) vnus paulo post iudicium graui correptus morbo, semet acriter ac dolenter incusans, cum insigni facinoris detestatione diem obiit; alter, cùm deinde manifestis hæreticarum opinionum indiciis teneretur, maturè sibi fuga consuluit, effigiemque suam pro se iudicibus cremandam reliquit; tertius eodem nomine cōprehensus, & cognita caussa perpetuo addictus carceri, ad extremum tandem morte iam imminente resipuit; eidemque animam agenti quidam è Societate ad vltimum vsque spiritum assedit, quæque illi tempori tribui solent, pietatis & caritatis officia præstitit. Porrò Lutherianus ille concionator, qui totam conspirationem scelusque conflarat, intra catholicorum castra per fraudem aliquandiu versatus, cùm religionis ac pudicitiæ simulationem vltrà sustinere non posset, larua deposita, palam fidei & continentiæ bellum indixit, atque ad optata hæreticorum lustra popinasque se contulit.

IGNATIVS ET CÆTERI PATRES DE CONSTITVENDA SOCIETATE DELIBERANT.

CAPVT IX.

HAc igitur falsæ accusationis procella Ignatius sociique defuncti, primùm omnium (vt æquum erat) ingentes & vniuersi communiter & singuli priuatim egere diuinæ clementiæ gratias: deinde, partim quòd aliqui subinde ad Ignatii institutū aggregabantur; partim etiam quòd inaudierant, aliquot è suo numero varias in vrbes atque prouincias iā tū rogatu Principum à summo Pontifice destinari; visum est faciendum, vti de stabiliēda quā maximè ad Dei gloriā salutemque animarum

Societate primo quoque tempore inter se consulerent; ad eam quippe diem, communi tantùm officio ac pietate ducti, sine certis & propriis legibus ac magistratibus vixerant. Ergo precationibus, ieiuniis, & sacrificiis in eam rem quàm accuratissimè adhibitis, quotidianæ vitæ munera laboresque ita partiti sunt, vt diurna tempora Dei verbo, consuetisque functionibus; nocturna verò priuatis inter se colloquiis, & necessariæ consultationi darent. Prima igitur nocte quæsitum est, vtrùm Pontificis iussu digressi, prout se daret occasio, suam quisque sine aliorum consensu vel respectu rem agere; an potiùs, quanquam corporibus locisque disiuncti, animorum tamen conspiratione, & meritorum cōmunione, vt adhuc fuerant, sic in posterum coniuncti esse deberent. Dictisque sine variatione sententiis, nullum fuit dubium, quin tam suauis tamque arcta societas, Dei prorsus munere ex tam diuersis moribus linguisque coalita, omni conatu studióque retinenda foret; tum ne qua Spiritui sancto iniuria fieret, à quo diuinitus fuerant in eam consensionem adducti; tum verò, ne cōcordiæ atque vnitatis bonum amitteretur, quo nihil est ad res magnas atque arduas moliendas, & obstantia quæque perrumpenda, valentius. Cùm hæc & alia multa in eam sententiam ingēti alacritate & gaudio spirituali pro se quisque dixisset, magnopere incensis ad mutuam caritatem & beneuolentiam animis, cœtus ille dimittitur. Proximo deinde consessu de religione relatum est, placeret ne ad vota duo, Paupertatis Castitatisque ritè suscepta, tertium perpetuæ item Obediendiæ adiungere, & è suo corpore eligere, qui cæteris ampla cum potestate præesset. In eā rem, quod maioris momenti videbatur esse, diē proferri placuit, spatiúmque seorsum singulis ad deliberandum dari, atque interim instauratis precationibus & sacrificiis, diuinæ sapientiæ lumen opemque diligenter exposci. Vt igitur eius consultationis dies aduenit, omnium in vnum congruere sententiæ, quādoquidem Christum Dominum ac magistrum sibi pro viribus imitandum cuncti susceperant, quoniam ille sese perfectum atque integrum holocaustum Deo parenti pro salute humani generis obtulisset, prorsus oportere vt ipsi quoque pro suo modulo Christū effingerent: ac quemadmodum singulorū corporis bona per voluntariam inopiam, corpus ipsum per castimoniam Deo immolatum esset; sic animus quoque ante cælestes aras per obedientiā spiritualis victima caderet, præsertim cùm hoc sacrificio nullum diuinæ maiestati gratius aut suauius esse constaret. Ergo sine cōtrouersia deligendum videri, cui omnes in terris tanquā Christo

parerent;

parerent; cuius in verba iurarēt; denique cuius sibi nutum ac voluntatem instar diuini cuiusdam oraculi ducerent. Hisce ita cōstitutis, deinceps quæsitum de huius ipsius potestate, vtrùm certo dierum spatio definitam, an verò perpetuam esse oporteret. Perpetuam esse placuit omnibus, idq́ue cùm alias ob caussas, quas commemorare hoc loco necesse nō est, tum verò vt negotia grauiora, quæ ad conficiendum non modò plenæ libertatis, verùm etiam longi ferè temporis indigent, leniter & ex animi sui sententia posset ad exitum sine vlla trepidatione perducere. Additū ad hæc, vt Societatis candidati, cùm aliis experimentis, tum verò præcipuè spiritualibus exercitationibus, peregrinatione, & infimis publici alicuius valetudinarii ministeriis probarentur. Itémque, vt qui Societatis instituta profiterentur; ii ad tria solemnia vota, quæ nobis cum aliis dicatis Deo familiis ferè communia sunt, quartum nominatim adiungerēt; quascunque ad fideliū vel infidelium terras Christianæ rei caussa Pontifici maximo ipsos mittere placuisset, eò sine vlla tergiuersatione, atque adeò sine vlla nō modò mercede, sed ne viatici quidē petitione proficiscēdi: ac simul, concepta verborum formula sese obstringerent, puerili ætati per catechesim erudiendæ; quòd eo remedio nullū ferme efficacius foret ad intemeratam fidē tuendam, ac prauæ religionis prohibenda contagia. Hæc igitur & alia id genus nōnulla per eos dies ab Ignatio patribúsque decreta sunt: eidémq; Ignatio negotium datum, vt ea in summam redacta, Pontifici maximo primū Apostolica auctoritate sancienda atque approbanda proponeret; deinde vt eadem ipse postea per otium fusiùs explicaret ordinarétque, & quàm accommodatissimas ad Societatis vocationem & spiritum leges canonésque perscriberet.

PATRES IN VARIA LOCA PONTIFICIS IVSSV DISCEDVNT.

CAPVT X.

SVB hæc ferme decreta, Pontifex maximus aliquot operarios ab Ignatio in varias agri Ecclesiastici vineas postulauit. Id nostræ Societati fuit Apostolicæ peregrinationis exordiū. Ennio Verulano, S.R.E. Cardinali per eos dies cū amplissima potestate legatio Parmēsis obuenerat. Huic, Pōtificis iussu, legationis comites & rerū spiritualiū administri duo, Petrus Faber & Iacobus Laines, ab Ignatio dati: Senas verò in Etruriā Pascha-

sius ad instaurandam sacri cuiusdã cœnobii disciplinam ab eodē Pontifice missus est. In Ænariam seu Inarimem insulam, pacificationis gratia non leuis momenti, Nicolaus Bobadilla: Briaiam in Cenomannos ditionis Venetæ, Claudius Iaius grauibus item de caussis abiit. Ac per idipsum tempus etiam in extremas terras primùm Societati patuit aditus. Brasilicam oram, & præterea quidquid inter inaccessum olim Bonæ spei promontorium vltimosque Sinas interiacet maritimi tractus, Indo & Gange superato, Lusitani, armatis classibus, ante annos aliquot ingenti ausu & labore, æquè fortiter ac feliciter aperuerant; neque Ioannē hoc nomine tertium Lusitaniæ Regem, insigni virtute ac pietate virum, vlla magis angebat cura, quam vt barbaras illas nationes à misera dæmonum seruitute ad vnius veri Dei notitiam cultumque traduceret: atque ob idipsum, quos in ea mitteret loca præcones Euangelii, & moribus & eruditione præstantes, tota Europa impendiò conquirebat. Eius rei conscius Iacobus Gouea, is qui Parisiis in ipso virgarum periculo singularem Ignatii fidem virtutemque ingenti cum admiratione cognorat, procul dubio statuit, illum & socios ad Indicam expeditionem fore quàm accommodatissimos, quoniam quidem ab Hierosolymæ accessu bello impediti, quemadmodum audierat, in Italia substitissent. Neque tamen quidquam eius consilii ratus impertiendum Regi, antequam ipsius Ignatii voluntatem explorasset; pro amicitia ad illum scribit, quam libente Lusitaniæ Rege, quam spatiosus bonorum industriæ pietatique campus in India pateat. sibi quidem, quando illum & socios ab Hierosolymitana curatione arceat bellum; sanctissimis ipsorum studiis prouinciam in primis aptam videri. Si conditio placeat, vltro semet apud Regem totius negotii fore interpretem pollicetur. Ad ea cum gratiarū actione rescripsit Ignatius, neque se neque socios esse iam sui iuris, quippe qui summo Christi Vicario semetipsi perpetuo nexu Obediētiæ mancipassent; proinde agendum esse cum Romano Pontifice; quidquid ille iussisset, id verò sine mora facturos. Quo accepto responso Gouea, cùm facilè speraret a Pontifice impetrari posse, rem totam Regi suo per litteras aperit; ipsumque exēplar epistolæ Ignatii ad eum mittit cum summis illius & sociorū laudibus, etiam atque etiam suadens, vt eiusmodi virorū opera potissimùm vtatur, neu tam præclaram occasionem elabi patiatur è manibus; cui similem fortasse nullam sit in posterum habiturus. Haud incassum adhibita hortatio; quippe Rex & sua sponte iam incitatus, & Gouex talis viri monitis & auctoritate permo-

tus,confeſtim Petro Maſcareniæ, ſuo apud Pontificem maximũ Oratori,mandat mox in Luſitaniam redituro,det operam vt quã plurimos ex Ignatii diſciplina ſecum deducat, Euangelii cauſſa mittendos in Indiam,eaque de re cum Ignatio quàm primùm agat:ſi res cum illo minùs procedat, omni conatu cum ipſo Pontifice trãſigat;vtique,ne ſine tali comitatu reuertatur ad ſe. Hoc tam ſeuero mandato legatus accepto, ſine cũctatione Ignatium conuenit,ac pauca præfatus (vt fit) conciliandæ beneuolentiæ; mandatum ſui Regis exponit,Patreſque minimum ſex in miſſionem Indicam poſtulat.Ad quem ille ſubmiſſa oratione, tam honorifico Regis de ſe iudicio gratias cùm egeſſit, eadẽ ferme quæ ad Goueam reſpondit:quod ab ſe petatur,totum id è ſummi Põtificis voluntate imperioque pendére;qui tamẽ,ſi quid ego ſentiam quæris, (inquit Ignatius)vnum aut alterũ fortaſſe tibi cõceſſerit,plures vero nequaquam. At ille cùm nihilominus in eodem poſtulato perſiſteret,Dei fidem & hominum teſtans,nuſquã operam collocari fructuoſiùs poſſe; tum Ignatius, quaſi futura præſagiens,familiari ac placido vultu: Deus, inquit, meliora, clariſſime orator;quippe ſi è tam exiguo numero,ſex vnam dumtaxat in prouinciam demas,quantulum, quæſo, reliquo terrarũ orbi ſupererit?Neque tamen idcirco ille ab incæpto deſiſtit;quoniam Ignatium flecti poſſe diffidat,ad ipſum adit Pontificẽ,narrat quid ſibi ab Rege mandatum ſit,ſuppliciter etiam atque etiã obſecrans,ne in tam honeſta cauſſa,tamque pia, fruſtrari ſe Regemque ſuum concepta peropportuni ſubſidii ſpe patiatur. Hic Pontifex,quamquam lætus ab vrbe Roma potiſſimùm, vt par erat,peti ſacri Euangelii nuntios, & inſuper, tanto Regi tamque de Romana Eccleſia bene merito gratificari vehementer exoptans;tamen,vt in tali negotio, ne videlicet ſeruis Dei ad omne paratis obſequium abuti pro poteſtate videretur, (qua erat lenitate ac ſapientia vir)audito legato, rem ipſam probauit, de numero ad arbitrium reiecit Ignatii. Is proinde (ſanè quàm ægre ferente Maſcarenia, neque tamen aſpernante quod datum eſt) poſt multas in eam rem fuſas ad ſuperos preces,quemadmodum antea ſignificauerat,duos dumtaxat glorioſo muneri deſtinauit; Simonem Roterigium Luſitanum,& Nicolaum Bobadillam,qui cùm idcirco Romam euocatus,grauiter iſchiade laboraret, neque legatus Regius maturo iam reditu exſpectare diutius poſſet; ægro Bobadillæ,ſibique vicem ereptam dolenti, Franciſcus Xauerius repentè ſufficitur. Erat omnino laborioſa prouincia, iterque lõginquum:&,cùm ferè nullã in ſpẽ reditus, tum verò in

apertum pænè quotidie vitæ discrimen. Sed quæ alios ab eiusmodi consilio retardassent, ea ipsa incitamenta fuère Patribus, cùm se quisque tali sorte præ cæteris beatum existimaret. Ac Simon quidem parata in Lusitaniam naui celeriter antecessit; ac deinde Regis Lusitaniæ iussu procerûque rogatu, quamuis inuitus, in eadem prouincia substitit. Xauerius autem, vti delatum ad eum est, confestim exsiluit gaudio, datoque sibi tẽpore vix quod satis esset ad laceram attritamque tunicam resarciendam, & salutandos fratres; cum legato postera die profectus est, immortales agens Domino gratias, quòd se denique voti compotẽ effecisset. Perpetuas quippe clades pereuntium ex ignoratione Dei, in vltimis regionibus animarum, iam antè miserari, & messis potissimùm Indicę magnitudinẽ crebris consueuerat vsurpare sermonibus. Quin etiam per quietem non semel erat sibi visus Æthiopem in humeros sustulisse vsque adeò ponderosum, vt ipsa oneris magnitudine excitaretur è somno mirè defatigatus, mẽbrisque omnibus dolens: continuoque rem omnẽ Iacobo Laini patefaciebat eiusdem cubiculi socio. Hęc igitur fuère nostris hominibus Pontificiæ missionis initia: Patresque in varia deinceps loca profecti, maiorem in modũ aucta Societate, institutisque, supplementi caussa, tota ferme Europa collegiis domibúsve, res eas Deo duce atque adiutore gessere, quæ proprio & quidem iusto volumine ipsæ per se ad enarrandum indigeant.

IGNATIVS PLEBI FAME PERICLITANTI SVCCVRRIT.

CAPVT XI.

NEQVE verò Ignatio & cæteris, qui remanserant Romæ, negotium defuit. Erat annus à Virginis partu MDXXXVIII. insignis annonæ caritate, ac per hyemem præcipuè tanta frugum inopia, vt passim iacentes in publico pauperes, frigore fameque confecti, miserandum in modum exspirarẽt. Quo spectaculo cõmotus Ignatius, tãtæ calamitati sibi omni ope subueniẽdũ putauit. Iamque è Garzonii villa cum suis in Vrbis frequentiora loca migrauerat, laxiore sibi ab amicis domo conducta ad circum Flaminium, in ea regione quæ sancti Angeli ad forum Piscarium hodie dicitur. In eius igitur domus ampla cœnatione fœno stragulisq; dispositis, & in pauperum alimẽta eleemosynis vndiq; corrogatis in omnes partes dimisit, qui in id hospitium,

ſpitium, vt quęque periclitãtem extrema inopia inueniſſent, vel inter manus, prout res ferret, vel geſtatoria ſella deueherent. Cũ ſtrenuè curaretur, adhibitis etiam, vbi opus eſſet, adjutoribus bajuliſque, breui numerus decumbẽtium ad quadringentos aſcendit. Hîc verò, eodem Ignatio præſide ac duce, Patrum fratrũmq; ſeſe caritas ac virtus exeruit. Diluculo quotidie linteati omnes ad imperia accipienda præſtò aderant. Inde ad ſua quiſque officia diſcurrere ſine vlla perturbatione vel tumultu; alii recens illatos pauperes clementer exuere, & calida elutis corporum ſordibus in lectulo collocare; alii aſsidere languentibus, eoſdémque amicisſimis conſolari verbis. hi cibos aut domi excoquere diligenter aut aliunde miſſos inſtruere, illi fercula inferre, & longa inedia propemodum enectis pretioſos liquores inſtillare: hi cubilia ſternere, illi ſcopis pauimenta purgare: denique certatim omnes munere ſuo ita fungi, vt præclarè teſtarentur, in minimis illis agnoſcere ſe Regem regum & Dominum dominantium. neq; verò corpora ſolùm egentium, ſed animi quoque eadem opera curabãtur. Plurimi quippe rudes, Chriſtianæ doctrinæ præceptis probè inſtituti, multi à turpi quæſtu fraudibũſque deterriti, & quod caput eſt, ſacra omnes confeſsione expiati, ac pane cœleſti longo interuallo refecti ſunt. Deinde, vt aliqui cõualuerant, ſuccedentibus inuicem aliis, cum tegumentis ad frigus arcendum & certo pecuniæ ſubſidio mittebantur. Ea res per Vrbem vulgata, magnã populi beneuolẽtiã cõciliauit Ignatio. atque ad eam Chriſtianæ humilitatis caritatiſq; officinã viſendã interdiu promiſcua turba, noctu verò etiam viri principes ventitabant: ac tãta fuit exempli vis, vt quidam, cùm præſentes non ſuppeterent ſibi nummi, depoſitis illico in vſus pauperum veſtimẽtis, domum ſeminudi reuerterint. Alii etiam ſancta æmulatione incitati, eiuſdem conditionis homines, quorum non deerat paſſim copia, hoſpitio ſuſceptos benignè curarunt. Multi præterea proceres, in glorioſi operis perfectionem, Ignatio pecuniæ ſummam vltro detulêre non leuem. Qua in re Margaritæ Auſtriacæ Caroli V. filiæ, Octauio Farneſio nuptæ, Placẽtinorũ & Parmẽſiũ hodie duci, pietas ac beneficentia vel in primis enituit. Atq; eius pecuniæ, cũ Ignatius intelligeret, ſe vel maxima eorũ qui contulerãt volũtate, partẽ aliquam in ſuas & ſuorum neceſſitates erogare poſſe; tamen tanta fuit religione vir, vt ne obolum quidẽ niſi in externorum pauperum commoda inſumpſerit, relatis in codicem accuratè nominibus, vt omnium prorſus ratio conſtaret. Atq; hunc maximè in modum labor ad exactam vſque hyemem ſecunda

ciuitatis admurmuratione perductus. ac vere demum ineunte, frumenta partim ab iis qui suppresserant, sponte prolata; partim à magistratibus aliunde conuecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxauit; grauique perfuncta periculo plebs, Deo adjuuãte, ad solitos quæstus & opificia rediit.

CONFIRMATVR A PONTIFICE MAXIMO SOCIETAS.

CAPVT XII.

INterea, cùm ad Ignatium studio religionis aliqui subinde se adjungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandam attinebat, negotii paulo antè suscepti; quidquid à publicis occupationibus otii datum est, in eam ipsam rem diligentissimè contulit. ac primùm totius instituti formulam (fusiùs postea explicandam) ad certa capita dilucidè redegit ac breuiter. deinde nactus opportunitatem, quòd Pontifex maximus per autumni ferias è turba negotiisq; Tibur sese receperat, eam formulam auctoritate Apostolica sanciendam eidem Põtifici suppliciter obtulit per Gasparem Contarenum Cardinalem, de quo suprà dictum est, ob egregiam virtutem sapientiámque Principi in primis acceptum, nostriq́ue ordinis amicissimum. quã ille vbi perlegit; confestim: Spiritus, inquit, Dei est hic, ac multa præterea in eam sententiam adjunxit; quare confideret recẽtem huiusce manipuli ardorem, tali tempore diuinitus excitatum, afflictis Ecclesiæ rebus non leui tum præsidio tum ornamento futurum. Verumtamen, vt in tanta re ne minùs consultè quidpiam statuisse videretur, totum negotium delegauit tribus viris è sacro Collegio Cardinalium, apud quos minimum loci fore putauit gratiæ. In iis fuit Barptolemæus Guidicionius Lucensis, vir diuini humaniq́ue iuris apprime peritus, idémque nouarum religionum adeò non amicus, vt de iis ad certum numerum redigendis librum etiam conscripsisse dicatur. Is, præiudicata iam causa, collegas nequaquam propensos in Ignatium facilè in suam sententiam adduxit, certámque propemodum confectámque rem consilio & auctoritate sua pænè discussit. Quod vbi sensit Ignatius, parum præsidii ratus in hominibus esse, ad opem diuinam de more confugit, ac præter ieiunia, supplicationes, cæteraque ad numen propitiandum adhiberi solita, cælestes insuper hostias eo tantùm nomine per se & per amicos immolauit ad tria millia.

qua

qua procuratione, intra finem anni vertentis, cùm cæterorũ tum præcipuè Guidicionii ita immutata voluntas est, vt cùm de multitudine religionum cohibenda idem quod antea omnino sentiret, huic tamen refragari se vltrà negaret posse, diuino videlicet monitu & occulta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumque spem variis frustrationibus propemodum extinxerat, idem vnà cum cæteris collegis repentè placatus ac fauens, rem vltro suscepit, commendauitque Pontifici, Tibure denuo commoranti; qui libentissimo animo & Societatem ipsam & Societati inditum nomen ritè sanctéque approbauit V. Non. Octobris, anno MDXL. idque testatum voluit esse publicis litteris eodem die locoque datis, cum eo tamen, vt in vniuersum socii ne plures sexaginta numerarentur. Ea videlicet fuit nouellæ Societatis quædam quasi probatio. siquidem triennio pòst, cùm variis locis atq; prouinciis Deo aspirante constaret egregius operę fructus; ab eodem Pontifice limes ille omnino sublatus est, liberúmque Ignatio & successoribus relictum, cuilibet petenti Societatem dare. quod item apparet diplomate dato pridie Idus Martias, anno M. D. XLIII.

PRÆPOSITVS GENERALIS CREATVR IGNATIVS.

CAPVT XIII.

IGITVR post multas difficultates approbata denique Societate; gratiæ primùm (vt æquum erat) actæ superis, quorum benignitate res bene feliciterque vertisset; deinde, quoniam in dies à Põtifice emissio Patribus imminebat; è suo corpore Præpositum Generalem (sic enim qui cunctis præesset appellare placuerat) primo quoque tempore deligere visum est. Societatis autem status per id tempus erat eiusmodi, Franciscus Xauerius & Simon Roterigius in Lusitaniam erant profecti. Petrum Fabrum Cæsaris legatus Ortizius ad Vormatiensẽ cõuentũ Pontificis permissu in Germaniã adduxerat. Iacobus Laines Parmæ, Claudius Iaius Brixiæ, Senis Paschasius agebant. In Brutios Nicolaus Bobadilla discesserat. Cum Ignatio Romæ duo dumtaxat è Patribus versabantur, Salmeron & Codurius: tyrones verò qui nomen dederant Societati, partim apud Ignatium erant, partim studiorum causâ ab eodem Parisios missi, necessaria ad bellum spiritua-le arma enixè parabant. quidam etiam ad res domesticas compo-

nendas in Hispaniam profecti; & concionibus iam tum & colloquiis, ingenti hominum approbatione, Societatis nomen longè lateque vulgauerant. Hoc Societatis statu, cùm Præpositi eligendi tempus adesset, Patres, qui quidem in Italia erant, per litteras moniti, quod rei Christianæ commodo facere possent, creandi Præpositi causa ad Vrbem accederēt; sub initium Quadragesimæ anni MDXLI. conuenêre omnes, vno dempto Bobadilla, quem in oppido Bisiniano tum maximè res gerentem abduci rursus ab opere Pontifex noluit. Is & cæteri qui longiùs aberant, suū quisque in schedula suffragium ritè obsignatum, partim in discessu reliquerant Romæ, partim deindè misêre inclusum epistolis. Ac primùm tridui supplicatio indicta, vetitūque inter ipsos de Præpositi electione colloquium est. deinde coniectis in vrnam schedulis, triduum insuper continuatæ preces: ac septimo denique die legitimè extractis recitatisque suffragiis, Præpositus declaratur Ignatius, nemine præter ipsum Ignatium discrepante: namque is consultò, ne vnum nominatim ex omnibus deligendo, cæteros quodammodo notasse videretur; in schedula scripserat, se ad eum accedere, in quem plurima suffragia conuenirent, vno se dumtaxat excepto. Igitur explorata iam numinis voluntate, ad Ignatiū venerabundi accurrunt Patres. at ille, parendi nimirum longè quàm imperādi cupidior, seuero vultu iubet eos absistere, negatque se munus viribus impar suis vlla ratione subiturum: multaq; serio disputat, cur alium potiùs quemlibet sibi sufficere debeant. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrum aliò posse transferri, eæ ipsæ vel maximè studia eorum incendebant. nihil enim ad conciliandos homines æquè valet, atque animi moderatio atque submissio. quo factum est, vt nihil eorum quæ ad munus detrectandum Ignatius afferebat, aliquandiu non modò ad animum admitterent, sed ne ad aures quidem. Sed post multam denique altercationem ęgre Ignatius tenuit, vt ampliùs in tertium diem obsecratione protracta, rursus in suffragium iretur. quo die cùm idem prorsus omnium consensus exstaret, neque iā
„ locus tergiuersationi videretur esse; tum Ignatius: Quandoqui-
„ dem vos in me potissimùm eligendo perstatis, inquit, ego autem,
„ meæ conscius infirmitatis, vestro iudicio salua religione assenti-
„ ri nequeo; reliquum est, vt huiusce controuersiæ arbitrum deliga-
„ mus eum, qui mihi à confessionibus est; quóque, vt scitis, vtor di-
„ uinæ voluntatis interprete. (is erat ante cōditam Societatem frater quidam Theodosius ex ordine Minorum, cœnobii quod ad sancti Petri in Monte aureo, qui fuit olim Ianiculus, appellatur.)

Quod,

Quòd, ne frustra diutius tenderent Patres, eo faciliùs concesse-re,quòd minimè dubitabant, quin ipsorum suffragii prærogati-uam ille quoque sua sententia comprobaturus esset. neque eos fefellit opinio. Cùm enim rem totam ad eum detulisset Ignatius, imbecillitatem suam corporis animique commemorans, dein e-tiam atque etiam obtestans,vt se tanto onere leuatum vellet;ille cognita re tantum absuit vt precibus Ignatii cederet, vt etiam obiurgauerit hominem, quòd, tam explorata diuina voluntate, Spiritui sancto diutius restitisset.& simul, ne dissimulationi esse locus,vltro adiit Patres, ac de suo responso certiores fecit. Qui-bus rebus denique victus Ignatius,omni spe in vno Deo rei bene gerendæ reposita,dedit manus, diemque constituit x. Kal. Maii, quo die ad auxilium diuinum implorandum pręcipua septem Vr-bis templa simul omnes obirent, & in diui Pauli potissimũ(quo-niam eius maximè Apostoli vestigia sequerentur)solemni profes-sione suæ religionis vota susciperent. Vt igitur ea dies adfuit, in eo templo ad sacellum beatæ Virginis,vbi tum Eucharistia custo-diebatur, quod sacellum ad imos gradus est aræ maximæ, sub ipsam cœlestis panis communionem, ipse primùm qui sacrifica-bat Ignatius, tum cæteri sua quisque vota clara voce de scripto ex Apostolici diplomatis formula nuncuparunt. deinde sumpto ex Ignatii manibus corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissima eius ædis loca religiosè cùm adiissent;circa aram ma-ximam,sub qua Petri & Pauli Apostolorum ossa condita sunt,cũ-cti consistunt, flentesque præ gaudio, & suauissimè amplexantes inter se,gratulantur denuo superis,quòd cæptis adfuerint,suam-q; Societatem arctiori vinculo colligarint: deinde reliqua tẽpla pari lætitia ac pietate circumeunt. Quibus rebus ingenti omniũ consensu & cõspiratione peractis, magistratum Ignatius iniit. ac primùm omnium, ad cõstituendam domesticam disciplinam ad-iecit animum, quæ digna tali instituto, digna Christianæ Philo-sophiæ professoribus haberetur.Itaque ad cæteros prouocandos, atque ad iacienda in tyronum animis veræ humilitatis funda-menta,in sordidis culinæ ministeriis aliquandiu versatus est ipse, tanta cum alacritate ac diligentia,quasi tũ primùm,ad suã ipsius emendationem,vitæ spiritualis curriculum esset ingressus,neque tamen interea grauioribus negotiis deerat, tẽporibus ita distri-butis, vt quantum liceret,vtrique muneri satisfaceret. Accedebat adhæc summus paupertatis amor, summa in victu cultuque fru-galitas: præterea in singulorum officiis exigendis erratisque puniendis admirabli mista lenitate seueritas:in subleuandis verò

omnium

omniũ & animi & corporis necessitatibus, cura & vigilãtia plusquam paterna. cumque ad ea caritatis officia, prout res postulabat, opportunas insuper adhortationes & publicè & priuatim adhiberet; haud sanè difficile fuit, in animos, recentissimo tum Societatis spiritu sponte incẽsos officio ac religione, eos mores eamque viuendi rationem inducere, vt (si cælestibus terrena cõparare fas est) intra illa recta parietésque, angelorum in humanis corporibus quidam conuictus videretur esse, nullæ tum querimoniæ, nullæ detractiones, nulli susurri, quibus incommodę suspiciones excitantur, & disjunguntur animi; sed acerrimum sui cuiusque deprimendi submittendique certamen; in superiorum jussis excipiendis exsequendisque alacritas ingens; mirus in communicando interpretandóque candor atq; simplicitas; oculorũ ac sensuum intenta custodia; studium precationis ac solidæ virtutis ardens; quæque ex his rebus necessariò prouenit, admirabilis in magna nationum, ætatum, ingeniorum varietate cõcordia. Itaque conjectis, vt fit, omnium oculis in ordinem nouum; breui non ad nostros tantùm, verùm ad exteros etiam, salutaris exempli manare vtilitas cœpit. Adolescens quidã, egregiis naturæ adjumentis, è Septentrionali plaga Romam aduenerat, non modò Lutheriana tabe infectus ipse, verùm etiam mirè cupidus eiusdẽ lõgè latéq; vulgandæ. Is cùm ex occasione sese in hominũ cætus insereret, verbisq; venenatis clericorum vitam ac mores summã in inuidiam vocaret primùm, deinde abductis à sacerdotum reuerentia mẽtibus praua dogmata sensim instillare quotidie pergeret; patefacta re, iussu magistratuum comprehenditur, qui cũ & ipsi per se, & sacræ Theologiæ magistris adhibitis, illum ab opinionum insania reuocare frustra conati essent; ne quid intentatum relinquerent, ætatem & ingenium miserati, priùs quã in eũ lege ageretur, accersito Ignatio rem totam exponunt: quoniam ipsorum neque adhortationes neq; minæ proficiant, habeat illũ aliquandiu apud se, videat etiam atque etiã vt errantem ouiculã ad Ecclesiæ caulas aliqua ratione traducat. Ille clemẽter acceptũ hæreticum domum adducit. neque verò sapiẽtes judices frustrata spes est. siquidem adolescens ab Ignatio sociisque amicissimè habitus, eorũ dictis, factis, & institutis accuratè obseruãdis paulatim affici atque immutari Dei beneficio est cœptus, & quã antea respuerat medicinam, libẽtiùs in dies accipere: ac demũ perseuerantibus Patrum officiis, & diligentissima curatione, eò processit res, vt euulsis lethalium dogmatũ fibris, priorem pertinaciã gemebundus agnosceret: nec antè à salutari incæpto destitit, quã

volun-

voluntaria abjuratione detestatus errores, ingenti bonorũ tum admiratione tum gaudio cum Ecclesia sancta in gratiam rediit. Is deinde, quærentibus viris grauibus cur qui antea tot machinis oppugnatus peruicacissimè restitisset, Ignatii denique & Patrum hospitio & consuetudine vinci se passus esset; sine cunctatione respondit, se illorum non tam disputationibus argumentisque (licèt in eo quoque genere valerent plurimũ) quã spectatæ sanctitati virtutique cessisse: quòd ita apud se propè necessariò statuisset: à tam incorruptis moribus, tanta pace atque concordia, tam bonis operibus rectam in Deum fidem abesse nullo modo posse. Quæ res documento erit hominibus nostris; licèt ad conuertendas ad Christũ animas ingenii ac doctrinæ præsidia requirantur, tamen conspecta vitæ morũque innocẽtia plus multo quã litteris aut concertationibus profici. Alius quidam filius familias, desertis liberalibus studiis, ac repudiata omni disciplina, prorsus indomitus & effrænis, cùm neque à parentibus jam neque à magistris regi vllo modo posset: Ignatio traditur, cuius lenitate, itẽque cæterorum Patrum præceptis atque institutis accuratissimè excultus, posita paulatim ferocia petulantiáque, cunctis admirãtibus ita pudicos modestósque induit mores, vt vix minimum in illo vitium reprehenderes. Multi præterea omnium ætatum atq; ordinum, quos præceps in omnem licentiam natura cupiditásq; corruperat, Ignatii consuetudine exemplisque incitati, collegére sese, atque ad bonam frugem Deo adjuuante rediêre.

GENERALIS IGNATIVS DENVO CATECHISTAE MVNERE FVNGITVR.

CAPVT XIV.

PER eos dies nomen Societati dederat è Pontificia familia Petrus Codatius Laudensis, vir honoratus, & opulento sacerdotio præditus. Is, diuino prorsus instinctu, diuitiis & cõmodis omnibus propter Christum abdicatis, Marthæ munus in Societate sibi vltro depoposcit, & egregiè præstitit; in alimenta Patrum (erat autem Vrbe tota notissimus, & apud Principes gratiosus) eleemosynis vndique corrogandis. quæ res Ignatium & socios magna molestia liberauit; quippe quos in spirituale proximorum salutem omni studio intentos, temporariæ curæ ad eam diem valde impedierant: Eiusdem Petri opera templum etiam proprium Societas nacta est sanctæ MARIAE à Strata,

non satis amplum illud quidem aut commodum, sed tamen in celeberrima vrbis regione, & ad Societatis functiones in primis idonea: cuius loco, dum hæc scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III. Pontificis maximi nepos, ædem nomini IESV magnificentissimam regio sumptu exstruebat. Ei templo deinde adjuncta domus est, quam hoc tempore patres incolunt, Philippi Archinti beneficio, Salassiorum Episcopi, qui tum Pontificis vices in diœcesi Vrbana gerebat, viri de Societate vniuersa in primis optimè meriti. In eo igitur templo Ignatius, professionis lege, sex & quadraginta diebus Christianæ catechesi operam dedit è loco superiore, magna & assidua non modò plebis, verùm etiam præstantium virorum frequentia: prorsus, vt quidam ex optimatibus palàm gloriarentur, beatósque se ferrent, quòd nullam omnino ex Ignatii concionibus omisissent. Agendi autem rationem sequebatur eiusmodi: Fidei præcepta, & mysteria cognitu necessaria, primùm ad vulgi captum explanabat, iterabatque, vbi opus esset, eadem sæpius: deinde opportunis digressionibus certos interim locos tractabat fusiùs, non tam ad ingenii vel doctrinæ ostentationem, quàm ad pietatem excitandam, populumque permouendum accommodatos. Idque tam veris grauibusque sententiis, tam ardenti vultu oculisque, vt diuini amoris ignem vndique spirare videretur, minimè fucatæ eloquentiæ vir, nec in singulas voces numerosque solicitæ, sed ingenti animo, prout impetus tulerat, sua sensa prosequentis. Itaque perorationem eius non ineptus populi plausus aut stulta facundię cõmendatio sequebatur, sed alta suspiria gemitúsque, & anteactæ vitæ detestatio salutaris: vt vel defixis humi oculis, tristes ac sibimet irati discedêrent, vel etiam illico sese ad sacerdotum pedes abjicerent confitendi causa, tanto cum fletu atque singultibus, vt linguam soluere aut vocem in verba formare vix possent.

SOCIETAS AVGETVR, DISTRIBVVNTVR PROVINCIÆ.

CAPVT XV.

INTER hæc Societas majorem in modum crescere, sublatisque Pontificis decreto cancellis, quos initio idem Põtifex (vt dictum est) illi probandæ præfixerat, multi certatim ad mili-

militiam spiritualem Ignatio dare nomina. Cumque noui ordinis fama bonusq; odor instituti operis manaret quotidie latiùs; Patres variis orbis terræ locis vehementer expetebantur. Itaque ab Romana domo, tamquam à metropoli, disiunctissimas in regiones, ciuitatum Regumque inuitatu, missę coloniæ; domusque vel collegia ingenti approbatione constituta: primùm omnium in Lusitania, atque adeò in ipsamet India, sumptu ac munificentia Regum Lusitaniæ; tum aliorum pietate in Hispania, Gallia, Germania, Italia. sed cùm aliæ pleræque nationes auidè Societatem amplexæ sunt, tum verò Sicilia & inuitauit perhonorificè, & permissu Pōtificis maximi acceptam, in primis copiosè ac benignè tractauit; adnitente præsertim Ioanne Vega Hispano, (qui regnum illud pro Cæsare administrabat) pręstanti non minùs religione quàm prudentia viro; cuius, etiam antea, dum Romæ legatus Cæsaris ageret, plurima & maxima in Ignatium & socios egregię cuiusdam beneuolentię documenta constiterant. Itaque tam latè iam fusa Societate, non modò collegiis domibusve rectores præficere, vt antea, sed etiā Prouinciales præpositos, quos appellant, cum ampla potestate in singulas nationes describere coactus Ignatius est. Ac primùm Lusitaniæ præposuit Simonem Roterigium, deinde Hispaniæ Antoniū Araozium Cantabrum, Italiæ Iacobum Lainem, Indiæ Franciscum Xauerium, Germaniæ Petrum Canisium, Galliæ Paschasium Broetium, aliisque deinceps alios. Nam vrbanam prouinciam, nisi si quando grauiori valetudine premeretur, ad extremum vsq; ipse administrauit. Interea de Societatis vniuersæ progressu mirè solicitus, à singulis Prouincialibus per litteras pensum exigere; vnicuiq; mandare diligentissimè quæ è re communi essent: Romæ verò, præter domesticæ disciplinæ curam, de qua dictum est, cæterasque functiones, multa & grauia quæ ad incrementum ac defensionem Catholicæ fidei pertinerent, partim cum summo Pontifice, Cardinalibus, Legatisque Principum coràm, partim etiam cum ipsis Regibus atque Principibus per epistolas interpretes agere. Accedebat ad hæc, solicitudo ingens atque indefessus labor in subleuandis pauperum difficultatibus; orborum orbarumque educatione ac pudicitia procuranda tuendaq;, & perditis mulierculis à turpi quæstu ad frugem & continentiam traducendis.

VARIÆ IN IGNATIVM TEMPESTATES EXCITANTVR.

CAPVT XVI.

QVIBVS ille rebus dum Christi causam agit intrepidè, multorum, vt fit, odia simultatesque contraxit. In iis aulicus quidam (cuius nomini parcitur) eo tempore potēs & gratiosus, cùm abductam à se mulierculam, quam misere deperibat, & in malè nuptarum, vt appellant, cœnobio collocatam ferre non posset: sæuiore in dies concepta rabie, quam libido & amor incendebat, ita demum exarsit, vt pænè furere videretur. ac primùm, facta manu, fenestras cœnobii lapidibus petere, custodes infestare, minari: deinde in Ignatium auctorem & socios in circulis cætibusque omnia maledicta conferre, quin etiam ex occursu probris & contumeliis eosdē incessere: denique ad eos funditus euertendos improbissimas in ipsorum vitam calumnias dissipare: quæ domos primùm nobilium circumlatæ, celebratæque sermonibus (quos partim prona in deterius persuasio, partim væsani illius artificium dolorque excitabant) ad Cardinales etiam, atque adeò ad ipsum Pontificem peruenerunt. Igitur vulgus, vt est pluma & folio leuius, quos nuper summa cum approbatione suspexerat, eosdem repentè contemnere, & acerbiore in dies odio exsecrari, & singulorum caput dira imprecatione defigere; prorsus vt iam non modò cum proximis agere, sed ne pedem quidem ianua tutò efferre possent. Principes verò, licèt magna ex parte fictas criminationes putarent, tamen rati subesse profectò nescio quid, quod tantæ inuidiæ flammam foueret; vel immutata vel certè labefactata in Ignatium voluntate videbantur. At Ignatius, quamuis à sua suorumque consuetudine multos abduci non sine rei Christianæ iactura cerneret; tamen ratus mitigari hominis ferociam posse, primò rem dissimulare, atque adeo officiis cū improbitate certare: deinde vbi malum serpere quotidie latiùs, & ipsa patientia corroborari audaciam sensit; non tam priuato dolore, quàm rei publicæ detrimento permotus, ad Summum Pontificem adiit, ab eoque suppliciter impetrauit, vt criminum, quæ sibi suisque denuo objicerentur, acre iudicium exerceretur ab Archinto Vicario, & Francisco Michaëlio Vrbis præfecto. Ii, citatis omnibus ad quos criminum vel suspicio vel conscientia pertinebat, ac per diligētem inquisitionem calumniatoris fraude cōperta,

perta,

perta, Ignatium & socios non modò absoluerunt lata sententia, sed etiam debitis laudibus & honore verborum extulerunt, increpito valde aduersario, pœnáque proposita non leui, nisi à petulantia maledictisque desisteret; nam, ne grauius in eum animaduerteretur, Ignatio in primis deprecatore perfectū est, ita, vt antea semper, tum quoque Ignatii sanctitatem illustrauit hominum iniuria: & Deo duce virtus ac veritas, dum violatur, effulsit. Iisdem ferè insidiis postmodum appetitus Ignatius est à sacerdote quodam, qui cùm domum catechumenorum administraret, ferre non poterat in ea regenda familia maiorem à loci præsidibus Ignatii rationem haberi, quàm sui. Sed miser, Ignatio silente ac pro eodem orante, breui perfidiæ pœnas dedit; atrocibus enim anteactæ vitæ sceleribus iusto Dei iudicio patefactis, quæ ad eam vsque diem astutè suppresserat, sacerdotio spoliatus & perpetuo carceri addictus est.

REGIMEN FEMINARVM A SOCIETATE DEPELLIT IGNATIVS.

CAPVT XVIII.

INTEREA Elisabetha Rosella Barcinonensis, quæ Ignatii prima litterarum studia fouerat, Societatis IESV nouitatæ & confirmatæ fama commota, Romam ex Hispania contulit sese, partim vt Ignatium longo interuallo reuiseret, partim etiam vt vna cum quibusdam aliis piis feminis ad normam illius atque præscriptum ageret vitam. Atque Ignatius quidē sospitem aduentum mulieri de se optimè meritæ gratulatus est, & omnia officia detulit, quæ saluo religionis instituto præstare posset: curam verò feminarum suscipere sese negauit posse, plurimis grauissimisque occupationibus impeditum. At illa nihilominus instare, sanctissima veteris amicitiæ iura testari, postulati æquitatem obtendere: denique vbi magis magisque obfirmatum vidit Ignatium, ad aulicas confugit artes: atque vt erat nobili nata loco, per viros principes facilè tenuit vt Pontifex maximus Ignatio munus idipsum, quod recusabat, iniungeret. Sed ea res magnum in Societatis commodum vertit, præter spem: ac nostros non solùm in præsens, verùm etiam in posterum à tam periculosa prouincia liberauit. Etenim Ignatius, Pontificis iussu ea procuratione suscepta, paucis diebus tantam difficultatem ac laborem sensit, dum querimonias mulierum audire, su-

perstitiones euellere, inanibus & curiosis quæstionibus respondere identidem cogitur; vt pænè plus ei negotii paucæ feminæ, quàm Societas vniuersa facesseret. Itaque licèt Elisabethæ, pro eius in se promeritis, gratificari admodum cuperet; tamen reputans apud se, quantum ex huiusmodi tricis detrimenti respublica pateretur; simul etiam cogitans fore, vt harum exemplo aliæ deinceps religiosæ mulieres virginésve idem à Societate in posterum expeterent; nequaquam ignarus quàm periculosa & suspicionibus plena sit ea consuetudo, priuati officii rationē posthabere communi vtilitati, ac totum hoc genus administrationis à Societate prohibere omni ratione constituit. Igitur adhibita (quod in omnibus grauioribus caussis faciebat) præparatione diligēti, imploratoque per iteratas preces & hostias cælesti præsidio, ad Pontificem accessit; verbisque supplicibus demōstrauit, ex onere sibi nuper imposito, quàm exiguo cum fructu quantum laboris ac molestiæ pertulisset; ea ipsa re monitum, quàm aliena sit à Societatis instituto eiusmodi præfectura, petere se & orare, vt non ab illis modò, sed ab omnibus in perpetuum feminarum collegiis gubernandis immunem Societatem esse iubeat; nō defuturos aliorum ordinum idoneos homines, qui id munus libèter & cum fide obeant: sibi quidem & suis prouinciam videri minimè accommodatam. neque verò æquum esse, qui sese ad omnium gentium auxilium, sine vlla regionum aut locorum exceptione, CHRISTI Vicario mancipauerint, eorum operam & industriam, non sine graui communis rei damno, paucis regendis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita permotus est Pontifex, vt supplicanti omnia largè ac prolixè concesserit. Itaque Societati ab eiusmodi munere vacatio in perpetuum data, eiusque vacationis auctoritas testata est trinis deinde litteris Apostolicis, quæ tempore procedente magno vsui fuere nostris hominibus ad eius generis pericula & molestias abigendas.

HONORIBVS IN SOCIETATEM NOSTRAM IGNATIVS ADITVM OBSTRVIT.

CAPVT XVIII.

ATQVE iis difficultatibus perfuncta Societas, prosperū Dei beneficio cursum tenere videbatur, cùm noua rursus in eam coorta tempestas est; eo quidem grauior & periculosior, quo in speciem lenior blandiorque. In iis, qui per Germaniam

maniam variis locis Domini vineam excolebant, Claudius Iaius, è primis Patribus vnus, virtutem & sanctitatem suam cùm genti vniuersæ tum Romanorum Regi Fernando ita probauerat, vt eo Rex nullum prorsus ad curandas animas atque ad pastorale munus aptiorem existimaret. Is pro sua sapientia cùm præclarè intelligeret, regni caussam cum caussa religionis ita esse cõiunctã, vt quantum de catholica religione detraheretur, tantum de obsequio multitudinis & de imperii maiestate decederet; cõtra sæuientem eo maximè tempore Lutherianam pestem, velut vnicũ remedium, quam optimos animarum pastores & Episcopos omni diligentia conquirebat. Igitur vita functo per eos dies Tergestinorum Episcopo, quę ciuitas est Istrię, (cui tum prouincię, quã dixi lues, propter vicinitatem Germanię, imminebat) circumspectis diligenter omnibus & personis & rebus, denique ecclesiam illã Claudio Iaio perspectæ sibi virtutis & doctrinæ viro tradere ac demandare constituit. Sanè, vt vulgò expetuntur huiusmodi sacerdotia, minimè timendum videbatur esse, ne delatum vltrò præsertim honorẽ Claudius repudiaret: siquidem Tergestina cathedra cũ in primis eius regionis ampla & honorifica est, tũ verò (quod potissimùm hodie quæri solet) vectigalibus haud sanè cõtemnendis instructa. Verumtamen Rex, ne quid inscio Claudio cum Pontifice maximo ea de re transigeret; primũ omnium litteras ad ipsum Claudium dat, Tridenti per id tẽpus rei Christianæ caussa commorantem, ac nihil cogitantem minùs; quarum erat sentẽtia, Tergestinum gregẽ orbum spirituale custode, circumquaque fremẽtibus lupis, in maximo versari discrimine; dignam esse vigiliam caritate Iaii, studioq; hominum seruandorũ; petere se, vt si à Põtifice maximo id ei muneris oneri sve imponatur, ne recuset subire; & populo vtilẽ & sibi gratã operã vehemẽter fore. Perculsus inopinata re Iaius, primò cohorruit: non quo detestandũ quid sibi oblatũ putaret, sed quòd Episcopus, qua curã gerit animarũ, diuinam pęnè virtutẽ & omnibus numeris absolutã postulet sapiẽtiã: qua gradus honoris est, (& quidẽ ad cõtinendam in officio multitudinẽ fermè cũ splendore opibusq; cõiunctus) à spiritu humilitatis ac paupertatis, quem profitetur Societas Iesu, vehemẽter abhorreat. deinde, vt sese ex pauore collegit, fusus in preces lacrymasq;, etiã atque etiã obtestatus est Deũ, vt ab se tãtũ discrimẽ auerteret; neu se primũ quasi ianitorem speciosos titulos honorẽsve in Societatẽ ad id tẽpus intactam inuehi sineret; tũ rescripsit ad Regẽ, multis rationibus ei suadens, vt tam honorifico iudicio decoraret alium digniorem, longè impa-

rem suam imbecillitatem esse oneri: ac demum ita conclusit epistolam, vt omissis ambagibus, quod petebatur, præcisè negaret. Quæ res iam satis incensum studium Regis multo vehementiùs inflammauit, quòd ita statueret, tantam in summa virtute & eruditione modestiam nequaquam priuatæ vitæ quasi tenebris delitescere, sed in editissimo fastigio, vt luceret omnibus, collocari oportere. Ergo cũ ex litteris Claudii diffideret, vllis aut precibus aut promissis flecti eius animũ posse; per Pontificẽ ipsum, inconsultò vltrà Claudio, rem conficere statuit. Ad eum igitur quàm accuratissimè scripsit, quanto in periculo Tergestina ciuitas versaretur Episcopo destituta: se quidem pro sua parte diligẽter circumspexisse, quem nominaret aptum ei muneri, nec vllum inuenisse aptiorem Claudio Iaio, Societatis IESV presbytero, cuius innocentiam doctrinamque exquisitam plurimis rebus esset expertus; sed frustra per litteras tentasse eius animum, in studio Christianæ humilitatis ita defixum, & ab honorum insignibus admittendis vsque adeò alienũ, vt nisi pro potestate cogatur, nulla sit spes laborãtis illius ecclesiæ tã opportuno præsidio subleuandæ; proinde suppliciter se etiã atq; etiã orare & obsecrare, vt Claudiũ pro imperio iubeat, delata sibi gubernacula munusq; sine tergiuersatione recipere, quoniam vt quisque de se ipse minimè altè sentiat, ac proinde studiosè lateat, ita ecclesiasticis functionibus & ipso episcopatu dignissimus fit. Hæc igitur, & alia id genus multa, ad Põtificẽ, & simul Didaco Lasso mandat oratori suo, vt idipsum & cum Põtifice, & cum quibus opus fuerit, quàm diligentissimè curet, prorsusque cõficiat. Eius rei fama cũ per aulicos quosdã ad Ignatium peruenisset, primò haud ita sanè commotus est: nam & Claudii constantiæ & Pontificis æquitati ac sapientiæ confidebat, & eiusmodi petitiones iam antè Societas, Deo adiutore, nõ semel illuserat. Verumtamen vt quid esset rei clariùs cerneret, cõtinuò Bernardinum Maffeium (qui tum erat Pontifici ab epistolis, ac postea in Cardinalium numerũ cooptatus est) vltro cõuenit, ac tota de re familiariter pro amicitia sciscitatur. Ille haud sanè grauatè ipsam epistolam Regis ostendit, ad Pontificẽ summis cum Claudii laudibus & vehementi cõtentione perscriptam; qua lecta confestim Ignatius eadem de caussa ad Regis oratorem Didacum Lassum adit; qui litteras item ad se propriè datas demonstrat, & quidem magna ex parte ipsius Regis chirographo, etiam atque etiam postulantis mandantisque, det operam, vt Episcopatus ab se in Claudium collati primo quoque tempore auctor fiat Pontifex maximus, eiusque

auctori-

auctoritatis diploma ritè cōfectum ad se transmittat. His cognitis Ignatius, vbi tam iniquo loco rem vidit esse, pertimuit; sed ita, vti nequaquam animo caderet: ac licèt se talibus aduersariis longè imparem sciret esse, tamen fiducia numinis omni ope sibi contrà nitendum existimauit; atque in præsentia Didaco suadere conatur, vt ab actione rationi Societatis tam aliena desistat ipse, & simul ab ea mente Regem aliquo pacto deducat; quibus verbis cùm nihil proficeret, quin potiùs ab homine rideretur, domum regressus quam intentissimas preces & sacrificia de more suis indixit: deinde nactus opportunitatē, facilemq́ue aditum, Pōtifici demōstrauit, quanto res ea damno esset futura & Societati nostræ priuatim, & Ecclesiæ vniuersæ communiter; nō quo dignitatis gradus ac tituli ipsi per se mali atque improbandi sint, quippe ad Ecclesiā regēdam & ordinum discrimina retinēda inducti diuinitus: sed quòd & perfectos viros requirant, quales pauci admodum omnibus sæculis extiterint, & insuper ab huius minimæ Societatis instituto valde alieni esse videātur. Etenim quibus artibus quóve spiritu excitata & conflata sit, eodē profectò alendam & conseruandā esse: non amplitudinis & splendoris nimirum, sed humilitatis & parcimoniæ. Quod si aditus in Societatē honoribus pateat; multū vtique de vera caritate imminutū iri, quæ nihil omnino habet in vita propositum, nisi vnius gloriā Dei; nam (vt sunt hominum ingenia) & cōplures fortasse ad hanc religionē accessuros opum cupiditate magis, quàm diuini obsequii studio: & qui nuper adscripti sint, magnitudine laboris & disciplinæ asperitate defatigatos, vt primùm præsentis præmii cōmodum affulserit, mutato repentè cursu, nouæ spei velificaturos: atque vt maximè in officio cuncti persistant; tamen nisi præsenti iacturæ eatur obuiam, sine dubio Societati exitialem (quod Deus auerteret) exitū imminere. Id adeò vel indè facilè perspici posse, quòd paucis illis annis, quattuor viris ex ea familia præcipuis totidem Episcopatus delati sint, quos nisi fortiter ab sese Patrum virtus & constantia reiecisset, videlicet alio deinceps atque alio dilabente, breui miseram Societatē ipsis luminibus carituram fuisse. Atque hæc, quod priuatim ad conseruationem ipsius religionis attineat. Iam, si cōmunē spectemus vtilitatē, nemini dubium esse, quātum ex ea re detrimenti res publica perceptura sit; nihil enim omnibus ætatibus æquè deplorandū fuisse, atque in tāta messis copia tantā operarum inopiam: atque ex ea ipsa paucitate, qui vnicuipiam agro addicti affixiq́ue sint, lōgè minùs vtiq; perficere, quā qui Apostolico ritu soluti ac liberi om-

nes ecclesias peruagentur, ad eamque potissimùm reipublicæ Christianæ partē subleuandam accurrant, quam maxime laborare cognouerint. Præterea, ad faciēdam populis fidem, & animos permouendos, nihil esse efficacius vitæ ac morum exēplo; itaque adhuc Societatē (absit verbo inuidia) Ecclesiæ nō mediocriter profuisse, propterea quòd minimè ab ei⁹ dictis facta dissenserint; nunc autem, si ad id fastigium extollantur Patres, quomodo fieri posse, vt apud multitudinem, insciam arcanorum, ambitionis ac leuitatis crimen effugiant? qua porrò fronte, quo vultu, repētè aucti ac decorati ipsi honorum insignibus, de imitatione Christi, de fugienda gloria, de voluntario sui contemptu ac submissione verba facturi sint? Hisce aliisque caussis Pontificem maximum etiam atque etiam obtestari atque obsecrare, vt quam Societatem primus auctoritate & benignitate sua confirmauerit, ornauerit, auxerit, eandē ab omni suspicione incōmoda velit esse liberam, suaque in eam beneficia tam periculoso præsertim tēpore tueatur. Audiit Ignatium Pontifex perbenignè, vt solebat; sic tamen, vt integritatē hominis admiraretur potius, quàm cōsiliū approbaret. Itaque collaudata initio ipsius fide ac probitate, sensim flexit orationē, & contra sententiam Ignatii cùm alia multa disseruit, tum verò ex veteri oraculo: Cor, inquit, regis in manu Dñi: quasi diceret, in Claudio eligendo tantam Fernandi Regis contentionem planè diuinitus exstitisse; ac proinde clariorem esse numinis voluntatem, quàm vt obsisti vltrà oporteret. Quæ cùm Ignatius grauiter ac dolēter accipere videretur; Pōtifex, qua erat lenitate, ne Dei famulum triste ac mœrentem ab se dimitteret, ad extremū iubet illū super ea re ampliùs consultare, precesque ad Dñm fundere; se quoque idē esse facturum. Interea Didacus orator negotium vrgebat acerrimè; iāque instabat dies, quo die in Senatu de Tergestina ecclesia referendū erat; qua re Ignatius cognita, confestim Cardinalium pænè omnium domos, quarum erant multæ longis interuallis inter se disiunctæ, ingenti diurno & nocturno labore circumiit, singulis eadem illa ferè proponens, quæ paulo antè Pontifici maximo. Sed videlicet eorum mentes iam antè occupauerat orator. Itaque mirè obfirmatos offendit in Claudii electione approbanda; partim quòd tanti Regis voluntati fauerent; partim etiam quòd vigiles & custodes Claudii maximè similes, tam formidoloso tempore, in Ecclesiæ propugnaculis atque speculis ipsimet collocandos putarent. Hac quoque spe deiectus Ignatius, vnum reliquum videbat esse remedium, si Fernandum ipsum Regem à suscepto
consi-

consilio per litteras auocaret, quem pro ipsius pietate virtutéq; ita in se suósque animatum nouerat, vt minimè dubitaret, quin cognita re, salutem Societatis, Tergestinorum rationibus antelaturus esset. Sed ne illa quidam ratio habebat exitum: quippe insequenti luce de Tergestina cathedra Senatus erat futurus. Ignatius igitur exclusus angustiis temporis, numquam intermissis ad Deum precibus, quasi ad extremum in rebus humanis perfugiũ sese contulit ad Margaritam Austriacam Cæsaris filiam, de qua suprà dictum est, feminam per id maximè tempus gratia & opibus florentissimam. Hanc pro spiritali necessitudine, (erat enim illi à confessionibus) edoctam quanto in periculo Societas esset, infimis precibus obsecrat, vti Societatis causam in se recipiat, & imminentem relationem auctoritate sua interposita tamdiu differat, quoad Regē ipse per epistolam alloquatur, & ab eo responsum accipiat. Fecit illa quod rogabatur, & illico datis ad Pōtificem codicillis, optatam dilationem impetrauit. ea demum res aliquid laxamenti dedit Ignatio: etenim spatium nactus, ad Regē scripsit litteras, deprecationis & querimoniarum plenas; illum etiam atq; etiam per Christum obsecrãs, ne Societatē nuper ad gloriã Dei tanto labore conflatam sine causa perditum iret; nō ita de ipsius majestate regnisq; & se & socios esse meritos, vt ab eo nulla eorum existimationis, famę, salutis denique ratio habēda esset. non deforę idoneos viros, qui rem Tergestinam capessant, sineret modò sui ordinis homines, qua cępissent paupertatis & humilitatis via, ad Christi gloriam & salutem animorum sine offensione pergere. id si (vt sperabat) permitteret; sese & socios immortali beneficio Regi obstrictos fore, precésq; pro ipsius majestate saluteq; nũquã intermissuros. Hisce aliisq; id genus incēsis officii religione rationibus precibúsque minimè restitit Rex: & quãquam inuitus, tamen suis rationibus amicorũ vtilitati posthabitis, quod vix fieri videbatur posse, per epistolam jussit oratorem suum ab instituta vel potiùs pænè cõfecta actione desistere. Quę res vulgata, & Pontificem maximum facilè in Ignatii sentētiam adduxit, & Ignatium ipsum ac socios affecit ingenti lætitia. Itaque & in posterum supplicationes decretæ, & in præsentia solemnis hymnus in gratiarũ actionē publicè persolutus est. Ac pari deinde constantia sese Ignatius idem opposuit, cũ nostris hominibus pinguia sacerdotia, quibusdam verò Cardinalatus etiã deferretur, ac nominatim Francisco Borgiæ Hispano dynastæ, qui amplissimis in eo regno perfunctus honoribus, diuino instinctu post vxoris obitum rebus mortalibus valere jussis, & sponte

deposito Gandiensi Ducatu, magna hominum admiratione Societati se addixerat. Quamquam in Æthiopica legatione, quæ postmodum Lusitaniæ Regis rogatu à summo Pontifice nostris injuncta est, cùm ad eam functionem Ecclesiasticæ dignitatis insignia & honorum tituli necessariò quærerentur, imperanti pro potestate Vicario Dei resisti non potuit. præsertim cùm periti rerum æstimatores arguté conjicerent, nouam hâc manum non ad opes & copias, verùm ad labores & aperta vitæ pericula destinari.

CONFIRMATVR A IVLIO III. SOCIETAS.

CAPVT XIX.

POST hæc, Paulus III. Pontifex maximus, senio curisque confectus, è vita migrauit, comitiáque nouo creando Pontifici in magna studiorum ac voluntatũ varietate in aliquot menses extracta sunt. Quo ipso tempore cùm Vrbs, vt in diuturno interregno, annonæ difficultate vehementissimè laboraret, nostrisque numero in dies auctis, extrema fames adesse videretur; Ignatius cùm aliorum tùm præcipuè sacri Collegii Cardinalium eximiam in se suosque benignitatem expertus est. quippe in summis occupationibus Patres augustos pia nostrorum hominum recordatio subiit: cõmuníque consilio ad eorum inopiam subleuandam non leuis pecuniæ summa ex ipso Conclaui transmissa est; enixè in primis fauente atque adjuuante Rodulpho Pio Carpensi, quem Ignatius iam antè sibi sociisque patronum ac protectorem, vt appellant, è summi Pontificis auctoritate delegerat. Ac rebus diu multúmque agitatis, Pontifex denique declaratur Iulius eo nomine tertius, qui quòd in Synodo Tridentina Legatus Fabrum, Lainem, & Salmeronẽ Theologos Apostolicos familiariter nouerat, multáque tum ex iis tum ex aliis de Societatis instituto didicerat; Ignatio supplicanti multa in Societatis incrementum ac rem admodum liberaliter tribuit; nec enim solùm prioris Pontificis de ordine nostro judicia & acta firma ratáque voluit esse; verùm etiam eundem ordinem nouis insuper ipse testimoniis atque decretis ornauit. Cuius rei publica diplomata exstant verbis amplissimis.

MAGI-

MAGISTRATV SESE ABDICARE CONATVR IGNATIVS.

CAPVT XX.

HIsce rebus ita peractis, cùm satis in præsentia communi rei consultum esse videretur; Ignatius qua erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, séque Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus, quotquot communis rei commodo potuit, Romam euocatis; cùm in consiliū conuenissent; ne, vt olim, sibi fortè coràm dicenti reclamaretur, per epistolam disertis verbis exposuit, se, qui vitia nosset sua, & initio inuitum, atque adeò coactum, Societatis gubernacula recepisse; & nunc grauiore etiam valetudine ætatéque, multo minùs idoneum esse tanto muneri; proinde pro Christi Domini sanguinem petere atque obtestari sese, vt sine vllo sui respectu, communi vtilitati prospiciant, & quamprimum sibi sufficiant virum & animo & corpore firmiorem. Id quo liberiùs faciatis, inquit: Ego in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, vnius Dei ac creatoris mei, depono Generalatum simpliciter & absolutè, méque abdico hoc munere, priuóque: & omnibus animæ meæ viribus obsecro tum professos omnes, tum si quos professi adhibere ad hanc deliberationem volent, vt huic meo tam iusto desiderio faueāt, piáque oblationem libenter admittant. Hac epistola recitata, magnus animorum motus est factus, cùm partim viri modestiam ac submissionē satis admirari non possent, partim etiā pro se quisq; metueret, ne quis alius fortassis Ignatii volūtati assentiretur. Verùm vt ad suffragia ventùm est, idem planè cōsensus omnium in eo retinendo exstitit, qui olim fuerat in eligendo: & enixè peteti præcisè negatū. Denique per internuntium iussus Ignatius alia omnia cogitare: etenim se quidlibet potiùs, quàm alium gubernatorē ipso viuēte passuros. Atq; hæc cōmuniter: dimisso deinde cœtu, priuatim singuli cum eodē expostulare, quòd ab incœptis desistere, quòd vixdum constitutam Societatem, omniq; custodia egētem, quasi durus pater teneram adhuc filiam deserere conaretur. Pergeret porrò, & publicā rē ordinaret, legésq; perscriberet: Deum, cuius manus alligata non sit, in posterū quoq;, sicut antea, piis ipsius conatibus adfuturum. Itaque Ignatius, quāquā inuitus, & religiosæ quietis vitæque priuatæ auidissimus, tamen ne minùs dicto audiēs videretur esse, Patrum auctoritati ac precibus deniq; cessit, séq; ad institutum opus legum scribendarū quā

diligentissimè retulit. Ac primùm, vnius Dei gloria saluteque animorum sibi proposita, Societatem vniuersam, quo faciliùs administratio tota cõstaret, certas diuisit in classes: prouiditq́, quãtum ingenio & cogitatione assequi valuit, cùm vt cæteris vitiis, tum verò vt ambitioni & auaritiæ, quæ duæ perniciosissimæ sunt mortalium pestes, omnino obstrueretur aditus: veræque humilitati & paupertati quàm maximus & maximè diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ad hęc, ratione præpositi Generalis creãdi, necnon priuatam ac publicam disciplinã, quęque alia cœtibus hominum regendis vsui solent esse, præscripsit. Nec modò maiora, sed minora quoque ministeria curationésve, certis legibus ac præceptis, quàm accuratissimè persecutus est. Has deinde leges, quamquam longò tempore summaque cura elaboratas & conditas, non tamen continuò pertulit, sed per idoneos homines tota Societate promulgandas curauit, vt vsu ipso & magistra rerũ experientia probaretur, satis ne ad Societatis propositum atque ad Apostolicam instituti formulam conuenirent. neque antè ratas fixasque voluit esse, quàm in proximo conuentu Patrum tota re agitata & planè perspecta, legitimè sancirentur. iisdéq; Patrib⁹ deinceps addẽdi, moderãdi, immutãdi, ac demẽdi, prout expediret videretur in Domino, plenũ ius ac liberam potestatem reliquit.

SOCIETATI IN HISPANIA VALDE LABORANTI SVCCVRRIT.

CAPVT XXI.

PER idem tempus Societas, videlicet ne lętiore successu intumesceret, vel ad otium ignauiamque delaberetur, variis in Europæ regionibus diuino permissu vehementer exercebatur, idque partim ab inuidis & obtrectatoribus, partim etiam ab iis, qui temporibus ita periculosis tam insolitam concionum frequẽtiam, tam assiduã Sacramentorũ administrationẽ, & reliqua instituti nostri munera, genusque doctrinæ suspectum haberent. Quo in numero in aliis prouinciis alii, sed in Hispania vel acerrimus nostrorum insectator exstitit Ioannes Siliceus Archiepiscopus Toletanus. Is cùm à cæteris Societatis nostrę ministeriis valde abhorreret; tum Exercitiorum spiritualium, quibus nostri eo tempore vel maximè in erudiẽdis hominibus vtebãtur, nomen ipsum pati non poterat. Compluti verò, in sua diœcesi, piorum ciuium liberalitate Collegium Societatis IESV repentè

excitatum, quò academia illa pęnè tota conflueret, ita ægre ferebat, vt de nostris è sua ditione pellendis toto animo dies noctesq; cogitaret. Sed cùm in ipsos palàm impetū facere vereretur, partim spectata vitæ innocentia, partim etiam virorum principum gratia, & summi (quod caput est) Pontificis auctoritate subnixos; iracundiæ suæ fulmina in populares suos, familiares nostros, apertè contorquet. Ac primùm, quòd è suo clero complures nostra disciplina ac meditationibus imbutos esse cognouerat, edicto minaci, iuris in Ecclesia Toletana dicundi potestate priuat sacerdotes eos, qui è nostra formula spiritualibus exercitationibus operā dedissent; deinde, præsenti anathematis pœna proposita, vetat in academia Complutensi omnino quemquam à nostris hominibus Ecclesiæ sacramenta suscipere. Quæ res, vtpote insigni infamia, varios illico rumores hominum Hispania pęnè tota commouit: cùm alii nostrorum acta, mores, instituta defenderent; alii contrà, non sine graui aliqua certaque ratione tantum antistitem ita de Societate statuisse disputarent. Nostri, quamuis Dei clementia & conscientiæ testimonio freti, re tamen tam atroci tamque inopinata perculsi, angebantur animo; neque tam ignominia sua, quàm Ecclesiæ damno permouebātur, quod ex tanta hominum alienatione tantisque calumniis imminere necessariò videbatur. Itaque cùm obsecrationibus, & sacrificiis, & volūtaria corporum castigatione cæleste numen de more propitiassent; per communes amicos Archiepiscopum docent, nihil ab se vel contra Ecclesiæ rem vel contra ipsius Archiepiscopi dignitatem esse commissum, cur in rebus diuinis occupati, & nihil nisi Dei gloriam & proximorum salutem ex Apostolica auctoritate quærentes, tantis iniuriis affici, præsertim in dicta causa, debuerint. Si quid secus ab inimicis ad eum delatum sit, se ad purganda crimina, atque ad omnem satisfactionem in Domino paratos esse; tantùm ab eo suppliciter petere, vti conceptam iram, ad causam vsque cognitam, pro sua sapientia ac pietate sustineat. Cùm ille nihil idcirco de acerbitate remitteret, satisque appareret, nostri nominis odium altiùs in eius animo insedisse, quàm vt euelli aut mitigari vlla ratione posset; Ignatii voluntatem atque consilium per litteras quàm primùm exquirunt. Ille, circumspectis rebus omnibus, Deumque per se suosque enixè precatus, vt ea res ad ipsius gloriam, salutemque animarum, bene ac feliciter eueniret; sine vlla dubitatione, si Archiepiscopus in incepto persistat, iubet nostros ad consilium Regium prouocare; litteras Apostolicas proferre; Societatis causam cum Christi causa con-

iunctam æquè moderatè ac fortiter agere. ipse interea ad Pontificem adit supplex, Archiepiscopi factum exponit, summi tribunalis opem & auctoritatem implorat, sine vlla tamen grauiore querimonia vel exaggeratione verborum. Ac nostri quoque in Hispania ex Ignatii præcepto rem ad consilium deferunt, Pontificia diplomata & iura Societatis legitima ostendunt, obseptum sibi aditum ad proximos adiuuandos expostulant. Quę cũ nulla ipsorum culpa ab Archiepiscopo acta esse constaret, cum denique exitum habuit res, vt & Regii consilii decreto, & acri Pontificis obiurgatione, Archiepiscopus edicta sua reuocare, nostrósque omni molestia atque ignominia liberare coactus sit. Quæ res lætitiam bonis omnibus attulit eo maiorem, quo magis de nostra existimatione ac fama soliciti fuerant. Atque haud ita multo pòst, Archiepiscopo vita functo, nostri à Toletana ciuitate benignè inuitati & in iis ipsis ædibus publicè collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paulo antè clericis quibusdam ędificauerat, vt ab iis qui diuinam prouidentiam ex rerum humanarum euentis obseruant, non sine causa animaduersum fuerit, omnes tanti Præsulis in Societatem impetus & conatus eò denique recidisse, vt cùm maximè nostros, opinionis errore deceptus, ex vniuersa Hispania pulsos cuperet, tunc ipse in sua Toletana metropoli domum illis exstrueret ornaretque. Eiusmodi fuit igitur Hispaniensis illius procellæ transitus. Ac pari felicitate in aliis quoque prouinciis coortæ in nos tempestates, Ignatii lenitate prudentiaque, sedatæ sunt: ac Dei beneficio vbique ferè Societas maiora in dies incrementa capiebat.

DE IVLII III. OBITVS, ET DE MARCELLI II. IN IGNATIVM NOSTROSQVE BENEUOLENTIA.

CAPVT XXII.

INTER hæc Iulius anno Pontificatus quinto demoritur; cui Marcellus Ceruinus Politianus ingenti bonorum omnium gaudio suffectus est. quidquid enim erat spei de publicis rebus, id pænè totum eius Pontificatus annis vulgò desponderant. Ad hunc Ignatius pro veteri familiaritate cùm adorandi & gratulandi causa venisset; arctè amplexatus hominem Pontifex, & suauissimè exosculatus, multa cum eo inambulans de fidei Christianæ propagatione deque restituenda Ecclesiastica disciplina

seriò

serio contulit: atq; ob idipsum nonnullos ab eo petiit viros, quos haberet apud se consilii causa. Cæterùm in primis dilexit Iacobum Lainem, & Martinum Olauium, quorum videlicet vtriusque virtutem ac sapientiam optimè nouerat. nam de Francisco Xauerio, cuius fama rebusque gestis valde permouebatur, iã antè exorauerat, vt illum omnino Romã ex India reuocaret: quòd tanti viri videndi ruendique in eius amplexum miro quodam desiderio teneretur; quin etiam nostros, quotquot ea tempestate Romæ versabantur, ad se in palatium adduci iusserat: quòd hasce copiolas recensere, & singulos coràm quasi bonus Imperator milites vellet inspicere. denique multis de nostra Societate verbis vltro citroque habitis: Tu bellatores, inquit Pontifex, conficeþ nos vtemur. Cùm ab eo congressu aliisque deinde colloquiis lætus admodum discessisset Ignatius, & optima spe Societatem implesset, breui ea lætitia cunctis euanuit. siquidem Marcellus altero & vicesimò die quàm Pontifex declaratus fuerat, febri extinctus, ingenti omnium luctu Christianam rempublicam orbam ac debilitatam reliquit.

IGNATII OBITVS.

CAPVT XXIII.

SVCCESSIT Marcello Paulus eo nomine quartus, qui cũ propter nonnullas interpositas offensiones acerrimus nostri ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longè fefellit. Nam & in Ignatium ipsum, cunctis admirantibus, perhonorificum sese præbuit; & Societatem multis rebus decorauit auxitque: & nostrorum hominum opera maximis in rebus Ecclesiæ plurimum vsus est: & de fundando collegio seu academia, quam in Vrbe Ignatius magno reipublicæ Christianæ bono instituerat, seriò cogitauit. Hunc Pontificem inter & Philippum Catholicum Regem exorto graui & periculoso bello, quod breui deinde compositum est; cuncta misceri, compleri armatis Vrbs, tympanorum ac tormentorum horrifico strepitu omnia personare; pacis artibus parum admodum loci esse. Quocirca Ignatius pertæsus temporum, & Societatis rebus vtcumque compositis, contemplandi studio secessit in villam, quam non longè ab æde sanctæ Balbinæ, ad Thermas Antonianas, in vsum præcipuè Romani Collegii, amicorum benignitate nuper exstruxerat. Ibi, vel tectorio noui operis malè acceptus, vel vrgente iam senio, lethalem

thalem in febrem incidit; sic, vt cùm eius intima vrerentur præcordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore signa mortis existerent. tantùm insolita quædam lassitudo in membris ac motu apparebat. Itaque domum relatus, in lectulo collocatur. accersiti confestim medici bono animo iubent nostros esse. At ille cùm sibi vltimum diem instare sentiret, mirantibus cæteris, misit qui à summo Pontifice sibi decedenti salutarem expiationem & indulgentiam ritu catholico precaretur. deinde cùm ad multā noctem de more vigilasset, quin etiam nonnulla cum domesticis in rem Collegii transegisset; sopori se dedit; itémque qui aderant, cubitum discessēre, nihil admodum periculi suspicantes. at ecce manè postridie duo è fratribus, eius vitæ quotidianæ administri, cubiculum visendi Patris causa introëunt; ad lectulum sensim accedunt, ac præter omnium opinionem vitali spiritu pænè defectum offendunt. Accurritur illico ad socios, alii ad medicum aduolant: alii interea ad refocillandas vires (vt assolet) iusculum porrigunt: quibus ille cùm nihil iam opus esse dixisset, Iesum intermortuis vocibus identidem appellans; placidissimè efflauit animam hora post solis ortum prima, feria sexta, pridie Kal. Augusti, anno post Christum natum M. D. LVI. Qui verò ad Pontificem pridie sub vesperam, fuerat destinatus, quòd nihil tale metueret, re in proximam lucem dilata, cùm quod volebat, statim impetrasset libente Pontifice, & verbis amicissimis Ignatium prosequente: grauiter deinde semet incusans, tempori non occurrit. Defuncti corpus tum inspiciendi tum exenterandi causa dissectum summam viri abstinentiam & sobrietatem liquidò comprobauit. siquidem & stomachus venterque prorsus inanis, & præ siccitate diuturna mirè contractus apparuit: & iecur ea ipsa de causa ita obduratum aridúmque, vt pęnè lapidesceret. Sanè Realdus Columbus, egregius ea tempestate sector, qui aperiendo interfuit, in hepatis vena, quæ Porta dicitur, lapides tres sese inuenisse testatur in suo de Anatomia libro. vt pro miraculo non leui habitum sit, vitalibus adeò affectis, ac propemodum exustis, hominem tamdiu viuere potuisse, præsertim hilari semper eodemque vultu exsequētē Præpositi Generalis officia & munera. Mortuus est autē anno ætatis quinto & sexagesimo, suæ conuersionis ferme trigesimo-quinto, confirmatæ verò Societatis sexto decimo. quam ille tam exiguo temporis interuallo tam longè latéque propagatam reliquit; vt iam tum ab ipso constitutæ numerarentur prouinciæ duodecim, & in iis varia nostrorum domicilia ferè centum. Vulgata eius morte, ingens

confestim

confestim hominum concursus visendi causa domum est factus, atque hi manus, hi pedes certatim exosculari: alia rosaria, quæ vocantur, applicare corpori, multi etiam pilei vestiumve, quibus vti consueuerat, frustulum aliquot enixè rogare: quibus tamen modestiæ gratia nihil à nostris est datum. Corpus in eodem cubiculo, vbi exspirauerat, biduo ferme seruatum, Sabbatho sub vesperam inclusum arcæ, post exsequias mira populi frequentia celebratas, in templo nostro ad dextrum latus aræ maximæ humatum est: ac statim præsentem opem ex Ignatii patrocinio nostri sensére. Non enim, vt multi putarant, orba tali parente Societas mœrori se dedit, aut concidit: quinimo stetêre animis Patres; perque omnes ordines insolita quædam suauitas spiritus & mentium vigor, ad subeundos CHRISTI causa labores, & cæpta strenuè promomouenda, peruasit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

IGNA-

IGNATII VITÆ LIBER TERTIVS.

HACTENVS Ignatii toto vitæ cursu proposito, nunc præcipua quædam de ipsius factis, dictis, ac moribus, & quidē quo magis in promptu sint, per species exsequemur. Ac primùm de studio precandi meditandique, qua laude in primis Ignatius floruit.

DE ORANDI ASSIDVITATE, ET STVDIO PIETATIS.

CAPVT I.

NITIO conuersionis, vt antè diximus, precandi contemplandique causa magnam sibi vim intulit, partim in rerum caducarū, quibus assueuerat, vitanda recordatione; partim etiam in scrupulorum molestiis abigendis. Procedente deinde tempore, cùm magis in dies à contagione corporis, Deo adjutore, se abstraxisset, tantam eius generis facultatem adeptus est, non modò vt è cœli siderumque aspectu, quo maximè capiebatur, sed etiam vt ex intuitu floris, aut herbæ, aut leuissimæ cuiuslibet rei, confestim in Dei cogitationē amoremque suauissimè raperetur. Idque nostris hominibus cupiebat esse familiarissimum, vt in singulis creatis rebus, quoad eius fieri posset, creatoris potentiam, sapientiam, bonitatem agnoscerent. Eosdem monebat, vt contra quotidianas dæmonum insidias, ne circumuenti repentè in fraudem inducerentur; vel instructo, quod aiunt, agmine semper incederent, vel certè dissipatis in varias curas & negotia viribus animi tamquam receptui canerent statis horis diei; & in semet ipsi descenderent, suaque omnia dicta, facta, cogitata, coram Deo quàm diligentissimè reputarent,

putarent, adhibito etiam monitore, si opus esset, vel memoriæ vel etiam notitiæ caussa: denique omnia probè contemplari, cōtra id vitium maximè pugnam capesserent, quo vitio se præcipuè vrgeri & laborare sentirent; nec antè desisterent, quàm Deo duce debellatum esset. Sanè ipse, quamquam se habebat semper in potestate, & ex diui Bernardi præcepto, non se rebus tradere, sed commodare consueuerat; tamen, qua erat diligentia, in singulas horas vltro inquirebat in se: idque, propter diuturnam exercitationem, nullo negotio; magisque ac magis in spiritu proficere nitebatur, diem cum die, vt supra diximus, hebdomadam cum hebdomada conferens: qui cursus ad candorem animi ac perfectionem certissimus est; neque id solùm, sed etiam statis quotidie temporibus, erepto ex summis occupationibus otio, contemplationi vacabat: quam ad rem aliquoties a domesticis clam obseruatus est, hoc maximè modo se comparans: Vt enim superiorem ascenderat ædium partē, vnde liber esset prospectus ad sidera: stabat aliquantisper oculis in cælum defixis: tum prouolutus in genua, totius huiusce pulchritudinis conditorem suppliciter adorabat, deinde propter imbecillitatem; humili scabello simul atque consedisset, continuò ex oculis vberes lacrymarum riuuli profluebant; idque nullo prorsus vel singultu vel strepitu. Atque in hunc ferè modum, æquè animo & corpore immotus, excipiebat diuini luminis radios, ac Patri cælesti mira quadam spiritus dulcedine iungebatur. Neque verò ad beates hosce congressus tantummodo sub orationis horam componebat ille sese, verùm in perpetua quadam erat vigilia contra omnes rerum mortalium illecebras, & otiosam mentis euagationē, nec minus accuratè animum ab omni labe tuebatur, quàm qui pretiosis ornati vestibus via lutulenta coguntur incedere. Intenta erat custodia sensuum, quotidiana cuiuslibet omissionis confessio, iugis recordatio beneficiorū Dei, in aliorū factis dictisque interpretandis nulla temeritas; denique summa obseruabat cura quidquid ad Christi gratiam vel tuendam vel augendam quoquo modo pertinere intelligeret. Mortalium rerum curas, ac præcipuè quæ ad affines cognatósve pertinerent, omnino refugit, illud Apostoli dictum reputans apud se: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Erat ei proneptis ex fratre, virgo, quæ deinde Ioanni Borgiæ nupsit, hodie Philippi Regis apud Cæsarem legato; de hac in matrimonio collocanda cùm ad eum subinde referretur; totā ille rem semper ad cognatos reiecit, nec adduci vnquam potuit, vt vel minimam eius negotii partem

attingeret. Oranti aliquando per hyemem clauso cubiculo allatas è Guipuzcoa litteras ianitor festinè reddidit; ratus gratissimas fore, quòd nimirum longo & locorum & temporum interuallo afferrentur; at ille fasciculum, vt erat ligatus, illico in ignem abiecit, re ipsa ianitorem admonēs, qui sese cælesti militiæ addixerit, huic esse mortalia negligenda. Peregrinis hominibus, conditionem ipso interprete (quòd multum apud principes auctoritate valeret) in aula quærentibus, negabat sibi nisi cum summi Regis aula rem esse: ad eam si aditum optarent, daturum se operam, quantum labore ac precibus assequi posset, vt essent in intimis Regis amicis ac familiaribus; quo responso vulgato, minùs multi iam in eo genere molestiam illi exhibebant. Nihil maioris momenti aggrediebatur vmquam, nisi attentè consulto ac propitiato Deo; nec vllum quamuis leue religionis obibat officium, quin eius animi ardor ex toto corporis habitu, ac præsertim ex fronte atq; oculis, emicaret; ex quo facilè existimari potest, qualem ille se in horaria precatione psalmisque & in sacrificio Missæ præstiterit. Sanè, cùm initio sacerdotii, in medio Lateranensi templo, Christi natalitia celebraret ad Aram sacris Apostolorum Petri, Pauli, & Andreæ reliquiis inclytam, tanta est repentè spiritus dulcedine delibutus, vt inter diuinam rem peragendam lacrymas tenêre nulla vmquam ratione potuerit. Quo tam insolito spectaculo commotus è circumfusa multitudine quidam, ac rem longè secus interpretatus, Francisco deinde Stratæ Ignatii administro in aurem insusurrans; Facinorosum nempe virum, inquit, sacerdotem istum tuum, & omnibus flagitiis coopertum, qui conscientiæ stimulis agitatus, crimina sua toto penè sacro defleuerit. Visionum præterea exstat libellus ac luminum, quæ illi ferme sacrificanti obuenêre, quo maximè tempore Societatē ordinabat: quas visiones ipsemet pietatis & memoriæ caussa in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentiùs legat, clarè perspiciat, qua præparatione, quo spiritu ad Sacramentum altaris accedere consueuerit. Septem etiam Vrbis templa, & religione & Pontificum indulgentiis celeberrima, certis anni temporibus diligenter & castè visebat pedes, & quidē per hyemē lacernatus, haud sine mantelo: nec vlla corporis lassitudine, aut cæteros exemplo suo destitui, aut se tantorum bonorum cōmunione fraudari patiebatur. Piacularia verò grana quæ dicuntur, & cæreas agni cælestis effigies, pictasque Sanctorum icunculas, & alia id genus, quæ ab impiis irridentur, ita studiosè tuebatur, & caras habebat, vt in eius scrinio post mortem nihil ferè aliud appareret.

Pro

Pro Ecclesia catholica, ac nominatim pro Christianis Regibus atq; principibus quotidie ardenter orabat: pro summo vero Pōtifice numquam sine vberrimis lacrymis. Et quoniam denuo lacrymarum incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In cæteris ornamentis ac beneficiis, donum etiam lacrymarum Ignatius à Christo Domino acceperat, sic, vt in singulas preces illico fletus erumperet, qua consuetudine eò denique adductus est, vti propter acrimoniā humoris paulatim exesa luminis vi, aciem oculorum pænè amiserit; hac ille iactura, quod ad ipsum priuatim attinebat, non sanè mouebatur: quinimo triumphabat se in obsequio Christi oculos perdere. Sed quoniam id fieri sine magno communis rei detrimento non poterat; suorum præsertim accedente impulsu, precari Dominum instituit, vt sibi liceret interdum à lacrymis temperare; nec frustra, si quidem ex eo tempore tantum in lacrymas ius & arbitrium obtinuit, vt earum quasi habenas, prout vellet, adduceret idem atque remitteret. Quæ res cuipiam fortasse veritatis fidem excedere videatur: sed nobis vtique in tam recenti memoria mentiendi caussa non est.

QVOD EIVS FVERIT DE PERFECTIONE IVDICIVM.

CAPVT II.

AC licèt precationi vsque adeò deditus esset, tamē eo studio, se vel a publica re administranda, vel à caritatis cæterarumque virtutum officiis minimè patiebatur abduci, & quamquam certum vnicuique spatium temporis quotidie necessarium esse dicebat ad se colligendum, viresque diuinitus impetrandas; tamen eos nō ita laudabat, qui dulcedine solitudinis & diuinæ familiaritatis illecti, in arenam descendere, & sua primùm vitia euellere, deinde etiam proximos adiuuare negligerēt; quinimmo, pluribus doctus experimentis, aiebat, qui minùs in eo genere sibi temperant, eorum plerosque (nisi periti cuiuspiā ductum sequantur, vel præcipuo Dei fulcianrur auxilio) partim dæmonū illusionibus obnoxios esse, partim etiā contumaces, & sibi placentes, & in sua sententia mirè obstinatos ac peruicaces euadere: qua peste nulla propemodū esset hominū cœtibus capitalior; itaq; suorū ille profectū nō tam ex cōtinuata precatione, vel diuturno secessu, quā è solidæ virtutis officiis, ac præsertim ex māsuetudine atq; animi æquitate, spectabat. Cùm è familiari-

bus nescio quis, fratrem præstanti religioni collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixisset: En hominem iugiter precationi vacantem: immo verò, mutata voce, en, inquit Ignatius, hominem sibimet acriter imperantem. Alium quempiam, quòd stomachosior esset natura, & subinde in amara verba prorumperet, sese fratrum consuetudini alieno tempore subtrahentem, Ignatius blandè compellans: Quin te, inquit, statutis horis in fratrũ consuetudinem das? cùm ille iracundiam naturæ bilemque prætenderet; Næ tu vehementer erras, ait Ignatius: etenim hæc & huiusmodi vitia non fugiendo, sed resistendo vincuntur. Denique licèt piæ precationis laude præcelleret ipse, vt dictum est, semper tamen spiritum, quem vocant mortificationis, spiritui speculationis antetulit; nam vt in eloquentiæ studio cùm & ars & vsus ipse sit necessarius, longè plus tamen a sapientibus viris vsui quàm præceptioni tribuitur; sic in parandis virtutibus cùm & commentatio & actio requirantur; multo plus tamen agendo & pugnando, quam speculando vel cogitando proficitur.

DE CARITATE IPSIVS IN DEVM.

CAPVT III.

CARITATE in Deum fuit, quanta par est eum esse, qui ipsius Dei gratia rebus humanis nuntium sponte remiserit; neque solùm eatenus Dominum amabat, vt præ illo reliqua omnia nihil duceret, quæ virtutis huiusce præcipua est pars: verùm inerat in amore voluptas mira: prorsus vt quantislibet pressus curis, ac molestiis fatigatus, in vnius Dei recordatione, & quasi amplexu, per summam delectationem acquiesceret. CHRISTVM verò Dominum ac liberatorem videndi sicuti est, tanta flagrabat cupiditate, vt eam ipsam ob rem solui corporis vinculis vehementiùs in dies optaret. Itaque si quando grauiorem incidisset in morbum; cōcepta migrandi spe, abstrahebatur illico a sensibus, non sine magno valetudinis detrimento; quocirca mentem a cælestibus rebus interim auocare etiam atque etiam iubebatur a medicis; & quoniam acerbissima Christi mors pro salute humani generis obita Ignatio semper obuersabatur, vicissim ille pro Christo per summos cruciatus quotidie cupiebat emori millies. Quoties verò ingesta in illum contumeliæ & ludibria reputaret apud se; non modò rei atrocitate permouebatur vt multi, sed etiam accendebatur generoso quodam imitandi studio; atque in semetipsum quasi tanti sceleris

auctorem acerrimè exardeſcebat: ac niſi eum cohibuiſſet exiſtimationis ratio propter ſalutem aliorum, ſimulata dementia, ad plebem in ſe concitandam, nudus onuſtuſque cornibus, aut alio fœdo corporis habitu, prodire non dubitaſſet in publicum, & inceſſantes cœno vel ſtercore pueros, voceſque improbas, & ſputa, & omnes alias inſanæ multitudinis contumelias libentiſſimè pertuliſſet. Sed quoniā eiuſmodi nulla ſe dabat occaſio, certè quod erat proximum ſedulò faciebat, vt immortalia Domini beneficia in ſe memoria coleret ſempiterna, & in eiuſdem vel indaganda voluntate, vel gloria quærenda, ſuas omnes curas cogitationeſque conſumeret; cuius rei vel hoc ſatis magno argumento ſit: Inter ipſam negotiorum molem perditas meretriculas tanto ſtudio conabatur ab impuritate auocare, vt ſi qua ex iis reſipiſceret, ſeque intra pudicitiæ ſepta recipere vellet, grandis iam natu vir, & præpoſitus Generalis, antecedere ipſemet, ac perductoris quodammodo munere fungi, Chriſti cauſſa non erubeſceret. In quo cùm admoneretur à quibuſdam; fruſtra tempus ac laborem inſumi, quippe inſanibiles eſſe eiuſmodi feminas, ac licèt in præſentia pœnitentiam oſtenderent, breui tamen ad ingenium redituras: Ego verò, inquit ille, cuiuſlibet iſtarum, vnius dumtaxat noctis impediſſe flagitia & iniurias in Deum, omnis operæ ac vigilantiæ pretium duxerim.

DE CARITATE IN PROXIMOS.

CAPVT IV.

EX hoc tam incenſo in Deum amore, egregia nimirum illa caritas in homines redundabat, quos quoniam pretioſo eiuſdem ſanguine redemptos, ac proinde cariſſimos illi ſciebat eſſe, quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei, omne id, ipſius gratia, in proximos conferebat. Vt primùm è peccatorum cœno emerſit, cōfeſtim ad cæteros ex eodem cœno extrahendos incubuit, atque ob id ipſum (vti ſuprà dictum eſt) ingenti labore & incommodo litteris operam dedit, & in Societate inſtituenda nihil ſpectauit aliud, niſi vt errantes animos ad rectum ſalutis iter omni ratione reduceret. Barcinone, cùm in grammaticæ ſtudio verſaretur, eodemque tempore, animorum quoque ſalutem acerrimè procuraret, virginum quoddam collegium, cuius nomen conſultò reticeo, ſoluta admodum diſciplina corruptiſque moribus, ad veterem ſanctimoniam ac ſobrietatem omni ſtudio reuocare nitebatur, ſuadebatque illis præci-

puè frequentem vſum ſacræ Confeſſionis & Euchariſtiæ. Quam ad rem, temporibus illis inſolitam, quo faciliùs eas adduceret, præire ipſemet illis palam decreuit, adhibito ad id Puialto ſacerdote, quo ipſe ad confeſſiones vtebatur, ſpectatæ virtutis ac ſanctitatis viro. Igitur ex eius manu corpus Domini cùm ſubinde ſumpſiſſet, feminis ex odæo ſpectantibus; tam præclaro exemplo & aſſiduis hortationibus incitatæ, pleræque ad ſalutarem pœnitentiam officiumque traductæ ſunt. Quod nefarii quidam amatores vbi ſensere, aditumque ſibi ad optata flagitia magis in dies obſeptum videre; in extremam efferati rabiem, Ignatium & Puialtum ex inſidiis adoriri conſtituunt: ac die quodã è templo redeuntem vtrumque fuſtibus ita malè acceperunt, vt Puialtus paulo pòſt è vulnerum dolore fit mortuus: Ignatius verò dies aliquot in lecto iacuerit; ſed vixdum receptis viribus, nec alterius nece nec ſuo malo perterritus, ad inſtituta caritatis officia rediit alacer; cumque eum vulgò monerent, ac per Deum obteſtarentur amici, ne denuo in capitis diſcrimen daret ſeſe: Quid mihi optatius, inquit ille, quam pro Chriſto Domino meiſque proximis emori? Pariſiis amicum à turpi cuiuſdam feminæ conſuetudine fruſtra ſæpe reuocare conatus, cuius ille flagitii cauſſa vicum ſubinde petebat, non longè ab vrbe poſitum, denique egreſſus hominis & itinera diſſimulanter explorans, deterrendi eius conſilium tale commentus eſt: Stagnum erat propter viam qua transeundum erat illi de mòte; eò mature præuertens Ignatius, tempeſtate perfrigida ſeſe nudus aquis collo tenus immerſit: ibique ſalutares amico tetendit inſidias; nam vt appropinquantem aſpexit, Deum precatus vt ea res vtrique feliciter eueniret, horribili repentè in aduerſum intonuit voce: Quò, quò miſerrime properas? non intelligis in quanto verſere periculo? nonne intentum in te diuinæ iuſtitiæ gladium vides? Perge porrò, perge nefariam iſtam explere libidinem. Ego me hic tamdiu tua cauſſa macerabo, quoad cæleſtes iras meo malo auertam abs te. At ille ſubita voce perculſus, atque ad Ignatii aſpectum veluti deprehenſus, obſtupuit: demiratuſque caritatem viri, nec dubio pudore concepto, retulit pedem, & in poſterum Deo adiuuante ſeſe ab illa peſtifera familiaritate continuit. Alius quidam Ignatii alumnus, præſtanti vir ingenio, magnos in virtute proceſſus effecerat, ac deinde (quæ humana fragilitas eſt) labore victus, dæmone ſolicitante, circumſpiciebat fugam; quod vbi ſenſit Ignatius, variis ad eum retinendum hortationibus monitiſque incaſſum adhibitis, eo denique deſcendit, vt pro diſcipuli ſa-

nitate totum triduum omni cibo potúque abstineret, precésque cum lacrymis ad superos funderet; qua pęna, tamquam remedio, languenti animo applicito, resipiuit ille, suumque errorem gemebundus agnouit, ac deinde in suscepto genere vitæ cum laude perstitit. Parisiis, vt antea dictum est, deposita pecunia fraudatus à contubernali, sic, vt ad sese alendum stipem emendicare deinde cogeretur magno studiorum detrimento, non modò iratus amico non est, verùm etiam insigni beneficio rependit injuriam. Cũ enim fraudator ille postea Hispaniam repetens, graui morbo ex itinere implicitus, Rhotomagi substitisset, (quæ vrbs tridui ferme iter distat Lutetia) ingrauescente valetudine paulatim ad omniũ rerũ inopiam est redactus, cumque vt ignotus in alieno solo spẽ nullam subsidii cerneret, licèt præterita meminisset; ac præclarè sibi esset conscius, quàm malè de Ignatio meritus fuisset; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, vt non dubitauerit illum de suo casu per litteras facere certiorem, & aliquid opis ab eo suppliciter petere. Tum Ignatius, quasi hæreditas aliqua sibi obuenisset, sic alacer nulla interposita mora se in viam dat; Deum pro amici salute etiam atque etiã obsecrans: quinetiã, (quod lõgè mirabilius est) ad propitiandum illi numen, iter illud totum pedibus, nullo prorsus cibo potuq; , ingenti celeritate confecit. Vrbem ingressus, conquisitum hominem amicissimè inuisit, affectum semianiméque sedulo ministerio recreauit, atq; vbi morbo leuatus est, litteras ei commendatitias ad amicos in Hispaniã dedit, & mendicato ab se viatico instructum in nauem imposuit, cùm ille simul pudore gaudioque confusus, dexterã Ignatii tenens, Deum superósque omnes inuocaret ad gratiam illi pro se referendam, satísque mirari non posset, senescente iã mundo, tãtum caritatis exemplum in terris existere. Per idem studiorum tempus, tametsi multum de spirituali functione remiserat, numquam tamen potuit se continere, quominus exceptum ex litterariis occupationibus quotidie tempus aliquod in proximorum salute consumeret. itaque & condiscipulos ad virtutem ac pietatem ex occasione incitabat: & ex collatitia pecunia multorum subleuabat inopiam, & ægrotos visendo recreandoque humanissimè solabatur. In iis cùm ad quemdam adiisset, graui & contagioso vlcere laborantem, & ministrandi causa, vt fit, decumbentem subinde attrectasset: in discessu metus Ignatium subiit, ne ex eo contactu dextera pestilentiam contraxisset: quæ suspicio cùm solicitaret hominem vehementiùs, cumque ab huiusmodi caritatis officio in posterum auocaret: ille cogni-

ta fraude confestim in semetipsum exarsit: dexteramque in os identidem inserens, increpuit vltro: Qui de vna manu tam anxius es, quid vniuerso corpori facies? Atque hac fortitudine & præsentem depulit metum, & ad eadem porrò exsequenda pietatis opera sese vegetum atque hilarem præstitit. Atque hanc ægrotos adiuuandi consuetudinem non modò priuatus, vbicumque terrarum fuit, verùm etiam Societati præpositus diligentissimè tenuit. Nam e nostris vt quisque in morbum inciderat, cuiuslibet esset ordinis, & extemplo acciri medicum imperabat, ac nihil prorsus omitti eorum, quæ is præscripsisset, oppigneratis etiam diuenditisque, si opus esset, lancibus, stragulisque, & cætera supellectili. Sanè, cùm ex laicis adiutoribus quidam sæua conflictaretur febri: ad eumque refocillandum delicatiori cibo opus esset, quidquid nummulorum domi erat, denarios tres eam vnam in rem insumi iussit. ac resistenti paulisper obsonatori, nihilque præterea pecuniæ ad cæteros alendos superesse dicenti: Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti esse poterimus. atque ita languenti coëmptum obsonium est. Ipsos verò decumbentes inuisebat subinde ipsemet, confirmans vnumquemque verbis planè diuinis atque cælestibus; dabatque operam, vt omni deposita solicitudine, superioribus esse curæ se suàque salute, sine vlla dubitatione sentirent. Homines vel de se ipso priuatim, vel de Societate communiter bene meritos diligentissimè coluit, nullumque in eos neq; viuos neq; mortuos grati ac memoris animi officium prætermisit. quippe non modò pro ipsorũ salute Dominũ per se suosque precabatur assidue: sed etiã, dũ viuerent, sæpe domum veniebat salutandi causa, eosdeque adeũtes ad se, quanquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter: deq; Societatis progressu, ac rebus præsertim Indicis, quarũ ipsa longinquitas habet delectationẽ, pergebat amicissimè facere certiores: atque etiam, cùm opus esset, quibus rebus poterat, benignè adiuuabat. Hieronymo quidẽ Arzio, Hispano doctori, (quicũ erat ei magna necessitudo) non modò grauiter ægrotanti frequens adfuit ipsemet, sed etiam fidelibus famulis destituto, probos & industrios è Societate viros ministrãdi gratia submisit. Andreas Lipomanus patritius Venetus, quem Trinitatis Priorẽ appellabant, vir non pietate minùs quam genere nobilis, Collegio nostrorum hominũ constituendo Patauii, opimum sacerdotium eiusdem vrbis addixerat, dimidia tantùm parte vectigalium sibi quoad viueret reseruata. At verò Ignatius, ne se vinci pateretur officio; patentibus litteris cum vltro perpetuum sacerdotii
admi-

administratorẽ declarauit; neque è vectigalibus attigit quidquã, nisi quod ab ipso Priore quotannis ad paucos è nostris alendos per eleemosynam præberetur. quin etiam eius fratris filio pensionem decreuit annuam aureorum ad quadringentos: quam tamẽ bonus ille Prior nequaquam admisit. ac cæteros item, quorum beneficiis prouocatus esset, eximio quodam studio & obseruantia prosequutus est.

MANSVETVDO EIVSDEM ET COMITAS.

CAPVT V.

AB omni fastu & moribus imperiosis vehementer abhorruit. vestigiũ in eo cõtumaciæ cerneres nullum. &, quod difficillimum est, lenitatem ita cum grauitate miscebat, vt neque facilitas de auctoritate neque seueritas quidquam de suauitate detraheret. Parisiis per iocum inuitatus à nobili quodã, vellet ne trudiculis ludere; (quibus in oblonga mensa per angustum fornicem eburnea pila trajicitur) Ego verò ludam, inquit Ignatius. At enim qua spõsione, subjicit ille. qui pecunia careas? Tũ Ignatius: Hac sponsione, respõdit, vt certo vtique dierũ numero tibi deseruiã: verùm tamen, arbitratu tuo, si viceris tu; meo, si superior ipse discessero. Cùm ea conditio placuisset: Age sanè. in certamen descenditur. cumque nihil minùs calleret Ignatius, diuinitus factum est, vt in singulos omnino traiectus victor euaderet: subinde exclamante aduersario, se merito plecti, qui Ignatium prouocasset: seque diuinum iudicium prorsus agnoscere. Peracto deinde certamine, victum victor ab inanibus curis & occupationibus in aliquot dies abductum, è sponsione, spiritualibus exercitationibus diligenter excoluit: torpentemque situ ac deliciis animum ipsius ad salutarem Dei metum æternæque vitæ cogitationem excitauit. Venetiis Patauium pedibus cùm iter haberet, domestica caque admodum attrita lacerna ob inopiã indutus, Iacobo Laine comite; pecuarius quidam puer, qui à via non longè armenta pascebat, conspectis eminus peregrinis, ad eos repentè propiùs aduolat; habitúsque fortasse nouitate permotus, defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidemque licentiùs cæpit illudere. cumque Ignatius vultu placido substitisset; conuersus ad eum comes? Quin, ait, acceleras gradum pater, teque istius pueri petulantiæ subtrahis? Immo verò, inquit ille. cur puerum oblata sibi præter spem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaque consultò etiam diutius

hæsit in iisdem vestigiis, ac se curiosiùs intuendum ridendumque affatim proteruo adolescentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicumque sui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quã alii ex vulgi plausu faustaque acclamatione percipiũt. Atque hũc mansuetudinis tenorem diligenter in omni vita seruauit: ac satis constat, annis ipsis triginta, quibus Christum sequutus est, neminem prorsus ab eo fuisse non modò contumeliosè tractatum, sed ne appellatum quidem acerbiùs. Si quid præciperet, roganti erat propior quàm iubenti. Alloquendi verò eius causa nihil erat necesse tempus opportunum, aut molles captare aditus: qualibet adiisses hora, siue corpore meliùs haberet siue deteriùs, prosperis æquè atque aduersis in rebus & accipiebat benignè, & patienter ad finem vsque sine interpellatione audiebat: ac nullũ quamuis infimæ sortis hominem stare coram se, nedum aperto capite patiebatur esse; nec modò ex destinato congressu, verùm etiam ex occursu fortuito, fratres ita lætis intuebatur oculis, vt vel ex hoc, insitam animo in omnes beneuolentiam satis ostenderet. Amicos præterea, tum domesticos tum externos, interdum ad prandium aut cœnam, siue, vt appellabat ipse, ad pænitentiam inuitabat; nec repudiabat si quis vltro se offerret: quin etiam interuenientes cœnæ vel in ipso iam exitu nihilominus iubebat accumbere, & frustula panis ipse carpendo, & simulanda appetẽtia, conuiuium consultò extrahebat, quoad nouissimus quisque sine rubore aut solicitudine per otium absolueret. Si quis ab eo quidpiam sibi aliisve peteret; vel dabat hilarè, verbis etiam, quod aiunt, munus exornans; vel si abnueret, causas afferebat eiusmodi; vt ille sese contemptum nullo modo existimare posset. ac tanta ipsius erat in eo genere vel efficacitas vel suauitas, vt qui ad eum legati à quopiam venerant, cùm id quod volebant, minimè impetrassent, Ignatii rationibus interdum ita victi pacatique discederent, vt vltro ipsi mutata ratione apud eos, à quibus missi fuerant, ipsius causam pertinacissimè tuerentur.

GRAVITAS EIVSDEM, ET IN CVSTODIA DISCIPLINAE SEVERITAS.

CAPVT VI.

AB hac porrò comitate, quemadmodum austeritas, sic etiã leuitas omnis aberat & ineptiæ. Ita enim cõpositus fuit moribus, vt neque manum neque oculum membrũmve aliquod sine causa & ratione moueret, & in statu, incessu, accuba-

accubatione, sessione, decorum teneret. Iam in loquendo fuit adeò consideratus & parcus, vt nullum planè verbum nisi consulto ac meditato proferret. neque figuris vel amplificationibus vtebatur, sed rei gestæ seriem & rationum momenta sine fuco exponebat. qua simplicitate plus valebat in persuadendo, quàm alii calamistris & lenociniis. De se ipso, deque suis rebus, nisi necessitas cogeret, vel Dei gloria postularet, nihil dicebat vmquam: ab aliorum verò factis dictísve exquirendis, nisi ad suam curam spectarent, omnino abstinebat. Consueuerat etiam eos reprehendere, qui de soluta Ecclesiæ disciplina deque emendandis Principum moribus temere disputarent: quam tentationem se fugasse dicebat consideratione extremi iudicii, & eorum quæ tali tempore à semetipso propriè exigenda forent. quæ si pro se quisque reputaret, haud ita facilè homines in aliorum vitam inquisituros. Denique tanta inerat in eius sermone prouisio, tarditásque longo vsu parta, vt cùm biliosus ac præferuidus esset natura, pituitosus ob id ipsum ac lentus haberetur à medicis. Atque hi mores, cũ admirabili vitæ sanctitate cõiũcti, incredibile est, quãtum illi cõciliarent venerationis. nam vt quisque intimus erat Ignatio, ita suspiciebat eum maximè. Ludouicum quidem Consaluum Lusitanũ, qui domus Romanæ minister aliquandiu vixit, magno rerum vsu, magna prudentia virum, dicere solitum accepimus: antequam cum Ignatio coràm egisset, præclarè sese vtique de illo existimare solitum, qui tali Societati præesset. at verò, postquam ipso familiariter vsus est; Societatem magnifacere cæpisse, quã Deus tali præside ac moderatore donasset. Iacobus verò Laines, qui proxim' ab illo Societatis gubernacula tenuit, cæterique Patres, quamuis humanissimè cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita reuerebantur, vt bene moratos vel parenti liberos, vel magistro discipulos, adstare diceres. Quòd si quãdo, (quod tamen perrarò fiebat) rei necessitate coactus, vultum indueret seueriorem, & aliquem increparet asperiùs; tanta erat vis pondusque verborum, vt contrà ne hiscere quidem auderet quisquam. idque præsertim in causa viri cuiusdam insignis apparuit; qui cùm turbulentior esset, quàm vt eum diutius ferri oporteret; cumque eius animum Ignatius blandis monitis præceptisque nequicquam sanare tentasset; ad extremum oratione conuersa, diuinam testatus iustitiam, ac cœlestis iræ minas intẽtans, tantum ardorem spiritus præ se tulit, ipsi vt parietes tectaque non dubio motu nutare & concuti viderentur. quo terrore perculsi qui aderãt, illico procũbẽtes, Dei pacẽ precibus ac votis

expos-

exposcere. Ipse verò qui accusabatur, exanimis ad pedes Ignatii sese confestim abjecit, ac supplex confusa voce, culpæ veniam petiit, seque posthac in officio fore pollicitus est. Continebat autem in disciplina cùm cæteros omnes, tum eos maximè, qui vel insigni eruditione vel generis nobilitate præstarent: quippe quorum dicta factáve ad exemplum in omnes partes valeant plurimum. Otium verò, vt omnium vitiorum fomitem ac seminariū, in primis oderat: itaque duos trésve rei familiaris adjutores, cùm ad januam alieno tempore confabulantes è superiore loco aspexisset, illico jussit aceruum lapidum in proximo situm in summam ædium contignationem sine cunctatione transferre. eosdē tertio post mense cùm ibidem iterum otiantes animaduertisset, illam ipsam lapidum congeriem vt in eundem locum referrent, vnde asportauerant, imperauit: amicè insuper admonens, nihil in Dei famulatu periculosius esse desidia. Cùm quendam in tradito sibi munere valde remissum atque oscitantem inuenisset, quæsiuit ex eo, cuinam in tali ministerio daret operam, Deo ne, an hominibus? cùm ille se Deo vtique deseruire dixisset: Plectēris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minùs accuratè versanti iure forsan ignouerit quispiam; at immortali Deo ministrari negligenter, id verò nullo pacto ferendum est. Spectaculis publicis, quamuis alioqui licitis, vel etiam sacris, adesse nostros non ita facilè permittebat. quòd si qui, facta potestate, se ad ea conferrent; eos etiam atque etiam jubebat, sine vllo arrogantiæ seu leuitatis indicio modestiam ac submissionem tenere, cedere omnibus, & infimum semper locum (nisi aliter à circumstātibus cogerentur) eligere. Cùm è Romano ab se nuper instituto Collegio adolescentes quosdam solutiùs in publico ambulantes vidisset; castigandos curauit palam, hortandósque graui oratione, vt quem haberent insitum animis pudorem ac verecundiā, eum externo item corporis habitu præ se ferrent: & quoniam Apostolo teste spectaculum facti essent omnibus, cauerent etiam atq; etiā, ne superuacanea locutione, curioso oculorum obtutu, alióve incondito gestu motúve corporis, quemqnam offenderent: præsertim cùm eo de genere toto, multa cum precatione lacrymisque, conscripta pulcherrima ipse præcepta paulo antè edidisset. Nihil noui moris in Societatem induci se inscio est passus: principiisq; vigilanter & acriter obstitit: quippe qui exempli vim nosset, & rerum incrementa fallentia. Quosdam, qui ad vineam injussu tulerant pila, laicum etiam saponem manus lauantem, haud impunè abire permisit; seditiosos verò, & alienæ laudis obtrectatores,
& rerum

& rerum nouarum cupidos, non diu tulit: sed omnia expertus, quæ ad reuocandam dubiam indolem, & pejore loco positam facere viderentur; si parum proficeret, ad extremum è Societate pellebat. neque per ea tempora carcerem compedésve in Societatis mores induci permisit, negans, qui vinculis constringendi forent, eosdem esse ad nostrum institutum idoneos. itaque custodiæ loco januam ostentare consueuerat, acciditque aliquando, vt justa de causa complures adolescentes exauctoratos vna dimiserit, atque huiusmodi ferè (quod silentio prætereundum nõ est) è Societate pulsi homines exitialem exitum sortiti sunt, satisque constat, alios inter symphoniam lasciuè saltantes repentè occidisse, alios contracta rixa interfectos, alios denique alio miserabilis lethi genere periisse. In puniendo autem id sequebatur in primis, vt noxę responderet animaduersio, & in suo quisque vitio plecteretur: superuacanea verba silentio, ignauiam labore, honoris cupiditatem ignominia lueret; ac ferme animaduersionum Ignatii genus erat illud: circulum humi describere, ex quo noxii ne injussu excederent: colloquiis certorum hominũ nominatim interdicere, verberationes ad præfinitum temporis spatium injungere, & alia eiusmodi. Noxas autem leuiores & quotidianas intelligo; cuiusmodi in homines etiam studiosos perfectionis cadunt: nam grauiores Ignatius minimè tolerasset. Solebat etiam sontibus, ad humilem mensam in triclinio accumbentibus; objurgatorem inducere, infimæ plerumque conditionis hominem, sed ingeniosum & acrem; qui cunctis audientibus vitia reorum increparet, exprobraretque religionis annos & negligentiam; idémque cæteros carptim nec opinantes repentè perstringeret; nimirum edomandæ superbiæ causa, mentisque è pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priusquam ex consuetudine punirentur, quàm lenissimè operam dabat, vt suam ipsi culpam agnoscerent, atque vltro sibimet mulctam irrogarent: quæ tamẽ si grauior videretur, confessione contentus; ita moderabatur, vt multum sæpe de acerbitate minueret.

EIVSDEM ANIMI SVBMISSIO, ET QVIDNAM DE VIRTVTE OBEDIENTIAE SENSERIT.

CAPVT VII.

NEGABAT, suo quidem iudicio, quemquam probè intelligere, quam vehementer in se quisque diuinæ bonitatis operationem impediat: quantáve illius beneficia & dona per sor-

cordiam ignauiamque corrumpat. quo crimine sese accusabat in primis, atque ita de suis demissè & humiliter sentiebat, vt se mortalium omnium infimum & opis diuinæ maximè egentem putaret: sibíque cæteros omnes ad virtutem pietatemque & exemplo & incitaméto fateretur esse. Priuatæ verò vitæ quanto desiderio teneretur, & initio declarauit in recusando magistratu; & deinde, cùm vt redigeretur in ordinem, aliúsque sibi succederet, omni ope contendit. quod tametsi consequutus non est; tamen obedientiæ studium, quibuscunque rebus potuit, semper ostendit. Romano quidem Pontifici, cuius in verba præcipuo Sacramento iurauerat, ita erat præstò, vt ad ipsius nutum sese paratum exhiberet confecta iam ætate, vnius baculi adminiculo, pedibus quocumque opus esset peregre proficisci, vel etiam nauigium ascendere planè exarmatum, seque, eodem Pontifice jubente, mari vẽtísque sine vlla dubitatione committere Quem ipsius animum vir quidam primarius cùm haud satis probaret, & in eiusmodi re consilium prudentiamque requireret; prudentiam quidem, non obedientis, verùm imperãtis esse, respondit Ignatius Et sanè cùm in Societate nostra virtutem hanc cæteris omnibus anteferret; tum nihil huic laudi tam contrarium dicebat esse, quàm in superiorum iussis & consilio examinando moram, vel potiùs arrogantiam. negabatque obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo superiori non cum voluntate judicium quoque submitteret. Id enim demum esse Deo gratissimum holocaustum, cùm omnes animi vires, ac præsertim intelligẽtia & mẽs, quæ summũ in homine obtinent locum, in obsequium Christi coguntur. qui verò inuiti ac dissentiẽtes, actu exteriore dũtaxat, jussa præpositorum exsequerentur; hos inter vilissima mancipia vel pecudes potiùs numerãdos aiebat. Exstat eius epistola ad socios Lusitanos in hanc sententiam scripta, (qua nihil ego quidẽ in eo genere vidi subtilius) quam qui accuratè perlegerit, facilè intelliget, quàm iure Ignatius tantum huic vni mentis & rationis obsequio tribuendũ putarit. Quinetiam in sermone quotidiano sępissime vsurpare consueuerat; qui ad superioris nutũ, volũtatis propẽsionem solũmodo, nõ etiã judicii consensionẽ accommodarent; eos altero tãtũ pede intra religionis septa versari. Neq; verò eiusmodi præcepta verbis tantũ explicabat ille, sed, quantum ei res & persona concederet, etiam factis.. Medico quidem, quoties ægrotaret, ita se dicto audientem præbebat, vt eius monita pro oraculis duceret, quodãmodo prudẽtiam penitus exuisse, & omnem suæ salutis curam

curam & solicitudinem in eundem projecisse videretur. Cũ stomacho grauissimè laboraret aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore, vt suprà diximus; adhibitus medicus, quo domus eo tẽpore vtebatur adolescente nec peritissimo, frigidæ corporis constitutioni causam illico tribuit. nec mora, quidquid excogitare potuit ad corpus & præcordia calefacienda, præscripsit. ac primũ fenestras foresque cubiculi, ne quid afflaret auræ, obserari diligẽter jussit; deinde languentem multa sub veste continere sese; postremò quàm calidissimo cibatu & exiguo mero, sed quàm austerissimo refici. quæ omnia Ignatius licèt sibi, non leuibus argumentis, minimè accommodata sentiret, ac medicum ipsum nec litteratissimum neque exercitatissimum sciret esse; tamen ne cũ extremo quidem vitæ periculo contra eius edicta nihil vmquam effatus est. Æstas erat summa: calores vt in vrbe maximi: ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius: manabat è membris omnibus tanta sudoris copia, vt culcitræ ac vestes maderent; ac nihilominus ex præcepto se intra calida fomenta cohibebat ægrotus; ardebat siti, nihil omnino poscebat: discruciabatur doloribus acerbissimis, nullam edebat vocem; linquebatur animo interdum, neque tamen significabat; denique peruersa curatione eò adductus est, vt cũ vltimum sibi discrimen adesse intelligeret, Societatis administratione Patribus delegata, aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes, vno excepto valetudinarii curatore: atque id demum exstitit signum, desperata iam valetudine, se ad vitæ exitum comparantis. Itaque Patres in re tam subita consilio habito, cùm non deessent, qui medici præsertim junioris placita reprehenderent; Alexandrum Petronium, ætate prouecta virum, & medicæ artis laude præstantem, extemplo acciri jubent. Is vt inspexit Ignatium, genusque & ordinem adhibitæ medicinæ cognouit; per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse: pandi confestim fenestras & ostia, leuari stragulis lectum, frigidæ haustus affatim dari æstuanti imperat: quæ res prioris medici inscitiam planè coarguit; siquidem refrigerato hepate, ventriculi tormina quieuère, & obedientiæ meritis Pater auctus, pristinam insuper valetudinem breui recepit. Rursus, cũ iejunia cineralia seu Quadragesimam quamuis affecto corpusculo perseueranter nihilominus obseruasset; ipsa denique feria quarta sanctioris hebdomadæ febri correptus est, nec dubitauit idẽ Alexãder, quin totum id ex imbecillitate nimia proueniret; quocirca pulli gallinacei esum ad vesperam illi præscripsit, abiitque admodum incertus animi, vtrùm Ignatius tali tẽpore jussa

factúrus

facturus esset. redit deinde postridie, quæritque solicitus, num se refecerit pullo. cùm annuisset Ignatius: Fatebor, inquit Alexāder, ingenuè id quod res est. Complures non custodita solemni abstinentia nihilominus hoc triduo in morbum incidere. quibus ego cùm accersitus, carnium cibarum indixerim, vix ægreque ab iis impetraui vt obtemperarēt; propterea quòd per hos dies carnibus vesci nimis graue piaculum ducerent: tu contrà, peracto iam pænè curriculo, ad ipsas metas meo monitu nō recusasti desistere; hoc ego, Pater, satis mirari non possum. Ad ea Ignatius serena fronte, quæ animi tranquillitatem indicaret: Atqui obediendum est, inquit. nec plura in eam sententiam effatus est. quo responso mirificè delectatus Alexander, & sanctitatē viri magis magisque suspiciens, totā rei gestę seriē ipsemet mihi deinde narrauit. Atq; ad sapientem hanc sanctamq; stultitiam cœcæ, vt ipse appellabat, obedientiæ; suos, vt essent ad subita ac seria promptiores, interdum fictis etiam in rebus erudiebat. Sacerdos quidam, edito iam signo, paratus ad sacrificium, & calicem tenens, cū è vestiario pedem efferret, per nuntium ab Ignatio, qui totā rē è propinquo obseruabat, repentè jubetur, sacro deposito ornatu, palliū sumere prodeūdi causa. Paruit ille sine tergiuersatione, ac palliatus Patri confestim apparuit. Tum Ignatius quærit ex homine, sit ne ægre passus, in procinctu iam ad immolādū subitò se juberi sacra deponere vestimenta, remque diuinam omittere? Cùm ille se ne tantulum quidem esse commotum affirmaret: Arqui me, scito (inquit Ignatius) non quo te in præsentia opus habeam, sed periclitandi tui obsequii gratia id fecisse de industria: & sic habeto; plus te sacrificio deferendo esse meritum, quā si id ipsū, vt destinaueras, illico peregisses: nā & si altaris mysterium tanti apud Deum est, quanti profectò est: tamen, vt scriptum legimus, melior est obedientia quàm victimæ. Quendam etiam, cùm maximè confessionem nobilis cuiusdam exciperet, consultò vocari ad se iussit. cùm ille se peracto mysterio mox affuturum dixisset: accersit eum denuò: at ipse nihilominus cōfitentis rogatu hæsit paululum. ac venienti demum Ignatius: Ita ne verò iterum, inquit, euocandus es? Et grauioribus verbis accepit hominē: non quo illius tum quidem opera egeret: sed obseruantiam & agilitatem experiri voluerat. Sic enim aiebat: cupere se, quemadmodum cæteræ Deo dicatæ familiæ, ex instituto aliæ paupertatem, aliæ silentium, aliæ psalmodiam, aliæ deniq; aliud præcipuo studio colerent: sic in Societate nihil haberi prius aut potius alacritate amoreque parendi: & maximè propriū insigne

nostro-

nostrorum hominum esse Obedientiam; quippe quæ, diuo Gregorio teste, virtus vna cæteras omnes animo virtutes inserat, insertasque custodiat. Hisce ergo artibus, & huiusmodi, subinde alumnos exercere consueuit: vt ad quamlibet Præfecti vocem aut significationem parati, vel inchoatum apicem in scribendo relinquerent: seque expeditos, vbi opus esset, illico sisterent.

PAVPERTAS EIVS ET CASTIMONIA.

CAPVT VIII.

VOLVNTARIAM paupertatem (quam ille religionis murum appellabat) ad extremum vsque constantissimè coluit; nec modò ipse proprium habuit nihil, sed ne alios quidem, quamuis genere nobiles, ac deliciis olim assuetos, quidquam habere permisit. quin etiam quemquam è professa domo apud Germanicum Romanúmve Collegium nisi admodum rarò & iusta de caussa prohibuit vesci: quo nimirum, si opus esset, iurare veriùs posset, nihil omnino ad ipsam domum ex Collegiorum fructibus peruenisse. Pauperem autem spiritu eum sibi denique aiebat videri, qui erga ea quibus vteretur, sic esset affectus animo, vt instar statuæ cuiusdam videretur esse, quæ nullo pacto resistit recusátve, quominus omni quàuis pretioso amictu & ornatu confestim exuatur. Castitatis verò laudem Dei beneficio tantam adeptus est, vt ex quo die sese in beatæ Virginis fidem ac patrocinium contulit voto: nullam, vt initio dictum est, deinde, quamuis præferuidus natura, carnis tyrannidem senserit. Porrò in Societate nobilissimam hanc virtutem tanto studio custodiri volebat, vt nihil omnino neque in dictis neque in factis lasciuū aut petulans appareret: ac quoad fieri posset, nostri cælestem vitam in terris agerent, ab omni corporis contagione sejuncti. Quin etiam in scholis Terentiū explicari, (ni perpurgatus esset) quamquam optimum Latinitatis auctorem & Romanæ comœdiæ principem, vetuit nominatim, quòd eum videlicet parum verecundum ac parum pudicum arbitraretur. Noluit igitur ea lectione puerorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quam prodesset ingeniis; ex quo facilè existimari potest, in cæteris rebus quàm acer & vigilans custos pudicitiæ fuerit.

ÆQVITAS ANIMI, ET CONSTANTIA EIVSDEM.

CAPVT IX.

ADVERSVS ea quæ videntur acerba, & contra omnes varietates quæ in vita versantur, animo fuit semper ita præsenti, vt nunquam vel à statu naturæ vel à religiosi dignitate discederet Romæ cùm apud nobiles quosdam, vt solebat, de rebus diuinis familiariter ageret, instituto iam sermone, trepidus ab domo nuntius ei repentè in aurem insusurrat, lictores in domesticam supellectilem à creditoribus immissos, cũcta miscere & euertere: vix ab eis impetratum sustinerẽt tãtisper, dum ipse tota de re certior fieret: His auditis Ignatius: Bene habet, inquit: & inchoatam disputationem admirabili tranquillitate animi absoluit. Quærentibus dein amicis quid subitæ rei accidisset: Noster, inquit, œconomus, ad necessariam ædificationem ære alieno contracto, in præsentia soluendo non est; impatientes moræ creditores ad auferenda pignora ministerium forense miserunt; ii perturbare dicuntur omnia; sed me res nõ mouet; nam strata si abstulerint, humi pro nostra paupertate cubabimus; vnum vereor, ne inter tumultum, commentarii de religione pereant, magna cura & labore confecti; hos ego sanè velim saluos; cætera negligo. Tum ii qui aderant, Patris patientiam admirati, facinus indignum exclamant; domum nostram aduolant; prædesque pro Ignatio facti, satellitum proteruitatẽ magno cõuitio cohibent; neque ea res cuiquam amicorũ fraudi fuit: siquidem aureis ducentis ab Hispano doctore, cuius modò meminimus, Hieronymo Arrio, & quidem quid accidisset ignaro, postera die submissis, nullo ipsorum incommodo æs alienum est persolutum. Suscepta negotia in finem vsque perseueranter vrgebat; neque verò, quos sibi socios expeditionum assumpserat, torpere patiebatur. Vbi necessarium iter vel quid aliud grauioris momenti destinasset in diem certam, præsertim si postularet occasio, nulla vi tẽpestatis aut alia quauis difficultate deterrebatur, quominus ad constitutum tempus cogitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille necessariò & sæpe faciebat, cunctas aulæ molestias, & indignitatem, & aulicorum contumaciam deliciasque vorabat alacritate mirabili; acciditque aliquando, vt aditu exclusus, commodam admissionem horas ipsas quatuordecim ieiunus obsederit. Si quid, re bene perspecta, consiliariis etiã

ad-

adhibitis, decreuisset, haud ita facilè se ab eo deduci patiebatur. Ad Ecclesiasticam disciplinam pro sua parte adiuuādam statuerat, ne quis ex aliis ordinibus, quamuis eruditione, aut eloquentia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur: quinetiam si quis per imprudentiam irrepserat, qui vel diē vnum in alienis castris fuisset, contra nitentibus interdum aduenæ propinquis, amicisque gratiosis, remittebat ad pristina signa, vel si minùs pareret, certè è Societate pellebat: ne cæteri nimirum ordines de nobis conqueri possent, aut Societas quasi quoddā perfugium desertoribus esse putaretur. Neque minorem animi fortitudinem præstitit in iis tuendis, quos, probato ipsorum spiritu, & vocatione, in Societatem adscripsisset; quorum constantia cū à parentibus (vt fit) per amplissimos etiam viros acerrimè interdū oppugnaretur; Ignatius, vbi opus fuit, corā summo ipso Pōtifice, suorum caussam contra opes & gratiam, diuino fretus auxilio, sine vlla dubitatione metúve, non solùm defendit, sed etiā obtinuit. Itaque principes etiam viros Iulius III. Pontifex maximus festiuè admonebat, ne cum Ignatio contenderent; vtrique nī vellent è certamine victi discedere. Cùm lege cauisset ne quis è nostris vel exsequiarum, vel sacrificii, vel cuiuspiam omnino ministerii nomine pecuniam aut eleemosynam vllam acciperet, nedum cogeret: eam ipse legem diligenter sanctéque in omni vita seruauit: neque commisit vnquam, vt fidem suam, in rebus præsertim sacris, temere obligaret: vel (quod vitandum est maximè) specie pietatis quæstum facere videretur; quo in genere illud insigne memorant: Grauiter ægrotabat ætate iam deuexa, idem Hieronymus Arzius; ad hunc, visendi causa (fuit enim in colendis amicitiis diligentissimus) cùm venisset Ignatius, hominemque benigno & spirituali alloquio recreare conatus esset; ille de futura vita solicitus, aureos ducentos ad piacularia sacra pro se facienda sudario inuolutos instituit Ignatio obtrudere; quos cùm obfirmato animo reiecisset Pater, quòd diceret se alieno periculo doctum, ab huiusmodi conuentis iam pridem abstinere, neque plus oneris velle suscipere, quàm quantum præstare cū fide posset: admiratus ille sanctimoniam & integritatem viri, eam ipsam summam paulo pòst ad eundem sine vlla conditione transmisit, Tum Ignatius sponte complures hostias ad expianda amici peccata decreuit: neque in officii & caritatis certamine vinci se ab laico passus est. Pacem & concordiam (quoad officium & Dei gloria pateretur) non modò cū suis, verùm etiā cū alienis omni cura studioq; retinuit semper; & cauit ne, aut per se aut per suos, facto

dictóve quemquam offenderet. Cùm Martinus Olauius, qui collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio doctrinaque, theses aliquot de more proposuisset, in quibus erat caput de Immaculato, vt appellant, Conceptu beatæ Virginis; licèt ea de re Ignatius pro sua egregia in Deum & Virginem pietate minimè dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani, qui ad disputationē inuitabantur, id ægre ferrent, seque nominatim prouocari putarent, (cōtrariā enim sententiam auctore D. Thoma tuentur eorum plerique) eam thesem induci tollique omnino imperauit. Anno Christi nati M.D.LIII. cùm Societas in Hispania, DEO adiuuante, maiorem in modum cresceret; grauia in nostros crimina repente conficta ab iniquis, & Exercitiorum spiritualium præcipuè liber in suspicionem apud sacros Inquisitores magno apparatu artificioque vocatus est; quo nuntio Romam allato, multi auctores Ignatio fuêre, vt se suosque omni ope tueretur; accusatorum calumnias & improbitatē in tanto præsertim suæ existimationis ac famæ periculo redargueret. At ille, conscientiæ testimonio ac Dei bonitate subnixus, nihil extimuit, remque totam sine vllo tumultu magistratibus cognoscendam reliquit, quorū opera & veritas breui patuit omnibus, & ex eo tempore Societas in iisdem prouinciis feliciores in dies habuit progressus. Nec minor anno inseqēnte in nostros, qui in Gallia versabantur, procella desæuiit. Siquidem graui ab aliquot illustribus Theologiæ doctoribus decreto proposito, vsque adeò lacerata ac tantam in inuidiā adducta Societas est, vt eam nō modò profanum vulgus, verùm etiam concionatores ipsi quotidianis probris & conuitiis è superiore loco proscinderent. Ei decreto criminibusque scripto refutandis cùm se aliquot è nostris Ignatio paratos offerrent; ac res indigna minimeque toleranda cunctis videretur esse; verbis ex Euangelio desumptis Ignatius: Pacē, inquit do vobis: pacē meam relinquo vobis: neque certamen cum aduersariis vllo pacto suscipi est passus, quòd diceret, proculdubio fore, vt ipsa dies & nostrorum innocentiā satis probaret, & inimicorū cogitationes & consilia frangeret: id quod nō ita multo pòst Dei beneficio est factum: nam & accusatio tota breui consenuit, & ipsis criminationibus illustrata Societas radices in iis regionibus egit altiores. Admirabilem verò facilitatem, vel potius animi altitudinem, Romæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cuiusdam iniuriis perferendis; namque is, vt nostros in proximam sibi domū immigrasse cognouit; cùm Ignatium sociosque, vt alii multi, sine caussa pessimè odisset; vna re valde

valde lætatus est, quòd vendendi suas ædes, quippe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ præclaram sibi occasionem oblatam putaret. Ergo, vt peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas cogeret, variis artibus patientiam hominis exercere cōstituit: ac primùm in atrii cuiusdam interjacentis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter inuasit: neque tamen Ignatius eam rem iudicio persecutus est. In id atriū deinde pauones & alia demisit altilia; quæ obuersis in eam partem cubiculis nostris molestissimo clangore diu noctuq; obstreperent: nequaquam expostulauit Ignatius; eidem, triclinii parietes in eam partem luminis caussa perforare volenti, per summam contumeliam restitit ille: nihilominus quieuit Pater, atque ob id ipsum cœco aliquot annos triclinio est vsus. Cùm hæc maximè ageret vicinus, vltro Ignatium ac socios tota Vrbe instituit criminari, bipedumque nequissimos & cupidissimos dicere, qui in alieno solo, non contenti malè parta ingenti pecunia, domibusque per falsam religionē occupatis, possessiones in dies continuare, seque ipsum patriis ædibus pænè per vim exturbare cōtenderent. Quæ res cùm delatæ ad Ignatium essent, non modò sedato animo tulit, vt cætera, sed etiam ex eo die Dominum deprecari pro aduersario cœpit ardentiùs. Denique cùm ille diuturna importunitate nostros ad quamlibet iniquum pretiū perduxisset, & piorum subsidiis domus tandem esset coëmpta, ita ex ea migrauit, vt, quasi mox æquanda solo esset, sic omnia inde ferramenta, fores, fenestrarum obices, atque adeò elaborati lapidis quidquid potuit, secum asportauerit; neque tamen grauiùs ea de re questus Ignatius est, neque tali homini, aut vlli omnino mortalium, vllo vmquam nomine litē intendit. Neque verò ab hominibus tantùm, sed etiam ab ipsis pænè temporibus, inuictum animum præstitit; siquidem nulla vmquam vel domestica inopia vel publica annonæ caritate adduci potuit, vt cōtra Christi consilium de crastino solicitus esset; aut, qui nomē Societati profiterentur, modò ad institutum idonei forent, eos, quamquā ingenti pressus familia, repudiaret. Atque hoc eo magis homines mirabantur, quòd illo ipso tempore viri locupletes ac principes, inopiæ metu, multos è domesticis cōuictoribus non sine rubore dimitterent. Itaque cùm ex Ignatio quidā è familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alii diuites & pecuniosi in tantis annonæ difficultatibus familiā sumptusque minuerent; contrà ipse nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eandem augeret? Non satis attendis, inquit ille, quæ sit vis ac natura virtutis

illius, quam in Theologicis virtutibus secundam Apostolus numerat; cui, certis & exploratis in rebus, locus esse qui potest? Spes enim, vt idem ait, quæ videtur, nō est spes: nam quod quis videt, quid sperat? Neque verò timendū esse, ne qui aues cæli pascit, & agri lilia splēdidissimo vestit ornatu, quæ neque serunt, neq; nēt, neque in horrea cōgregant; idē suis operarius, in Ecclesiæ vinea nullo stipēdio laborantibus, necessaria ad exigendā vitā alimēta deesse patiatur. Quod ille videlicet cùm iam inde ab ipsa cōuersione multis documentis præclarè didicisset; tum verò post susceptà Societatis gubernacula magis magisque experiebatur in dies; quo in genere, ne sim longior, nōnulla subnectam: Cùm in sumptus quotidianos aliquando esset opus præsenti pecunia; atque ad nescio quid coëmendum Ioan. Cruceius rei domesticæ curator exisset, incerta etiamtum luce quidam ei repentè sacculum auro plenum obtulit, ac nihil effatus, illico sese è conspectu proripuit. Ioannes verò, qua erat simplicitate, vt auri speciem vidit, illusionem ac præstigias diaboli suspicatus, in proximam ædē beatæ Mariæ supra Mineruam sese recipiens, diuinam opē suppliciter implorauit; domum deinde regressus, pecuniā inspectā & forma & materia probam reppetit; Deique clementiā ac benignitatem admirans, in ea quę destinauerat, sine cuiusquam damno vel molestia insumpsit. Idem, cùm in magnis rei familiaris angustiis Deo superisque in Laterano supplicasset; in reditu ad Colossæum theatrum illi subito vir quidam ignotus aureos centum in manum dedit, ac statim apparere desiit. Quare Ioannes nō tā lætitia quàm horrore perfusus, pecuniam demum attulit. Ignatius verò gratias quidem egit Domino, sed talibus iam pridē assuetus, nihil rei nouitate commotus est. Rursus nostris pecuniæ inopia laborantibus, quidam è Patribus dum nescio quid exquirit in arcula tomento scrutisque vilissimis plena; nihil minus opinanti venit in manus chartaceū inuolucrum aureis refertum ita nitidis atque micantibus, ac si tum primum ex officina prodirent: quo tam insperato subsidio præsenti egestati peropportunè subuentum est. Quodam die sub vesperam, cùm domi panes, vinum, ligna penitus defecissent; postridie manè, præter omniū exspectationē, a nobili matrona vehes lignis onusta submittitur; ea ligna dū in cella vinaria, vt fit, cōdit ianitor, ianuam domus patentē reliquit imprudēs: recordatus deinde, cùm ad occludēdum accurrisset, repentè modios aliquot frumenti & vini cados in ipso vestibulo reperit: neque adhibita quantauis diligētia vnquam rescire potuit, quis ea dona misisset. Hæc igitur & alia

alia eiuſmodi ſubinde accidebant, quæ, politico ſupercilio rem æſtimanti, friuola cuipiam fortaſse videantur, ſed certè & paternam in famulos, Dei prouidentiam ſatis declarant; & Ignatii ſecuritatem atque fiduciam ab omni ſtultitiæ vel temeritatis infamia vindicant.

EIVSDEM RATIO GVBERNANDI.

CAPVT X.

IN conſilio capiendo, & rebus gerendis, cùm Deum ſemper, vt dictum eſt, accurata ſupplicatione conſuleret, tum verò (quod mirum fortaſſe cuipiam videatur) non pietatis guſtū, ſed rationis ductum præcipuè ſequebatur: vt non rationē ſpiritus dulcedo præiret, ſed dulcedinem ratio. Hoc enim aiebat vno maximè belluis homines antecellere, quòd hi ratione vtantur, illæ nequaquam. Idem ad exſequenda conſilia, quoad fas eſſet, omnes artes & humana præſidia ſic adhibebat, quaſi omnem ſpē in iis repoſitam haberet; rurſus ita Deum orabat, & ex eo pendebat vno, ac ſi nihil omnino in rebus humanis opis aut perfugii collocaret; atque hoc pacto (quod longè optimum ac perfectiſſimum eſt) prudentiam cum pietate iungebat; ipſaque negotia, tanquam onera paribus examinata ponderibus, quamuis difficili ac lubrico itinere, ad optatos plerumque exitus perducebat. Ad conſultandum autem illud obſeruabat in primis, vt in quaque re ſemper eius rei peritiſſimos adhiberet; qua communicatione ac lenitate nimirum aſſequebatur, vt & rationes iniret optimas, neque in arte ſua ſe quiſquam ab eo vel prætertitum, vel contemptum, iure conqueri poſſet. Ac cæteris etiam in rebus videbat etiam atque etiam, vt vniuſcuiuſque dignitatis, ætatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Piſaurenſis, qui ante aliquot annos mortuus eſt, egregia pietate & virtute presbyter; is, cùm tres minores natu germanos fratres ad Societatem ſuis adhortationibus perduxiſſet; eum ſemper Ignatius adoleſcentulis loco parentis ac præſidis voluit eſſe: neque de iis grauius quidquam, niſi ex illius auctoritate ac ſententia, ſtatui paſſus eſt. Ad officia vel negotia, quæ per ſe obire non poſſet, cum viris principibus tranſigenda, viros eligebat, rerū vſu ac dicendi copia præditos; atque iis ita vel ſcripto vel verbis mādata dabat, vt liberū iis omnino relinqueret, cùm in rem præſentem veniſſent, ſuo ipſorum arbitratu cuncta ex re & ex tempore moderari.

Idemque sub vesperam ad se redeunti cuipiam ex iis, cùm rei gestæ rationem ab eo reposceret, primùm omnium: Satin' (aiebat) ex animi tui sententia? quæ liberalitas hominis & ipsi causæ proderat multum, & suorum illi mirè deuinciebat animos: & eosdem ad exequenda negotia perquam alacres promptosque reddebat. Anno post Christum natum MDLIII. cùm ad res in Lusitania componendas Michaëlem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem admissum, licèt ei varias præceptiones ac monita ediderit consigata litteris; tamen cùm probè nosset fidem ac prudentiã viri, non modò permisit, vt, cùm in prouinciam peruenisset, suo arbitratu cõsilia rebus aptaret; sed etiã permulta ei dedit folia pura, suo munita chirographo, quibus ille, prout opus esset, quidquid videretur, inscriberet, ac deinde obsignatas epistolas, cuicumque expediret, ipsius nomine redderet. atque hanc consuetudinẽ laxè cum procuratoribus ac nuntiis agendi semper magno cum emolumento retinuit. Quin etiã præfectis inferioribus minimè malignè suum cuique ius ac potestatẽ impertire cõsueuerat: cauebatque diligenter, ne, quæ per eos agenda forent, vsurparet ipse, vel eã re quidquã omnino apud subiectos de illorũ auctoritate vel existimatione minueret. Verumtamen iis ita laxabat habenas, vt easdẽ adduceret quoties vellet, nec non in eorum instituta moresque & administrandi genus dissimulanter inquireret. Extat epistola ipsius ad Præpositum prouinciæ Lusitaniæ, in hanc sententiã scripta; cuius mihi partem hoc loco inserere visum est: Neque verò Prouincialis aut Generalis Præpositi officiũ est, inquit, minuta quæque, ac temporaria præsertim, in administrando sectari: sed cùm ad personæ dignitatem honestius, tũ ad tranquillitatẽ animi tutius est, ea præfectis inferioribus delegare, & rei confectæ rationẽ ab eis deinde repetere. Equidem in meo fungendo munere id ipsũ sequor: atque huiusce consilii maiorẽ in dies fructũ capio, quippe cùm & labore & sollicitudine leuari me magnopere sentiam. ac tibi quoq; valde sum auctor, vt curas & cogitationes tuas defigas in commodis & salute potissimũ vniuersæ prouinciæ: & in rebus quidẽ singulis ordinandis ac disponendis, cũ opus est, & ipse vertere, & hominum tuo iudicio peritorũ sententiã exquiras; cæterũ ab iisdẽ rebus per te curandis trãsigendisque vt plurimũ abstineas, sed instar excelsi cuiusdam motoris, orbes tibi subiunctos æquabiliter & cum grauitate ciere pergas: à quibus deinde, vt à proximis causis, propria cuiusque effecta proueniant: quod si feceris, & plura, & magis tuo muneri conuenientia, sine tumultu ac trepidatione confeceris.

ris. Præterea illud est in hac ratione commodi, quòd si quid in a-"
gendo peccetur, eius peccati præstat in tuis administris, quàm in"
te, residere culpam: ac multo magis decet, quidquid ipsi delique-"
rint, corrigi abs te, quam si tu erraueris, (quod perfacilè est singu-"
la curiosius persequenti) te ab inferioribus emendari. Quod reli-"
quum est, nobis Dominus IESVS CHRISTVS ad ipsius voluntatem"
& clarè intelligendam & ritè exsequendam pro sua benignitate"
lumen ac vires impertiat. Romæ XI. Kalend. Ianuarias M D L I I."
Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu planè di-
uino tenebat Ignatius, eamque in omnes partes plurimu aiebat
valere. Primùm, quòd inferiores præfecti, quo plus credi sibi, &
quo liberaliùs tractari se vident, eo libentiùs, ne videlicet huma-
nitate vincantur, vltro ipsi cum superiore communicent. deinde,
quòd multo acriùs ac studiosiùs versentur in opere: nam vt quis-
que maximè suum habet negotium, ita summam in eius procu-
ratione vigilantiam præstat. accedit, vt maior sit in dispiciendo
ac statuendo claritas, maius auxilium Dei; quippe sicut in rebus
communibus cum vniuersali præposito numen cœleste præcipuo
fauore conspirat, sic idem proprii cuiusque præfecti muneribus
suo quodam ac peculiari munere assistit. quorum si facultas &
auctoritas à superioribus nimis arctè circũscribatur, & quæ per
hosce tractanda sunt illi suscipiant; primùm ipsa diffidentia o-
diosa est, &, vt in alienis quodammodo rebus, continuò languescit
industria. deinde per eam cupiditatem & ambitionem, pecu-
liaris ille, de quo dictum est, diuinæ gratiæ quasi concursus a-
mittitur. præterea, cùm ad rem bene gerendam & facultas &
scientia necessariò requirantur; scientia plerumque inest ei, qui
rem ipsam ex officio tractat, habetque subiectam oculis; huic si
minuatur ius, & superior ipse, causa non æquè bene cognita, rei
transigendæ se immisceat: ingenti prorsus malo potestas à cogni-
tione seiungitur: atque hinc nimirum in omni cœtu suspiciones,
discordiæ, rixæ, cùm rectores & curatores non contenti suo mu-
nere, alter in alterius partes inuadunt: perque summam confu-
sionem tollitur discrimen officiorum, & ordo ille, quo nihil est
in hac rerum vniuersitate præstantius. Ad hæc vbi is, qui destina-
tus est quòpiam, certis alligatur præceptis, rarum est vt quidquã
è sententia possit efficere. magna enim consilii pars est in tempo-
re, & nouis quotidie casibus interdum ipsa negotiorum species
immutatur: quibus in rebus dum religione occupatus animus
hæret, dum fluctuat apud se, dum cogitur ad absentes referre: in-
terim, irreparabili sæpe damno videlicet, occasionis præteruolat

opportunitas. Quæ cùm præclarè Ignatius nosset, cum suis adiutoribus procuratoribúsve, nisi si res aliter postularet, ea quam dixi facilitate vtebatur. Itaque & in magnis & arduis plerumque actionibus voto respondebat euentus; & tanta erat ipso regente concordia, is ordinum consensus, vt societas tota vno eodemque spiritu ductúque agi videretur. Beneuolentiam & caritatem suorum ergà se non solùm affabilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus, verùm etiam industria quadam alebat: cauebatque diligentissimè, ne quid admitteret, cur eorum quispiam ab illo se minùs vel diligi vel probari putaret; quod in creando primùm Generali Præposito seruauit, vt dictum est; ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, cùm ægrotaret, Vicario Generali: nec non in eligendis, qui Marcello Pontifici maximo, vt item suprà dictum est, Pontificis ipsius iussu, in Palatio adsisterent; quam nominationem ad ipsorum Patrum consilium reiecit; ne certos ipse appellando, cæteros ad eiusmodi munere minùs idoneos iudicasse videretur. Præterea, si quid pro imperio asperiùs exsequendum esset; eius inuidiam ad inferiores administros reiicere solitus est, ipsis videlicet non inuitis; communemque parentem piè ac religiosè tuebatur. Qui hominibus cum potestate præsunt, hos cùm aliæ fraudes & mala circumstant, tum illud in primis, de quo sanctus Bernardus ad Eugenium: Est item vitium, inquit, cuius si te „ immunem sentis, inter omnes qui cathedras ascenderunt, sede- „ bis me iudice solitarius, quia veraciter singulariterque leuasti te „ supra te, iuxta Prophetam. Facilitas credulitatis hæc est, cuius „ callidissimæ vulpeculæ, magnorum neminem comperi satis ca- „ uisse versutias. Ab hoc igitur scopulo, sicut à cæteris, magnopere Ignatius declinabat: quippe satis ad omnem animaduersionem ipsa varietate suorum temporum eruditus; ac delatoribus ita vnã aurem præbere consueuerat, vt semper alterã reo reseruaret absenti. Quin etiam accusatoris ipsius, inter dicendum, gestus, oculos, vultúsque omnes attentè obseruabat: crebrisque ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia, fatigabat hominẽ: totam deinde rem, si opus esset, per se & per idoneos viros omnibus vestigiis indagabat leniter ac sine tumultu: cauebatque non modò ne quemquam damnaret indicta caussa, verùm etiam vt ne quid omnino præiudicati ad caussæ cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus presertim grauioribus, obseruabat interdũ, vt accusatorẽ iuberet sua manu scribere, quæ deferret: primũ quòd hominum naturam pronam esse ad maledicendum intelligeret, & stylum quàm linguam longè faciliùs contineri: tum etiam,

vt si

vt si quod mendacium, vt fit, tempore procedente exstitisset, id ipso delatoris chirographo teneri & coargui posset. atque hoc temperamento fiebat, vt neque si quid grauius accidisset, ignoraret Ignatius, neque innocentes per calumniam aut per factionē circumueniri vel opprimi sineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilanter curabat, neque committebat (in quo grauiter à magistratibus ferè peccatur) vt dum vnam amplecteretur, desereret alteram. Verùm tamen præcipua quadam fuit obseruatione in hominibus ad Societatem adscribendis, quam ille rem tanti momenti ducebat esse, vt cùm alioquin è custodia corporis euolare quàm primùm optaret, hanc vnam ob causam in aliquot annos propagari sibi vitæ spatia cuperet; quoad nimirum tyrocinii formula ac disciplina ad Societatis vsum & institutum probè constituta foret. Tyrones autem ille non à naturali quadam bonitate, vel potiùs tarditate; sed à vigore magis ingenii, & rerum gerēdarum adiumentis, legebat: negabatque, qui ad populi negotia factus non esset, eundem esse ad ministeria Societatis idoneum. Quòd si quis bardum quempiā eo nomine obtruderet, quòd ipsum vtique è sæculi naufragio diceret euasurum; nihilominus recusabat Ignatius, neminem affirmans è Societate IESV dicendū esse, qui ad suam vnius, non etiam ad aliorum salutem, & acriter & scienter posset incumbere. Quos autem ad probationem admiserat, eorum spiritum dabat operam vt quàm plurimis experimentis cōgnosceret penitus: neque illos tantùm ad suauē quēdam sensum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur) sed ad veras ac solidas virtutes erudiebat: ac prȩsertim (quod sæpe iam diximus) vt ad nullius rei quamuis cæteroqui laudabilis amorem tamquam ad scopulum adhȩrescerent, sed ab omni alia cupiditate vel etiam propensione soluti ac liberi, ex vno tantùm superiorum nutu ac voluntate penderent: neque assuescerent abditos eorum sensus exquirere, vel imperitia sciscitari; vel quem, quibúsve de causis, iidem aut supra cæteros tollerēt, aut etiam infra suo arbitratu deprimerent: sed illis omne iudicium & consilium à superis datum, sibi simplicitatis & obsequii gloriam esse relictā putarent: essentque proinde ad omnia quamuis ardua & absurda & subita paratissimi. Omnes omnium querimonias perbenignè audiebat, ac solabatur verbis humanissimis. atque etiam diligenter curabat, vt salua religionis disciplina, & Præfectorū dignitate, vnicuique satisfieret. Neq; verò minori vigilantia & seueritate Præfectos ipsos quàm reliquos omnes in officio cōtinebat; quin etiam tanto plura maioraq; ab illis, quā ab his, exigere solitus

blitus est, quanto superiores inferioribus, gradus & virtutum insignibus, antecellunt. Idem, in respōdendo agendoque, simplicitatem ita cum cautione coniunxit, vt satis appareret, alteram alteri non modò impedimento non esse, verùm etiam ornamento atque præsidio. Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexum de industria incertumque sermonem; vti barbaras artes, & subdola mendacii tegumenta, fideique ac societatis humanæ perniciem, semper est detestatus: ac suo monstrauit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam & calliditatem intersit.

EIVSDEM RATIO PROXIMOS ADIVVANDI.

CAPVT XI.

MIRA fuit solertiæ in solicitandis mortalibus, & à diaboli seruitute ad Christi Domini obsequium traducendis. ac quibus artibus dæmon ad animarum perniciem vtitur, easdem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem ac beneficium transferebat. Voluntates ac naturas eorum, quibuscum ageret, festinè odorari; ambitiosis splendida, auaris vtilia, voluptuosis iucunda proponere; & suo, quod aiunt, hamo vel esca quemque piscari. Iam in congressu, maximè Principum, id obseruabat in primis, vt sermonis initia illis daret, extrema reseruaret sibi: cauebatque ne de rebus etiam diuinis ineptè vel ad satietatem ac fastidium ageret. Tristem verò & horridam sapientiam (vtique postquam in lucem hominum prodiit) semper vitauit: cumque philosophiæ nomen ipsum intelligeret, etiam si modestè tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitæ, rarū aut notabile conspici voluit: ac semper sese, quibus rebus honestè ac religiosè potuit, ad cōmunem consuetudinem accommodauit; neque commisit, vt quod ipse non faceret, id in aliis reprehēdere putaretur: prorsus vt, eius mores prima fronte vel eminus intuenti, vnus aliquis è populo videretur esse: verùm quo propiùs illum inspiceres, quo diutius ac familiariùs vterere: eo magis præstantiam virtutesque viri, tanquam odorem ex affrictu, sentires. atque id ipsum est causæ, cur nostris nullam in vestitu ornatúve religionis iniunxerit notam: sed quo faciliùs in hominum cœtus & consuetudinem irreperēt, ac tempestiuis colloquiis vnumquemque adiuuarēt; vbicumque gentium

gentium versarentur, quam modestissimo eius gentis habitu iussit incedere: neque vllum dare signum animi à sensu communi vel ab humanitate abhorrentis. Idem valde vituperabat moderatores animarum eos, qui vel vna eademque via, ac ferme quam ipsi tenuissent, cæteros etiam ad studium virtutis conarentur adducere; vel, dumtaxat si quis ad pietatem esset sua spŏte propensus, formandum regendumque susciperent: sed ipse nimirum vel feros & barbaros homines non dubitabat aggredi, sic, vt à singulis quod dabatur acciperet: & quos ad consilia Christi prouehere non posset, certè ad præcepta sensim allicere nitebatur. atque vt bonus agricola non tantùm rectas & fructuosas arbores, sed etiã deprauatas neque ita fertiles colit: easque vel adminiculis erigit, vel circumcidendo castigat, vel sub aliena latentibus vmbra cælum aperit, vel telluris vitio laborãtibus mutat locum: sic ille, rerum difficultate nequaquã exterritus, dispiciebat in primis quod ingenium qua ratione tractandum esset; iisdemque sæpe morbis, pro varietate naturæ, non diuersas modò, sed etiam contrarias inter se medicinas adhibere consueuerat. Quòd si quem, omnia expertus, tamen è cœno peccatorum extrahere nequiuisset; non ideo contrahebat animum, vel se angori dabat, quasi oleum & operam perdidisset: sed conscientiæ & officii fructu contentus, acquiescebat in alto Prouidentiæ diuinę consilio. De spirituum discretione, (quam ille scientiam habuit maximam) deque moderandis affectibus, multa præcepit egregiè: quæ quoniam exstant scripta, (quemadmodũ initio diximus) nihil est quòd à nobis hoc loco ingerantur.

VITA EIVS QVOTIDIANA ET DOMESTICA.

CAPVT XII.

SOCIETATI Prępositus, deuexa iam ætate; viuendi priuatim hanc ferme normam tenebat. Manè, vt primùm euigilasset, certum tempus dabat precationi & contemplationi bonorum cœlestium: deinde, si sacrificandum illi esset, (quod munus, propter summam animi attentionem, & corporis imbecillitatem, sępe intermittere cogebatur) sacro, sub vesperam pridie, ad Vrbis consuetudinem ordinato, & accuratè præcognito, rem diuinam faciebat: quæ recitanda forent, vel in priuato sacello, nemine præter administrum adstante, contra morẽ Hispaniensem

dictóve quemquam offenderet. Cùm Martinus Olauius, qui collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio doctrinaque, theses aliquot de more proposuisset, in quibus erat caput de Immaculato, vt appellant, Conceptu beatæ Virginis; licèt ea de re Ignatius pro sua egregia in Deum & Virginem pietate minimè dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani, qui ad disputationẽ inuitabantur, id ægre ferrent, seque nominatim prouocari putarent, (cõtrariã enim sententiam auctore D. Thoma tuentur eorum plerique) eam thesem induci tollique omnino imperauit. Anno Christi nati M.D.LIII. cùm Societas in Hispania, DEO adiuuante, maiorem in modum crescèret, grauia in nostros crimina repente conficta ab iniquis, & Exercitiorum spiritualium præcipuè liber in suspicionem apud sacros Inquisitores magno apparatu artificioque vocatus est; quo nuntio Romam allato, multi auctores Ignatio fuère, vt se suosque omni ope tueretur, accusatorum calumnias & improbitatẽ in tanto præsertim suæ existimationis ac famæ periculo redargueret. At ille, conscientiæ testimonio ac Dei bonitate subnixus, nihil extimuit, remque totam sine vllo tumultu magistratibus cognoscendam reliquit, quorũ opera & veritas breui patuit omnibus, & ex eo tempore Societas in iisdem prouinciis feliciores in dies habuit progressus. Nec minor anno inseqẽnte in nostros, qui in Gallia versabantur, procella desæuiit. Siquidem graui ab aliquot illustribus Theologiæ doctoribus decreto proposito, vsque adeò lacerata ac tantam in inuidiã adducta Societas est, vt eam nõ modò profanum vulgus, verùm etiam concionatores ipsi quotidianis probris & conuitiis è superiore loco proscinderent. Ei decreto criminibusque scripto refutandis cùm se aliquot è nostris Ignatio paratos offerrent; ac res indigna minimeque toleranda cunctis videretur esse; verbis ex Euangelio desumptis Ignatius: Pacẽ, inquit do vobis: pacẽ meam relinquo vobis: neque certamen cum aduersariis vllo pacto suscipi est passus, quòd diceret, proculdubio fore, vt ipsa dies & nostrorum innocentiã satis probaret, & inimicorũ cogitationes & consilia frangeret: id ꝙ nõ ita multo pòst Dei beneficio est factum: nam & accusatio tota breui consenuit, & ipsis criminationibus illustrata Societas radices in iis regionibus egit altiores. Admirabilem verò facilitatem, vel potiùs animi altitudinem, Romæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cuiusdam iniuriis perferendis; namque is, vt nostros in proximam sibi domũ immigrasse cognouit; cùm Ignatium sociosque, vt alii multi, sine caussa pessimè odisset; vna re

valde

valde lætatus est, quòd vendendi suas ædes, quippe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ præclaram sibi occasionem oblatam putaret. Ergo, vt peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas cogeret, variis artibus patientiam hominis exercere cõstituit: ac primùm in atrii cuiusdam interjacentis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter inuasit: neque tamen Ignatius eam rem iudicio persecutus est. In id atriũ deinde pauones & alia demisit altilia; quæ obuersis in eam partem cubiculis nostris molestissimo clangore diu noctuq; obstreperent: nequaquam expostulauit Ignatius; eidem, triclinii parietes in eam partem luminis caussa perforare volenti, per summam contumeliam restitit ille: nihilominus quieuit Pater, atque ob id ipsum cœco aliquot annos triclinio est vsus. Cùm hæc maximè ageret vicinus, vltro Ignatium ac socios tota Vrbe instituit criminari, bipedumque nequissimos & cupidissimos dicere, qui in alieno solo, non contenti malè parta ingenti pecunia, domibusque per falsam religionẽ occupatis, possessiones in dies continuare, seque ipsum patriis ædibus pænè per vim exturbare cõtenderent. Quæ res cùm delatæ ad Ignatium essent, non modò sedato animo tulit, vt cætera, sed etiam ex eo die Dominum deprecari pro aduersario cæpit ardentiùs. Denique cùm ille diuturna importunitate nostros ad quamlibet iniquum pretiũ perduxisset, & piorum subsidiis domus tandem esset coëmpta, ita ex ea migrauit, vt, quasi mox æquanda solo esset, sic omnia inde ferramenta, fores, fenestrarum obices, atque adeò elaborati lapidis quidquid potuit, secum asportauerit; neque tamen grauiùs ea de re questus Ignatius est, neque tali homini, aut vlli omnino mortalium, vllo vmquam nomine litẽ intendit. Neque verò ab hominibus tantùm, sed etiam ab ipsis pænè temporibus, inuictum animum præstitit; siquidem nulla vmquam vel domestica inopia vel publica annonæ caritate adduci potuit, vt cõtra Christi consilium de crastino solicitus esset; aut, qui nomẽ Societati profiterentur, modò ad institutum idonei forent, eos, quamquã ingenti pressus familia, repudiaret. Atque hoc eo magis homines mirabantur, quòd illo ipso tempore viri locupletes ac principes, inopiæ metu, multos è domesticis cõuictoribus non sine rubore dimitterent. Itaque cùm ex Ignatio quidã è familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alii diuites & pecuniosi in tantis annonæ difficultatibus familiã sumptusque minuerent; contrà ipse nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eandem augeret? Non satis attendis, inquit ille, quæ sit vis ac natura virtutis

illius, quam in Theologicis virtutibus secundam Apostolus numerat; cui, certis & exploratis in rebus, locus esse qui potest? Spes enim, vt idem ait, quæ videtur, nō est spes: nam quod quis videt, quid sperat? Neque verò timendū esse, ne qui aues cæli pascit, & agri lilia splēdidissimo vestit ornatu, quæ neque serunt, neq; nēt, neque in horrea cōgregant; idē suis operarijs, in Ecclesiæ vinea nullo stipēdio laborantibus, necessaria ad exigendā vitā alimēta deesse patiatur. Quod ille videlicet cùm iam inde ab ipsa cōuersione multis documentis præclarè didicisset; tum verò post susceptam Societatis gubernacula magis magisque experiebatur in dies; quo in genere, ne sim longior, nōnulla subnectam: Cùm in sumptus quotidianos aliquando esset opus præsenti pecunia; atque ad nescio quid coëmendum Ioan. Cruccius rei domesticæ curator exisset, incerta etiamtum luce quidam ei repentè sacculum auro plenum obtulit, ac nihil effatus, illico sese è conspectu proripuit. Ioannes verò, qua erat simplicitate, vt auri speciem vidit, illusionem ac præstigias diaboli suspicatus, in proximam ædē beatæ Mariæ supra Mineruām sese recipiens, diuinam opē suppliciter implorauit; domum deinde regressus, pecuniā inspectā & forma & materia probam reppetit; Deique clementiā ac benignitatem admirans, in ea quę destinauerat, sine cuiusquam damno vel molestia insumpsit. Idem, cùm in magnis rei familiaris angustiis Deo superisque in Laterano supplicasset; in reditu ad Colossæum theatrum illi subito vir quidam ignotus aureos centum in manum dedit, ac statim apparere desiit. Quare Ioannes nō tā lætitia quàm horrore perfusus, pecuniam demum attulit. Ignatius verò gratias quidem egit Domino, sed talibus iam pridē assuetus, nihil rei nouitate commotus est. Rursus nostris pecuniæ inopia laborantibus, quidam è Patribus dum nescio quid exquirit in arcula tomento scrutisque vilissimis plena; nihil minus opinanti venit in manus chartaceū inuolucrum aureis refertum ita nitidis atque micantibus, ac si tum primùm ex officina prodirent: quo tam insperato subsidio præsenti egestati peropportunè subuentum est. Quodam die sub vesperam, cùm domi panes, vinum, ligna penitus defecissent; postridie manè, præter omniū exspectationē, à nobili matrona vehes lignis onusta submittitur; ea ligna dū in cella vinaria, vt fit, cōdit ianitor, ianuam domus patentē reliquit imprudēs: recordatus deinde, cùm ad occludēdū accurrisset, repentè modios aliquot frumenti & vini cados in ipso vestibulo reperit: neque adhibita quantauis diligētia vnquàm rescire potuit, quis ea dona misisset. Hæc igitur &

alia

alia eiusmodi subinde accidebant, quæ, politico supercilio rem æstimanti, friuola cuipiam fortasse videantur; sed certè & paternam in famulos, Dei prouidentiam satis declarant; & Ignatii securitatem atque fiduciam ab omni stultitiæ vel temeritatis infamia vindicant.

EIVSDEM RATIO GVBERNANDI.

CAPVT X.

IN consilio capiendo, & rebus gerendis, cùm Deum semper, vt dictum est, accurata supplicatione consuleret, tum verò (quod mirum fortasse cuipiam videatur) non pietatis gustũ, sed rationis ductum præcipuè sequebatur: vt non rationẽ spiritus dulcedo præiret, sed dulcedinem ratio. Hoc enim aiebat vno maximè belluis homines antecellere, quòd hi ratione vtantur, illæ nequaquam. Idem ad exsequenda consilia, quoad fas esset, omnes artes & humana præsidia sic adhibebat, quasi omnem spẽ in iis repositam haberet; rursus ita Deum orabat, & ex eo pendebat vno, ac si nihil omnino in rebus humanis opis aut perfugii collocaret; atque hoc pacto (quod longè optimum ac perfectissimum est) prudentiam cum pietate iungebat; ipsaque negotia, tanquam onera paribus examinata ponderibus, quamuis difficili ac lubrico itinere, ad optatos plerumque exitus perducebat. Ad consultandum autem illud obseruabat in primis, vt in quaque re semper eius rei peritissimos adhiberet; qua communicatione ac lenitate nimirum assequebatur, vt & rationes iniret optimas, neque in arte sua se quisquam ab eo vel prætentum, vel contemptum, iure conqueri posset. Ac cæteris etiam in rebus videbat etiam atque etiam, vt vniuscuiusque dignitatis, ætatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Pisaurensis, qui ante aliquot annos mortuus est, egregia pietate & virtute presbyter; is, cùm tres minores natu germanos fratres ad Societatem suis adhortationibus perduxisset; eum semper Ignatius adolescentulis loco parentis ac præsidis voluit esse: neque de iis grauius quidquam, nisi ex illius auctoritate ac sententia, statui passus est. Ad officia vel negotia, quæ per se obire non posset, cum viris principibus transigenda, viros eligebat, rerũ vsu ac dicendi copia præditos; atque iis ita vel scripto vel verbis mãdata dabat, vt liberũ iis omnino relinqueret, cùm in rem præsentem venissent, suo ipsorum arbitratu cuncta ex re & ex tempore moderari.

Idemque sub vesperam ad se redeunti cuipiam ex iis, cùm rei gestæ rationem ab eo reposceret, primùm omnium: Satin' (aiebat) ex animi tui sententia? quæ liberalitas hominis & ipsi causæ proderat multum, & suorum illi mirè deuinciebat animos: & eosdem ad exequenda negotia perquam alacres promptosque reddebat. Anno post Christum natum MDLIII. cùm ad res in Lusitania componendas Michaëlem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem admissum, licèt ei varias præceptiones ac monita ediderit consigata litteris; tamen cùm probè nosset fidem ac prudentiã viri, non modò permisit, vt, cùm in prouinciam peruenisset, suo arbitratu cõsilia rebus aptaret; sed etiã permulta ei dedit folia pura, suo munita chirographo, quibus ille, prout opus esset, quidquid videretur, inscriberet, ac deinde obsignatas epistolas, cuicumque expediret, ipsius nomine redderet. atque hanc consuetudinẽ laxè cum procuratoribus ac nuntiis agendi semper magno cum emolumento retinuit. Quin etiã præfectis inferioribus minimè maligne suum cuique ius ac potestatẽ impertire cõsueuerat: cauebatque diligenter, ne, quæ per eos agenda forent, vsurparet ipse; vel eã re quidquã omnino apud subiectos de illorũ auctoritate vel existimatione minueret. Verumtamen iis ita laxabat habenas, vt easdẽ adduceret quoties vellet; nec non in eorum instituta moresque & administrandi genus dissimulanter inquireret. Exstat epistola ipsius ad Præpositum prouinciæ Lusitaniæ, in hanc sententiã scripta; cuius mihi partem hoc loco inserere visum est: Neque verò Prouincialis aut Generalis Præpositi officiũ est, inquit, minuta quæque, ac temporaria præsertim, in administrando sectari: sed cùm ad personæ dignitatem honestius, tũ ad tranquillitatẽ animi tutius est, ea præfectis inferioribus delegare, & rei confectæ rationẽ ab eis deinde repetere. Equidem in meo fungendo munere id ipsum sequor: atque huiusce consilii maiorẽ in dies fructũ capio, quippe cùm & labore & sollicitudine leuari me magnopere sentiam: ac tibi quoq; valde sum auctor, vt curas & cogitationes tuas defigas in commodis & salute potissimũ vniuersæ prouinciæ: & in rebus quidẽ singulis ordinandis ac disponendis, cũ opus est, & ipse vertere, & hominum tuo iudicio peritorũ sententiã exquiras; cæterũ ab iisdẽ rebus per te curandis trãsigendisque vt plurimũ abstineas, sed instar excelsi cuiusdam motoris, orbes tibi subiunctos æquabiliter & cum grauitate ciere pergas: à quibus deinde, vt ã proximis causis, propria cuiusque effecta proueniant: quod si feceris, & plura, & magis tuo muneri conuenientia, sine tumultu ac trepidatione confeceris.

ris. Præterea illud est in hac ratione commodi, quòd si quid in agendo peccetur, eius peccati præstat in tuis administris, quàm in te, residere culpam: ac multo magis decet, quidquid ipsi deliquerint, corrigi abs te, quam si tu erraueris, (quod perfacilè est singula curiosius persequenti) te ab inferioribus emendari. Quod reliquum est, nobis Dominus IESVS CHRISTVS ad ipsius voluntatem & clarè intelligendam & ritè exsequendam pro sua benignitate lumen ac vires impertiat. Romæ XI. Kalend. Ianuarias M D L I I.

Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu planè diuino tenebat Ignatius, eamque in omnes partes plurimum aiebat valere. Primùm, quòd inferiores præfecti, quo plus credi sibi, & quo liberaliùs tractari se vident, eo libentiùs, ne videlicet humanitate vincantur, vltro ipsi cum superiore communicent. deinde, quòd multo acriùs ac studiosiùs versentur in opere: nam vt quisque maximè suum habet negotium, ita summam in eius procuratione vigilantiam præstat. accedit, vt maior sit in dispiciendo ac statuendo claritas, maius auxilium Dei; quippe sicut in rebus communibus cum vniuersali præposito numen cœleste præcipuo fauore conspirat, sic idem proprijs cuiusque præfecti muneribus suo quodam ac peculiari munere assistit. quorum si facultas & auctoritas à superioribus nimis arctè circumscribatur, & quæ per hosce tractanda sunt illi suscipiant; primùm ipsa diffidentia odiosa est, &, vt in alienis quodammodo rebus, continuò languescit industria. deinde per eam cupiditatem & ambitionem, peculiaris ille, de quo dictum est, diuinæ gratiæ quasi concursus amittitur. præterea, cùm ad rem bene gerendam & facultas & scientia necessariò requirantur; scientia plerumque inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habetque subiectam oculis; huic si minuatur ius, & superior ipse, causa non æquè bene cognita, rei transigendæ se immisceat: ingenti prorsus malo potestas à cognitione seiungitur: atque hinc nimirum in omni cœtu suspiciones, discordiæ, rixæ, cùm rectores & curatores non contenti suo munere, alter in alterius partes inuadunt: perque summam confusionem tollitur discrimen officiorum, & ordo ille, quo nihil est in hac rerum vniuersitate præstantius. Ad hæc vbi is, qui destinatus est quòpiam, certis alligatur præceptis, rarum est vt quidquã è sententia possit efficere. magna enim consilii pars est in tempore, & nouis quotidie casibus interdum ipsa negotiorum species immutatur: quibus in rebus dum religione occupatus animus hæret, dum fluctuat apud se, dum cogitur ad absentes referre: interim, irreparabili sæpe damno videlicet, occasionis præteruolat

opportunitas. Quæ cùm præclarè Ignatius nosset, cum suis adiutoribus procuratoribúsve, nisi si res aliter postularet, ea quam dixi facilitate vtebatur. Itaque & in magnis & arduis plerumque actionibus voto respondebat euentus; & tanta erat ipso regente concordia, is ordinum consensus, vt societas tota vno eodemque spiritu ductúque agi videretur. Beneuolentiam & caritatem suorum erga se non solùm affabilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus, verùm etiam industria quadam alebat: cauebatque diligentissimè, ne quid admitteret, cur eorum quispiam ab illo se minùs vel diligi vel probari putaret; quod in creando primùm Generali Præposito seruauit, vt dictum est; ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, cùm ægrotaret, Vicario Generali: nec non in eligendis, qui Marcello Pontifici maximo, vt item suprà dictum est, Pontificis ipsius iussu, in Palatio adsisterent; quam nominationem ad ipsorum Patrum consilium reiecit; ne certos ipse appellando, cæteros ad eiusmodi munere minùs idoneos iudicasse videretur. Præterea, si quid pro imperio asperiùs exsequendum esset; eius inuidiam ad inferiores administros reiicere solitus est, ipsis videlicet non inuitis; communemque parentem piè ac religiosè tuētibus. Qui hominibus cum potestate præsunt, hos cùm aliæ fraudes & mala circumstant, tum illud in primis, de quo sanctus Bernardus ad Eugenium: Est item vitium, inquit; cuius si te
„ immunem sentis, inter omnes qui cathedras ascenderunt, sede-
„ bis me iudice solitarius, quia veraciter singulariterque leuasti te
„ supra te, iuxta Prophetam: Facilitas credulitatis hæc est, cuius
„ callidissimæ vulpeculæ, magnorum neminem comperi satis ca-
„ uisse versutias. Ab hoc igitur scopulo, sicut à cæteris, magnopere Ignatius declinabat: quippe satis ad omnem animaduersionem ipsa varietate suorum temporum eruditus; ac delatoribus ita vnã aurem præbere consueuerat, vt semper alterã reo reseruaret absenti. Quin etiam accusatoris ipsius, inter dicendum, gestus, oculos, vultúsque omnes attentè obseruabat: crebrisque ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia, fatigabat hominẽ: totam deinde rem, si opus esset, per se & per idoneos viros omnibus vestigiis indagabat leniter ac sine tumultu: cauebatque non modò ne quemquam damnaret indicta caussa, verùm etiam vt ne quid omnino præiudicati ad caussæ cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus præsertim grauioribus, obseruabat interdũ, vt accusatorẽ iuberet sua manu scribere, quæ deferret: primũ quòd hominum naturam pronam esse ad maledicendum intelligeret, & stylum quàm linguam longè faciliùs contineri: tum etiam,
vt si

vt si quod mendacium, vt fit, tempore procedente exstitisset, id ipso delatoris chirographo teneri & coargui posset. atque hoc temperamento fiebat, vt neque si quid grauius accidisset, ignoraret Ignatius, neque innocentes per calumniam aut per factionẽ circumueniri vel opprimi sineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilanter curabat, neque committebat (in quo grauiter à magistratibus ferè peccatur) vt dum vnam amplecteretur, desereret alteram. Verùm tamen præcipua quadam fuit obseruatione in hominibus ad Societatem adscribendis, quam ille rem tanti momenti ducebat esse, vt cùm alioquin è custodia corporis euolare quàm primùm optaret, hanc vnam ob causam in aliquot annos propagari sibi vitæ spatia cuperet; quoad nimirum tyrocinii formula ac disciplina ad Societatis vsum & institutum probè constituta foret. Tyrones autem ille non à naturali quadam bonitate, vel potiùs tarditate; sed à vigore magis ingenii, & rerum gerẽdarum adiumentis, legebat: negabatque, qui ad populi negotia factus non esset, eundem esse ad ministeria Societatis idoneum. Quòd si quis bardum quempiã eo nomine obtruderet, quòd ipsum vtique è sæculi naufragio diceret euasurum; nihilominus recusabat Ignatius, neminem affirmans è Societate IESV dicendũ esse, qui ad suam vnius, non etiam ad aliorum salutem, & acriter & scienter posset incumbere. Quos autem ad probationem admiserat, eorum spiritum dabat operam vt quàm plurimis experimentis cognosceret penitus: neque illos tantùm ad suauẽ quẽdam sensum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur) sed ad veras ac solidas virtutes erudiebat: ac præsertim (quod sæpe iam diximus) vt ad nullius rei quamuis cæteroqui laudabilis amorem tamquam ad scopulum adhærescerent, sed ab omni alia cupiditate vel etiam propensione soluti ac liberi, ex vno tantùm superiorum nutu ac voluntate penderent: neque assuescerent abditos eorum sensus exquirere, vel imperitia sciscitari; vel quem, quibúsve de causis, iidem aut supra cæteros tollerẽt, aut etiam infra suo arbitratu deprimerent: sed illis omne iudicium & consilium à superis datum, sibi simplicitatis & obsequii gloriam esse relictã putarent: essentque proinde ad omnia quamuis ardua & absurda & subita paratissimi. Omnes omnium querimonias perbenignè audiebat, ac solabatur verbis humanissimis. atque etiam diligenter curabat, vt salua religionis disciplina, & Præfectorũ dignitate, vnicuique satisfieret. Neq; verò minori vigilantia & seueritate Præfectos ipsos quàm reliquos omnes in officio cõtinebat; quin etiam tanto plura maioraq; ab illis, quã ab his, exigere

solitus

solitus est, quanto superiores inferioribus, gradus & virtutum insignibus, antecellunt. Idem, in respôdendo agendoque, simplicitatem ita cum cautione coniunxit, vt satis appareret, alteram alteri non modò impedimento non esse, verùm etiam ornamento atque præsidio. Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexum de industria incertumque sermonem; vti barbaras artes, & subdola mendacii tegumenta, fideique ac societatis humanæ perniciem, semper est detestatus: ac suo monstrauit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam & calliditatem intersit.

EIVSDEM RATIO PROXIMOS ADIVVANDI.

CAPVT XI.

MIRA fuit solertiæ in solicitandis mortalibus, & à diaboli seruitute ad Christi Domini obsequium traducendis. ac quibus artibus dæmon ad animarum perniciem vtitur, easdem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem ac beneficium transferebat. Voluntates ac naturas eorum, quibuscum ageret, festinè odorari; ambitiosis splendida, auaris vtilia, voluptuosis iucunda proponere; & suo, quod aiunt, hamo vel esca quemque piscari. Iam in congressu, maximè Principum, id obseruabat in primis, vt sermonis initia illis daret, extrema reseruaret sibi: cauebatque ne de rebus etiam diuinis ineptè vel ad satietatem ac fastidium ageret. Tristem verò & horridam sapientiam (vtique postquam in lucem hominum prodiit) semper vitauit: cùmque philosophiæ nomen ipsum intelligeret, etiam si modestè tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitæ, rarũ aut notabile conspici voluit: ac semper sese, quibus rebus honestè ac religiosè potuit, ad cõmunem consuetudinem accommodauit; neque commisit, vt quod ipse non faceret, id in aliis reprehẽdere putaretur: prorsus vt, eius mores prima fronte vel eminus intuenti, vnus aliquis è populo videretur esse: verùm quo propiùs illum inspiceres, quo diutius ac familiariùs vtere, eo magis præstantiam virtutesque viri, tanquam odorem ex affrictu, sentires. atque id ipsum est causæ, cur nostris nullam in vestitu ornatúve religionis iniunxerit notam: sed quo faciliùs in hominum cœtus & consuetudinem irreperet, ac tempestiuis colloquiis vnumquemque adiuuaret; vbicumque gentium

gentium versarentur, quam modestissimo eius gentis habitu iussit incedere: neque vllum dare signum animi à sensu communi vel ab humanitate abhorrentis. Idem valde vituperabat moderatores animarum eos, qui vel vna eademque via, ac ferme quam ipsi tenuissent, cæteros etiam ad studium virtutis conarentur adducere; vel, dumtaxat si quis ad pietatem esset sua spõte propensus, formandum regendumque susciperent: sed ipse nimirum vel feros & barbaros homines non dubitabat aggredi, sic, vt à singulis quod dabatur acciperet: & quos ad consilia Christi prouehere non posset, certè ad præcepta sensim allicere nitebatur. atque vt bonus agricola non tantùm rectas & fructuosas arbores, sed etiã deprauatas neque ita fertiles colit: easque vel adminiculis erigit, vel circumcidendo castigat, vel sub aliena latentibus vmbra cælum aperit, vel telluris vitio laborãtibus mutat locum: sic ille, rerum difficultate nequaquã exterritus, dispiciebat in primis quod ingenium qua ratione tractandum esset; iisdemque sæpe morbis, pro varietate naturæ, non diuersas modò, sed etiam contrarias inter se medicinas adhibere consueuerat. Quòd si quem, omnia expertus, tamen è cœno peccatorum extrahere nequiuisset; non ideo contrahebat animum, vel se angori dabat, quasi oleum & operam perdidisset: sed conscientiæ & officii fructu contentus, acquiescebat in alto Prouidentiæ diuinę consilio. De spirituum discretione, (quam ille scientiam habuit maximam) deque moderandis affectibus, multa præcepit egregiè: quæ quoniam exstant scripta, (quemadmodũ initio diximus) nihil est quòd a nobis hoc loco ingerantur.

VITA EIVS QVOTIDIANA ET DOMESTICA.

CAPVT XII.

SOCIETATI Prępositus, deuexa iam ætate; viuendi priuatim hanc ferme normam tenebat. Manè, vt primùm euigilasset, certum tempus dabat precationi & contemplationi bonorum cœlestium: deinde, si sacrificandum illi esset, (quod munus, propter summam animi attentionem, & corporis imbecillitatem, sępe intermittere cogebatur) sacro, sub vesperam pridie, ad Vrbis consuetudinem ordinato, & accuratè præcognito, rem diuinam faciebat: quæ recitanda forent, vel in priuato sacello, nemine præter administrum adstante, contra morẽ Hispaniensem

niensem elata pronuntians voce. vsque adeò Ecclesiæ Romanæ ritus omnes & cæremonias adamauerat. A psallendo quamquã inuitus abstinebat, quòd ei propter vim lacrymarum, & frequentem ecstasim, qua corpus mirè affligebatur, eiusmodi officio summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cuius negotii causa prodeundum esset, comite vno prodibat: si minus, admittendis audiendisque vel domesticis vel externis operam dabat, serena parique semper, vt diximus, fronte: minimè suspiciosus ille quidem aut timidus; attamen apprimè circumspectus ac prouidus; vt illi non facilè quisquam posset imponere. Actiones autem omnes è diui Basilii præcepto condiebat tacitæ precationis sale: seque ipsum, vt dictum est, excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum vsu contraheret. A prandio, post gratiarum actionem, remissionis causa, de rebus haud ita seriis molestisve sermones habebat iucundos; qui tamen, vt plurimum, ad agendi & gubernandi scientiam facerent. Inde vel actibus publicis, vel subscriptioni lectionique epistolarum, tempus dabat; ac multa etiam, prout res exigeret, sua manu exarabat ipse. tum, si hora suppeteret, suorum acta recognoscebat. à cœna verò insequentis diei negotia disponebat; accersitisque administris vel procuratoribus, sua cuique separatim dabat mandata; deinde cũ eo, quem sibi à secretis elegerat, per otium agebat: eo demisso, ad multam noctem solus inambulabat innixus baculo, maiorem in modum attẽtus meditansque apud se: postremò, quod supererat temporis, necessariæ tribuebat quieti: id erat spatium horarum circiter quattuor. Cubiculo vsus est petangusto ac tenebricoso: cuius formam nec successores quidem adhuc religionis, vt puto, causa mutarunt. cibi potusque fuit adeò parcus, vt gustatũ funditus perdidisse videretur: nisi si quando pauculis vesceretur castaneis, quibus patrio more puer olim assueuerat. nulli vnquam ferculo, quamuis famelicus ac ieiunus, arrisit: nullum edulii vel condimenti genus cuiquam indixit: nihil vmquam inter edendũ est questus: licèt per adiutorum inscitiam incuriámve cibaria malè cocta conditaque: vinum etiam fugiens aut acidum præberetur. nihil deniq; sibi propriè apponi voluit vmquam: & grauiter administrum aliquando puniit, quòd vuæ racemum vni sibi præter cæteros attulisset, quæ sanè peritus rerum æstimator haud ita leuia duxerit, si hominis vel ætatem ipsam, cui multa dantur, vel infirmitatem valetudinis plura imperantẽ, vel denique summam inter suos potestatem & licentiam, vt ita dicam, suo arbitratu viuendi, consideret. Munditias in victu cultuque dilexit: sed faci-

sed faciles, & nequaquam exquisitas; cuiusmodi & viatorem & Christi famulum decent: placuitque ei semper, ad alliciẽdos præsertim homines, vt dictum est, non incompta frugalitas. Ac de Ignatio quidem (quod me non fugit) alia id genus multa narrantur: verùm singula persequi necesse non est, tantùm ad viri mores virtutemque intelligendam hæc pauca libauimus.

PIETATIS OPERA PVBLICE PER EVM INSTITVTA.

CAPVT XIII.

INTER ipsam Societatis administrationem, cui potissimùm inseruiebat, non exiguam partem curarum aliis quoque rebus impertiit, atque iis maximè, quæ ad salutem & commodum populi, atque ad splendorem ac dignitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis ægrotis, & pœnitentiæ sacramẽto, Innocentii tertii Papæ lex est: Aegrotos, nisi peccata ritè confessos, à prima inspectione medici, néve adeunto, néve curanto. Ea lex cùm ipsa desuetudine propemodum antiquata esset, perfecit Ignatius vt salutaris illa consuetudo longo interuallo reuocaretur; visendi tamen spatio in alteram vsque vicem extracto: qua moderatione videlicet, simul & publicæ existimationi, & singulorum animis corporibusque consultum est. Mulierculas à maritis cum pudicitiæ capitisve periculo diffidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas diuidere consueuerat: sed cùm cresceret numerus, ne cui grauior esset impẽsa, locum iisdem recipiendis alendisque publicè parare cõstituit; suumque consilium impertiit primoribus ciuitatis. quibus rem ita probantibus, vt nemo tamen se profiteri vellet tam gloriosi operis principem, hanc rationem Ignatius iniit rei ad exitum perducendæ: Ex area templi nostri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat, cuiusmodi multi ruinis veteribus continentur. hos igitur lapides in magna rei familiaris inopia vendi, & summam ex iis confici aureorum centum Ignatius imperauit: eam pecuniam cùm ad opus inchoandum primus in medio posuisset, tantũ reliquis ardorem iniecit, (insita mortalibus natura properè sequendi quæ inchoare piguit) vt ex voluntaria collatione institutum sit cœnobium, quo eius generis feminæ sese reciperent; ibique securę tamdiu delitescerẽt, quoad compositis controuersiis in gratiam cum maritis redirent: atque

 idcir-

idcirco cœnobium (vt supra diximus) Malè nuptarum vulgò appellatum est. Ad eius autem loci costodiam atque administrationem Ignatius piorum hominum sodalitatem adhibuit, prudenti sanè consilio. Etenim in communem vtilitatem intentus, ne vno dumtaxat munere implicitus teneretur, vt quodque opus absoluerat, confestim eius operis procuratione certis atque idoneis hominibus demandata, ipse animum & cogitationem ad alia deinceps atque alia transferebat. Parthenonem etiam sanctæ Catharinæ, cui à Funariis vel à Rosa cognomen est, Ignatius idem instituit. quo in Parthenone puellæ forma eleganti, quarum pudicitia periclitaretur ob angustias rei familiaris, magna præfectorum diligentia conquisitæ, interdum etiam pro potestate, si res exigat, è complexu parentum abreptæ, hodie ad centum & quinquaginta sub claustris, & sanctimonialium feminarum disciplina, magno labore & impensa educantur; eædemque, simul atque maturum est, vel perpetuæ religioni & castitati sponte se consecrant; vel idoneis viris dantur nuptui, dote à loci præsidibus persoluta. Non minus laudabile quod sequitur. Cùm plurimi bonæ interdum indolis pueri & puellæ, vt in Vrbe plena peregrinis & aduenis, destituti vel orbi parentibus, miserandum in modum per plateas & cōpita seminudi & egentes errarent; vtriusq; sexus & commodis & saluti, eodem Ignatio suadente, prouisum est. Itaque ex eo tempore duabus in ædibus, hoc est sanctæ Mariæ in Aquiro, & sanctorum quattuor Coronatorum, masculi seorsum ac feminæ; & gratis aluntur, & rudimentis Christianæ fidei, ac partim litteris partim etiam necessariis ad vsum reipublicæ artibus atque opificiis imbuuntur. Vtriusque autem sexus est hac tēpestate numerus capitum ampliùs ducentorum; quorum illi præter domesticas exercitiones, ad funera quoque prosequēda psallentes & candidati procedunt; hæ, vbi adoleuerint, vel maritantur, vel in sacratarum virginum collegia sese conferunt. Quin ētiam, quod olim in patria sua perfecerat, idipsum Romæ quoque molitus est: vt vlcerosi ac mendici per compita misere quiritantes, vnum in locu n coacti, publica impensa ex censu & collationibus alerentur. eamque rem ingenti ciuitatis approbatione ad exitum perduxisset, ni pauci potentes nescio quo spiritu impulsi, huic tam præclaræ actioni obstitissent. Ad hæc, è quisquiliis Hebræorum si cuipiam Euangelii lumen affulserat, hunc hospitio confestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter ac benignè tractabat, quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renasceretur. neque à procurandis neophytorum

rum commodis antè destitit, quàm ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in ædibus hodie masculos seorsum ac feminas, cùm aliorum tum præcipuè Gregorii XIII. Pontificis maximi munificentia, largè sustentat. atque etiam (quod expressius caritatis argumentum est) baptizati ex eo loco non antè mittuntur, quàm aut litterarum præsidio, quas interim edocentur, aut artis cuiuspiã, necessaria sibi in reliquam vitam adiumenta parauerint. quo pietatis officio multi ex eadem secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis ad Christum adiungunt. Illud verò optimũ, quòd ad Catholicæ fidei reliquias in Septentrionali plaga fouendas augendasque, auctore atque adiutore in primis Ioanne Morono Cardinali amplissimo, Seminarium clericorum in Vrbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonæ indolis adolescentes Romam ex iisdem regionibus mitterent. atque id Seminarium, siue collegium Germanicum, vt appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore ac perseuerantia tutatus Ignatius est; præstantissimis è tota Societate doctoribus ad eam iuuentutem & litteris & moribus instituendam adhibitis. quod opus & Ecclesiæ Romanæ ornamento & Germaniæ magno adiumento & fuisse & esse hodie vel maximè constat, cùm in eius penè collapsi instaurationem & amplificationem idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia & voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicæ modò, sed cæterarum quoque gentium pueros & adolescentes Ignatius, piis ac liberalibus disciplinis imbuendos, (quam vnam expeditissimam emendandi generis humani rationem ducebat esse) per se suosque admonitu planè diuino suscepit: atque ob id ipsum gymnasia, quibus æquè infimi ac summi gratis erudirentur, non Romæ solùm, sed etiam toto penè terrarum orbe constituit, summa adhibita cura, vt ne quid professores nostri, quãuis acutum & plausibile, afferrent peregrini vel noui dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrens, verùm in singulis quæstionibus celeberrima quæque & probatissima doctorum placita sequerentur.

QVÆDAM DE IGNATIO MIRA.

CAPVT XIV.

PRÆTER eã quæ superioribus libris Ignatio diuinitus accidisse retulimus, nõ pauca de eodem admirabilia prædicantur; quorum aliqua nobis hoc loco exponere visum est. Recenti conuersione, Hierosolymam petens, dum Barcinone transmissionem exspectat, interea diuinam rem, sacras conciones, & alia religionis officia quàm accuratissimè obire non destitit. Accidit autem aliquando, vt cùm in templo verbum Dei audiret; conspicata hominem femina princeps, peregrini habitu fœci plebis immistum, videre sibi visa sit eius caput ac faciem eximio quodam fulgore splendentem, idque tanta sua cum animi voluptate; vt quamquam inuita ac repugnans modestiæ caussa, tamen ab eo aspectu oculos nulla ratione posset auertere. Igitur concione dimissa, nihil ei fuit antiquius, quàm vt mariti permissu peregrinum per idoneos homines oppidò conquisitum hospitio acciperet; qui domum ingressus, percunctantibus illis, quis aut cuias esset; peregrinari se Hierosolymam dixit, neque de se ipso verbum vltra addidit: verumenim vero sermonem de rebus diuinis institues, omnes, qui aderant, cælesti quodam solatio lætitiaque perfudit. Qua re vehementius etiam permoti, operam dedêre, vt nobilis quidam vir, ipsorum propinquus, in Italiã traiecturus, vnà cum Ignatio conscenderet, rati, nauigium vtique tali vectore perire non posse; neque eos fefellit opinio: siquidem alia nauis, cùm eodem ferè tempore vela fecisset, nõ longe à portu vi tempestatis absorpta est; at verò qua Ignatius vehebatur, celerrimo cursu Caietam incolumis tenuit; post reuersionẽ verò, dum Barcinone, vt initio dictum est, Grammaticæ rudimentis operam dat, res accidit ad viri sanctitatem illustrandam haud leuis momenti. In parœcia beatæ MARIÆ, cui à Mari cognomẽ est, ad plateam Lullianã, Lyssani duo fratres de patrimonio diutius litigauerant. Ac denique à iudicibus lata sententia, is qui caussa ceciderat, præ nimio dolore ad vltimam desperationem redactus, impulsu dæmonis è cubiculi trabe laqueo se suspendit: ea re cognita vicini ad tetrum illud spectaculum confluunt, mirantes hominis facinus, miserantes insaniam. Id simulatque Ignatius audiuit, confestim aduolat, pendentem ex infelici tigillo restem præcidit, hominem vel cadauer potiùs collocari iubet

in lectulo;deinde seorsum nixus genibus pro salute ipsius Deum orare non sine lacrymis instituit. Res mira; deprecante Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obuersis, & exspectatione suspẽsis; miser ille repentè sustulit oculos, vocisque vsum eatenus duntaxat recepit, quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata ritè confessus, ac demum expiatus, animã è Tartari faucibus ereptã Domino reddidit; cuius rei fama totam vrbem finesq; illos magna cum omnium admiratione peruasit; & supersunt hodie, qui meminerint: à quibus ego id ipsum Barcinone diligenter quæsiui. Ac multo pòst, Romæ, constituta iam Societate, aliud nõ minus mirum Ignatio contigit. Cum Alexando Petronio, cuius antè meminimus, & medico & philosopho insigni, magnum vsum amicitiamque contraxerat. Ad eum ægrotũ aliquando vicissim ipse visendi caussa cùm adiisset, quamquam alieno tum tempore, tamen pro familiaritate a domesticis introductus, occlusis fenestris in lectulo quiescentem inuenit: & ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspenso vestigio tacitus adrepens, puluino sentim assedit, ac nihilominus Alexander è somno excitatus, & repentè Felicitatem vxorem inclamans: Quis nouus hic splẽdor, quæ tanta, inquit, lux cubiculum cõplet? At illa simpliciter, id quod erat, vnum Ignatium introisse respondit. Tum Alexander, homo grauis & prudens, non dubio argumento viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatiũ, tamquam humano fastigio celsiorem, magis magisque suspexit: totamque deinde rem ipse mihi aliisq; seriò exposuit. Parisiis, Michaël quidam Hispanus, quem Romæ deinde falsæ criminationis ministrũ in Patres fuisse diximus, impatienter ferens patronũ suum Franciscum Xauerium è medio honorum cursu ad studium humilitatis Christianæ traductum fuisse, ira percitus, Ignatiũ, vtpote eius rei auctorem, interficere omnino constituit: cumque in hospitium ipsius vltro inuasisset, strictoq; iã gladio scalas furibundus ascẽderet, diuina repentè voce perterritus: Quò tendis infelix: retulit gradũ, totãque rẽ cõscientia victus postmodũ ipse confessus est. Anno à virginis partu M.D.LIV. Rodulphi Pii Cardinalis opera, Societatis collegium ad Lauretanam ædẽ institutum est; acciditque, vt domus nostris ad habitãdu attributa, lemurũ terroribus & faunorũ ludibriis admodum esset infesta; cumque, noctu præsertim, modò hi modò illi, detractis è cubiculi stragulis, vel insolito quodã cachinno excitati per cæcas tenebras trepidarent; ad eam pestem auertendam multa nequicquam experti, denique per epistolam ad sacrificia & preces Ignatii, tamquam ad sacram

anchoram communi consensu confugiunt. Ille re cognita, Deũ attentè precatus, rescripsit sociis, bono essent animo, Diuino præsidio freti, (quod in tali re fecerat ipse non semel) dęmonum terriculamenta nihili ducerent. Mirum dictu, recitatis litteris, omnes confestim ea molestia spectrisque non modò in præsens, verùm etiam in posterum liberati sunt. Cùm Ignatii defuncti corpus exequiarum causa iacêret in feretro, Bernardina quędã Romana, filiam strumis iamdiu laborantem, quam arte nulla medici sanare valuerant, ad osculandas mortui manus admouere vehementer optabat, certam ex eo contactu, filiæ valetudinem sibi pollicita: sed cùm præ turba, impetu sæpe capto, puella numquam ad feretrum accedere potuisset, denique mater, quippe quam filiæ caritas valentiorem audacioremque reddebat, non antè destitit, quàm ex Ignatii vestimentis frustulum adepta est. id frustulum virginis collo simul atque alligatũ, velut præsenti numinis ope, morbus euanuit: cuius miraculi rumor cunctis, vt par est, admirantibus longè lateque manauit. Ac ne prophetiæ quidem insigni dono caruisse putandus Ignatius est, siquidem aliqua partim abdita aperuit, partim longè à cõspectu remota mõstrauit, partim etiam multo pòst futura sine vllo errore prædixit. In iis Barcinone Ignatium maximè coluêre, ac præcipuum ex eius consuetudine & monitis fructum vtilitatemque cepêre, vidua quædam fuit nomine Agnes, è Paschala familia. hæc cùm cætera caritate Ignatium adiuuit, eiusque sustentauit inopiam, tum Parisios proficiscentem ad vsque templum S. Andreæ tria millia ab vrbe passuum officii causa prosecuta est vnà cum Ioanne filio, optima spe summæ virtutis ac pietatis adolescêtulo. Hũc in digressu cùm oscularetur Ignatius, eique præcepta in reliquã vitam paterna daret: Cur, inquit ille, cùm alii abs te exculti, tuisque monitis incitati, vel CHRISTI consilia sint sequuti, vel certè in virtute magnos progressus effecerint, me vnum, parens optime, rudem informemque destituis? quid misero mihi te absente futurum est? Atqui bono animo esto, fili, respondit Ignatius, nequaquam tibi deerit exercendæ patientiæ deque DEO bene merendi materies. namque vbi adoleueris, vxorem duces, multisque incommodis afflictaberis, quæ te solui deliciis & in auxilio diuino implorando torpere minimè patientur. Neque abfuit dicto fides; siquidem post aliquot annos ille contracto matrimonio multos suscepit liberos; cumque haud ita diues esset, debitorum fraude, quibus non exiguam pecuniæ summam crediderat, rei familiaris naufragium fecit, hodieque confecta iã ætate senex seq;

fami-

familiamque suam quotidianis laboribus ægre sustẽtat. Eius deinde Agnetis mortem, Barcinone sanctissimè obitam, Romæ Dei monitu præsensit Ignatius, vt litteræ Antonii Araozii, qui moriẽti viduæ affuerat, nihil ei super illa re noui postmodũ attulerint. Quidam haud ita pridem in Societate versatus, cùm ex imposito sibi munere tanta molestia afficeretur, vt somnũ capere vix posset, ac de repetendo sæculo cogitaret; Ignatius rem diuinitus odoratus, adolescentem nocte intempesta è lectulo vocari ad se iussit, alioqui fratrum necessitatibus mirum in modum parcere solitus. Is cùm animo valde perturbato venisset, ficta persona quæsiuit ex eodẽ Ignatius, si quis hac vel illa tentatione solicitaretur, quidnam ei cõsilii daturus esset: ac per eam sermocinationem omnes illi obstupescenti sensim eius animi recessus ac latebras patefecit simul, & perturbationes admirabili dexteritate sedauit; eodemque charitatis officio erga alios quoque multos pari perspicacitate perfunctus est, qui cùm suos morbos propter inscitiam aperire non possent, vltro iis ipsemet ante medicinam & genus ægritudinis & caussas detegebat. Vicetiæ, Fabro & Laine comitibus, dum ex voto finem anni vertentis exspectat, cæteris item Patribus ob id ipsum Veneta ditione dispersis, repentè affertur, Simonem Roterigium, Bassani, grauissima febri correptum, in extremo versari vitæ discrimine; quo nuntio perculsus Ignatius, licèt ipse quoque febricula teneretur, tamẽ illico surgit, ac Iacobi Lainis, qui grauiùs laborabat, cura piis hominibus demandata, sequente Fabro se pedes in viam dat, eodemque die passuum octodecim ferè millia confecit ea quidem celeritate, vt præcedentem vix Faber consequi posset. Cumque ex itinere, de Simone solicitus, orandi caussa paullulum è semita diuertisset, supplicatione peracta, sensit auditas preces: atque ad Fabrum rediens, pro certo affirmauit, Simonẽ è morbo euasurum; ad quem vt venit, arctè complexus hominẽ, læta omnia sperare & certam sanitatẽ expectare iussit. Nec sanè frustra: quandoquidem Simon paulo pòst, contra omnium opinionem, pristinæ valetudini redditus est: atque id beneficium hodieque secundùm Deum Ignatio sese acceptum referre testatur. Haud longè à Bassani mœnibus loco edito tẽplũ cernitur beati Martyris Viti, ex quo in subiectam conuallem despectus est cùm cætero cultu visendam, tum crebris aquarum è Medoaco amne deriuationibus. Id tẽplũ eo tẽpore tuebatur solitarius quidã, Antonius nomine, vir doctrinarum expers & idiota quidem ille, verumtamen seuerus & grauis, & ipso totius corporis atque oris habitu venerabilis; ac proinde

Paulo IIII. Pontifice maximo, cùm inter bellicos tumultus vir quidam princeps, qui nuper est mortuus, Collegii Germanici tutelam ac patrocinium, oneris & impendii grauitate defatigatus, abjicere cogitaret, idemque auctor esset Ignatio, vt, ne in re iam desperata ac penè collapsa diutius operam & oleum perderet; sanè fortiter Ignatius illi respondit: Faceret ipse quod vellet: se quidem, quoad viueret, eam procurationem numquam esse depositurum; neque verò dubitare se, quin tam præclarè inchoatū opus diuina prouidentia conseruatura esset; ac datura aliquando Pastorem, qui non modò necessariis, verùm etiam copiosis ad victum cultumque vectigalibus id Collegium instrueret. Per eadem ferè tempora vir quidam pecuniosus, templi nostri miseratus angustias, ædem nobis ædificare voluit laxiorem; sed cùm is descriptionem quandam suam sequeretur, cum dignitate quidē illam & elegantia, verumtamen ad religionis nostræ vsus parum idoneam, Ignatius piam viri voluntatem vtique accepit, egitque, vt debuit, gratias: rem verò ipsam animo fidenti reiecit, quòd sibi compertum esse diceret, non defuturum olim, qui templum nostris muneribus accommodatum exstrueret. Quarum duarum præsensionum alteram Gregorii XIII. Pontificis maximi summa, vt dictum est, pietas atque benignitas, alteram Alexandri Farnesii Cardinalis amplissimi eximia religio & regia planè magnificentia comprobauit. Alia item de Ignatio miranda narrantur: quæ quia mihi haud satis explorata sunt, necesse non habui adscribere; præsertim quòd clarorum hominum sanctitas non tā signis atque miraculis, quàm caritate in Deum & vitæ innocentia continetur.

IN IGNATII VITAM CAPITVM INDEX.

LIBRI PRIMI.

Egra-

LIBRI SECVNDI.

niensem elata pronuntians voce. vsque adeò Ecclesiæ Romanæ ritus omnes & cæremonias adamauerat. A psallendo quamquã inuitus abstinebat, quòd ei propter vim lacrymarum, & frequentem ecstasim, qua corpus mirè affligebatur, eiusmodi officio summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cuius negotii causa prodeundum esset, comite vno prodibat: si minùs, admittendis audiendisque vel domesticis vel externis operam dabat, serena parique semper, vt diximus, fronte: minimè suspiciosus ille quidem aut timidus; attamen apprimè circumspectus ac prouidus; vt illi non facilè quisquam posset imponere. Actiones autem omnes è diui Basilii præcepto condiebat tacitæ precationis sale: seque ipsum, vt dictum est, excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum vsu contraheret. A prandio, post gratiarum actionem, remissionis causa, de rebus haud ita seriis molestisve sermones habebat iucundos; qui tamen, vt plurimum, ad agendi & gubernandi scientiam facerent. Inde vel actibus publicis, vel subscriptioni lectionique epistolarum, tempus dabat; ac multa etiam, prout res exigeret, sua manu exarabat ipse. tum, si hora suppeteret, suorum acta recognoscebat. à cœna verò insequentis diei negotia disponebat; accersitisque administris vel procuratoribus, sua cuique separatim dabat mandata; deinde cũ eo, quem sibi à secretis elegerat, per otium agebat: eo demisso, ad multam noctem solus inambulabat innixus baculo, maiorem in modum attẽtus meditansque apud se: postremò, quod supererat temporis, necessariæ tribuebat quieti: id erat spatium horarum circiter quattuor. Cubiculo vsus est perangusto ac tenebricoso: cuius formam nec successores quidem adhuc religionis, vt puto, causa mutarunt. cibi potusque fuit adeò parcus, vt gustatũ funditus perdidisse videretur: nisi si quando pauculis vesceretur castaneis, quibus patrio more puer olim assueuerat. nulli vnquam ferculo, quamuis famelicus ac ieiunus, attrisit: nullum edulii vel condimenti genus cuiquam indixit: nihil vmquam inter edendũ est questus: licèt per adiutorum inscitiam incuriámve cibaria malè cocta conditaque: vinum etiam fugiens aut acidum præberetur. nihil deniq; sibi propriè apponi voluit vmquam: & grauiter administrum aliquando puniit, quòd vuæ racemum vni sibi præter cæteros attulisset: quæ sanè peritus rerum æstimator haud ita leuia duxerit, si hominis vel ætatem ipsam, cui multa dantur, vel infirmitatem valetudinis plura imperantẽ, vel denique summam inter suos potestatem & licentiam, vt ita dicam, suo arbitratu viuendi, consideret. Munditias in victu cultuque dilexit: sed faci-

sed faciles, & nequaquam exquisitas; cuiusmodi & viatorem & Christi famulum decent: placuitque ei semper, ad alliciẽdos præsertim homines, vt dictum est, non incompta frugalitas. Ac de Ignatio quidem (quod me non fugit) alia id genus multa narrantur: verùm singula persequi necesse non est, tantùm ad viri mores virtutemque intelligendam hæc pauca libauimus.

PIETATIS OPERA PVBLICE PER EVM INSTITVTA.

CAPVT XIII.

INTER ipsam Societatis administrationem, cui potissimùm inseruiebat, non exiguam partem curarum aliis quoque rebus impertiit, atque iis maximè, quæ ad salutem & commodum populi, atque ad splendorem ac dignitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis ægrotis, & pœnitentiæ sacramẽto, Innocentii tertii Papæ lex est: Aegrotos, nisi peccata ritè confessos, à prima inspectione medici, néve adeunto, néve curanto. Ea lex cùm ipsa desuetudine propemodum antiquata esset, perfecit Ignatius vt salutaris illa consuetudo longo interuallo reuocaretur; visendi tamen spatio in alteram vsque vicem extracto: qua moderatione videlicet, simul & publicæ existimationi, & singulorum animis corporibusque consultum est. Mulierculas à maritis cum pudicitiæ capitisve periculo diffidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas diuidere consueuerat: sed cùm cresceret numerus, ne cui grauior esset impẽsa, locum iisdem recipiendis alendisque publicè parare cõstituit; suumque consilium impertiit primoribus ciuitatis. quibus rem ita probantibus, vt nemo tamen se profiteri vellet tam gloriosi operis principem, hanc rationem Ignatius iniit rei ad exitum perducendæ: Ex area templi nostri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat, cuiusmodi multi ruinis veteribus continentur. hos igitur lapides in magna rei familiaris inopia vendi, & summam ex iis confici aureorum centum Ignatius imperauit: eam pecuniam cùm ad opus inchoandum primus in medio posuisset, tantũ reliquis ardorem iniecit, (insita mortalibus natura properè sequendi quæ inchoare piguit) vt ex voluntaria collatione institutum sit cœnobium, quo eius generis feminæ sese reciperent; ibique securę tamdiu delitescerẽt, quoad compositis controuersiis in gratiam cum maritis redirent: atque

idcirco cœnobium (vt supra diximus) Malè nuptarum vulgò appellatum est. Ad eius autem loci custodiam atque administrationem Ignatius piorum hominum sodalitatem adhibuit, prudenti sanè consilio. Etenim in communem vtilitatem intentus, ne vno dumtaxat munere implicitus teneretur, vt quodque opus absoluerat, confestim eius operis procuratione certis atque idoneis hominibus demandata, ipse animum & cogitationem ad alia deinceps atque alia transferebat. Parthenonem etiam sanctæ Catharinæ, cui à Funariis vel à Rosa cognomen est, Ignatius idem instituit. quo in Parthenone puellæ forma eleganti, quarum pudicitia periclitaretur ob angustias rei familiaris, magna præfectorum diligentia conquisitæ, interdum etiam pro potestate, si res exigat, è complexu parentum abreptæ, hodie ad centum & quinquaginta sub claustris, & sanctimonialium feminarum disciplina, magno labore & impensa educantur; eædemque, simul atque maturum est, vel perpetuæ religioni & castitati sponte se consecrant; vel idoneis viris dantur nuptum, dote à loci præsidibus persoluta. Non minus laudabile quod sequitur. Cùm plurimi bonæ interdum indolis pueri & puellæ, vt in Vrbe plena peregrinis & aduenis, destituti vel orbi parentibus, miserandum in modum per plateas & cōpita seminudi & egentes errarent; vtriusq; sexus & commodis & saluti, eodem Ignatio suadente, prouisum est. Itaque ex eo tempore duabus in ædibus, hoc est sanctæ Mariæ in Aquiro, & sanctorum quattuor Coronatorum, masculi seorsum ac feminæ; & gratis aluntur, & rudimentis Christianæ fidei, ac partim litteris partim etiam necessariis ad vsum reipublicæ artibus atque opificiis imbuuntur. Vtriusque autem sexus est hac tēpestate numerus capitum ampliùs ducentorum; quorum illi præter domesticas exercitiones, ad funera quoque prosequēda psallentes & candidati procedunt; hæ, vbi adoleuerint, vel maritantur, vel in sacratarum virginum collegia sese conferunt. Quin etiam, quod olim in patria sua perfecerat, idipsum Romæ quoque molitus est: vt vlcerosi ac mendici per compita misere quiritantes, vnum in locum coacti, publica impensa ex censu & collationibus alerentur eamque rem ingenti ciuitatis approbatione ad exitum perduxisset, ni pauci potentes nescio quo spiritu impulsi, huic tam præclaræ actioni obstitissent. Ad hæc, è quisquiliis Hebræorum si cuipiam Euangelii lumen affulserat, hunc hospitio confestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter ac benignè tractabat, quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renasceretur. neque à procurandis neophyto-

rum commodis antè destitit, quam ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in ædibus hodie masculos seorsum ac feminas, cùm aliorum tum præcipuè Gregorii XIII. Pontificis maximi munificentia, largè sustentat. atque etiam (quod expressius caritatis argumentum est) baptizati ex eo loco non antè mittuntur, quàm aut litterarum præsidio, quas interim edocentur, aut artis cuiuspiã, necessaria sibi in reliquam vitam adiumenta parauerint. quo pietatis officio multi ex eadem secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis ad Christum adiungunt. Illud verò optimũ, quòd ad Catholicæ fidei reliquias in Septentrionali plaga fouendas augendasque, auctore atque adiutore in primis Ioanne Morono Cardinali amplissimo, Seminarium clericorum in Vrbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonæ indolis adolescentes Romam ex iisdem regionibus mitterent. atque id Seminarium, siue collegium Germanicum, vt appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore ac perseuerantia tutatus Ignatius est; præstantissimis è tota Societate doctoribus ad eam iuuentutem & litteris & moribus instituendam adhibitis. quod opus & Ecclesiæ Romanæ ornamento & Germaniæ magno adiumento & fuisse & esse hodie vel maximè constat, cùm in eius pænè collapsi instaurationem & amplificationem idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia & voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicæ modò, sed cæterarum quoque gentium pueros & adolescentes Ignatius, piis ac liberalibus disciplinis imbuendos, (quam vnam expeditissimam emendandi generis humani rationem ducebat esse) per se suosque admonitu planè diuino suscepit: atque ob id ipsum gymnasia, quibus æquè infimi ac summi gratis erudirentur, non Romæ solùm, sed etiam toto pænè terrarum orbe constituit, summa adhibita cura, vt ne quid professores nostri, quãuis acutum & plausibile, afferrent peregrini vel noui dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis, verùm in singulis quæstionibus celeberrima quæque & probatissima doctorum placita sequerentur.

QVÆDAM DE IGNATIO MIRA.

CAPVT XIV.

PRÆTER eâ quæ superioribus libris Ignatio diuinitus accidisse retulimus, nō pauca de eodem admirabilia prædicantur; quorum aliqua nobis hoc loco exponere visum est. Recenti conuersione, Hierosolymam petens, dum Barcinone transmissionem exspectat, interea diuinam rem, sacras conciones, & alia religionis officia quàm accuratissimè obire non destitit. Accidit autem aliquando, vt cùm in templo verbum Dei audiret; conspicata hominem femina princeps, peregrini habitu fœci plebis immistum, videre sibi visa sit eius caput ac faciem eximio quodam fulgore splendentem, idque tanta sua cum animi voluptate, vt quamquam inuita ac repugnans modestiæ caussa, tamen ab eo aspectu oculos nulla ratione posset auertere. Igitur concione dimissa, nihil ei fuit antiquius, quàm vt mariti permissu peregrinum per idoneos homines oppidò conquisitum hospitio acciperet; qui domum ingressus, percunctantibus illis, quis aut cuias esset, peregrinari se Hierosolymam dixit, neque de se ipso verbum vltra addidit: verumenim vero sermonem de rebus diuinis instituēs, omnes, qui aderant, cælesti quodam solatio lętitiaque perfudit. Qua re vehementiùs etiam permoti, operam dedêre, vt nobilis quidam vir, ipsorum propinquus, in Italiā traiecturus, vnà cum Ignatio conscenderet, rati, nauigium vtique tali vectore perire non posse; neque eos fefellit opinio: siquidem alia nauis, cùm eodem ferè tempore vela fecisset, nō longè à portu vi tempestatis absorpta est; at verò qua Ignatius vehebatur, celerrimo cursu Caietam incolumis tenuit; post reuersionē verò, dum Barcinone, vt initio dictum est, Grammaticæ rudimentis operam dat, res accidit ad viri sanctitatem illustrandam haud leuis momenti. In parœcia beatæ MARIÆ, cui à Mari cognomē est, ad plateam Lullianā, Lyssani duo fratres de patrimonio diutius litigauerant. Ac denique à iudicibus lata sententia, is qui caussa ceciderat, præ nimio dolore ad vltimam desperationem redactus, impulsu dæmonis è cubiculi trabe laqueo se suspendit: ea re cognita vicini ad tetrum illud spectaculum confluunt, mirantes hominis facinus, miserantes insaniam. Id simulatque Ignatius audiuit, confestim aduolat, pendentem ex infelici tigillo restem præcidit, hominem vel cadauer potiùs collocari iubet

in

in lectulo; deinde seorsum nixus genibus pro salute ipsius Deum orare non sine lacrymis instituit. Res mira; deprecante Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obuersis, & expectatione suspēsis; miser ille repentè sustulit oculos, vocisque vsum eatenus duntaxat recepit, quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata ritè confessus, ac demum expiatus, animā è Tartari faucibus ereptā Domino reddidit; cuius rei fama totam vrbem finesq; illos magna cum omnium admiratione peruasit; & supersunt hodie, qui meminerint: à quibus ego id ipsum Barcinone diligenter quæsiui. Ac multo pòst, Romæ, constituta iam Societate, aliud nō minus mirum Ignatio contigit. Cum Alexando Petronio, cuius antè meminimus, & medico & philosopho insigni, magnum vsum amicitiamque contraxerat. Ad eum ægrotū aliquando vicissim ipse visendi caussa cùm adiisset, quamquam alieno tum tempore, tamen pro familiaritate a domesticis introductus, occlusis fenestris in lectulo quiescentem inuenit: & ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspenso vestigio tacitus adrepens, puluino sensim assedit; ac nihilominus Alexander è somno excitatus, & repentè Felicitatem vxorem inclamans: Quis nouus hic splēdor, quæ tanta, inquit, lux cubiculum cōplet? At illa simpliciter, id quod erat, vnum Ignatium introisse respondit. Tum Alexander, homo grauis & prudens, non dubio argumento viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatiū, tamquam humano fastigio celsiorem, magis magisque suspexit: totamque deinde rem ipse mihi aliisq; seriò exposuit. Parisiis, Michaël quidam Hispanus, quem Romæ deinde falsæ criminationis ministrū in Patres fuisse diximus, impatienter ferens patronū suum Franciscum Xauerium è medio honorum cursu ad studium humilitatis Christianę traductum fuisse, ira percitus, Ignatiū, vtpote eius rei auctorem, interficere omnino constituit: cumque in hospitium ipsius vltro inuasisset, strictoq; iā gladio scalas furibundus ascēderet, diuina repentè voce perterritus: Quò tendis infelix: retulit gradū, totāque rē cōscientia victus postmodū ipse confessus est. Anno à virginis partu M.D.LIV. Rodulphi Pii Cardinalis opera, Societatis collegium ad Lauretanam ædē institutum est; acciditque, vt domus nostris ad habitādū attributa, lemurū terroribus & faunorū ludibriis admodum esset infesta; cumque, noctu præsertim, modò hi modò illi, detractis è cubiculi stragulis, vel insolito quodā cachinno excitati per cæcas tenebras trepidarent; ad eam pestem auertendam multa nequicquam experti, denique per epistolam ad sacrificia & preces Ignatii, tamquam ad sacram

anchoram communi consensu confugiunt. Ille re cognita, Deũ attentè precatus, rescripsit sociis, bono essent animo, Diuino præsidio freti, (quod in tali re fecerat ipse non semel) dæmonum terriculamenta nihili ducerent. Mirum dictu, recitatis litteris, omnes confestim ea molestia spectrisque non modò in præsens, verùm etiam in posterum liberati sunt. Cùm Ignatii defuncti corpus exequiarum causa iacêret in feretro, Bernardina quedã Romana, filiam strumis iamdiu laborantem, quam arte nulla medici sanare valuerant, ad osculandas mortui manus admouere vehementer optabat, certam ex eo contactu, filiæ valetudinem sibi pollicita: sed cùm præ turba, impetu sæpe capto, puella numquam ad feretrum accedere potuisset, denique mater, quippe quam filiæ caritas valentiorem audacioremque reddebat, non antè destitit, quàm ex Ignatii vestimentis frustulum adepta est. id frustulum virginis collo simul atque alligatũ, velut præsenti numinis ope, morbus euanuit: cuius miraculi rumor cunctis, vt par est, admirantibus longè lateque manauit. Ac ne prophetiæ quidem insigni dono caruisse putandus Ignatius est, siquidem aliqua partim abdita aperuit, partim longè à cõspectu remota mõstrauit, partim etiam multo pòst futura sine vllo errore prædixit. In iis Barcinone Ignatium maximè coluêre, ac præcipuum ex eius consuetudine & monitis fructum vtilitatemque cepêre, vidua quædam fuit nomine Agnes, è Paschala familia. hæc cùm cætera caritate Ignatium adiuuit, eiusque sustentauit inopiam, tum Parisios proficiscentem ad vsque templum S. Andreæ tria millia ab vrbe passuum officii causa prosecuta est vnà cum Ioanne filio, optima spe summæ virtutis ac pietatis adolescētulo. Hũc in digressu cùm oscularetur Ignatius, eique præcepta in reliquã vitam paterna daret: Cur, inquit ille, cùm alii abs te exculti, tuisque monitis incitati, vel CHRISTI consilia sint sequuti, vel certè in virtute magnos progressus effecerint, me vnum, parens optime, rudem informemque destituis? quid misero mihi te absente futurum est? Atqui bono animo esto, fili, respondit Ignatius, nequaquam tibi deerit exercendæ patientiæ deque DEO bene merendi materies. namque vbi adoleueris, vxorem duces, multisque incommodis afflictaberis, quæ te solui deliciis & in auxilio diuino implorando torpere minimè patientur. Neque abfuit dicto fides; siquidem post aliquot annos ille contracto matrimonio multos suscepit liberos; cumque haud ita diues esset, debitorum fraude, quibus non exiguam pecuniæ summam crediderat, rei familiaris naufragium fecit, hodieque confecta iã ætate senex sequ
fami-

familiamque suam quotidianis laboribus ægre sustẽtat. Eius deinde Agnetis mortem, Barcinone sanctissimè obitam, Romæ Dei monitu præsensit Ignatius, vt litteræ Antonii Araozii, qui moriẽti viduæ affuerat, nihil ei super illa re noui postmodũ attulerint. Quidam haud ita pridem in Societate versatus, cùm ex imposito sibi munere tanta molestia afficeretur, vt somnũ capere vix posset, ac de repetendo sæculo cogitaret; Ignatius rem diuinitus odoratus, adolescentem nocte intempesta è lectulo vocari ad se iussit, alioqui fratrum necessitatibus mirum in modum parcere solitus. Is cùm animo valde perturbato venisset, ficta persona quęsiuit ex eodẽ Ignatius, si quis hac vel illa tentatione solicitaretur, quidnam ei cõsilii daturus esset: ac per eam sermocinationem omnes illi obstupescenti sensim eius animi recessus ac latebras patefecit simul, & perturbationes admirabili dexteritate sedauit; eodemque charitatis officio erga alios quoque multos pari perspicacitate perfunctus est, qui cùm suos morbos propter inscitiam aperire non possent, vltro iis ipsemet ante medicinam & genus ægritudinis & caussas detegebat. Viceriæ, Fabro, & Laine comitibus, dum ex voto finem anni vertentis exspectat, cæteris item Patribus ob id ipsum Veneta ditione dispersis, repentè affertur, Simonem Rorerigium, Bassani, grauissima febri correptum, in extremo versari vitæ discrimine; quo nuntio perculsus Ignatius, licèt ipse quoque febricula teneretur, tamẽ illico surgit, ac Iacobi Lainis, qui grauiùs laborabat, cura piis hominibus demandata, sequente Fabro se pedes in viam dat, eodemque die passuum octodecim ferè millia confecit ea quidem celeritate, vt præcedentem vix Faber consequi posset. Cumque ex itinere, de Simone solicitus, orandi caussa paullulum è semita diuertisset, supplicatione peracta, sensit auditas preces: atque ad Fabrum rediens, pro certo affirmauit, Simonẽ è morbo euasurum; ad quem vt venit, arctè complexus hominẽ, læta omnia sperare & certam sanitatẽ expectare iussit. Nec sanè frustra: quandoquidem Simon paulo pòst, contra omnium opinionem, pristinæ valetudini redditus est: atque id beneficium hodieque secundùm Deum Ignatio sese acceptum referre testatur. Haud longè à Bassani mœnibus loco edito tẽplũ cernitur beati Martyris Viti, ex quo in subiectam conuallem despectus est cùm cætero cultu visendam, tum crebris aquarum è Medoaco amne deriuationibus. Id tẽplũ eo tẽpore tuebatur solitarius quidã, Antonius nomine, vir doctrinarum expers & idiota quidem ille, verumtamen seuerus & grauis, & ipso totius corporis atque oris habitu venerabilis; ac proinde

inde apud illas gentes magna virtutis & sanctitatis opinione. Is Ignatium nihil insigne præ se ferentem, elato supercilio (vt ipse postea fatebatur) conten re apud se cæpit, ac parui facere; quoad intentius aliquando supplicanti demonstrare dignatus est Dominus, qui vir & quantus esset Ignatius, quamque multorum adiumento & saluti diuina prouidentia destinatus; ex quo suâ ille temeritatem dolenter accusans, Ignatium studiosè dein colere atque obseruare instituit. Per eosdem fortè dies quidam ex Ignatii sociis, partim anachoretæ consuetudine partim etiam ipsius loci amœnitate captus, ita cogitare cœpit apud se; Hem, Ignatii comites, vexatis tanto labore, tanta rerũ omniũ difficultate corporibus, de animorum insuper salute periclitamur: rarò, quã extulimus domo, mentem spiritumque referimus: nimium pulueris sordiumque campestri hoc opere exercitatione colligimus; ac cæteris quidem maior forsan gratiæ diuinæ fiducia, plus viriũ fuerit ad obuia quæque superanda: mihi verò meæ infirmitatis præclarè conscio nónne conducat, procul negotiis tumultibusque cælestem in terris vitam vna cum hoc sancto eremi cultore transigere? & abiectis multiplicibus curis vni Deo vacare? Hæc apud se identidem reputanti occursabant ex altera parte Ignatii caritas, dulcedo sociorum, cepta communia, datę dexteræ, & deserendi nefas. Eiusmodi cogitationum æstibus cùm aliquãdiu fluctuasset; denique consultandi caussa ad anachoretam ipsum adire constituit; sed nequaquam cessit illi res è sententia; quippe vixdum extra oppidũ extulerat pedé, cùm ei vni spectrũ est obiectum, armatus vir, trucibus oculis, stricto gladio minitans. Exterruit primò ea species hominé: dein impetu capto cùm nihilominus pergeret, iratus ille ac furens in obuium irruere visus. Tum verò peregrinus haud dubie terga dat, ac sine respectu in oppidũ auolat, mirantibus incolis quòd tam effusè fugienté aspicerent, nemine persequente. At ille a præcipiti cursu non anté destitit, quam in ipsius Ignatii diuersorium sese cum insana trepidatione coniect. Cui renidens Pater (totam quippe ré Deo reuelante cognorat) Siccine titubas? inquit: Modicæ fidei, quare dubitasti? Qua ille interrogatione, & in præsentia valde cõpunctus, & in posterũ, ne ab instituto deficeret, magnope e confirmatus est. Cũ Ioan. Codurius, è primis Patribus vnus, è graui morbo in vltimũ vitæ periculum esset adductus: ad ré diuina pro socii salute faciédam Ignatius ædé sancti Petri in Monte aureo petiit: cuius & loci & Apostoli, vt suprà diximus, præcipua quadã religione tenebatur; cùm ad medium ferè peruenisset pontem Ianiculensem,

qui Sixti pons hodie dicitur;sublatis intentisq; repentè in cælũ oculis,retulit pedẽ attonito similis; ac deinde cõuersus ad comitem (is erat Baptista Viola Parmensis, ex quo hæc ipsa cognoui) Domum redeamus, inquit: Codurius noster migrauit è corpore. Creditus est Ignatius ex illo stupore, & si derum intuitu, & repentina reuersione, vt olim Hozii, sic tum Codurii animã vidisse cælum intrantẽ: licèt iustis fortasse de caussis de hoc celauerit, quod iustas item ob caussas de illo non reticuerat; nã & id ipsum alius aspexisse ferebatur, & ex horarum ratione cõpertum est, eo ipso temporis momento Codurium exspirasse: & alioqui non fuit, cur amicissimi viri cognito excessu domum extemplo reuerteretur, vel ad piaculare sacrum eius causa de more faciendũ rectà pergere omitteret. Id autẽ accidit anno post Virginis partum M D XLI. quarto Kalend. Septembr. Eodem ferè loco deinde quiddam aliud accidit non absimile. Cùm Stephanus Baroëlius Nouocomensis, qui viuit adhuc, periculoso morbo implicitus teneretur, & cunctis de illius vita sollicitis, Ignatius pro viri valetudine in eadem illa quam diximus æde sancti Petri in Monte aureo perlitasset; in reditu comitẽ læto vultu compellas (is fuit Petrus Ribadenetia Toletanus, qui hæc ipsa mãdauit litteris) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanum constãter asseuerauit; nec vana fuit prædictio: siquidem haud ita multo pòst ægrotus non sine magna omnium admiratione conualuit. Cùm Patauii nostris ad gymnasium, & reliqua Societatis munera, sanctæ Mariæ Magdalenæ templum & eius templi vectigalia tribuisset Andreas Lipomanus egregia pietate vir, cuius mẽtionem antea fecimus; de adeunda loci possessione graue certamen à nobilissimis viris iniectũ est. Venetiis tũ Laines & Salmerõ Societatis caussam agebant; ii ad rẽ perficiendam omni conatu nequicquam adhibito, cùm aduersariorum potentia valde premerentur, ac penè ab incepto desistere decreuissent; postremò (quod vnum reliquum videbatur esse perfugium) per litteras totam rem Ignatio commendant. Ille, cùm quinta circiter feria litteras accepisset, postridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re diuina peracta, respondit CHRISTI caussam ne desererent; eodem adiuuante, voti compotes fore, nec vana fuêre promissa: quippe, re in Senatu diu multumque agitata, denique possessio nostris adiudicata est cunctis ferme suffragiis: atque à peritis rerum æstimatoribus non leue miraculum est habitum, in eiusmodi ciuitate, à duobus ignotis & peregrinis hominibus, clarissimorum ciuiũ opes & gratiam superatam fuisse.

Paulo IIII. Pontifice maximo, cùm inter bellicos tumultus vir quidam princeps, qui nuper est mortuus, Collegii Germanici tutelam ac patrocinium, oneris & impendii grauitate defatigatus, abjicere cogitaret, idemque auctor esset Ignatio, vt, ne in re iam desperata ac pæne collapsa diutius operam & oleum perderet: sanè fortiter Ignatius illi respondit: Faceret ipse quod vellet: se quidem, quoad viueret, eam procurationem numquam esse depositurum; neque verò dubitare se, quin tam præclarè inchoatũ opus diuina prouidentia conseruatura esset; ac datura aliquando Pastorem, qui non modò necessariis, verùm etiam copiosis ad victum cultumque vectigalibus id Collegium instrueret. Per eadem ferè tempora vir quidam pecuniosus, templi nostri miseratus angustias, ædem nobis ædificare voluit laxiorem; sed cùm is descriptionem quandam suam sequeretur, cum dignitate quidẽ illam & elegantia, verumtamen ad religionis nostræ vsus parum idoneam, Ignatius piam viri voluntatem vtique accepit, egitque, vt debuit, gratias: rem verò ipsam animo fidenti reiecit, quòd sibi compertum esse diceret, non defuturum olim, qui templum nostris muneribus accommodatum exstrueret. Quarum duarum præsensionum alteram Gregorii XIII. Pontificis maximi summa, vt dictum est, pietas atque benignitas, alteram Alexandri Farnesii Cardinalis amplissimi eximia religio & regia planè magnificentia comprobauit. Alia item de Ignatio miranda narrantur: quæ quia mihi haud satis explorata sunt, necesse non habui adscribere; præsertim quòd clarorum hominum sanctitas non tã signis atque miraculis, quàm caritate in Deum & vitæ innocentia continetur.

IN IGNATII VITAM CAPITVM INDEX.

Libri Primi.

LIBRI SECVNDI.

IN EANDEM RERVM MEMORABILIVM INDEX.

Hiero-

tur

Mons

INDICVM FINIS.

EIVSDEM FORMA, ET STATVRA CORPORIS.

CAPVT XV.

STATVRA fuit modica, & grato & pleno dignitatis aspectu; colore inter album & aquilum; exporrecta lataque fronte, viuacibus oculis, oblongo & incuruo naso, quam vel in primis certam prudentiæ notam metoposcopi existimant. claudicauit nonnihil è vulnere olim in propugnatione Pompelonensis arcis accepto, sed citra vllam deformitatem; vt nemo ferè nisi curiosus animaduerteret. Effigies circumfertur illius, non admodū ad viuum, vt familiares affirmant; siquidem ex mortui demū facie, gypso imaginem expressere plastæ, quoniam ipse, dum viueret, neque pingi se neq; fingi permisit, omnibus in rebus humanæ gloriæ contemptor egregius, ac dignus profectò, cuius vitæ sanctimoniam præstantissimasque virtutes, pia posteritas, tanti parentis memor, in omne tempus imitetur & celebret.

FINIS.